UŽ LAISVĘ

IR TĖVYNĘ

UŽ LAISVĘ IR TĖVYNĘ

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Leidinį parėmė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija

Sudarytojai:

DALIA KUODYTĖ EUGENIJUS PEIKŠTENIS DALIUS ŽYGELIS

Teksto autoriai: DALIA KUODYTĖ JONAS VAIČENONIS

Dailininkas ALVYDAS LADYGA
Redaktorė Rima Dulkinienė

Vertėjas Mantas Adomėnas

© Dalia Kuodytė, Eugenijus Peikstenis, Jonas Vaičenonis, Dalius Žygelis, sudarymas, tekstas, 2004
© Alvydas Ladyga, dailininkas, 2004
© Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2004 © Seimo leidykla „Valstybės žinios", 2004

ISBN 9986-18-132-1

„... Užtenka pažvelgti į partizanines kovas. Kiek buvo vyrų kaip ąžuolų ir drąsių kaip liūtų pirmomis dienomis. Iš tų šiandien savo tarpe tik vieną kitą tematome. Prieš akis slenka ir slenka žuvusiųjų veidai. Kiek jų daug. Ištisas mirusiųjų pasaulis. Kas supras ir aprašys šitą pasaulyje dar negirdėtą karžygiškumą? Ar ateitis mokės įvertinti šių žmonių karžygiškumą? Dalis tautos supras, bet bus tokių, kurie visa tai su purvais sumaišys... "

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS,
Dainavos apygardos vadas

Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio

apygardų žemėlapis. 1949-1950 m.

TURINYS

PRATARMĖ / 9

VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ /13

DAINAVOS APYGARDA /27

TAURO APYGARDA /43

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDA /59

VYČIO APYGARDA /71

ALGIMANTO APYGARDA /83

VYTAUTO APYGARDA /93

KĘSTUČIO APYGARDA /105

PRISIKĖLIMO APYGARDA /119

ŽEMAIČIU APYGARDA /133

LIETUVOS PARTIZANU UNIFORMA IR EKIPUOTĖ /147

LIETUVOS PARTIZANU GINKLAI /159

POGRINDINĖ SPAUDA IR JOS LEIDĖJAI /175

BUNKERIAI IR SLĖPTUVĖS /185

ŽUVUSI UJU NIEKINIMAS /199

IŠPLĖSTINĖ ASMENVARDŽIU RODYKLĖ /213

FOR FREEDOM AND FATHERLAND /237

Dainavos apygardos partizanai fotografuojasi. 1950 m.
(Genocido aukų muziejus)

PRATARMĖ

Dešimtimis skaičiuojamos knygos, įvairiomis formomis pasakojančios apie nepaprastą Lietuvos istorijos dešimtmetį - partizanų kovas. Tai ir jų, išlikusiųjų, ir jų ryšininkų, globėjų, jų mylėtų ir juos mylėjusių moterų, brolių ir seserų pasakojimai. Taip pat tai dokumentų rinkiniai, dienoraščiai - žuvusiųjų mintys, rašytos turbūt net nesitikint, kad bus perskaitytos, suprastos. Tą kartais liudija jau prasidėjęs akademinis tyrimas, istorikų profesionalų darbai. Bet kuriuo atveju galime konstatuoti, kad tai jau žinomas (bent Lietuvoje) karas, žinomi vardai, datos, įvykiai... Kokią iš to rašysime istoriją, parodys laikas. Kažkas neoriginaliai, bet taikliai pasakė, kad kiekviena karta rašo savo istoriją arba istoriją sau, savaip interpretuodama įvykių priežastis ir padarinius, motyvus. Ne tai svarbu — svarbu, kad tiek kolektyvinės atminties, tiek akademinių tyrimų erdvėse šis istorijos tarpsnis rastų deramą vietą.

Šalia minėtų šaltinių, kurie gali padėti pažinti istoriją, nepelnytai buvo pamirštas gausus partizanų nuotraukų fondas. Tos nuotraukos gali būti vertinamos dviem aspektais - kaip dokumentinė medžiaga nagrinėjant partizanų buitį, aprangą, ginkluotę ir pan. Kita vertus, tai jaunų žmonių veidai, akys, kuriose galime įžvelgti daugiau nei kai kuriuose tekstuose. Pragmatiškiau vertinant, šis nepaprastai įtempto laiko liudijimas (tūkstančiai nuotraukų, išsibarsčiusių visos Lietuvos muziejuose, archyvuose, taip pat ir privačiuose) kelia nevienareikšmiškų minčių, suponuoja klausimą - ar tai nebuvo šiurkštus konspiracijos pažeidimas? Ar kuo nors pateisinama tokia rizika — juk žinoma, kad patekusios į MGB rankas šios nuotraukos tapdavo ne tik pagalbine medžiaga nustatant partizanų būrių sudėtį, tačiau ir įkalčiu represuojant atpažintų partizanų šeimų narius bei suimtus laisvės kovų dalyvius. Tą rodo KGB archyvo bylos, kuriose nuotraukos - ne tik kaip vaizdinė medžiaga, tačiau ir kaip dokumentas, įdėtas į bylą, naudojamas tardymuose. Čia esančios nuotraukos - su numeruotais jose pavaizduotais asmenimis, rusiškais užrašais, kurie rodo, kad su jomis buvo daug dirbama.

Tad kodėl tiek nuotraukų iš visų be išimties partizanų apygardų? Tiesa, kai kurių vadų beveik nerasime nuotraukose, tai Juozo Vitkaus-Kazimieraičio, Jono Žemaičio-Vytauto, dar keleto. Tačiau tai nekeičia klausimo esmės — net ir jie nedraudė ir niekaip nereglamentavo šios veiklos, nors patys laikėsi nuostatos nesifotografuoti. Beje, pažymėtina, kad fotografuotis buvo

vengiama 1944-1946 m. — to laikotarpio nuotraukų praktiškai nėra. 1946 m. keitėsi veiklos taktika, prioritetu tapo konspiracija, smulkėjo būriai, buvo vengiama didesnių susidūrimų ir pan. Paradoksalu, bet būtent beveik tuo pat metu pastebimai padaugėjo nuotraukų - masiškai fotografuotis pradėta 1947 m. Buvo fotografuojami svarbūs įvykiai (vadų sąskrydžiai, susitikimai, mokymai ir kt.), fotografavosi tiek aukščiausieji vadai, tiek eiliniai partizanai. Buvę partizanai pasakoja, kad suplyšusius batus ar prastus drabužius stengdavosi „paslėpti", užmaskuoti, kartais su tomis pačiomis kariškomis kelnėmis fotografuodavosi pakaitomis ne vienas kovotojas.

Daugelyje nuotraukų pozuojama, siekiant pavaizduoti tam tikrą veiklą, pvz., pogrindinės spaudos leidybą. Apie tai savo dienoraštyje rašo Dainavos apygardos partizanų vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas: „...Vakar visi fotografavomės, vaizdavom smarkius darbininkus, nes atsinešėm tam tikslui net dvi rašomąsias mašinėles. Atseit parodėm štabą darbo metu..." Galima pastebėti, kad kai kur imituojami mokymai, susišaudymai, žygiai ir pan. Tad šį, kaip ir kiekvieną šaltinį, reikėtų vertinti kritiškai. Kita vertus, šios aplinkybės išryškinimas iš dalies gali padėti atsakyti į anksčiau suformuluotą klausimą apie fotografavimosi prasmę, net ir įvertinant riziką.

Akivaizdu, kad po 1946 m. miškuose nebeliko atsitiktinių asmenų - besislapstančiųjų nuo mobilizacijos, atėjusių kelioms savaitėms romantikų ir pan. Vis labiau aiškėjo padėtis, vis mažiau vilčių liko pasiekti tikslą ir išlikti gyvam. Tai suprasdami, taip pat įvertindami savo kovą kaip svarbų Lietuvos istorijos tarpsnį, partizanai stengėsi palikti ateičiai kuo platesnę ir išsamesnę įvairių veiklos aspektų panoramą. Galima tik spėlioti, kiek svarbu buvo patiems išlikti bent nuotraukose, palikti savo šypseną ar liūdesį jei ne palikuonyse, tai bent paveikslėliuose. Be abejo, buvo rašomi dienoraščiai, fiksuojami atskiri įvykiai, tvarkoma štabų dokumentacija, formuojami archyvai. Visa tai buvo sudedama dažniausiai į paprasčiausius bidonus ir užkasama, apie vietą informuojant vieną kitą patikimą žmogų -kitaip sakant, buvo imamasi visų įmanomų priemonių siekiant išsaugoti ir perduoti ateičiai laiko ženklus, be kurių nebūtų išbaigta sudėtinga Lietuvos istorijos mozaika.

Albumo struktūra pasirinkta laikantis istorinės logikos — atskirai pateikiamos partizanų apygardos (9 skyriai) bei temos, kurioms reikia išskirtinio dėmesio, tokios kaip vyriausioji vadovybė, ginkluotė, spauda ir pan. Kiekvienam skyriui parengtas informacinis tekstas, kuris kartu su nuotraukų aprašais ir asmenvardžių išplėstine rodykle sudaro albumo informacinę dalį. Taigi siekiama papasakoti pokario partizanų istoriją

prieinamomis priemonėmis net tiems, kurie apie tai nežino nieko ar žino labai mažai. Atrenkant nuotraukas albumui, nesitenkinta vien Genocido aukų muziejaus fondais - esame dėkingi muziejams ir asmenims, kurie skolino nuotraukas, padėjo identifikuoti asmenis ir kartu labiau praskleisti užmaršties miglas. Dėkojame Šiaulių ‚Aušros" muziejaus vadovybei bei mielai kolegei Aurelijai Malinauskaitei, Utenos kraštotyros muziejui, Skuodo muziejui, Lietuvos nacionaliniam muziejui, istorikams bei kraštotyrininkams Stasiui Burbai, Edvardui Dirmeikiui, Andriui Dručkui, Juozui Jankauskui, Alfredui Jonušui, Romui Kauniečiui, Jonui Ozgirdui, Zitai Paulauskaitei, Valdui Striužui, Gintarui Šidlauskui, Aldonai Vilutienei, partizanui Leonui Laurinskui, taip pat visiems, padėjusiems patarimais ir konsultacijomis. Tik tokiomis sutelktomis pajėgomis buvo įmanoma apibendrinti keturiolika metų trukusį darbą renkant nuotraukas kaip liudijimą to, kas vyko Lietuvoje 1944-1953 m.

1944—1945 m. Europa kartu su visu pasauliu svaigo nuo minties, kad pagaliau nugalėtas vokiškasis nacizmas ir baigėsi karas, nusinešęs milijonus gyvybių, sugriovęs miestus, pakeitęs pasaulį... Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos valstybėse, jau 1940 m. praradusiose nepriklausomybę ir pajutusiose „sovietinio rojaus" ypatumus, vyravo kitokios nuotaikos.

Būtent tada Lietuvoje prasidėjo karas - nacionalinis karas, siekiant atkurti Lietuvos valstybę. Tūkstančiai vyrų rinkosi į miškus vedami vilties, jog išsilaikyti reikės neilgai — iki Taikos konferencijos nutarimų, kurie turėjo įgyvendinti tautų apsisprendimo principą. Deja, lietuvių tikėjimas ir viltys dužo — devynerius metus Lietuva kariavo savo karą vienui viena.

Jau 1945 m. Lietuvos miškuose galėjo būti apie 30 tūkst. partizanų, vadovaujamų buvusių karininkų, šaulių, studentų, mokytojų. Formavosi dideli, iki 200 vyrų būriai, mūšiai su sovietine kariuomene turėjo reguliarių kariuomenių susidūrimų bruožų. Vien per pirmuosius metus, 1944—1946 m. žuvo apie 10 tūkst. partizanų, bendras žuvusiųjų skaičius - per 20 tūkst. partizanų (ir apie 2 tūkst. ryšininkų ir rėmėjų).

Iš pradžių pasipriešinimas turėjo tam tikrų stichiškumo požymių, po truputį, nepaprastai sunkiai formavosi struktūra, besiremianti kariniu teritoriniu principu. Visoje Lietuvoje iki 1948 m. susiformavo trys sritys, kurių kiekvieną sudarė apygardos, pastarąsias - rinktinės, kuopos, būriai. Struktūriniai padaliniai turėjo subordinuotus karinius štabus, kuriems, bent iki 1948 m., vadovavo buvę Lietuvos kariuomenės karininkai.

Partizanai kūrė karinius norminius dokumentus, kuriais siekė palaikyti drausmę ir išvengti savavaliavimo, nereikalingo kraujo liejimo. Tam pačiam tikslui buvo numatytos karinės uniformos bei atitinkami atpažinimo ženklai.

1949 m. vasario 16 d. buvo įkurta vyriausioji partizanų vadovybė - Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) tarybos prezidiumas. Skirtingai nuo ankstesnių bandymų, šiai vadovybei buvo pavaldūs visos Lietuvos partizanų vadai, dalyvavę steigiamajame suvažiavime. LLKS politinė Deklaracija - dokumentas, šiuo metu pripažintas Lietuvos teisinės sistemos dalimi, — sujungė 1918-ųjų ir 1990-ųjų Lietuvą. Laisvės, nepriklausomybės, demokratijos siekis - šias svarbiausias vertybes ateities Lietuvai paliko karta, kuri vadovavosi nuostata: ‚Atiduok Tėvynei, ką privalai..."

Vakaru Lietuvos (Jūros) srities vadovybė. 1949 m.
(Genocido aukų muziejus)

VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ

„.. .Mes trokštame, kad visa tai, ką yra geriausio išreiškusios mūsų kovos sąjūdžio programos, būtų išreikšta bendrąja vieningumo laisvės kovos sąjūdžio programa ir būtų mūsų kelrodžiu dabar ir ateityje.

Kovoje dėl laisvės ir nepriklausomybės tinkamiausiai ir sėkmingiausiai gali vadovauti viena perdėm laisvės kovos interesų priekyje stovinti organizacija. Kas mėgins tą reikalą giliau pažinti, tas turės pripažinti, kad tai yra aksioma. Tai kovai gali vadovauti organizacija, kuri būtų sutapusi su dabartiniais tautos troškimais ir nuotaikomis, kuri būtų kelrodis ir vadovas į būsimą daug vilčių teikiančią ateitį. (Tokioje egzistencinėje kovoje dažniausiai nėra pasitikima išbandytais keliais, ieškoma naujų evoliucinių prošvaisčių, siekiama kitų impulsų.)

Tokia perdėm laisvės kovos interesų avangarde stovinti organizacija buvo paskiros – turinčios vieningus tikslus, dvasinių kovos ryšių siejamos, siekusios sudaryti vienalytį kovotojų dėl mūsų tėvynės laisvės ir nepriklausomybės kompleksą – aktyviosios laisvės kovos sąjūdžio kovos organizacijos".

JUOZAS KASPERAVIČIUS-VISVYDAS,
Kęstučio apygardos vadas

1949 m., po penkerių metų didžiausių pastangų, patyrus skaudžiausių nuostolių, prie Radviliškio, Minaičių kaime, bunkeryje visos Lietuvos partizanų vadai konstatavo, kad nebeliko jokių kliūčių ir įkuriama vyriausioji partizanų vadovybė - Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos prezidiumas. Suvažiavime dalyvavę visų Lietuvos apygardų ar sričių atstovai įgyvendino siekį, kuris buvo aktualus jau nuo 1945-ųjų, kai besikuriantiems būriams vadovauti ėmėsi buvę Lietuvos kariuomenės karininkai, šauliai. Šie žmonės, puikiai supratę centralizacijos, tarpusavio ryšių būtinybę, iš pat pradžių ėmė tai vykdyti. Tuomet šių idėjų lopšiu tapo anksčiausiai susikūrusios Pietų Lietuvos apygardos - Tauras ir Dainava. Apygardoms vadovavę asmenys - pik. Juozas Vitkus-Kazimieraitis, kpt. Domininkas Jė-čys-Ąžuolis, mjr. Leonas Taunys-Kovas, mjr. Zigmas Drunga-Mykolas Jonas ir kt. nuo pat pradžių diegė racionalaus karinio organizavimosi principus. Buvo skubiai kuriami reglamentuojantys dokumentai, kurie iš stichiškai besikuriančių savarankiškų būrių pamažu formavo karines struktūras teritoriniu principu. Kartu buvo įgyvendinama vertikali vadovavimo schema (būriai sudaro rinktines ir yra pavaldūs rinktinių štabams, rinktinės pavaldžios apygardos štabams). Čia, Pietų Lietuvoje, buvo įkurta pirmoji Pietų Lietuvos (Nemuno) partizanų sritis, apėmusi Tauro ir Dainavos apygardas. Būtent Pietų Lietuvos partizanų vadai pradėjo vyriausiosios partizanų vadovybės kūrimo maratoną. Idėjos, diskusijos, pirmieji bandymai - 1946 m. įkurtas Bendras demokratinis pasipriešinimo sąjūdis (BDPS), Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas (VLAK), nepaisant nesėkmių, iš esmės tapo tuo veiksniu, kuriuo vadovaujantis rezultatas buvo pasiektas po kelerių metų. BDPS istorija partizanams buvo labai skaudi, tačiau, matyt, neišvengiama patirtis. Būtent tuomet teko patirti, kokia subtili gali būti MGB-KGB taktika - pakanka keleto agentų, infiltruotų į bet kurio lygio štabą, ir gali būti sunaikintas ne tik kelerių metų darbas kuriant ryšių sistemas, stiprinant žemesniojo lygio štabus, tačiau ir apskritai visa apygarda. Tai buvo pamoka ir tuo atžvilgiu, kad centralizacija šalia teigiamų aspektų turi ir neigiamų - struktūra tampa pažeidžiamesnė dėl neišvengiamo konspiracijos susilpnėjimo.

Beveik tuo pat metu kaip ir Pietų Lietuvoje, Rytų Lietuvoje buvo įkurta antroji partizanų sritis, kuri apėmė tuomet dar stiprią Didžiosios Kovos apygardą, Vytauto ir Vyčio apygardas. Būtent Rytų Lietuvos (Kalnų) srities apygardos patyrė skaudžiausius MGB smūgius savo veiklos pradžioje, 1946-1947 m. Tai lėmė palyginus silpnas srities struktūras 1949 m., kuriant Lietuvos laisvės kovos sąjūdį. Pagrindinį vaidmenį suvaidino Žemaitijos partizanų vadai, vėliausiai, 1948 m. viduryje, įkūrę Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų sritį. Ją sudarė Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardos, o

vienijančiu veiksniu buvo kęstu-tėnai. Jono Žemaičio-Vytauto, Petro Bartkaus-Žadgailos, Broniaus Liesio-Nakties, Vytauto Gužo-Kardo ir kitų iniciatyva 1949 m. vasario 2—22 d. įvyko garsusis visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas, kuriame per 20 dienų buvo apsvarstyta apie 20 klausimų, patvirtinti pagrindiniai kariniai dokumentai — statutai, LLKS sukūrimo direktyviniai dokumentai, aptarta vadovybės struktūra. Čia buvo formaliai patvirtinta sričių sistema, pažymint bendravimo su gyventojais svarbą štabuose numatyta įkurti visuomenines dalis, kurių veikla turėjo būti daug platesnė nei iki tol buvusių agitacijos ir propagandos skyrių.

LLKS tarybos prezidiumo pirmininku demokratiškai išrinktas Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadas Jonas Žemaitis-Vytautas. Aštuoni suvažiavime dalyvavę partizanų vadai tapo svarbiausio dokumento, politinės Deklaracijos signatarais. Dokumentas savo aktualumu buvo akivaizdžiai skirtas tam laikui, kai bus galimybė atkurti nepriklausomą valstybę — nesvarbu, kiek laiko reikės laukti tokios galimybės. Jame įvardytos visos kovojančios jėgos, kurios įnešė savo indėlį į laisvės kovą - kad nedingtų be pėdsako tie, kuriems taip reikėjo laisvės, jog ir numirti už tai buvo nebaisu. Laisva, demokratinė laisvų, atvirų pasauliui piliečių valstybė — vizija, kuri iš siekių, svajų atėjo į Deklaraciją, dokumentą ateičiai.

1953-ieji oficialiai laikomi LLKS ginkluoto pasipriešinimo pabaiga. Tais metais buvo sunaikinti sričių, apygardų štabai, partizanų liko vienetai. Gegužės mėnesį, į bunkerį įmetus dujų granatą, buvo suimtas LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas Vytautas - Jonas Žemaitis. Po metų tardymo 1954 m. sušaudytas. Iki 1956 m. laikėsi LLKS Ginkluotųjų pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Jis buvo suimtas ir 1957 m. sušaudytas. Kapai (užkasimo vietos) nežinomos. Vieta Lietuvos istorijoje ir atmintyje - amžina.

Vakaru Lietuvos (Jūros) ir Pietų Lietuvos (Nemuno) partizanu sričių vadu susitikimas.
Antroje eilėje (stovi) iš kairės: ketvirtas - Vakaru Lietuvos srities štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas,
penktas - Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas,
septintas - Vakaru Lietuvos srities vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis,
devintas - Pietų Lietuvos srities vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas,
dešimtas - Kęstučio apygardos štabo viršininkas Robertas Gedvilas-Remigijus,
vienuoliktas - Vakaru Lietuvos srities Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenas.
1949 m. vasario 11 d. **(L Laurinsko asmeninė kolekcija)**

Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas Sergijus Staniškis-Litas. **(L Laurinsko asmeninė kolekcija)**

Pakeliui į partizanu vadu suvažiavimo. Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas (priklaupęs trečias iš kairės) ir Tauro apygardos vadas Aleksandros Grybinas-Faustas (priklaupęs antras iš kairės) su apsaugos grupės portizonais. 1949 m. vasario 4 d. **(L Laurinsko osmeninė kolekcija)**

Iš kairės: Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas Sergijus Staniškis-Utas, LLKS atstovas užsieniui Juozas Lukša-Skirmantas, Vitas Garmus-Pavasaris ir Dainavos apygardos vadas Vincas Daunoras-Ungurys: Apie 1951 m.
(Genocido aukų muziejus)

Vakaru Lietuvos (Jūros) srities ir Kęstučio apygardos vadovybė. Apie 1948 m.
(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Iš kairės: Kęstučio apygardos partizanas Vladas Mišeikis-Tarzanas, LLKS tarybos prezidiumo narys Bronius Liesys-Naktis ir Vakaru Lietuvos (Jūros) srities Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenas. 1946 m.

(L.Laurinsko asmeninė kolekcija)

Vakaru Lietuvos (Jūros) srities vadovybė su apsaugos grupės kovotojais. Iš kairės: Antanas Seneckis-Žaibas, Vakaru Lietuvos srities Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenas, Vakaru Lietuvos srities vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis, Vakarų Lietuvos srities štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas, Valentinas Orlingis ir neatpažintas partizanas.

Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadovybė. Iš kairės: Vakarų Lietuvos srities Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenas, LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas Jonas Žemaitis-Vytautas, Kęstučio apygardas Butageidžio rinktinės vadas Jonas Nuobaras-Lyras, Vakarų Lietuvos srities štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas ir neatpažintas partizanas. Apie 1949 m.

(Genocido aukų muziejus)

Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadas Jonas Kimštas-Žalgiris su žmona. 1950 m. spalis.

(Genocido aukų muziejus)

LLKS tarybos prezidiumo narys, LLKS Visuomeninės dalies viršininkas, Rytu Lietuvos (Kalnų) srities štabo narys Juozas Šibaila-Merainis.

(Genocido aukų muziejus)

Iš kairės: Rytu Lietuvos (Kalnu) srities vadas Antanas Slučka-Šarūnas,
štabo sekretorė Joana Railaitė-Slučkienė-Neringa
ir srities vado adjutantas Balys Žukauskas-Komendantas.

(Genocido aukų muziejus)

Rytų Lietuvos (Kalnų)

srities vadas Jonas Kimštas-Žalgiris (dešinėje) ir jo adjutantas Juozas Skurskis-Laisvūnas.

(Genocido ouku muziejus)

JONAS ŽEMAITIS

LEONARDAS GRIGONIS

ALEKSANDRAS GRYBINAS

PETRAS BARTKUS

VYTAUTAS GUŽAS

ADOLFAS RAMANAUSKAS

JUOZAS ŠIBAILA

BRONIUS LIESYS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOS SĄJŪDŽIO TARYBOS DEKLARACIJA

53

227

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos

D e k l a r a c i j a

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Taryba, atstovaudama visas Lietuvos teritorijoje esančias vieningos vadovybės vadovaujamas karines visuomeninės grupuotes, būtent:

a/ Pietų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Dainavos ir Tauro apygardas,

b/ Rytų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Algimanto, Dėdžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto apygardas,

c/ Vakarų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Nąstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardas,

tai yra, reiškdama lietuvių tautos valią, pakartodama Vyriausiojo Lietuvos Atstatymo Komiteto 1948.VI.10. Deklaracijoje, BDPS 1947.V.22. nutarimuose ir BDPS Deklaracijoje Nr.2 paskelbtus pagrindinius principus bei juos papildydama nutarimais, priimtais 1949.II.10. BDPS Prezidiumo ir BDPS Karo Tarybos jungtiniame posėdyje, s k e l b i a :

1. LLKS Taryba, remdamasi BDPS prezidiumo ir BDPS Karo Tarybos jungtinio posėdžio 1949.II.10. nutarimais, okupacijos metu yra aukščiausias tautos politinis organas, vadovaująs politinei ir karinei tautos išsilaisvinimo kovai.

2. LLKS Tarybos ir jos Prezidiumo būstinė yra Lietuvoje.

3. Valstybinė Lietuvos santvarka - demokratinė respublika.

4. Suverenitetas Lietuvos valdžia priklauso tautai.

5. Lietuvos valdžia vykdoma per laisvais, demokratiniais, visuotinais, lygiais, slaptais rinkimais išrinktą Seimą ir sudarytą Vyriausybę.

6. Nuo okupacijos pabaigos ligi susirenkant demokratiniam Lietuvos Seimui, įstatymų leidžiamąją galią turi Laikinoji Tautos Taryba.

7. Laikinąją Tautos Tarybą sudaro: visų vieningoje vadovybėje Lietuvoje ir užsienyje kovojančių sričių, apygardų, rinktinių, aukštųjų mokyklų, kulturinių, religinių organizacijų bei sąjūdžių ir tautoje stiprą turinčių politinių partijų atstovai, prisilaikant proporcingo atstovavimo principo.

8. Atstatęs Lietuvos Nepriklausomybę, ligi susirenkant Seimui, Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas eina LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininkas.

9. Laikinoji Lietuvos Vyriausybė sudaroma LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininko pavedimu. Vyriausybė atsakinga prieš Laikinąją Tautos Tarybą.

10. Lietuvių veikla užsienyje ir Lietuvos atstatymo darbui koordinuoti LLKS Tarybos Prezidiumas turi LLKS Užsienio Delegatūrą, kuri, bendradarbiaudama su Vakarų valstybėse akredituotais Lietuvos atstovais, sudarinėja komisijas bei delegacijas ginti ir atstovauti Lietuvos reikalus Suvienytų Nacijų Organizacijoje, įvairiose konferencijose ir kitose tarptautinėse institucijose.

11. LLKS Užsienio Delegatūros nariai iš savo tarpo išsirenka LLKS Užsienio Delegatūros Pirmininką, kuris skaitomas LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininko Pavaduotoju.

12. LLKS Užsienio Delegatūros nariai laikomi lygiateisiais LLKS Tarybos nariais.

13. Šiai Deklaracijai vykdyti nuostatus leidžia LLKS Taryba.

14. Lietuvos valstybės atstatymas, ligi Seimo bus priimta ir paskelbta Žmogaus laisvės ir demokratijos siekiams atitinkanti valstybės konstitucija, vykdomas pagal šioje Deklaracijoje esančius nuostatus ir 1922 m Lietuvos Konstitucijos dvasią.

15. Atstatytoji Lietuvos valstybė garantuoja lygias teises visiems Lietuvos piliečiams, nepraskaltusiems lietuvių tautos interesams.

16. Komunistų partija, kaip diktatūrinė ir iš esmės priešingai pagrindiniam lietuvių tautos siekiui ir kertiniam Konstitucijos nuostatui- Lietuvos nepriklausomumui,- nelaikoma teisine partija.

17. Asmenys, bolševikinės arba vokiškosios okupacijos metu išdavę Tėvynę bendradarbiavimu su priešu, savo veiksmais ar jaka pakenkę tautos išsilaisvinimo kovai, susitepę išdavystėmis prieš kraštą, yra atsakingi prieš Lietuvos Teismą.

18. Konstatuojama teigiama religijos įtaka ugdant tautos morolę ir palaikant jos atsparumą sunkiausiu laisvės kovų laikotarpiu.

19. Socialinė globa nėra vien atskirų piliečių ar organizacijų reikalas, bet vienas pirmųjų valstybės uždavinių. Ypatingą globą valstybė teikia išsilaisvinimo kovose nukentėjusiems asmenims ir jų šeimoms.

20. Socialinių problemų racionalus išsprendimas ir krašto ūkinis atstatymas yra susijęs su Kaimo Ūkio, miestų ir pramonės reforma, kuri vykdoma pačioje nepriklausomo gyvenimo pradžioje.

21. LLKS Taryba, glaudžiaje vienybėje su kovojančia tauta, kviečia visus geros valios lietuvius, gyvenančius tėvynėje ir už jos ribų, pamiršti įsitikinimų skirtumus ir įsijungti į aktyvų tautos išsilaisvinimo darbą.

22. LLKS Taryba, prisidėdama prie kitų tautų pastangų sukurti pasaulyje teisingumu ir laisve pagrįstą pastovią taiką, besiremiančią pilnutiniu įgyvendinimu tikrosios demokratijos principų, išplaukiančių iš krikščioniškosios moralės supratimo ir paskelbtų Atlanto Chartoje, Keturiose Laisvėse, 12-je Prezidento Trumano Punktų, Žmogaus Teisių Deklaracijoje ir kitose teisingumu ir laisvės deklaracijose, prašo visą demokratinį pasaulį pagalbos savo tikslams įgyvendinti.

Okupuotoji Lietuva
1949.II.16.

Vytautas

LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininkas

LLKS Tarybos
nariai:

LIETUVOS LAISVĖS KOVOS SĄJŪDŽIO TARYBOS DEKLARACIJA

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Taryba, atstovaudama visas Lietuvos teritorijoje esančias vieningos vadovybės vadovaujamas karines visuomenines grupuotes, būtent: a/ Pietų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Dainavos ir Tauro apygardas, b/ Rytų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Algimanto, Didžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto apygardas, c/ Vakarų Lietuvos Sritį, savo sudėtyje turinčią Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardas, tai yra, reikšdama lietuvių tautos valią, pakartodama Vyriausiojo Lietuvos Atstatymo Komiteto 1946.VI. 10 Deklaracijoje, BDPS 1947.V.28 nutarimuose ir BDPS Deklaracijoje Nr. 2 paskelbtus pagrindinius principus bei juos papildydama nutarimais, priimtais 1949.11.10 BDPS Prezidiumo ir BDPS Karo Tarybos jungtiniame posėdyje, skelbia:

1. LLKS Taryba, remdamasi BDPS Prezidiumo ir BDPS Karo Tarybos jungtinio posėdžio 1949.11.10 nutarimais, okupacijos metu yra aukščiausias tautos politinis organas, vadovaująs politinei ir karinei tautos išsilaisvinimo kovai.

2. LLKS Tarybos ir jos Prezidiumo būstinė yra Lietuvoje.

3. Valstybinė Lietuvos santvarka - demokratinė respublika.

4. Suvereninė Lietuvos valdžia priklauso tautai.

5. Lietuvos valdymas vykdomas per laisvais, demokratiniais, visuotinais, lygiais, slaptais rinkimais išrinktą Seimą ir sudarytą Vyriausybę.

6. Nuo okupacijos pabaigos ligi susirenkant demokratiniam Lietuvos Seimui, įstatymų leidžiamąją galią turi laikinoji Tautos Taryba.

7. Laikinąją Tautos Tarybą sudaro: visų vieningoje vadovybėje Lietuvoje ir užsienyje kovojančių sričių, apygardų, rinktinių, aukštųjų mokyklų, kultūrinių, religinių organizacijų bei sąjūdžių ir tautoje „atramą" turinčių politinių partijų atstovai, prisilaikant proporcingo atstovavimo principo.

8. Atstačius Lietuvos Nepriklausomybę, ligi susirenkant Seimui, Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas eina LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininkas.

9. Laikinoji Lietuvos Vyriausybė sudaroma LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininko pavedimu. Vyriausybė atsakinga prieš Laikinąją Tautos Tarybą.

10. Lietuvių veiklai užsienyje ir Lietuvos atstatymo darbui koordinuoti LLKS Tarybos Prezidiumas turi LLKS Užsienio Delegatūrą, kuri, bendradarbiaudama su Vakarų valstybėse akredituotais Lietuvos atstovais, sudarinėja komisijas bei delegacijas ginti ir atstovauti Lietuvos reikalus Suvienytų Nacijų organizacijoje, įvairiose konferencijose ir kitose tarptautinėse institucijose.

11. LLKS Užsienio Delegatūros nariai iš savo tarpo išsirenka LLKS Užsienio Delegatūros Pirmininką, kuris skaitomas LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininko Pavaduotoju.

12. LLKS Užsienio Delegatūros nariai laikomi lygiateisiais LLKS Tarybos nariais.

13. Šiai Deklaracijai vykdyti nuostatus leidžia LLKS Taryba.

14. Lietuvos valstybės atstatymas, ligi Seimo bus priimta ir paskelbta žmogaus laisvės ir demokratijos siekimus atitinkanti valstybės konstitucija, vykdomas pagal šioje Deklaracijoje paskelbtus nuostatus ir 1922 m. Lietuvos Konstitucijos dvasią.

15. Atstatytoji Lietuvos valstybė garantuoja lygias teises visiems Lietuvos piliečiams, neprasikaltusiems lietuvių tautos interesams.

16. Komunistų partija, kaip diktatūrinė ir iš esmės priešinga pagrindiniam lietuvių tautos siekimui ir kertiniam konstitucijos nuostatui - Lietuvos nepriklausomumui, - nelaikoma teisine partija.

17. Asmenys, bolševikinės arba vokiškosios okupacijos metu išdavę Tėvynę bendradarbiavimu su priešu, savo veiksmais ar įtaka pakenkę tautos išsilaisvinimo kovai, susitepę išdavystėmis ar krauju, yra atsakingi prieš Lietuvos Teismą.

18. Konstatuojama teigiama religijos įtaka ugdant tautos moralę ir palaikant jos atsparumą sunkiausiu laisvės kovų laikotarpiu.

19. Socialinė globa nėra vien atskirų piliečių ar organizacijų reikalas, bet vienas pirmųjų valstybės uždavinių. Ypatingą globą valstybė teikia išsilaisvinimo kovose nukentėjusiems asmenims ir jų šeimoms.

20. Socialinių problemų racionalus išsprendimas ir krašto ūkinis atstatymas yra susijęs su žemės ūkio, miestų ir pramonės reforma, kuri vykdoma pačioje nepriklausomo gyvenimo pradžioje.

21. LLKS Taryba, glaudžioje vienybėje su kovojančia tauta, kviečia visus geros valios lietuvius, gyvenančius tėvynėje ir užjos ribų, pamiršti įsitikinimų skirtumus ir įsijungti į aktyvų tautos išsilaisvinimo darbą.

22. LLKS Taryba, prisidėdama prie kitų tautų pastangų sukurti pasaulyje teisingumu ir laisve pagrįstą pastovią taiką, besiremiančią pilnutiniu įgyvendinimu tikrosios demokratijos principų, išplaukiančių iš krikščioniškosios moralės supratimo ir paskelbtų Atlanto Chartoje, Keturiose Laisvėse, 12-je Prezidento Trumano Punktų, Žmogaus Teisių Deklaracijoje ir kitose teisingumo ir laisvės deklaracijose, prašo visą demokratinį pasaulį pagalbos savo tikslams įgyvendinti.

Okupuotoji Lietuva 1949.11.16

VYTAUTAS
LLKS Tarybos Prezidiumo Pirmininkas
FAUSTAS, KARDAS, MERAINIS, NAKTIS, UŽPALIS, VANAGAS, ŽADGAILA
LLKS Tarybos nariai

Pirmasis Dainavos apygardos vadas Domininkas Jėčys-Ąžuolis (dešinėje) ir Juozas Puškorius-Girinis. Apie 1946-1947 m.
(Genocido aukų muziejus)

PIETŲ LIETUVOS (NEMUNO) SRITIS

„...Šiandien mano nuotaika žemiau nulio. Aš vėl pradedu įsitikinti, kad ateinančiais 1949 metais vėl nieko nebus... „Prieš bolševizmą reikia pastatyti naują gyvenimą Vakarų valstybėse, paremtą visuotine gerove, kuri būtų lyg magnetas, kuris palengva pritrauks ir Rytų valstybes", – taip maždaug skamba Vakarų diplomatų žodžiai. Taigi jie ten pirma kurs naują gyvenimą. Kiek tai truks, nežinia. Galbūt penkerius metus, o galimas dalykas, kad dešimt ir daugiau metų. Sakysim, kad penkerius metus. Kažin ar liks kas nors iš Lietuvos po penkerių metų? Liūdna, pasiutusiai liūdna, kai pagalvoji, kad mes visi esam kaip tie nuteistieji myriop, kurie skaičiuoja savo gyvenimo paskutines valandas ir minutes. Gyvenimo laikrodžio rodyklė slenka vis lėčiau ir lėčiau. Mes dirbam ir kovojam... "

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS,
Dainavos apygardos vadas

APYGARDOS VADAI

JUOZAS VITKUS-KAZIMIERAITIS,
1945 m. lapkritis-1946 m. balandis

DOMININKAS JĖČYS-ĄŽUOLIS,

1946 m. gegužė—1947 m. rugpjūtis

ADOLFAS RAMANAUSKAS-VANAGAS,

1947 m. rugsėjis—1948 m. spalis

L. E. P. BENEDIKTAS LABĖNAS-KARIŪNAS,

1948 m. spalis-1949 m. kovas

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS,

1949 m. gegužė-1950 m. birželis

JUOZAS GEGUŽIS-DIEMEDIS,

1950 m. liepa—1951 m. rugsėjis

VINCAS DAUNORAS-UNGURYS,

1951 m. spalis—1954 m. rugpjūtis

Dainavos apygarda apėmė dabartinius Alytaus, Lazdijų ir Varėnos rajonus ir besiribojančias Marijampolės, Prienų, Trakų, Šalčininkų rajonų dalis - beveik visą Dzūkiją. Kaip ir visoje Lietuvoje, tik praėjus frontui, ankstyvą 1944-ųjų rudenį miškingoje Dzūkijoje būrėsi vyrai, pasirengę kovai su antrąja sovietų okupacija. Būriams ėmė vadovauti buvę Lietuvos kariuomenės karininkai, puskarininkiai, policininkai, šauliai, mokytojai - visuomenėje autoritetą turintys asmenys. 1945 m. pirmoje pusėje gana stichiškai kūrėsi karinė struktūra - būriai, kuopos, rinktinės. Apygardos pradžia laikytina 1945 m. gegužės 7 d. įkurtas Dzūkų rinktinės štabas, apie save ėmęs telkti kovotojus. Štabas buvo ypatingas tuo, kad jam vadovavo pik. Juozas Vitkus-Kazimieraitis, aukščiausią laipsnį turintis kariškis, aktyviai įsitraukęs į pasipriešinimą. Tad logiška, kad štabe buvo labai aiškūs kariniai požymiai -štabą sudarė trys skyriai: operatyvinis, propagandos ir mobilizacijos. Kazimieraičio parengtas drausmės statutas tapo pavyzdžiu kitiems analogiškiems ar panašaus pobūdžio dokumentams rengti ir kitose apygardose. Iki 1946 m. iš esmės susiformavo karinė struktūra (Dzūkų rinktinė ir A apygarda), itin palanki apygardai įsteigti. Tai buvo padaryta 1946 m. balandį. Dainavos apygardos vadu tapo kpt. Domininkas Jėčys-Ąžuolis. Tuomet štabas buvo papildytas spaudos ir propagandos skyriumi, atitinkamai sustiprinta spaudos leidyba - šalia oficialaus štabo laikraščio .Aukuras" savo spaudą turėjo praktiškai visos rinktinės. Be to, štabas leido daug atsišaukimų bei kitos propagandinės literatūros.

Kazimieraitis, be organizacinės veiklos Dzūkijoje, aktyviai įsitraukė į platesnės centralizacijos darbą — 1945 m. lapkritį Kaune jis buvo susitikęs konsultuotis su atvykusiais iš Vakarų Jonu Deksniu ir Klemensu Bruniumi, 1946 m. buvo užmezgęs ryšius su Lietuvos tautine taryba (kpt. Jonas Noreika); nuolat vyko konsultacijos su Tauro apygardos vadais. 1946 m. pavasarį buvo įkurtas Pietų Lietuvos partizanų štabas, suvienijęs Tauro ir Dainavos (Dzūkijos ir Suvalkijos) partizanų junginius. Tad tuo pat metu vykęs apygardos ir srities organizacinis darbas buvo baigtas 1946 m. pavasarį. Deja, partizanų struktūroje, kaip ir jų gyvenime, nebuvo nieko pastovaus - žuvus Kazimieraičiui, Ąžuoliui, sutraukius ryšių gijas, vėl reikėjo pradėti viską iš pradžių. 1947 m. į vadovybę (ne tik Pietų Lietuvoje) atėjo ltn. Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Dar dešimt metų Vanagas vadovavo įvairiems partizanų junginiams, tapo LLKS steigimo signataru, Ginkluotųjų pajėgų vadu. Kartu su kitais ryškiausiais partizanų vadais jis tapo laisvės kovų simboliu.

Tapęs apygardos vadu, Vanagas ypač aktyviai ėmė atkūrinėti štabus, daug keliavo, susitikinėjo su pareigūnais ir eiliniais partizanais. Buvo vadovaujamasi nuostata, kad įsakymai bei nurodymai turi būti išdiskutuoti ir įsisąmoninti. Tas gerokai skyrėsi nuo kitų vadų nuostatų apie beapeliacinį įsakymų vykdymą kariuomenės pavyzdžiu. Tuo pačiu principu vadovaudamasis Vanagas, 1949 m. balandį grįžęs iš LLKS steigiamojo suvažiavimo, sukvietė apygardos junginių vadus į pasitarimą. Susirinko 11 rinktinių bei grupių vadų; tai buvo bene paskutinis apygardos susirinkimas. Nepaisant nuostolių, mažėjančio partizanų skaičiaus, vis sunkėjančių elementarių išsilaikymo sąlygų, buvo sveikinami LLKS įsteigimas, ten priimti nutarimai, išsirinktas naujas apygardos vadas - Lionginas Baliukevičius-Dzūkas.

Tuomet, 1949 m. pavasarį, apygardoje buvo 218 kovotojų, 1950 m. vasarą - 175 partizanai. Tebebuvo leidžiama spauda, bandoma atkurti vis dažniau nutrūkstančius tarpusavio ryšius. Sudėtinga padėtimi vis aktyviau naudojosi agentai smogikai. 1952 m. su jų pagalba MGB netgi įkūrė legendinį Dainavos apygardos štabą ir jo padedama vis retino kovotojų eiles. Tad 1952-uosius galima laikyti paskutiniaisiais Dainavos apygardos vadovybės gyvavimo metais. Pavieniai partizanai Dzūkijoje laikėsi iki 1954 m. Buvęs Dainavos apygardos, Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas, LLKS Ginkluotųjų pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas slapstėsi iki 1956 m. Tada buvo suimtas, žiauriai tardomas ir 1957 m. sušaudytas.

Dainavos apygardos partizanai.
(Genocido auku muziejus)

Kazimieraičio rinktinės partizanai pratybose.
Stovi pirmas iš kairės -Lionginas Baliukevičius-Dzūkas,
antras - Julius Makorevičius-Varpas, trečias - Vaclovas Voveris-Žaibas.
Už krūmo - Jonas Radžiūnas-Burokas. 1947 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Kazimieraičio rinktinės Vanago grupės partizanai.
Iš kairės: Juozas Voveris-Špokas, Jonas Baranauskas-Balandis, Jonas iarusevičius-Papartis ir Bronius Paleckas-Šturmas.
1949 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Dainovos ir Tauro apygardų partizanų susitikimas. Iš kairės: Feliksas Žindžius-Tigras, Antanas Pužas-Gintaras, Viktoras Vitkauskas-Saidokas, neatpažintas, Juozas Gegužis-Diemedis, neatpažintos, Konstantinas Baliukevičius-Rainys ir Sergijus Staniškis-Litas. 1951 m. vasara. **(Genocido aukų muziejus)**

Dainavos apygardos vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. **(Genocido aukų muziejus)**

Dainavos apygardos vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas (rikiuotėje pirmas) Šarūno rinktinės vizitacijoje.
Antroje eilėje pirmos -Benediktas Labėnas-Kariūnas, paskutinis - Juozas Gegužis-Diemedis.

(Genocido aukų muziejus)

Šarūno rinktinės Vytenio grupės partizanai. Iš kairės: Konstantinas Vaikšnoras-Tigras ir Viktoras Bučionis-Jaunutis.
(Genocido oukų muziejus)

Šarūno rinktinės partizanai žemiau Merkinės keliasi per Nemuną.
Iš dešinės: Juozas Gegužis-Diemedis ir Julius Mokarevičius-Varpas.

(Genocido aukų muziejus)

Dainavos ir Tauro apygardų partizanų susitikimas.
Stovi iš kairės: Vaclovas Voveris-Žaibas, Jurgis KrikščiGnos-Rimvydas, neatpažintas, Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Sergijus Staniškis-litas ir Jonas Kučinskas-Spyruoklis. Klūpo (dešinėje) Motiejus Jaruševičius-Lakštingala. Kiti neatpažinti. 1948 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Kazimieraičio rinktinės partizanai. I
š kairės: Adomas Daugirdas-Gailius, Placidas Jaruševičius-Dainius ir Bronius Paleckas-Šturmas.
1948-1949 m.

(Genocido aukų muziejus)

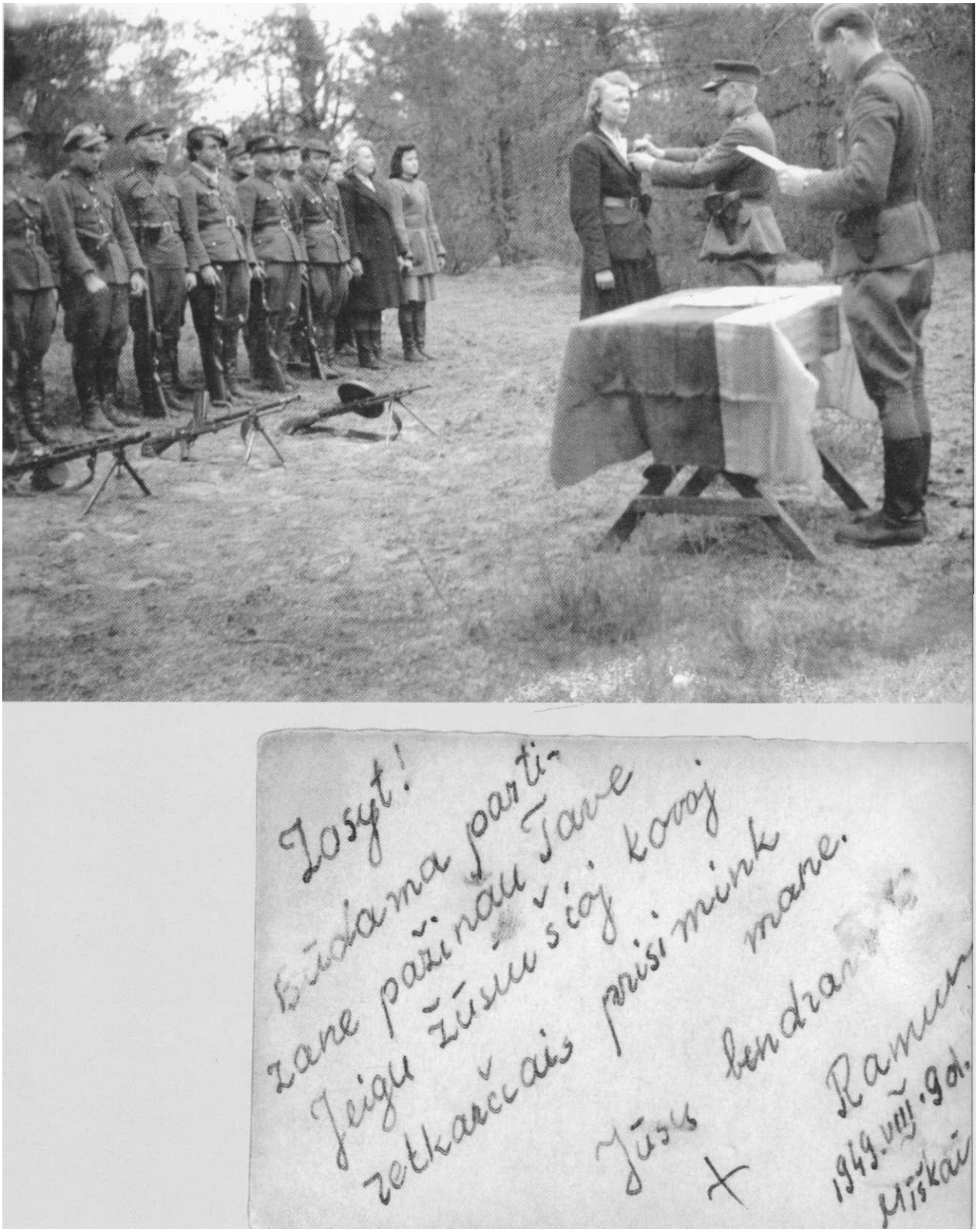

Kazimieraičio rinktinės partizanu apdovanojimas.
Įsakyma skaito Lionginas Baliukevičius-Dzūkas;
Sofijai Budėnaitei-Ramunei apdovanojimo sega Adolfas Ramanauskas-Vanagas. 1948 m.

(Genocido aukų muziejus)

Mindaugo grupės partizanų priesaika.
Stovi (kairėje) Jonas Uzdyla-Vieversys, sėdi (dešinėje) Pranas Vaitkevičius-Tigras.
1949-1950 m.

(Genocido aukų muziejus)

Šarūno rinktinės partizanai.
Pirmas iš kairės - Juozas Gegužis-Diemedis, trečias (priekyje) - Bernardas Navickas-Girinis, penktas - Julius Makorevičius-Varpas.
1949 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Šarūno rinktinės karininko Juozapavičiaus grupės partizanai miško stovyklavietėje.
Pirmas kairėje - Boleslovas Vailionis-Narsuolis, pirmas dešinėje - Juozas Gegužis-Diemedis. 1949-1950 m.

(Genocido aukų muziejus)

Šarūno rinktinės partizanai.
Pagal KGB sužymėjima trečias - Valeras Abeciūnas-Smauglys, ketvirtas - Petras Simonavičius-Ąžuolas, šeštas - Juozas Gegužis-Diemedis.

Apie 1948 m.

(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanai nešasi bandyti „pancerfausta". Apie 1946-1947 m.

(Genocido aukų muziejus)

PIETŲ LIETUVOS (NEMUNO) SRITIS

„...Šitą kuopą [Geležinio Vilko rinktinės Ožio kuopa – D.K.] ir vadina paslaptingąja kuopa. Jų taktika tikrai partizaniška – padaro kokių nors ofenzyvų ir dingsta. Veltui ieško rusai – jie dingo, tarsi žemė prarijo. Rusai žino, kad partizanų čia yra, bet jokiu būdu negali jų surasti ar susekti. Šita jų taktika yra pati geriausia: viena – sukelia baimės rusams, šnipams, antra – patys neturi aukų, išsaugoja ryšius".

JUSTINAS LELEŠIUS-GRAFAS,
Tauro apygardos partizanų kapelionas

APYGARDOS VADAI

LEONAS TAUNYS-KOVAS,

1945 m. rugpjūtis—1945 m. spalis

ZIGMAS DRUNGA-MYKOLAS JONAS,

1945 m. spalis-1946 m. birželis

ANTANAS BALTŪSIS-ŽVEJYS,

1946 m. liepa-1948 m. vasaris

JONAS ALEŠČIKAS-RYMANTAS,

1948 m. balandis—1948 m. rugpjūtis

ALEKSANDRAS GRYBINAS-FAUSTAS,

1948 m. spalis—1949 m. rugsėjis

VIKTORAS VITKAUSKAS-SAIDOKAS,

1949 m. spalis-1951 m. vasaris

JUOZAS JANKAUSKAS-DEMONAS,

1951 m. balandis—1952 m. birželis

Apygarda įkurta 1945 m. rugpjūčio 15 d. Marijampolės aps. Skardupių klebonijoje. Vienas iš aktyviausių iniciatorių įkurti štabą, kuriam būtų pavaldūs visi Marijampolės, Sakių, Vilkaviškio ir Lazdijų apskrityse veikę ginkluotų partizanų daliniai, buvo kunigas, Skardupių klebonas Antanas Ylius. Steigiamajame susirinkime buvo pabrėžta tiek apskritai karinės struktūros problema, tiek su tuo susiję pavaldumo, drausmės klausimai. Pastarieji tapo vis labiau aktualūs.

Formuoti apygardą buvo pavesta Lietuvos kariuomenės kpt. Leonui Tauniui-Kovui (tai nebuvo išimtis - visoje Lietuvoje, ypač kuriantis apygardoms, buvo ieškoma šalyje likusių kariškių, kurie ne tik buvo autoritetingi, tačiau ir turėjo žinių bei patirties kuriant tiek struktūrą, tiek karinius norminius dokumentus.) Nors po kelių mėnesių Kovas buvo suimtas, vadu tapo mjr. Mykolas Drunga-Mykolas Jonas, 1945—1946 m. susiformavo apygardos struktūra (Geležinio Vilko, Žalgirio, Vytauto rinktinės), štabai ir jų veiklos principai, ryšių bei rėmimo sistemos. Tuomet pradėtas leisti apygardos oficiozas „Laisvės žvalgas" -vienas anksčiausiai leistų pogrindinių laikraščių, kartu su kitais panašiais leidiniais per visą partizanų karą plėtojęs laisvą pogrindinę mintį okupuotoje Lietuvoje.

1946 m. pavasarį Pietų Lietuvoje vyko procesai, svarbūs visai pasipriešinimo raidai: dvi apygardos — Tauro ir Dainavos — paskelbė įkuriančios Pietų Lietuvos partizanų štabą. Tai reiškė, kad centralizacijos idėjos įgavo konkrečius ir perspektyvius pavidalus. Nepaisant pavojaus, kad į centralizuotą struktūrą infiltruoti agentai galėjo padaryti nepataisomos žalos (žr. Didžiosios Kovos apygarda), centralizacijos siekis buvo grindžiamas principu, kad tik tokiu būdu galima kovoti ir kalbėti okupuotos valstybės vardu, tik taip galima išlaikyti kovotojų dvasią ir drausmę, išvengti partizaniniams karams būdingo savavaliavimo. Pietų Lietuvos partizanų štabo vadovai taip pat neišvengė MGB dėmesio - jau 1946 m. gegužę įvyko susitikimas su Juozu Markuliu-Ereliu (MBG agentu Noreika). Tokiu būdu buvo siekiama per aukščiausią štabą pamažu likviduoti žemesniąsias struktūras, pvz., siūlant partizanams legalizuotis su padirbtais (MGB) dokumentais. Dėl rezervuoto požiūrio bei efektyvios ryšių sistemos MGB operacija Pietų Lietuvoje nepavyko - 1947 m. sausio mėnesį Suvalkijoje įvyko partizanų vadų suvažiavimas. Jame dėl objektyvių priežasčių negalėjo dalyvauti Žemaitijos partizanai, tačiau jie apie tai žinojo ir rado būdą perduoti savo nuomonę — Jungtinės Kęstučio apygardos vadas Juozas Kasperavičius-Visvydas savo laiške iš esmės išanalizavo susiklosčiusią padėtį ir nubrėžė centralizacijos gaires bei vyriausiosios vadovybės veiklos principus. Tad iki 1947 m. pabaigos Pietų Lietuvoje aktyviausiai veikė Tauro apygardos partizanai. Tą lėmė ir naujojo apygardos vado Antano Baltūsio-

Žvejo kryptingas ir aktyvus veikimas.

Žvejys galutinai įdiegė karinę organizacijos sampratą (karinė drausmė, subordinacija, uniformos, ženklai), 1947 m. vasarą suorganizavo pirmuosius partizanų mokymo kursus, visiškai sutvarkė organizacinę struktūrą. Dėl geografinės padėties Tauro apygarda kuriam laikui (1946—1947 m.) buvo tapusi ryšių su Vakarais vykdytoja ir koordinatore — 1947 m. gegužės ir gruodžio mėnesiais buvo suorganizuotos ir išsiųstos į Lenkiją dvi emisarų grupės. 1949 m. čia grįžo į Vakarus išvykęs Juozas Lukša-Skirmantas, Daumantas. 1948 m. vasarį, žuvus Žvejui, patyrus dar keletą skaudžių smūgių, vidaus problemų sprendimas užtruko — aktyvusis centras persikėlė į Žemaitiją, Kęstučio apygardą. 1949 m. vasario mėnesį Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas dalyvavo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime ir pasirašė LLKS įkūrimo dokumentus bei politinę Deklaraciją — taip prisidėjo prie savo pirmtakų pradėtų darbų įgyvendinimo. 1950-1953 m. apygarda silpo. 1951 m. jau nebeliko ryšių tarp rinktinių, apygardos teritorijoje tuomet buvo apie 50 partizanų. 1952 m. suimtas ir užverbuotas paskutinis apygardos vadas Juozas Jankauskas-Demonas. Tai iš esmės reiškė apygardos gyvavimo pabaigą - per keletą mėnesių išduoti žuvo paskutiniai kovotojai. Paskutinis apygardos partizanas Justinas Balčius-Plutonas žuvo 1957 m.

Tauro apygardos partizanai žvalgyboje.

(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos štabo nariai.
Iš kairės: štabo viršininkas Jonos Pileckis-Šarūnas, Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras,
politinės dalies viršininkas Antanos Baltūsis-Žvejys,
apygardos vado pavaduotojas Vaclovas Navickas-Auksutis ir apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas.
1946 m.gegužė.

{Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas. 1946 m. balandis.

(Genocido aukų muziejus)

Paliose veikę Varnupių ir Muškietininku būriai. 1945 m. balandis.

(Genocido auku muziejus)

Paliose veikęs Muškietininku būrys. 1945 m. balandžio 17 d.

(Genocido aukų muziejus)

Geležinio Vilko rinktinės partizanai.

Antras iš kairės - Antanas Gudynas-Speigas.

(A. Vilutienės asmeninė kolekcija)

Svečiai renkasi „tribūnoje" prieš prasidedant Tauro apygardos mokomosios kuopos paradui. 1947 m. rugpjūčio 20 d.

(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos mokomosios kuopos kovotojai lauko klasėje išvykstant lektoriui. 1947m. rugpjūčio 16 d.

(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos vadas Antanas Baltūsis-Žvejys rašo įsakymą dėl baigusiųjų mokomąją kuopa.
1947 m. rugpjūčio 19 d.

(Genocido aukų muziejus)

Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas (kairėje) ir Juozas Lukša-Skirmantas pakeliui į Lenkija Vytauto rinktinės veikimo teritorijoje. 1947 m. gegužė. **(Genocido aukų muziejus)**

Tauro apygardos vadovybė.
Iš kairės: Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras, Birutės rinktinės vadas Juozas Lukša-Skirmantas, apygardos štabo rikiuotės skyriaus viršininkas Jonas Aleščikas-Rymantas
ir Kęstučio rinktinės vadas Kazimieras Greblikas-Sakolas. 1947m. birželis. Šunskų miškas.

(Genocido aukų muziejus)

Vytauto rinktinės 2-osios kuopos partizanai.
1946 m. balandžio 11 d. Vilkabaliai.

(Genocido aukų muziejus)

Žalgirio ir Kęstučio rinktiniu kovotojai pakeliui į Antanavo ūkine operacija. 1947 m. lapkričio 11 d.

(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos štabo spec. pareigūnas Vytautas Gavėnas-Vampyras (kairėje) ir Vytauto rinktinės kovotojas Juozas Ališauskas-Klaidas.
1948 m. vasario 10 d.

(Genocido aukų muziejus)

Žalgirio rinktinės partizanai.
Pirmoje eilėje (guli) iš kairės: Valentinas Sadauskas-Velėna ir Juozas Liogys-Dragūnas.
Antroje eilėje iš kairės: Jonas Balsys-Aidas, Jonas Kerutis-Šarūnas ir Vincas Guslainis-Ainis.
(Genocido aukų muziejus)

Geležinio Vilko rinktinės partizanai.
Iš kairės: Algimantas Gumauskas-Balandis, Kazimieras Popiera-Gegužis, Antanas Karpauskas-Kurtas ir Antanas Gudynas-Speigas.
Apie 1950-1951 m.

(A. Vilutienės asmeninė kolekcija)

Iš Vakaru griže desantininkai ir Tauro apygardos vadovybė.
Iš kairės: Juozas Lukšo-Skirmantas, Tauro apygardos vadas Viktoras Vitkauskas-Saidokas,
apygardos vado adjutantas Pranas Naujokas-Kietis, Benediktas Trumpys-Rytis ir Klemensas Širvys-Sakalas.
(Genocido aukų muziejus)

Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės Bebro būrio partizanai Bronius Dūda-Narutis (kairėje) ir Pranas Grigas-Genelis.

(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDA

RYTU LIETUVOS (KALNU) SRITIS

„... Nepaprastųjų atsiradimas tautoje sutampa su laiku, kai tautai prireikia tik žmogui galimų pastangų: iš nelaisvės namų vaduojantis, nuo nelaisvės apsiginant ir panašiais atvejais. Tai tautos kilimas jaunam gyvenimui, į ką žmogui žvelgiant net širdis sopsta iš džiaugsmo. Kas šitai tautai kelią pastoja, tie tik piktomis šmėklomis tegali ūkauti... "

JUOZAS ŠIBAILA-DIEDUKAS, MERAINIS, GABIJUS,
Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės štabo viršininkas

APYGARDOS VADAI

MYKOLAS KARECKAS-SERBENTAS,

1944 m. spalis-1945 m. balandis

JONAS MISIŪNAS-ŽALIAS VELNIAS,

1945 m. balandis—1946 m. gruodis

ALFONSAS MORKŪNAS-PLIENAS,

1945 m. gruodis—1948 m. rugpjūtis (B rinktinės vadas) 1948 m. rugpjūtis—1949 m. gruodis (apygardos vadas)

1944 m. liepos mėnesį Raudonoji armija užėmė Vilniaus kraštą. Čia anksčiausiai prasidėjo teroras, anksčiausiai pradėjo kurtis pirmieji partizanų būriai, ryškėjo gabūs vada 1944 m. rugpjūčio pabaigoje Kaugonių kaime susirinkę Trakų aps. ir dalyje Ukmergė aps. veikusių partizanų būrių vadai nutarė susijungti į rinktinę. Jau rugsėjį buvo įkurta Didžiosios Kovos (DK) rinktinė (vėliau tuo pat vardu pavadinta apygarda), kurios vadu išrinktas pik. Jonas Misiūnas-Žalias Velnias. Rinktinė sparčiai didėjo tiek teritorijos (prisijungė Kruonio, Veprių, Širvintų, Šešuolių, Giedraičių valsčių partizanai), tiek kovotojų skaičiaus atžvilgiu (1944 m. pabaigoje apygardoje veikė apie 500 partizanų - 7 būriu sudarė po 80-100 kovotojų). Šiuo laikotarpiu, kaip ir visoje Lietuvoje, čia partizanai buvo aktyvūs — dažnai užimdavo mažesnius miestelius, kaimus ir juos ilgesnį laiką išlaikydavo naikino okupantų įstaigas, baudė kolaborantus ir pan.

1945 m. pradžioje rinktinė buvo reorganizuota —Vilniuje atkurtas Lietuvos laisvės armijo (LLA) štabas, kurio įsakymu remiantis DK rinktinė tapo LLA 5-uoju rajonu ir buvo pri skirta Vilniaus apygardai. Nors Vilniaus štabas gyvavo keletą savaičių, LLA 5-asis rajonas pavadintas apygarda, veikė visus metus. Apygarda padalyta į 3 batalionus, kurių kiekvieni sudarė po 3 kuopas. Patvirtinta štabo struktūra mažai skyrėsi nuo kitų apygardų - ją sudarė operatyvinis, ginkluotės, organizacinis, žvalgybos, ūkio, kontržvalgybos bei agitacijos i propagandos skyriai. 1945 m. gruodžio mėnesį apygardos vadas vėl ėmėsi pertvarkymų -apygarda pavadinta LLA 5-ąja Didžiosios Kovos apygarda (DKA), numatyta keturių rinktinių (A, B, C, D) struktūra, faktiškai buvo įkurtos dvi — A rinktinė veikė Trakų ir Kaišiadorių, B - Ukmergės apskrityse. Abi rinktinės turėjo po 6 batalionus, kuriuose buvo per 80(partizanų. Žalio Velnio vadovaujama apygarda turėjo tam tikrą

specifiką, lyginant su kito mis. Visa veikla, visi pertvarkymai vyko turint vienintelį tikslą - sukurti patogią, mobili kovotojų organizaciją, kuri stotų į tiesioginius mūšius su kariuomene. Kaip niekur kitur čia veikė mobilūs, ne daugiau kaip tris dienas vienoje vietoje besilaikantys būriai, „skrajojantis būrys", kuris po kiekvieno susidūrimo žaibiškai persikeldavo į kitą rajoną. Antra vertus, beveik nėra duomenų, kad Žalio Velnio štabas būtų parengęs kokius nors kariniu ar politinius dokumentus ar politines akcijas.

Didžiausia apygardos ir jos vado Žalio Velnio nesėkme tapo ryšių su galimai veikiančia aukštesne vadovybe paieškos. Tuo pasinaudojo MGB ir DKA tapo klasikinės operacijos, kai per agentus, infiltruotus j štabą, pamažu naikinama visa struktūra, pavyzdžiu. Bandymų infiltruoti agentus į partizanų struktūras būta nuo pat pradžių, 1945 m. Sparčiai besivystanti, aktyvi apygarda negalėjo neatkreipti MGB dėmesio. Po kelių nesėkmingų bandymų, 1946 m. pavasarį per patikimus ryšininkus agentams pavyko pakišti Žaliam Velniui „kontaktą" su legendinio Tautinio komiteto atstovu, neva atstovaujančiu vyriausiajai vadovybei. Žalias Velnias nebuvo suimtas - po pokalbių ir konsultacijų su „atstovu" jis sutiko pasitraukti iš apygardos vado pareigų, išleido įsakymą, kuriuo nurodė nutraukti visą leidybą. Apygardą perėmęs MGB agentas skubiai davė nurodymą legalizuotis su padirbtais dokumentais (jų gamybos vieta — MGB). Žalias Velnias buvo panaudojamas toliau - jis padėjo „Centrui" užmegzti ryšį su Pietų, taip pat Rytų Lietuvos partizanų vadais, vėliau įtakos sferon turėjo būti įtraukta ir Vakarų Lietuva. Taigi pavojus iškilo visai organizacijai. Pietų ir Vakarų Lietuva išvengė smūgio dėl pagrįsto nepatiklumo, o Rytų Lietuva patyrė neatitaisomų nuostolių — Didžiosios Kovos apygarda praktiškai jau neatsigavo. Neturėdama tikrosios vadovybės, apygarda tirpo - 1947-1948 m. buvo visiškai sunaikinta A rinktinė. B rinktinė nutraukė visus ryšius su „apygardos" štabu ir dar kurį laiką veikė Ukmergės, Širvintų, iš dalies Utenos apskrityse. 1948—1949 m. vienam po kito žuvus visiems rinktinės štabo pareigūnams, 1950 m. lapkritį apygarda likviduota Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabo įsakymu.

Plieno rinktinės partizanai, veikę Aluntos ir Balninkų apylinkėse.
Pirmoje eilėje (guli) iš kairės: Jonas Žygelis-Ilgūnas, Steponas Matelionis-Agronomas ir Stasys Mikelevičius-Bijūnas.
Antroje eilėje iš kairės: Juozas Petrauskas-Laimutis, Kazys Puodžiūnas-Titnagas, Steponas Sabaliauskas-Šarkis, neatpažintas ir Juozas Šmigelskas-Smidras. Apie 1948 m.

(Genocido aukų muziejus)

Plieno rinktinės Albino Gražio-Pipiro vadovaujamas partizanu būrys, veikęs Ukmergės apylinkėse.
Iš kairės ketvirtas -būrio vadas Albinos Gražys-Pipiras.

(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Nežinomas Plieno rinktinės kulkosvaidininkas.

(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

A rinktinės „skrajojančio" būrio partizanai.
Trečias iš kairės -Bernardas Arbočius-Liepsniukas.

(Genocido aukų muziejus)

Dobilo būrio partizanai.
Pirmas iš dešinės - būrio vadas Juozas Kudelis-Dobilas.

(Genocido aukų muziejus)

Dobilo būrio partizanai, veikę Gelvonų, Čiobiškio ir Upininkų apylinkėse.
Iš kairės: neatpažintas, Juozas Kudelis-Dobilas, Vytautas Žukauskos-Mėnulis
ir Juozas Bartusevičius-Medžiotojas.

(Genocido aukų muziejus)

Plieno rinktinės Stiklo būrys, veikęs Ukmergės apylinkėse.
Iš kairės: būrio vadas Bronius Jakubonis-Stiklas, Stasys Pariokas-Plechavičius,
Steponas Zalagėnas-Ripka, Alfonsas Tušys-Papuošalas, Kazimieras Tušys-Nemunas,
Edvardas Miliukas-Bijūnas, Pranas Šuminskas-Pėdia, Stasys Našlėnos-Sakalas
ir Vadovas Varnas-Jokeris
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Plieno rinktinės Bebro būrys, veikęs Ukmergės apylinkėse.
Iš kairės: Bronius Dūda-Narutis, būrio vados Vytautas Strazdas-Bebras, Pranas Grigas-Genelis, Bronius Medelskas-Krienas,
nežinomas partizanas slapyvardžiu Likimas. Užrašas kitoje pusėje: „Butkiškiu—Viliaudžiu miške po stribu sutriuškinimo. 1949 m. spalis".
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Plieno rinktinės Aluntos apylinkių partizanai.
Stovi iš kairės: Juozas Šmigelskas-Smidras ir partizanas slapyvardžiu Klevas.
Sėdi iš kairės: Jurgis Rubikas-Kotas, Pranas Kioušinis-Kiaunė, Adomas Širvinskas-Šalmas,
Steponas Satkevičius-Gintvytis, neatpažintas, neatpažintas ir Alfonsas Radzevičius-Tarzanas.

(Genocido aukų muziejus)

Plieno rinktinės partizanų būrių susitikimas. 1949 m. vasara.
(Genocido aukų muziejus)

Plieno rinktinės Aluntos apylinkių partizanai.
Iš kairės: Pranas Kiaušinis-Kiaunė, Steponas Satkevičius-Gintvytis ir Steponas Sabaliauskas-Šarkis. Apie 1948 m.
(Genocido aukų muziejus

Kazimieras Ališauskas-Spartakas
ir Vanda Jočytė-Ramunė.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Dobilo būrio partizanai, veikę Gelvonų, Čiobiškio ir Upininkų apylinkėse,
Iš kairės: Vaclovas Macijauskas-Žirgelis, būrio vadas Juozas Kudelis-Dobilas,
Vladas Šatkauskas-Lazdynas ir Pranas Mocijauskas-Aitvaras.
(Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos partizanu būriu susitikimas. Centre sėdi Rytu Lietuvos (Kalnu) srities vadas Jonas Kimštas-Žalgiris ir Alfonsas Smetona-Žygaudas. 1949 m.gegužė. **(Genocido aukų muziejus)**

VYČIO APYGARDA

RYTU LIETUVOS (KALNU) SRITIS

„... Dangus juodas, o mes ilga eile lydim kritusį, atrodom it šmėklos, sekančios vežimą, traukiamą nedidelio, pavargusio arkliuko. Sunkiai traukiančio arkliuko pažliugusiu molėtu keliu, o lietus it gausybė ašarų krinta ir krinta, lyg atrodo dangus atverkia už mus, ilga eile it šmėklų besekančių paskui vežimą, nes nors mūsų širdys skausmu plyšta, tačiau akys parodyt negali... "

BOLESLOVAS EGLINSKAS-SAULIUS,
Vyčio apygardos štabo narys

APYGARDOS VADAI

JUOZAS KRIŠTAPONIS,

1944 m. gruodis-1945 m. sausis

DANIELIUS VAITELIS-BRIEDIS,

1945 m. sausis-1948 m. gegužė

ALFONSAS SMETONA-ŽYGAUDAS, *1948 m. gegužė—1950 m. liepa*

MYKOLAS ŠEMEŽYS-PUTINAS,

1950 m. liepa-1951 m. balandis

BRONIUS KARBOČIUS-BITĖ,

1951 m. rugsėjis—1953 m. sausis

Vyčio apygardos įsikūrimas — nacių okupacijos metu veikusių organizacijų vadų bei aktyvių narių veiklos rezultatas. Antai 1944 m. liepos mėnesį įvykusiame Tautinio fronto narių pasitarime nutarta persiorganizuoti į apskrities štabą, kuris turėtų vienyti visus Ukmergė apskrityje veikiančius partizanų būrius. Pastarieji sparčiai didėjo - kaip ir visoje Lietuvoje į miškus ėjo karininkai, šauliai, mokytojai, gimnazistai ir ūkininkų vaikai. 1944 m. pabaigoj-buvo įkurta Vyčio apygarda, 1945 m. jau jungusi Ukmergės, Panevėžio bei Kėdainių (dalį apskritis. Rinktinių struktūra, laikantis LLA tradicijos, ilgai buvo labai paprasta: apskritis-rinktinė. Toks mechaniškas sujungimas, vadovybės nereiklumas ilgainiui suformavo i žemesniųjų vadų veiklos stilių - rinktinės dažnai net nesistengė palaikyti ryšių tarpusavyje ir pačioje rinktinėje. Nors 1946 m. būta bandymų nustatyti bent minimalius ryšius, įvest karinę tvarką, tačiau atrodo, kad iki 1949 m. ir vėliau, blėstant pasipriešinimui, mažai ką keitėsi. Tą iš esmės lėmė apygardos vado veiklos stilius — ltn. Danielius Vaitelis-Briedis pats keliavo po būrius, instruktuodavo ir duodavo įsakymus žodžiu. Sunku pasakyti apie kokią nors reglamentuotą karinę tvarką apygardoje, nes iš esmės nėra išlikusių jokių dokumentų. Tą rodo ir nuotraukos, kuriose Vyčio apygardos partizanai gerokai skiriasi nuo kitų apygardų savo apranga.

1949 m. pavasarį apygardos vado įsakymu apygardoje suformuotos dvi rinktinės - Briedžio (Ukmergės ir dalis Kėdainių aps.) ir Krištaponio (Panevėžio aps.), suformuotas nauja, apygardos štabas bei rinktinių štabai.

Apygardos vadas Alfonsas Smetona-Žygaudas, be grynai organizacinių darbų, suaktyvino spaudos leidybą suorganizuodamas neblogą bazę -štabas turėjo dvi rašomąsias mašinėles, rotatorių, spaustuvinį šriftą.

Nepaisant nuolat patiriamų skaudžių nuostolių, 1950 m. Vyčio apygardoje dar veikė 13 būrių, kurie jungė apie 100 kovotojų.

Kaip ir kitos Rytų Lietuvos apygardos, Vyčio apygarda neišvengė MGB pinklių -į apygardos vadovybę įsiskverbė agentas. Apygardos vadas Briedis ryšį su MGB agentu J. Markuliu užmezgė jau 1946 m. Pasitikėjo pastaruoju, nes buvo seniai pažįstami, o idėja „taupyti jėgas ateičiai" atrodė logiška ir patraukli. Jau 1947 m. rugsėjį MGB pradėjo partizanus „legalizuoti", t. y. su MGB pagamintais dokumentais leido jiems apsigyventi miestuose ir laukti. Visi jie, žinoma, buvo suimti. Tik 1947 m. rugsėjį Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadas ltn. Jonas Kimštas-Žalgiris išleido įsakymą, kuriame nedviprasmiškai nurodoma nutraukti ryšius su J. Markulio „štabais", panaikinti visus ryšio kanalus ir perspėti ryšininkus.

Neišvengta išdavysčių ir vėliau, ypač 1951-1953 m. Agentais buvo verbuojami ryšininkai ir partizanai, kurie, bendradarbiaudami su MGB, padėjo sunaikinti apygardą. 1953 m. žuvo paskutinis apygardos vadas Bronius Karbočius-Bitė ir tai laikytina apygardos egzistavimo pabaiga. 1956 m. vasarą Rokiškio rajone, Pandėlio apylinkėje žuvo paskutinieji Vyčio apygardos partizanai Mykolas Suveizdis-Budrys ir Edvardas Žilinskas-Vanagas.

Vyčio ir Algimanto apygardų vadų susitikimas.
Pirmoje eilėje (guli) iš kairės: Bronius Juospaitis-Direktorius, Edvardas Daučiūnas-Jokeris, neatpažintas partizanas. Klūpo Jurgis Urbonas-Lakštutis. Stovi iš kairės: Alfonsas Smetona-Žygaudas, neatpažintas, Mykolas Šemežys-Aras, Vyčio apygardos vadas Danielius Vaitelis-Briedis, Algimanto apygardos vados Antanas Slučka-Šarūnas, Antanas Kisielius-Sakalas, Anlanas Burokas-Mokytojas, Vytautas Zakaras ir Antanas Žilys-Žaibas.
Apie 1947-1948 m.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Vytenio būrio partizanai.
Pagal KGB sužymėjima pirmos -Antanas Mateiko-Krapylas, ketvirtas - Antanas Ivanauskas-Vakarietis, penktas - Jonas Marozas-Šaragas, šeštas - Vincentas Makarauskas-Tigras, septintas - Leonas Kriščiūnas-Cbundu-mundu, aštuntos - Vladas Klerys-Sakalos, devintas - Albinas Pakulevičius-Strelčius.

(Genocido aukų muziejus)

Vyčio opygordos vodos Alfonsas Smetona-Žygaudas (antras iš kairės) su Vytenio būrio partizanais.
Iš kairės pirmas - Vladas Drasutis-Vytenis, trečias - Jonas Kalvaitis-Pažistamas.

(Genocido aukų muziejus)

Algio būrio partizanai. Iš kairės: Juozas Gavėnas-Šturmas, Vytautas Reklickas-Liočys ir neatpažintas partizanas

. (Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos vadas Alfonsas Smetona-Žygaudas (viduryje).
Rytu Lietuvos (Kalnų) srities vadas Jonas Kimštas-Žalgiris (kairėje)
ir Vyčio apygardos štabo pareigūnas Albinas Burbulis-Žilvinas.
(Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos vadas Mykolas Šemežys-Putinas.

(Genocido aukų muziejus)

Taujėnų apylinkių partizanai.
Iš kairės: Jonas Sinkevičius-Šermukšnis, Zofija Striogaitė-Žilienė-Klajūnė ir Petras Sinkevičius-Ąžuolas.

(Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos partizanai. Priekyje Jonas Stasiukaitis-Ąžuolas. Ant akmens sėdi iš kairės: Juozas Šemežys-Tikras Brolis, Antanas Dargužis-Kareivis, Mykolas Šemežys-Aras, Vaclovas Burbulis-Bėgūnas, Kazys Kirdonis-Žilvytis ir Vlados Dargužis-Žvirblis. (R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Vyčio apygardos partizanai. Sėdi Povilas Spurgis-Šaltis.
Stovi viduryje Alfonsas Gritėnas-Skalikas. **(Genocido aukų muziejus)**

Vyčio apygardos partizanas Jonas Ignatavičius-Švyturys. **(Genocido aukų muziejus)**

Vyčio apygardos partizanai žygyje.
(Genocido aukų muziejus)

Būrio vadas Vaclovas Pauliukonis-Girėnas.
(Genocido aukų muziejus)

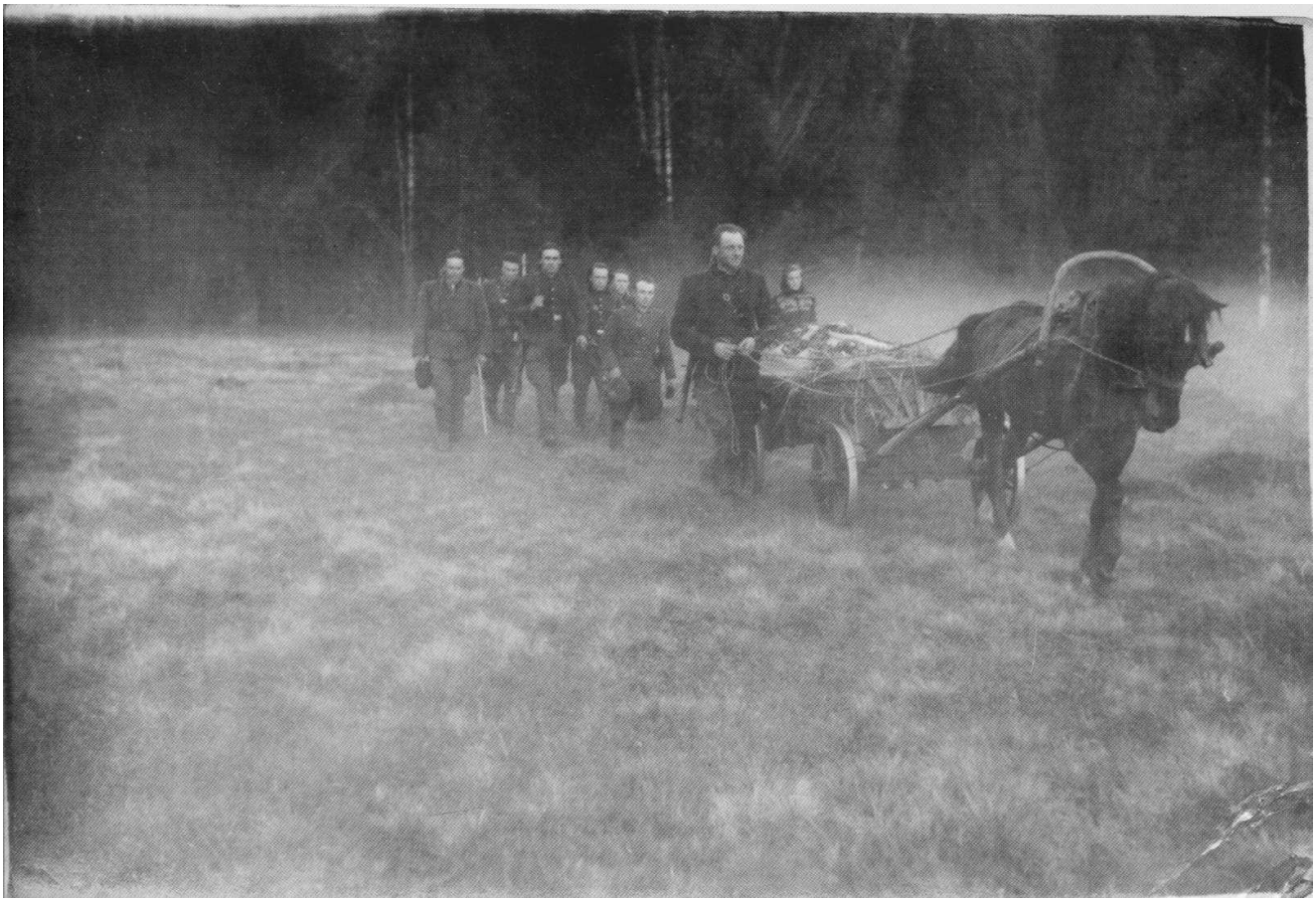

Būrio vado Antano Žilio-Žaibo laidotuvės.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Algimanto apygardos partizanai prie Šventosios.
Pasirėmęs Jonas Šimėnas-Berželis. Sėdi iš kairės: Povilas Jonelis-Tūzas ir Albinas Milčiukas-Tigras.
Stovi pirmas iš kairės - Jonas Stasiukaitis-Ąžuolas. Kiti neatpažinti. **(Genocido aukų muziejus)**

ALGIMANTO APYGARDA

RYTU LIETUVOS (KALNU) SRITIS

„...Mes neturime jokių gražbylysčių, nekalbame jokių sentimentų, esame sušiurkštėję kaip ir mūsų gyvenimas ir vis tik laimingi. Širdimi moka prašnekti tik tyla, o žodžiai daugiausiai tebūna tik blizgūs ir tusti. [...] Jeigu negrįžčiau – kaip justi - neminėkit labai blogai. Nes ir mes taip pat esame žmonės, gal tik ne visiems suprantami. Geriau palinkėkite, kad jei bus lemta mirti – gimtoji žemė, uždengus mūsų akis, tebūna kaip glamonėjanti ranka... "

DIANA GLEMŽAITĖ,

Algimanto apygardos partizanė, poetė

Algimanto apygardos partizanas Albinas Milčiukas-Tigras. (R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

APYGARDOS VADAI

ANTANAS SLUČKA-ŠARŪNAS,

1947 m. gegužė-1948 m. gegužė

ANTANAS STARKUS-MONTĖ,

1948 m. gegužė-1949 m. lapkritis

Didžioji dauguma partizanų apygardų kūrėsi natūraliai — formavosi būriai, kurie jungėsi, vadai buvo iškeliami iš pačių partizanų. Tačiau kelių apygardų pradžią žymi kiek kitokie įvykiai — tokia išskirtinė ir Algimanto apygarda. 1947 m. Vytauto apygarda pernelyg išsiplėtė - ją sudarė Utenos, Rokiškio, Kupiškio, Zarasų, Švenčionių, taip pat Baltarusijos Svyrių apskrityse veikę kovotojų daliniai. Tai darė neįmanomą efektyvų vadovavimą, apsunkino tarpusavio ryšius. Būtent dėl šių priežasčių gegužės mėnesį Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabas nutarė įkurti naują, Algimanto apygardą. Iki 1948 m. apygarda buvo suformuota - ją sudarė Šarūno, Žalioji ir Kunigaikščio Margio rinktinės. Atrodo, rinktinės ir toliau tvarkėsi gana savarankiškai — Žalioji rinktinė tradiciškai glaudžiau bendravo su Prisikėlimo apygardos teritorijoje veikusiais štabais, rinktinėje veikė Aukštaitijos partizanams nebūdingas organizacinis sektorius (legaliai veikiantis rezervas, platinęs spaudą, rinkęs informaciją ir pan.). Kunigaikščio Margio rinktinė su apygardos štabu pastovų ryšį nustatė tik 1949 m., prieš pat apygardos egzistavimo pabaigą. Šarūno rinktinė praktiškai sudarė apygardos pagrindą - čia bazavosi štabai, buvo suorganizuotas spaudos leidimas.

1949 m. antroje pusėje—1950 m. pavasarį, po daugelio išdavysčių, kai žuvo visi partizanai, galintys atkurti štabus ir perimti vadovavimą, apygarda buvo panaikinta. 1950 m. lapkričio mėnesį Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado įsakymu Kunigaikščio Margio bei Šarūno rinktinių likučiai buvo sujungti, pavadinti Tumo-Vaižganto rinktine ir priskirti Vytauto apygardai. Žalioji rinktinė prijungta prie Vyčio apygardos.

Šarūno rinktinės partizanai.
Iš kairės: Aloyzas Žilys-Žirnis, Albinas Pajarskas-Bebas, neatpažintas,
Antanas Starkus-Montė ir Vytautas Vilutis-Perkūnas.

(Genocido aukų muziejus)

Algimanto apygardos štabo viršininkas Antanas Starkus-Montė (kairėje) ir apygardos vadas Antanas Slučka-Šarūnas.

(Genocido aukų muziejus)

Šarūno rinktinės Jovoro kuopos partizanai.
Iš dešinės: Jonos Staškevičius-Aušra, Jurgis Urbonas-Lakštutis, Bronius Puodžiūnas-Garsas, Juozas Gražys-Viesulas, Povilas Grumbinas-Ąžuolas, Vytautas Pačinskas-Audra, Aloyzas Šimonis-Šposas, Vytautas Magyla-Vairas, Jonas Marcinkevičius-Jokeris, Jonas Kemeklis-Tauras, Alfonsas Augutis-Vėjas, Albinas Milčiukas-Tigras, Alfonsas Jakštonis-Švyturys ir Justinas Puodžiūnas-Šerkšnas.
Kiti neatpažinti

Algimanto ir Vytauto apygardų partizanai prie Šventosios.

Sėdi Albinas Milčiukas-Tigras. Stovi iš kairės: Vytautas Pačinskas-Audra, Juozas Banys-Šūvis, Povilas Budreika-Debesis, Alfonsas Augutis-Šeškas, Albertas Pakenis-Jūreivis, Povilas Grumbinas-Ąžuolas, Jonas Morkūnas-Šiaurys, Antonos Bagočiūnas-Dūmas, neatpažintas, neatpažintas, Algirdas Bražeika-Aidas ir Justinas Puodžiūnas-Šerkšnos. 1949 m. Vasara.
(Utenos kraštotyros muziejus)

Kunigaikščio Margirio rinktinės Audros ir Gedimino būrių partizanai
(**Genocido aukų muziejus)**

Algimanto apygardos vadovybė. Iš kairės: organizacinio skyriaus viršininkas Aleksas Matelis-Audenis, apygardos vadas Antanos Starkus-Montė ir apygardos štabo viršininkas Albinos Pajarskas-Bebas. 1949 m.

(Genocido aukų muziejus)

Užrašas kitoje pusėje: „Kelionė per klampiojo Šepeto. 1947 m."
Iš dešinės: Vytautas Greičiūnas-Daktaras, Albinos Milčiukas-Tigras, Antanas Musteikis-Kiškis, neatpažintas ir Bronius Puodžiūnas-Garsas.

(Genocido aukų muziejus)

Biržų girios partizanai žygyje.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Biržų girios partizanai bendražygio laidotuvėse. **(R. Kauniečio osmeninė kolekcija)**

Biržų girios partizanai Jonas Baltušis-Trimitos (kairėje) ir Steponas Giedrikas-Girietis.

(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Vytauto apygardos partizanai. Pirmoje eilėje iš kairės: pirmas - apygardos vadas Vincas Kaulinis-Miškinis, antras - Bronius Keblys-ūsas.
Antroje eilėje iš kairės penktas - Vincentas Laucius-Kirvis. Kiti neatpažinti. **(Genocido aukų muziejus)**

RYTŲ LIETUVOS (KALNŲ) SRITIS

„... Labai galimas dalykas, kad nesipriešinimas pavergėjui mūsų tautai būtų buvęs mažiau nuostolingas negu pasipriešinimas. Bet ar tauta galėjo nesipriešinti ir kodėl jipriešinosi Greičiausiai todėl, kad jai pasirodė per žema ir negarbinga nusilenkti paniekai, barbarybei, tapti bjauriausių dvasios išsigimėlių mindžiojama verge. Vadinasi, tauta pakilo į kovą gindama savo žmogiškąjį vertingumą, gindama tai, kas visiems doriems ir laisviems žmonėms yra brangu. Tuo ji pasirodė kaip kilnus ir vertingas žmonijos bei tautų bendruomenės narys. Tuo ji įnešė savo indėlį į bendrąją žmonijos kovą dėl laisvės ir žmoniškumo idėjų... "

BRONIUS KRIVICKAS-VILNIUS,

Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabo Visuomeninės dalies viršininkas

Liūto rinktinės partizanai žygyje. Trečias iš kairės - Bronius Morkūnas-Diemedis, penktas - Antanas Morkūnas-Jaunutis.
(Genocido aukų muziejus)

APYGARDOS VADAI

JONAS KIMŠTAS-ŽALGIRIS, *1945 m. rugpjūtis-rugsėjis*

VLADAS MIKULĖNAS-LUBINAS, *1945 m. rugsėjis-gruodis*

PRANAS ZINKEVIČIUS-ARTOJAS, *1945 m. gruodis-1946 m. spalis*

VINCAS KAULINIS-MIŠKINIS,

1947 m. gegužė-1949 m. kovas

BRONIUS KALYTIS-LIUTAURAS, SIAUBAS, *1949 m. balandis—1951 m. gruodis*

Kaip ir kitos, Vytauto apygardos istorija prasidėjo nuo didelių būrių, beatodairiškų akcijų bei atvirų mūšių su kariuomene. Antai jau 1944 m. rugpjūčio mėnesį Zarasų apskrityje Nepriklausomybės kovų savanoris, Vyčio kryžiaus kavalierius Antanas Streikus su dviem sūnumis - Izidoriumi ir Juozu, suformavę per 300 kovotojų būrį, puolė Antazavės kalėjimą ir bandė išvaduoti kalinius. Po operacijos būrys išsisklaidė į mažesnius, mobilesnius būrius. Panašūs procesai vyko Švenčionių, Utenos apskrityse, kur buvo įkurta Tigro rinktinė - apygardos užuomazga. 1945 m. pavasarį kūrėsi Sakalo rinktinė (dalis Zarasų ir dalis Švenčionių aps.), Šarūno rinktinė (dalis Utenos aps.) ir kt.

1945 m. rugpjūčio mėnesį buvo įkurta apygarda, kuri, vadovaujantis LLA tradicija, buvo pavadinta LLA 3-iąja Vytauto apygarda. Ji suformuota iš trijų rinktinių: Tigro (veikė Švenčionių aps.), Šarūno (Utenos aps. ir Švenčionių aps. Saldutiškio vlsč.), Lokio (Zarasų aps. ir Baltarusijos Svyrių r.). Apygardos štabas turėjo koordinuoti rinktinių veiklą, atkurti sunaikintus štabus, palaikyti ryšius su kitomis apygardomis bei žemesniais struktūriniais daliniais pačioje apygardoje.

Apygarda neišvengė MGB smūgių, rinktinių nuosmukių bei pakilimų, vadų tarpusavio nesutarimų bei reorganizacijų. Vis dėlto 1948-1949 m. partizanai čia veikė gana aktyviai -nevengė kautynių bei išpuolių prieš okupacinės valdžios įstaigas ir kolaborantus. Tačiau daugiausia dėmesio buvo skiriama propagandai — buvo leidžiama spauda, atsišaukimai ir kt.

1950 m. apygardos rinktinėse veikė po keliasdešimt kovotojų. Su MGB agentų, dažnai užverbuotų partizanų, pagalba iki 1953 m. Vytauto apygardos teritorijoje buvo likę 6 būrių likučiai - apie 20 kovotojų.

1965 m. pavasarį įvyko paskutinis Vytauto apygardos partizano mūšis — Antanas Kraujelis-Siaubūnas, apsuptas ir netekęs vilties pasitraukti, atsišaudė, o paskutinę kulką pasiliko sau.

Iki 1986 m. slapstydamasis išgyveno paskutinis partizanas Stasys Guiga-Tarzanas. Jo taip ir nesurado, jis mirė peršalęs.

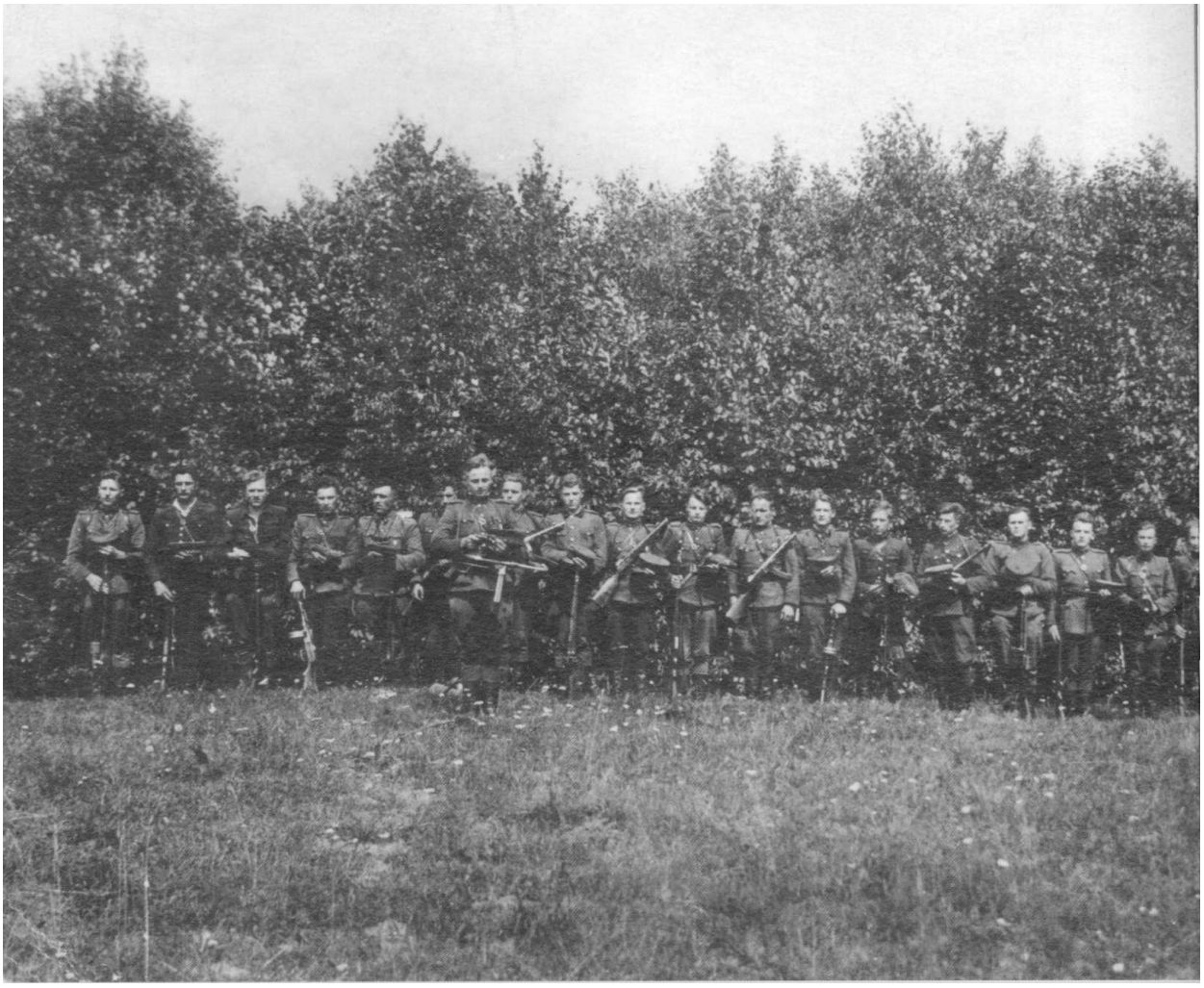

Lokio rinktinės Erškėčio kuopos partizanų rikiuotė.
Pagal KGB sužymėjimą pirmas - Balys Vaičėnas-Liubartas, antras - Petras Pošius-Gediminas, ketvirtas - Jonas Dūdėnas-Vynas, septintas - Lokio rinktinės vadas Pranas Račinskas-Žaibas, aštuntas - Vytautas Rusakevičius-Tigras, dešimtas - Juozas Stanėnas-Aukštoitis, vienuoliktas - Vytautas Miškinis-Viesulas, tryliktas - Povilas Lukošius-Žilvytis, keturioliktas -Zigmas Tumėnas-Kestutis, penkioliktas - Edvardas Gornelis-Čigonas, šešioliktas - Vytautas Dručkus-Šernas, septynioliktas -Edvardas Juodvalkis-Aros, aštuonioliktas - Alfonsas Dambrava-Aidas, devynioliktas - Jeronimas Bulka-Titnagas.

(Lietuvos ypotingosis archyvas)

Liūto rinktinės partizanai. Iš kairės: rinktinės vadas Jonas Morkūnas-Šiaurys, ryšininkė Ona Jakštonytė ir partizanas Romas Matulionis-Sklandytuvas. 1946 m. **(Utenos kraštotyros muziejus)**

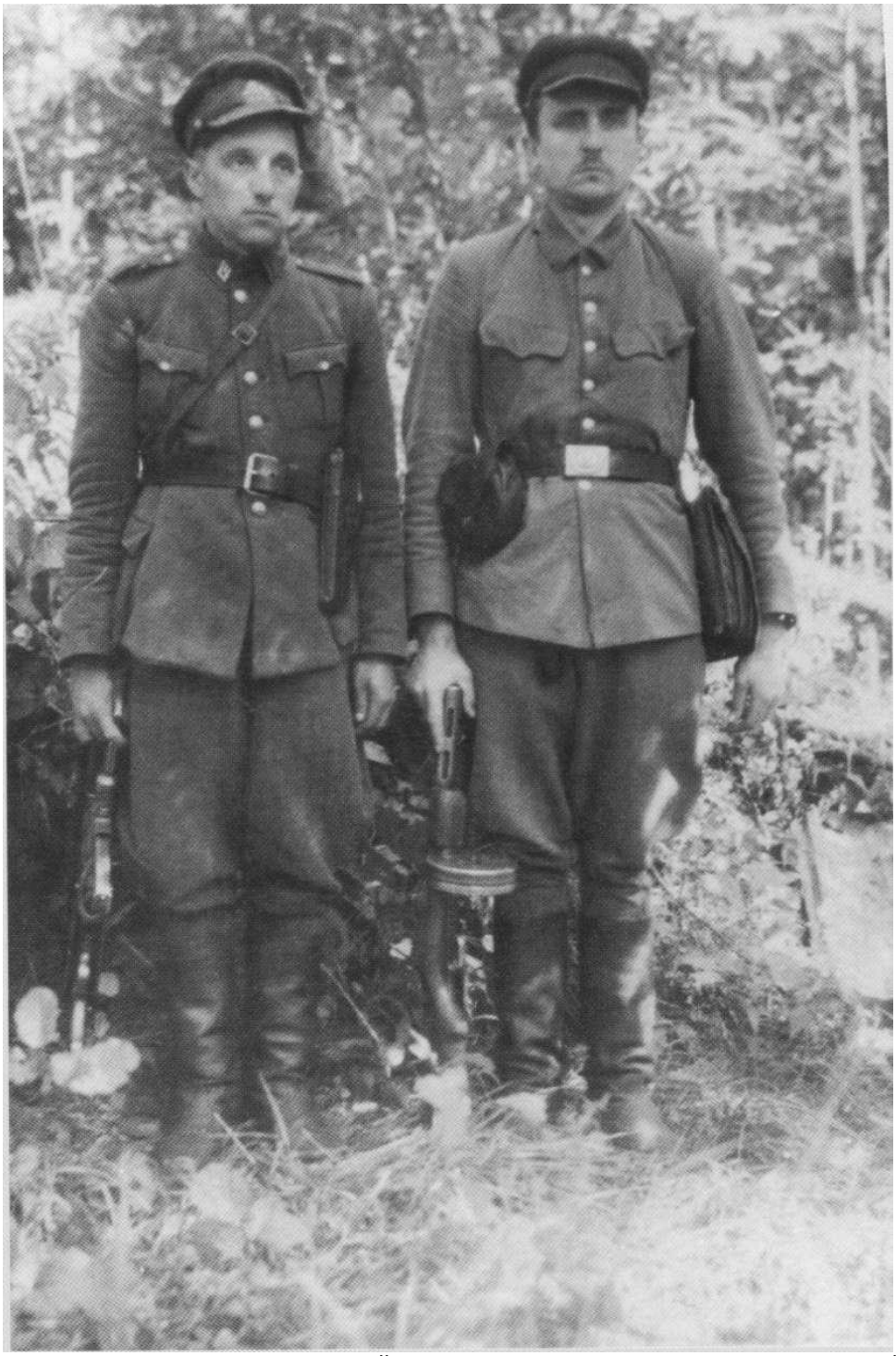

Tigro rinktinės štabo pareigūnas Leonardas Basys-Švyturys (kairėje) ir Tigro rinktinės vadas Vincentas Žaliaduonis-Rokas.

(V. Striužo asmeninė kolekcija)

Liūto rinktinės partizanai. Iš kairės: Algirdas Bražeika-Aidas, neatpažintas, Antanas Bagočiūnas-Dūmas, Bronius Puodžiūnas-Garsas, Povilas Budreika-Debesis, Justinas Puodžiūnas-Šerkšnas, Albinas Milčiukas-Tigras, Albertas Pakenis-Jūreivis, Juozas Banys-Šūvis, Liūto rinktinės vadas Jonas Morkūnos-Šiaurys ir Povilas Grumbinas-Ažuolas. 1949 m. vasara.

(Utenos kraštotyros muziejus)

Lokio rinktinės Erškėčio kuopos partizanai.
Pirmoje eilėje (priklaupę) iš kairės: Vytautas Rusakevičius-Igras, Jonas Dūdėnas-Vynas, Petras Pošius-Gediminas.
Antroje eilėje iš kairės: Alfonsas Dambravo-Aidas, Edvardas Juodvalkis-Aras, Vytautas Miškinis-Viesulas ir Povilas Lukošius-Žilvytis.

(Lietuvos ypatingasis archyvas)

Du neatpažinti Vytauto apygardos partizanai.

(Utenos kraštotyros muziejus)

Liūto rinktinės Beržo kuopos Aro būrio partizanai.
Iš kairės: Algirdas Vamas-Gaidelys, Bronius Morkūnas-Diemedis,
Kazimieras Ivanauskas-Aras, Povilas Jankauskas-Alksnis ir Teodoras Kviklys-Klajūnas. Apie 1950 m.
(Genocido aukų muziejus)

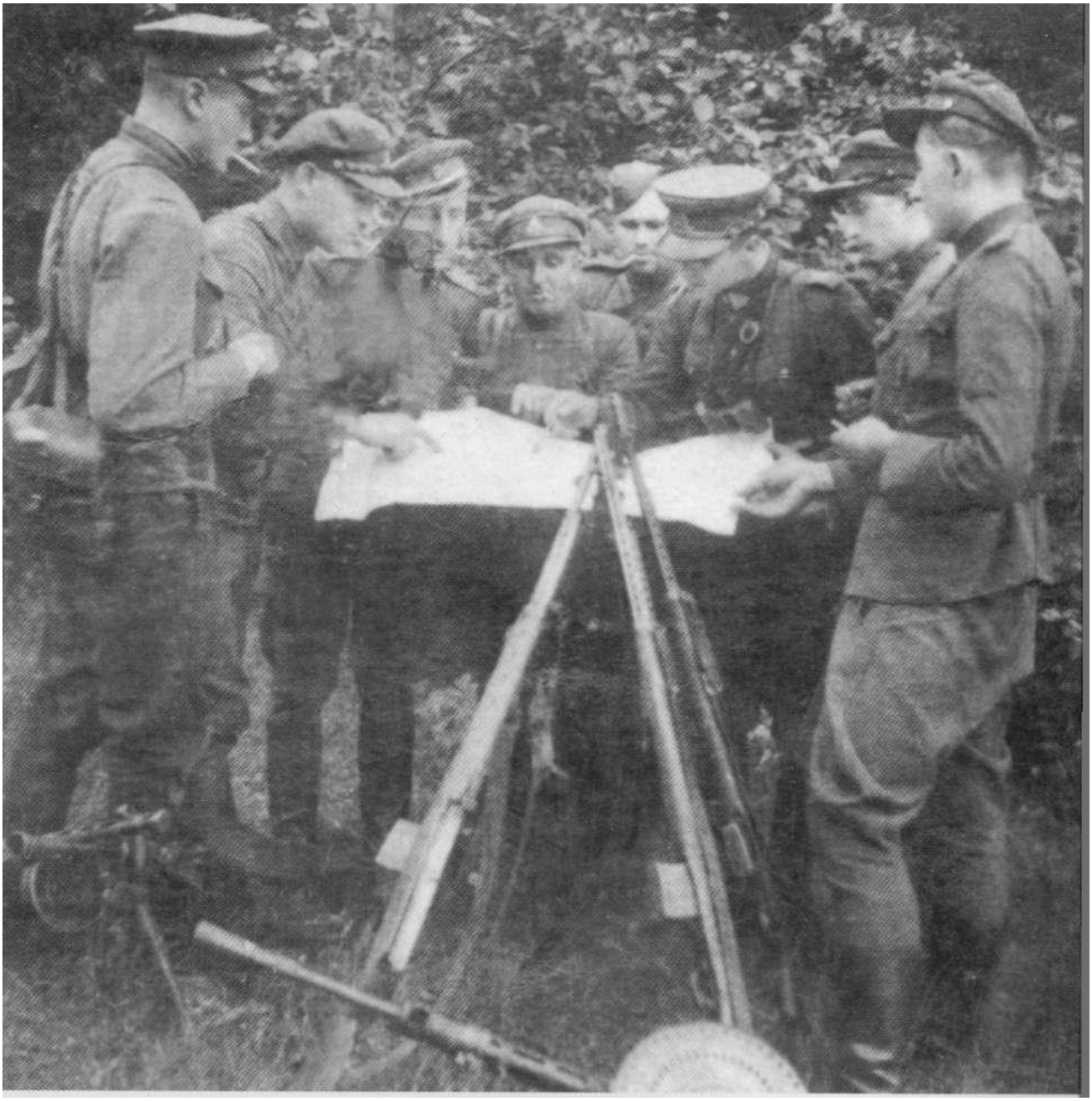

Lokio rinktinės partizanai. Centre (ketvirtas iš kairės) Lokio rinktinės vadas Kazimieras Kaladinskas-Erškėtis.

(Genocido aukų muziejus)

Liūto rinktinės partizanai.
Iš kairės: rinktinės vadas Jonas Morkūnos-Šiaurys, Teodoras Kviklys-Klajūnas ir Jonas Matulionis-Sklandytuvas. 1946 m.

(Genocido aukų muziejus)

Liūto rinktinės partizanu rikiuotė. Rikiuotės priekyje - Vytauto apygardos vadas Bronius Kalytis-Siaubas.

(Utenos kraštotyros muziejus)

Vytauto apygardos partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas.

(J. Jankausko asmeninė kolekcija)

Lokio rinktinės partizanai. Pirmoje eilėje (sėdi) iš kairės: Alfredas Garnelis-Čigonas ir Vytautas Dručkus-Šernas. Antroje eilėje iš kairės: Lokio rinktinės vadas Balys Vaičėnas-Liubartos, Edvardas Garnelis-Šarkis, Vladas Krasauskas-Kukutis. **(A. Diučkaus asmeninė kolekcija)**

Kęstučio apygardos štobo narioi ir eiliniai partizanai. Pirmoje eilėje (priklaupę) iš dešinės: apygardos operatyvinio skyriaus viršininkas Vytautas Gužas-Kardas, apygardos informacinio skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenos, Steponas Žičkus-Vasoris. Antroje eilėje (stovi) iš dešinės: Vlados Pečkauskas-Gegužiukas, Albertas Norkus-Linksmutis. Kiti neatpažinti. 1948 m. vasara. **(L Laurinsko asmeninė kolekcija)**

KĘSTUČIO APYGARDA

VAKARU LIETUVOS (JŪROS) SRITIS

„.. .Žvalgybos duomenimis, priešas, norėdamas iki rinkimų iššifruoti ir sunaikinti pogrindį, šiuo metu padidino šnipų skaičių ir suaktyvino jų veiklą. Taip pat suaktyvino savo veiksmus prieš partizanus. Partizanams nori smogti smūgį suiminėdami jų tolimus giminaičius ir aprašydami jų turtą.

Viso to tikslas – paveikti mus morališkai, paralyžiuoti mūsų veiksmus prieš rinkimus ir mus sunaikinti.

***Lietuvos valstybė** nusprendė rinkimuose nedalyvauti. Mūsų pareiga savo veiksmais palaikyti šį mūsų valstybės sprendimą... "*

JONAS ŽEMAITIS-ILGŪNAS, VYTAUTAS,

Kęstučio apygardos vadas

APYGARDOS VADAI

JUOZAS KASPERAVIČIUS-VISVYDAS, ANGIS,

1946 m. rugsėjis—1947 m. balandis

JONAS ŽEMAITIS-VYTAUTAS, TYLIUS,

1947 m. gegužė—1948 m. liepa

HENRIKAS DANILEVIČIUS-VIDMANTAS,

1948 m. liepa-1949 m. balandis

ALEKSAS MILIULIS-NEPTŪNAS,

1949 m. balandis—birželis

ANTANAS BAKŠYS-GERMANTAS, KLAJŪNAS,

1949 m. birželis—1951 m. gruodis

POVILAS MORKŪNAS-RIMANTAS,

1952 m. pradžia—1953 m. birželis

JONAS VILČINSKAS-ALGIRDAS,

1953 m. birželis—1953 m. rugsėjis

1946 m. rudenį Tauragės, Raseinių apskrityse, Jurbarke, iš dalies Kauno, Kėdainių, Šiaulit apskrityse buvo įkurta Jungtinė Kęstučio apygarda (JKA, nuo 1948 m. vasaros - Kęstučio apygarda).

Žemaitijos rezistencija, lyginant su kitais Lietuvos partizanų struktūriniais dariniais, turėjc tam tikrą specifiką. Pirmiausia įtakos tam turėjo ilgai išsilaikęs frontas (beveik iki 1944 m. pabaigos). Čia traukėsi jau okupuotos Lietuvos dalies įvairių pogrindinių organizacijų aktyvu; atstovai, atsinešdami savas idėjas apie tolesnį pasipriešinimą, jo organizaciją, veiklos bei

organizacijos formas. Aktyviausiai veikė Lietuvių fronto ir Lietuvos laisvės armijos žmonės, turėję gana skirtingą pasipriešinimo sampratą. Jie diskutavo net steigdami apygardą - svarbu tai, kad tai ir liko diskusijomis, neperaugo į didesnę priešpriešą ir nesutrukdė efektyvios, darnios veiklos.

Kaip ir visoje Lietuvoje, apygardoje sparčiai, dažnai gana stichiškai kūrėsi dideli būriai -MGB duomenimis, vien Raseinių apskrityje 1944 m. pabaigoje veikė 19 būrių, apie 2 tūkst. kovotojų. 1945 m. buvo bandomi įvairūs struktūros variantai - buvo suformuotos Vėgėlės, Žebenkšties, Lydžio, Trijų lelijų rinktinės, mėginta įkurti Vyčio apygardą, Žaibo apygardą. Vis dėlto tiek subjektyvios, tiek objektyvios priežastys nulėmė, kad tik 1946 m. rudeniop, pavykus susitarti Lydžio, Trijų lelijų, Žebenkšties rinktinių vadams, buvo įkurta Jungtinė Kęstučio apygarda. Apygardos, vėliau ir visos Lietuvos partizanų organizacijos istorijai neabejotiną įtaką darė čia susiformavęs vadų korpusas - ltn. Juozas Kasperavičius-Visvydas, Angis, Petras Paulaitis-Aidas, Petras Bartkus-Žadgaila, Sąžinė, žinoma, kpt. Jonas Žemaitis-Vytautas, Tylius ir daugelis kitų. Dar tik kuriantis apygardai buvo visiškai aiškios vadų nuostatos — karinė struktūra, drausmė, absoliučiai neigiamas požiūris į legalizaciją (tas padėjo išvengti MGB operacijų), ypatingas dėmesys spaudai ir propagandai - laikraščiai čia buvo leidžiami nepertraukiamai. Kita vertus, tiek apygardos protokoluose, tiek vėliau, kuriant LLKS, galima įžvelgti labai aiškią demokratinę nuostatą — sprendimai buvo nuodugniai aptariami gerbiant kito nuomonę.

Ypatingas dėmesys buvo skiriamas išorinių ryšių sistemų kūrimui - su Žaliąja rinktine. Žemaičių apygardoje veikiančiais daliniais, su Aukštaitija. Šio darbo nenutraukė ir prioritetų nepakeitė 1947 m. pavasarį sunaikinti du štabo bunkeriai, kuriuose žuvo apygardos vadas Juozas Kasperavičius-Visvydas, Angis, prarasta leidybos bazė. Naujasis apygardos vadas kpt. Jonas Žemaitis-Vytautas iki 1948 m. pavasario ne tik baigė formuoti apygardos struktūrą, 1948 m. vasarą inicijavo naujos — Prisikėlimo apygardos steigimą, tačiau tapo visos Lietuvos partizanų vadovybės sukūrimo *spiritus movens.*

1948 m. rudenį Kęstučio apygarda tapo Vakarų Lietuvos (Jūros) srities centrine dalimi, į ją sujungusi Žemaičių ir Prisikėlimo apygardas. Būtent Prisikėlimo apygardos partizanams teko atsakomybė parengti visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą, kuriame buvo įkurta LLKS, o kęstutėnas Vytautas tapo vyriausiuoju partizanų vadu - LLKS tarybos prezidiumo pirmininku.

Paradoksalu, tačiau 1949-1953 m. — išdavysčių, žūčių, apygardos saulėlydžio metas. Jau 1949—1950 m. srities vadas konstatavo, kad žuvo didžioji dauguma senųjų partizanų, štabų pareigūnų. Tai reiškė, kad vis sunkiau darėsi suformuoti štabus (dažniausiai būdavo po vieną pareigūną), silpnėjo tarpusavio ryšiai.

1952 m. Kęstučio apygardoje dar veikė 180 partizanų, o 1953 m. - jau tik 23, štabe dirbo tik du pareigūnai. Nuostabu, kad dar 1952 m. čia veikė spaustuvė, spausdinusi „Laisvės varpą", „Ugnį", įvairius atsišaukimus ir kt.

1953 m. vasarą Kęstučio apygardos štabas faktiškai nustojo egzistuoti, žuvus vadui Povilui Morkūnui-Rimantui. Pavieniai partizanai veikė iki 1957-1958 m.

Lydžio rinktinės partizanai. Iš kairės: Antanas Jonikas-Rolandas, Česlovas Remeikis-Plienas, neatpažintas, Vladas Pečkauskas-Gegužiukas, neatpažintas, Albertas Norkus-Linksmutis ir Leonas Laurinskas-Liūtas. 1946 m.
(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Vakaru Lietuvos (Jūros) srities ir Kęstučio apygardos vadovybė su apsaugos grupės kovotojais.
Pirmoje eilėje (sėdi) iš kairės: Kęstučio apygardos vadas Aleksas Miliulis-Neptūnas,
Vakaru Lietuvos srities vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis ir Kęstučio apygardos štabo viršininkas Robertas Gedvilas-Remigijus.
Stovi iš kairės: trečias - Vakarų Lietuvos srities Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas Antanas Liesys-Idenas, penktos - Steponas Venskaitis-Bijūnas, septintas - Antanas Seneckis-Žaibas. Kiti neatpažinti. 1949 m. gegužė.

(L. Laurinsko asmeninė kolekcija)

Kęstučio apygardos štobo nariai.
Iš kairės: Antanas Liesys-Idenas, neatpažintas, Vytautas Gužas-Kardas,
neatpažintas ir Antanas Seneckis-Žaibas. 1947 m.

(L. Laurinsko asmeninė kolekcija)

Lydžio rinktinės Šiaurio būrio partizanai. Iš kairės: Juozas Bušinskas-Jurginas,
Alfonsas Šatkus-Dobilas, Zigmas Šatkus-Šiaurys (būrio vadas), Vladas Lukošius-Putinas ir Jonos Altoravičius-Nykštukas.

(J. Ozgirdo asmeninė kolekcija)

Lydžio rinktinės partizanai.
Penktas iš kairės - Leonas Laurinskos-Liūtas. 1946 m. Šv. Velykos.
(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Lydžio rinktinės Šiaurio būrio partizanė Ona Lešinskytė-Akacija.
(J. Ozgirdo osmeninė kolekcija)

Kęstučio apygardos štabo narys Antanas Liesys-Idenas (antras iš kairės) su apsaugos grupės kovotojais. Ketvirtas iš kairės - apsaugos grupės vadas Antanas Seneckis-Žaibas. Kiti neatpažinti.

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Kęstučio apygardos partizanai pamiškėje. 1946-1947 m.

(L. Laurinsko asmeninė kolekcija)

Lydžio (Butageidžio) rinktinės partizanai. Pirmoje eilėje (sėdi) iš kairės: Česlovas Remeikis-Plienas, Albertas Norkus-Linksmutis, Zofija Miniotaitė (mergaitė baltais drabužiais), Albina Norkutė-Ramunė, Jonas Nuobaras-Lyras.
Antroje eilėje iš kairės: Vladas Pečkauskas-Gegužiukas, neatpažintas r Leonardas Miniotas.

[L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Apsaugos grupės partizanai. Dešinėje - Antanas Seneckis-Žaibas. Kitas neatpažintas.
(L. Laurinsko asmeninė kolekcija)

Kęstučio apygardos štabo narys Antanas Liesys-Idenas (kairėje) su apsaugos grupės kovotojais.
Ketvirtas iš kairės - apsaugos grupės vadas Antanas Seneckis-Žaibas. Kiti du neatpažinti.

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Kęstučio apygardos štabo apsaugos grupės kovotojai
Valentinas Orlingis (kairėje) ir Antanas Seneckis-Žaibas.
(L.Laurinsko asmeninė kolekcija)

Užrašas kitoje pusėje: „Paparčiu miško prisiminimai. 1948 X 22".
Dešinėje - Jonas Kisielius-Genius. Kiti du neatpažinti.
(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Viduklės apylinkių partizanas Aloyzas Stumbrys-Keleivis.

(L laurinsko asmeninė kolekcija)

Kęstučio apygordos partizanai - broliai Kybartai ir Kmitos. Iš kairės: Andrius Kmita-Aušra, Jonas Bartkus-Jonyla, Ignos Kybartas, Eugenijus Kybortas-Vasaris ir Edmundas Kmita-Evaldas. **(L Laurinsko asmeninė kolekcija)**

Lietuvos Žaliosios rinktinės Audros būrio partizanai. Pirmame plane Petras Danosas-Tyrulis. Kiti neatpažinti. Apie 1949 m. **(Šiauliu .Aušros" muziejus)**

VAKARŲ LIETUVOS (JŪROS) SRITIS

„... Priešas paieško čia pat. Archyvas sunaikintas - skutelių krūva. Apsirengiu švariais baltiniais, pasiimu į rankas pistoletą galvodamas kautis. Vėl kilo mintis, jei peršautas nustipčiau, dar gali gyvą paimti. Ne. Iš slėptuvės tik veršiuosi, jei priešas duotų ypatingai geras sąlygas. Priešingai, atsigulsiu ir paskutinę minutę pagalvosiu, kad tuo baigiu atlikti Tėvynei pareigą... Laikydamasis nusistatymo – geriau pačiam žūti, bet nestatyti draugą į pavojų... "

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS,

Prisikėlimo apygardos vadas

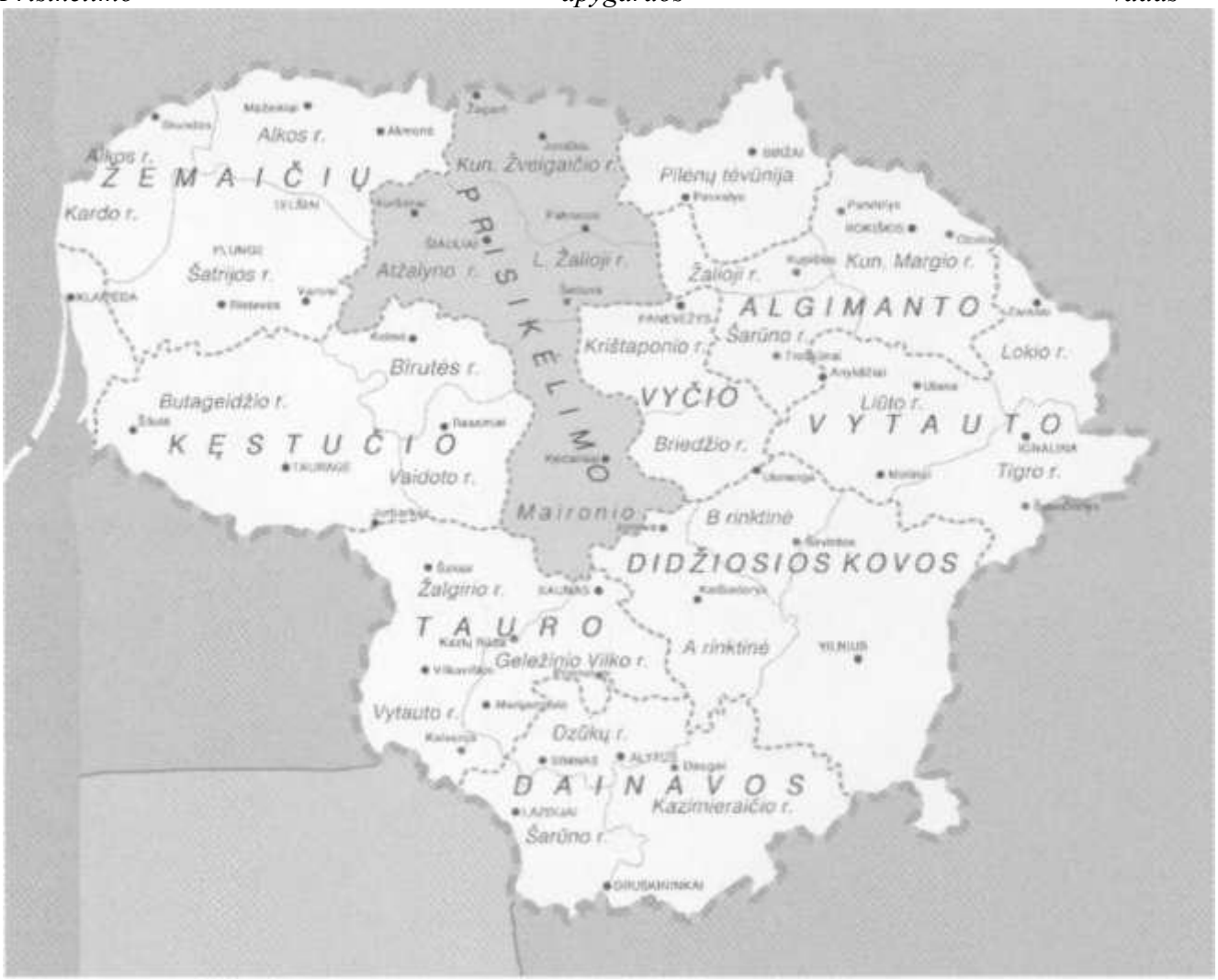

Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas Konstantinas Liuberskis-Žvainys. Apie 1951 m.

(Šiaulių .Aušros" muziejus)

APYGARDOS VADAI

PETRAS BARTKUS-ŽADGAILA,

1948 m. balandis-1949 m. vasaris

LEONAS GRIGONIS-UŽPALIS,

1949 m. vasaris—1949 m. rugpjūtis

POVILAS MORKŪNAS-RIMANTAS,

1949 m. rugpjūtis-1951 m. rugsėjis

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS,

1951 m. rugsėjis-1952 m. spalis

1947 m. Jungtinės Kęstučio apygardos štabas turėjo ryšį su visais aplinkiniais daliniais ar buvo juos prisijungęs ir taip išplėtė ne tik savo įtaką, bet ir atsakomybę nuo Kėdainių (riba su Vyčio apygarda) iki Varnių (Žemaičių apygarda). Jungtinę Kęstučio apygardą sudarė 7 rinktinės ir keletas pavienių būrių. Akivaizdu, kad tokioje erdvėje buvo labai sunku komunikuoti, ryšių kanalai darėsi pavojingi, vadų apsilankymai - neįmanomi. Be to, susikūrusios Pietų ir Rytų sritys akivaizdžiai demonstravo sprendimą. Jau 1948 m. pavasarį buvo suformuotas štabas, o balandžio mėnesį įkurta Prisikėlimo apygarda, paliekant galioti Jungtinės Kęstučio apygardos karinius norminius dokumentus. Naujosios apygardos štabas buvo suformuotas iš visų (Atžalyno, Lietuvos Žaliosios, Povilo Lukšio, Voverės) rinktinių atstovų. Tokiu būdu susidarė galimybė kolegialiais sprendimais atlikti reikalingus reorganizavimo veiksmus (panaikinti Atžalyno rinktinę).

1949 m. rugpjūčio mėnesį buvo sunaikintas apygardos štabas, rudenį žuvo 28 partizanai, tarp jų — 11 įvairaus rango vadų, 11 partizanų suimta. Didelis MGB dėmesys apygardai buvo susijęs ir su jos geografine padėtimi - tai vidurio Lietuva, iš čia buvo patogu užmegzti ryšius su visais veikiančiais

daliniais. Ypač tai išryškėjo 1951 m., kai susikomplikavo Pietų Lietuvos partizanų galimybės užmegzti platesnius ryšius.

1952-ieji - paskutiniai apygardos, kaip organizacinės struktūros, gyvavimo metai, štabų naikinimas, išdavystės, žūtys. Tuomet Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vado Antano Bakšio-Klajūno iniciatyva apygarda buvo panaikinta, kaip nebegalinti suformuoti štabų bei struktūros. Kurį laiką dar veikė viena apygardos rinktinė - Maironio (Povilo Lukšio), kuriai vadovavo Juozas Paliūnas-Rytas. Jam žuvus (1952 m. spalis), Prisikėlimo apygarda, veikusi Dotnuvos, Tytuvėnų, Radviliškio, Šeduvos, Pakruojo, Šiaulių, Žagarės, Akmenės, Ariogalos, Raseinių rajonuose, nustojo gyvuoti. Iki 1962 m. laikėsi apygardos štabo narys Pranciškus Prūsaitis-Lapė. Kasmet perkeldamas į kitą vietą, jis saugojo ir išsaugojo apygardos archyvą, dokumentus, kurie dabar atskleidė daug šioje teritorijoje veikusių partizanų veiklos aspektų. 1963 m. Lapė buvo nuteistas ir sušaudytas. Kapas, kaip ir daugelio, nežinomas.

Prisikėlimo ir Žemaičiu apygardų partizanai prie Meilaičiu koplyčios Agailiu miške.
Iš kairės: Pranelis, Perkūnas, Kazys Vaišnoras-Pocius, Algirdas Trinka-Algis,
Mečislovas Rudnickas-Birutis ir Klemensas Grikainis-Ginlaras. 1950 m. (Šiaulių "Aušros" muziejus)

Prisikėlimo apygardos vadovybė.
Iš dešinės: Maironio rinktinės vadas luozas Paliūnas-Rytas, Povilas Morkūnas-Rimantas ir Feliksas Kokšta-Rustemas.

(Genocido aukų muziejus)

Voverės rinktinės Klevo būrio partizanai. 1946-194/ m.

Šaulių .Aušros" muziejus)

Prisikėlimo apygordos Maironio rinktinės (vėliau ir visos apygardos) vadas Juozas Paliūnas-Rytas priešais partizanu rikiuote.

(Genocido aukų muziejus)

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Ąžuolo būrio partizanai broliai Rudnickai.
Iš kairės: Pranciškus-Skydas, Antanas-Žirnis, Vaclovas-Birštonas ir Mečislovas-Birutis. 1951 m.

(Šiaulių „Aušros" muziejus)

Maironio rinktinės partizanai.
Iš kairės: Leonas Caporka-Žirgūnas, Adolfas Žiogas-Dildė, neatpažintas, Albertas Sauka-Rimtuolis, neatpažintas.

(Lietuvos nacionalinis muziejus)

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Ąžuolo būrio partizanai.
Guli kairėje - Konstantinas Liuberskis-Žvainys, dešinėje -Stasys Ramanauskas-Linksmulis.
Antroje eilėje (sėdi) iš kairės: Kazys Vaišnoras-Pocius, Antanas Verbickas-Bijūnas, Algirdas Irinka-Algis, Rokas Ramanauskas-Žvejys, Steponas Erstikis-Patašonas, Edmundas Irinka-Briedis.
Trečioje eilėje (stovi) iš kairės: Vaclovas Rudnickas-Birštonas, Pranciškus Rudnickas-Skydas, Antanas Rudnickas-Žirnis, Mečislovas Rudnickos-Birutis, Antanas Satkus-Starkus, Steponas Lozdauskas-Žydas, Ernestas Putnevičius-Adomas. Kiti neatpažinti.

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanai švenčia Antanines. Iš kairės: Mečislovas Rudnickas-Birutis, Juozas Kumpis-Arnas, Juozas Padervinskas-Šermukšnis, Edmundas Trinka-Briedis, Antanas Satkus-Starkus, Algirdas Trinka-Algis, neatpažintas, Vaclovas Rudnickas-Birštonas, Antanas Verbickas-Bijūnas, Steponas Erstikis-Patašonas,
Ernestas Putnevičius-Adomas, neatpažintas Antanas, Rokas Ramanauskas-Žvejys ir Pranciškus Rudnickas-Skydas. 1951 m. birželis. Tyrelio miškas.

(Šiaulių .Aušros" muziejus)

Prisikėlimo apygardos partizanų būrys.

(Genocido auku muziejus)

Prisikėlimo apygardos partizanai. Iš kairės:
Napoleonas Jonyla-Šernas, Benadas Mileris-Alius ir Vladas Atgalainis-Galiūnas.

(Genocido aukų muziejus)

Juozapavičiaus tėvūnijos partizanai. Iš kairės:
Pranas Vitkauskas-Granitos, Klemensas Grikainis-Gintaras (guli), kiti du guli neatpažinti,
Klevas, Kazys Vaišnoras-Pocius, Antanas Verbickas-Bijūnas, toliau stovi ir kitas sėdi -neatpažinti,
Vaclovas Rudnickas-Birštonas, Steponas Erstikis-Patašonas ir Algirdas Trinka-Algis. 1950-1951 m

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Ąžuolo būrio partizanai. Iš kairės:
pirmas - neatpažintas, Rokas Ramanauskas-Žvejys, Juozas Kumpis-Arnas. 1950 m.

(Šiaulių .Aušros" muziejus)

Lietuvos Žaliosios rinktinės partizanai.
Kairėje - Vladas Jurgaitis-Dagilis, dešinėje - Povilas Kauneckas-Kirvis.

(Lietuvos nacionalinis muziejus)

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas Juozas Rimeika-Tautietis. Apie 1951 m. **(Šiaulių .Aušros" muziejus)**

Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas Vaclovas Rudnickas-Birštonas. Apie 1951 m.
(Šiaulių „Aušros" muziejus)

Neatpažinti Žemaičiu apygardos Kardo rinktinės partizanai.

(Skuodo muziejus)

ŽEMAIČIŲ APYGARDA

VAKARŲ LIETUVOS (JŪROS) SRITIS

„...Lietuvi, kuris abejoji dėl laisvės ir savo gyvenimo, mes tau primenam dar iš netolimos praeities kovų dėl laisvės vardus.

Jei būtų abejoję laisve ir drebėję dėl savo likimo Kudirka, Basanavičius ir kiti, nebūtų buvę išleista „Aušros", „Varpo", žadinančių Tėvynės meilę ir keliančių tautos kovingumo dvasią, norą būti laisviems, leidinių. Jei būtų drebėję dėl savo likimo 1918 metų savanoriai, nebūtų buvę įgyvendintas Vasario Šešioliktosios Aktas – nebūtų laisvos Lietuvos. Jei būtų rūpinęsi tik savo gyvenimo reikalais lietuviai patriotai, nebūtų šiandien Tėvynėje ir užsienyje sujungtos į vieną visos politinės ir tautinės partijos išsilaisvinimo kovai: nebūtų Lietuvoje sukurtas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis, o užsienyje – Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas. Tai yra darbas ir pastangos tų lietuvių, kurie nevengia darbo ir nebijo aukoti gyvybių dėl tautos laisvės ".

APYGARDOS VADAI

JONAS SEMAŠKA-LIEPA,

1945 m. lapkritis-1946 m. balandis

FORTŪNATAS AŠOKLIS-VILKAS,

1946 m. gegužė-1946 m. rugsėjis

KAZIMIERAS ANTANAVIČIUS-TAURAS,

1946 m. spalis-1947 m. balandis

KAZIMIERAS JUOZAITIS-METEORAS,

1947 m. balandis-1947 m. lapkritis

VLADAS MONTVYDAS-ŽEMAITIS,

1948 m.—1953 m. rugpjūtis

1946 m. pavasarį įkurta Žemaičių apygarda buvo ankstesnių nesėkmingų organizacinių bandymų rezultatas. Teritorijoje, kuri vėliau įėjo į apygardos sudėtį, nuo 1944 m. vidurio buvo itin stipri Lietuvos laisvės armijos bei jos karinės organizacinės tradicijos įtaka. Žmonės, ėję į miškus, bet nepriklausę LLA, buvo priimami į organizaciją - OS (organizacinį) ar VS (veikiantį, vanagų) sektorių.

LLA buvo įkurta dar 1941 m., tačiau per visą nacių okupaciją vykdė grynai organizacinę veiklą. 1944-uosius LLA pasitiko su parengtomis politinėmis bei karinėmis programinėmis, taip pat organizacinėmis nuostatomis. 1944 m. liepos mėnesį organizacija buvo padalyta į du sektorius - OS ir VS. OS laikytas rezervu, kuris turėjo užtikrinti aprūpinimo, ryšių, žvalgybos ir pan. funkcijas, o vanagai - ginkluota pasipriešinimo jėga. 1944 m. viduryje LLA įtaka siekė beveik visus Lietuvos rajonus, o 1945 m. lokalizavosi Žemaitijoje, ypač Vakarų. 1945 m. pavasarį kaip pereinamoji struktūra buvo įkurtas Žemaičių legiono štabas, išlaikęs LLA karinę koncepciją, tačiau vertintinas kaip bandymas prisitaikyti ir pritaikyti veiklos bei organizacinius metodus naujomis aplinkybėmis. Teritorija-Telšių, Kretingos, Mažeikių, Tauragės (dalis) apskritys - iš esmės tapo Žemaičių apygardos baze.

Apygarda ir jos štabas savo veikloje ypač pabrėžė mobilizaciją, kaip priemonę išvengti spontaniško, netvarkingo būrių be aiškios priklausomybės kūrimosi. Atrodo, naujieji vadai! taip įvertino aplinkybes, kai iki tol buvę štabai nekontroliavo padėties gana didelėje teritorijoje. 1946 m. rugsėjo mėnesį, beveik likvidavus apygardos štabą, prasidėjo krizė (vadų tarpusavio vaidai iki susišaudymų). Tokiomis aplinkybėmis negalėjo būti jokios kalbos apie naują štabą ir efektyvią jo veiklą. Naują štabą suformuoti pavyko tik 1948 m. pavasarį tačiau iki to laiko pakrikimas buvo visuotinis - nebeliko jokių tarpusavio ryšių, nebuvo derinama veikla ir pan. Padėtį bandė taisyti kaimyninė Kęstučio apygarda, kurios vadovybės valia Žemaičių apygardos vadu buvo paskirtas Vladas Montvydas-Žemaitis. Suformuotas naujasis štabas, į kurį šalia kitų 6 narių įėjo propagandos viršininkas Vaclovas Stirbys, buvęs Pašilės parapijos klebonas. Jau 1945 m. kunigas palaikė ryšius su partizanais, o 1949 m. tapo partizanu - rūpinosi leidyba ir sielovada. Tai ne vienintelis atvejis - dešimtys kunigt pasirinko partizanavimą, kad būtų arčiau žmonių, kuriems ypač reikėjo dvasinės paramos; daugelis palaikė ryšius su partizanais, suteikdavo jiems dvasinius patarnavimus.

Kaip ir kitur, Žemaitijoje žuvusieji kasmet retino kovotojų gretas — vien 1947—1950 m. žuvo 624 partizanai, buvo suimta 1972 partizanų ryšininkai ir rėmėjai. 1952 m. apygardoje dar buvo 236 partizanai. MGB ataskaitose konstatuojama, kad iki 1953 m. pabaigos apygarda iš esmės buvo sunaikinta - žuvo 161, suimti 49, legalizavosi 4 partizanai. 1953 m. vasarą žuvo apygardos vadas Vladas Montvydas-Žemaitis, sunaikinta leidybos bazė. 1965 m. Kretingos rajone žuvo paskutinis Žemaičių apygardos partizanas Pranas Končius-Adomas.

Šatrijos rinktinės partizanai.
Trečioje eilėje (už rastų) trečias iš kairės Alfonsas Urbonavičius-Strūna. Kiti neatpažinti.

(G. Šidlausko asmeninė kolekcija)

Šatrijos rinktinės partizanai. Pirmoje eilėje iš kairės:
Kazimieras Andriuška-Linksmutis, Vytautas Vasiliauskas-Vyturėlis.
Antroje eilėje pirmas iš kairės (už K. Andriuškos) Alfonsas Urbonavičius-Strūna.

(G. Šidlausko asmeninė kolekcija)

Šatrijos rinktinės partizanu rikiuotė. Iš dešinės:
apygardos vados Vladas Montvydas-Žemaitis, Kazimieras Andriuška-Linksmutis,
Povilas Bagdonas-Atlantas ir Liudas Rekašius-Vėtra.

(G. Šidlausko asmeninė kolekcija)

Šatrijos rinktinės partizanai.
Pagal KGB sužymėjimą pirmas - Zigmantas Vainoras, antras - Mykolas Kleiba-Dagys, trečias - Juozas Vaičekauskas-Kovarnis, ketvirtas - Jonas Laucevičius-Girėnas, penktas neatpažintas, šeštas - Jonas Griguola-Ąžuolas.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

Žemaičiu ir Kęstučio apygardų partizanu susitikimas. Stovi penktas
iš kairės - Vakaru Lietuvos (Jūros) srities vadas Vaclovas Ivanauskas-Gintautas,
septintas - Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo narys Antanas Liesys-Idenas.
(Z. Paulauskaitės kolekcija)

Šatrijos rinktinės partizanai.
Pirmas iš kairės - Steponas Rekašius-Darius, antras - Povilas Bagdonas-Atlantas. Kiti du neatpažinti.

(A. Jonušo asmeninė kolekcija)

Šatrijos rinktinės Kudirkos būrio partizanai.
Antroje eilėje (sėdi užsimėtės švarko) Stasys Petkus-Ateitis.
(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

Neatpažintas Žemaičių apygardos partizanas.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

Šatrijos rinktinės partizanai.
Pirmoje eilėje centre guli apygardos vadas
Vladas Montvydas-Žemaitis.

(G. Šidlausko asmeninė kolekcija)

Kardo rinktinės Narimanto kuopos partizanai.
Kairėje - neatpažintas partizanas, dešinėje - Steponas Skersys-Kovas.

(Skuodo muziejus)

Kardo rinktinės vadas
Kazimieras Kontrimas-Tėvas, Monté (kairėje) su neatpažintu bendražygiu.
(Skuodo muziejus)

Kardo rinktinės Narimonto kuopos partizanas Steponas Skersys-Kovas. **(Skuodo muziejus)**

Šatrijos rinktinės partizanai. Pirmoje eilėje (sėdi) iš kairės - Juozas Gudliauskas-Ežys, antros - Jonas Griguola-Ažuolas, trečias - neatpažintas. Antroje eilėje iš kairės pirma - Jadvyga Rekašiūtė, antras - Jonas Laucevičius-Girėnas, trečia - Leontina Platakytė-Žibutė, ketvirtas - Mykolas Kleiba-Dagys, penkta - Aniceta Vainoraitė-Severiutė, |šeštas - Vladas Montvydas-Žemaitis, septintas - Zigmantas Vainoras, aštunta - Kazimiera Vaičekauskaitė, devintas - neatpažintos, dešimtas - Viktoras Bubliauskas-Būras, vienuoliktas - neatpažintas, dvyliktas - Jonas Vaičekauskas-Kovarnis.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcijo)

Nevarėnu kuopos vado pavaduotojas
Juozas Sobutas-Inžinierius.
(Lietuvos ypatingasis archyvas)

Paskutinysis Šatrijos rinktinės vadas Povilas Bagdonas-Atlantas. **(Genocido aukų muziejus)**

Vyčio apygardos Algio būrio partizanai dėvi kepures su įvairių laikotarpių Lietuvos kariuomenės kepurženkliais.
(Genocido aukų muziejus)

LIETUVOS PARTIZANU UNIFORMA IR EKIPUOTĖ

„Jie [kaimo gyventojai] mus pamatę uniformuotus negalėjo atsistebėti... čia puikiausiai atrodą vyrai. Puikios diagonalo uniformos, puikiais ginklais apsiginklavę, kaip tikri lietuviškos kariuomenės kariai... "

JUSTINAS LELEŠIUS-GRAFAS,

Tauro apygardos partizanų kapelionas

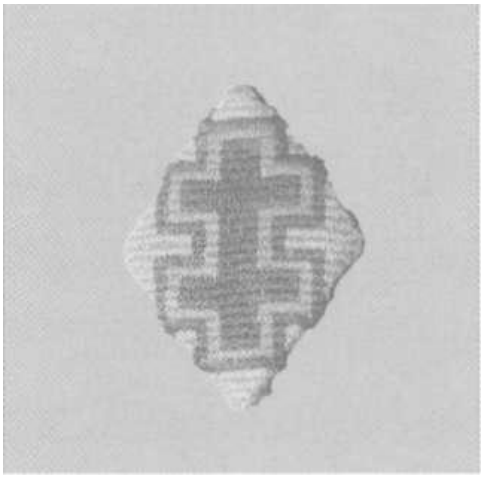

Rezistencinės kovos pobūdis formavo Lietuvos partizanų uniformos ir ginklų istorijoj raidą. Tiek ginklus, tiek uniformas partizanai įsigydavo įvairiais būdais: pirma, pasitraukę iš sovietų ar vokiečių kariuomenės su savimi atsinešdavo uniformą ir ginklą; antra, jai kovoje paimdavo minėtus daiktus kaip karo grobį, ir trečia — organizavo gamybą patys Gana gausi išlikusi dokumentinė, ikonografinė ir daiktinė medžiaga leidžia detaliai aprašyti Lietuvos partizanų nešiotas uniformas ir ekipuotę bei turėtus lengvuosius ginklus.

Pradiniu rezistencijos kovų laikotarpiu pagrindinę partizanų uniformų dalį sudarė buvusių kariuomenės karininkų ir eilinių karių uniformos. Iš pradžių buvo ir nemažai vokiški uniforminių daiktų, patekusių su pasitraukusiais į mišką Vietinės rinktinės kariais. Vėliai partizanai įvairius uniforminius drabužius ir jų detales papildomai rinkdavo iš tarnavusiųjų kariuomenėje, Saulių sąjungoje, policijoje bei nepasitraukusių į mišką arba ištremtų ar

įkalintų kariškių šeimų. Pasitaikydavo ir sovietų kariuomenės karių nešiotų uniforminių drabužių. Ikonografinėje medžiagoje dažnai galima matyti partizanus dėvint įvairiausii] modelių uniformas bei jų detales.

1944-1945 m. kuriantis partizanų apygardoms, į uniformos suvienodinimą bei dėvėjimo taisyklių sunorminimą dėmesys nebuvo kreipiamas. Bet kokios valstybinės karinės institucijos uniformos dėvėjimas buvo pagrįstas Lietuvos valstybingumo tęstinumu, taip pat turėjo skatinti drausmės ir tvarkos suvokimą. Nepaisant gerų ketinimų ir norų uniformų trūko, daugeliui vyrų teko dėvėti civilius drabužius. 1945 m. partizanai pradėjo dėvėti pirmuosius antsiuvus ant uniforminių švarkų kairės rankovės. Išskirtini Tauro apygardos partizanų nešioti antsiuvai su tauro simboliu. Įvairių rinktinių partizanai nešiojo Vietinės rinktinės ar savisaugos batalionų karių uniforminius trispalvius skydelius su įrašu „LIETUVA" juodame fone, juos šiek tiek modifikavo centre įsegdami metalinį Vyčio ženkliuką ar išsiuvinėdami raidę „P", kuri reiškė žodį „partizanas". Daugelio apygardų partizanai nešiojo vienodo modelio, trikampio formos su Jogailaičių kryžiumi centre kepurženklius.

1946 m. kai kuriuose partizanų daliniuose padėtis pradėjo keistis. Neretai dalinių vadai imdavosi iniciatyvos, siekdami sunorminti uniforminių drabužių dėvėjimą. Uniformos ne tik drausmino ir įpareigojo laisvės kovotoją, bet ir tapo privalomu atributu. 1946 m. vasarą buvo įvesta lietuviška kario uniforma. Partizanai uniformas siūdindavosi pas kaimo siuvėjus, neretai rizikuodami savo saugumu. Ryšininkės uniformų ieškodavo miestų turguose ir pirkdavo iš buvusių Lietuvos kariškių šeimų. Pasirodė ir trispalviai trikampiai, dėvimi ant rankovių.

Kovotojams skatinti buvo steigiami įvairūs pasižymėjimo ženklai; jie buvo prisiuvami ir nešiojami ant uniformų. 1946 m. balandžio 5 d. Tauro apygardos vadas Zigmas Drunga-Mykolas Jonas įsakymu Nr. 11 narsiems bei sumaniems laisvės kovotojams paskatinti įsteigė pasižymėjimo ženklus: partizanų narsumo juostelę, partizanų uolumo juostelę ir partizanų rėmėjų uolumo juostelę, paskelbė šių juostelių apdovanojimo ir nešiojimo taisykles. 1948 m. Dainavos apygardoje partizanai taip pat buvo apdovanojami panašiomis juostelėmis. Žuvus Tauro apygardos vadui Zigmui Drungai-Mykolui Jonui, naujasis apygardos vadas Antanas Baltūsis-Žvejys 1946 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. 23 savo apygardoje savarankiškai įvedė Lietuvos kariuomenės uniformą.

Pradėjus centralizuoti partizanines struktūras, LLKS tarybos 1949 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 13 buvo pakeistos ženklų ir laipsnių nešiojimo taisyklės, visuotinai įvestos Lietuvos kariuomenės uniformos. Buvo leista turėti tik Lietuvos kariuomenėje įgytus ar suteiktus LLKS laipsnius ir ženklus. Visiems pareigūnams ir eiliniams kovotojams uniformos, laipsnių ir pareigų ženklų nešiojimas tarnybos metu tapo privalomas. Žvelgiant į nuotraukas matyti, kad pagrindinis uniformos galvos apdangalas buvo karinės ar paprastos kepurės, tik retais atvejais buvo dėvimos pilotės ar beretės. Trūkstant kariuomenės originalių kokardų buvo gaminamos naujos. Jas gaminant buvo pasirinkti daugiausia 1931 ir 1934 m. naudotų kokardų modeliai. Taip pat buvo kuriami nauji kepurženkliai. Be minėtų trikampių su Jogailaičių kryžiumi, buvo pagaminti ženklai, simbolizuojantys skydą su Jogailaičių kryžiumi centre ir kunigaikštiška karūna viršuje, skydą juosė ąžuolo lapai. Žiemos metu partizanai dažnai dėvėjo balto audinio maskuotes.

Ilgainiui savus antsiuvus turėjo kiekvienos apygardos partizanai. Antsiuvai žymėjo priklausomybę vienai ar kitai apygardai ir paprastai buvo dėvimi ant kairiosios uniforminio švarko rankovės. Antsiuvai buvo rankų darbo, dažniausiai siuvinėti ir įvairių skydo, trikampio ar rombo formų. Greta įvairiausių antsiuvų partizanai nešiojo ir įvairių formų raiščius su užrašais „Lietuvos partizanas". Nepaisant intensyvių kovų laikotarpio ir sunkių sąlygų, gaminant partizanų simboliką ne tik stengtasi vaizduoti tautinius ir valstybinius simbolius bei rašyti skambius pasiaukojimo šūkius, bet ir kiekvienoje apygardoje bandyta išlaikyti savą simbolikos sistemą. Ant uniformų partizanai dėvėjo skiriamuosius ženklus, kurie simbolizavo kovą dėl nepriklausomos demokratinės Lietuvos atkūrimo, pasižymėjimą ypatinga drąsa mūšiuose, sąžiningą pareigų vykdymą, taip pat sužeidimus žyminčius ženklus.

Ekipuotėje taip pat buvo didelė daiktų įvairovė. Partizanai dažniausiai dėvėjo lietuviškus, rusiškus, vokiškus kareiviškus bei karininkiškus diržus. Ant jų buvo nešiojami įvairūs odiniai bei medžiaginiai dėklai ginklams ir šoviniams. Partizanai naudojo įvairių modelių žemėlapines, prožektorius, kompasus ir žiūronus. Didžiąją ekipuotės dalį sudarė sovietų kariuomenės karių nešioti daiktai. Tačiau pasitaikydavo ir gana retų egzempliorių. Pavyzdžiui, Juozas Lukša-Skirmantas ir jo bendražygiai 1949-1950 m. laikotarpiu dėvėjo amerikietiškus 1936 m. modelio ekipuotės diržus; vienas Kęstučio apygardos Gražinos būrio partizanas nešiojo dar carinės Rusijos kario diržą su sagtimi.

Kęstučio apygardos partizanu rikiuotė. Kovotojai vilki įvairiomis Lietuvos kariuomenės ir savadarbėmis uniformomis bei civiliais drabužiais.

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Vyčio apygardos partizanai civiliais drabužiais.
(Genocido aukų muziejus)

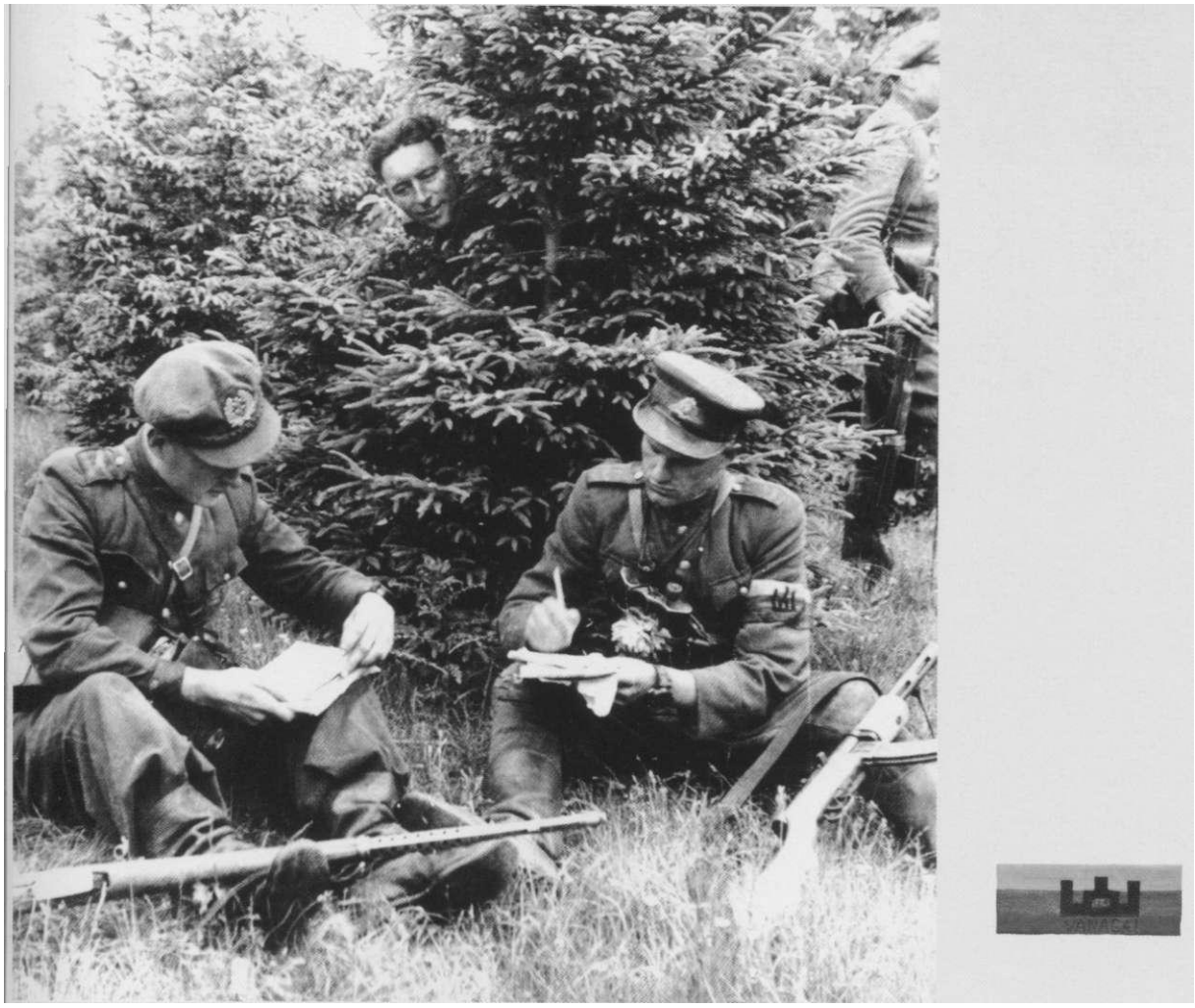

Prisikėlimo apygardos partizanai Stasys Vaitkus-Gediminas (kairėje) -
vilki savadarbe uniforma, ginkluotos 1940 m. modelio Tokarevo automatiniu šautuvu,
ir Viktoras Bakanauskas-Vytautas - vilki ketvirtojo dešimtmečio Lietuvos kariuomenės puskarininkio uniforma,
ant kurios užrištas Lietuvos laisvės armijos -Vanagu raištis, ginkluotas 1940 m. modelio Dekteriovo pistoletų-
kulkosvaidžiu.

(Šiaulių .Aušros" muziejus)

Dainavos apygardos partizanu rikiuotė.
Pirmas iš dešinės ant uniforminio švarko kairės rankovės dėvi balto audinio raištį su užrašu „Partizanas", kurio centre įkomponuotas trispalvis skydelis.
(Genocido aukų muziejus)

Neatpažintas Kęstučio apygardos partizanas vilki Lietuvos kariuomenės uniforma su partizanų skiriamuoju antsiuvu: tamsiai žalios spalvos rombe -juodas, raudonais kraštais Jogailaičių kryžius.
Ginkluotas rusišku 1940 m. modelio Tokarevo automatiniu šautuvu.
(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Neatpažintas Dainavos apygardos partizanas, ant kurio uniforminio švarko prisiūtas antsiuvas - lygiakraštis trikampis su horizontaliai išdėstytomis tautinėmis spalvomis geltona-žalia-raudona, kurio centre įuodais siūlais išsiuvinėta raidė „K".
Ginkluotas vokišku 1908 m. modelio Luger (Parabellum) pistoletu.

(Genocido aukų muziejus)

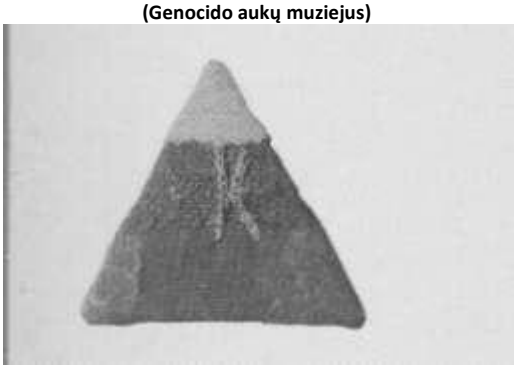

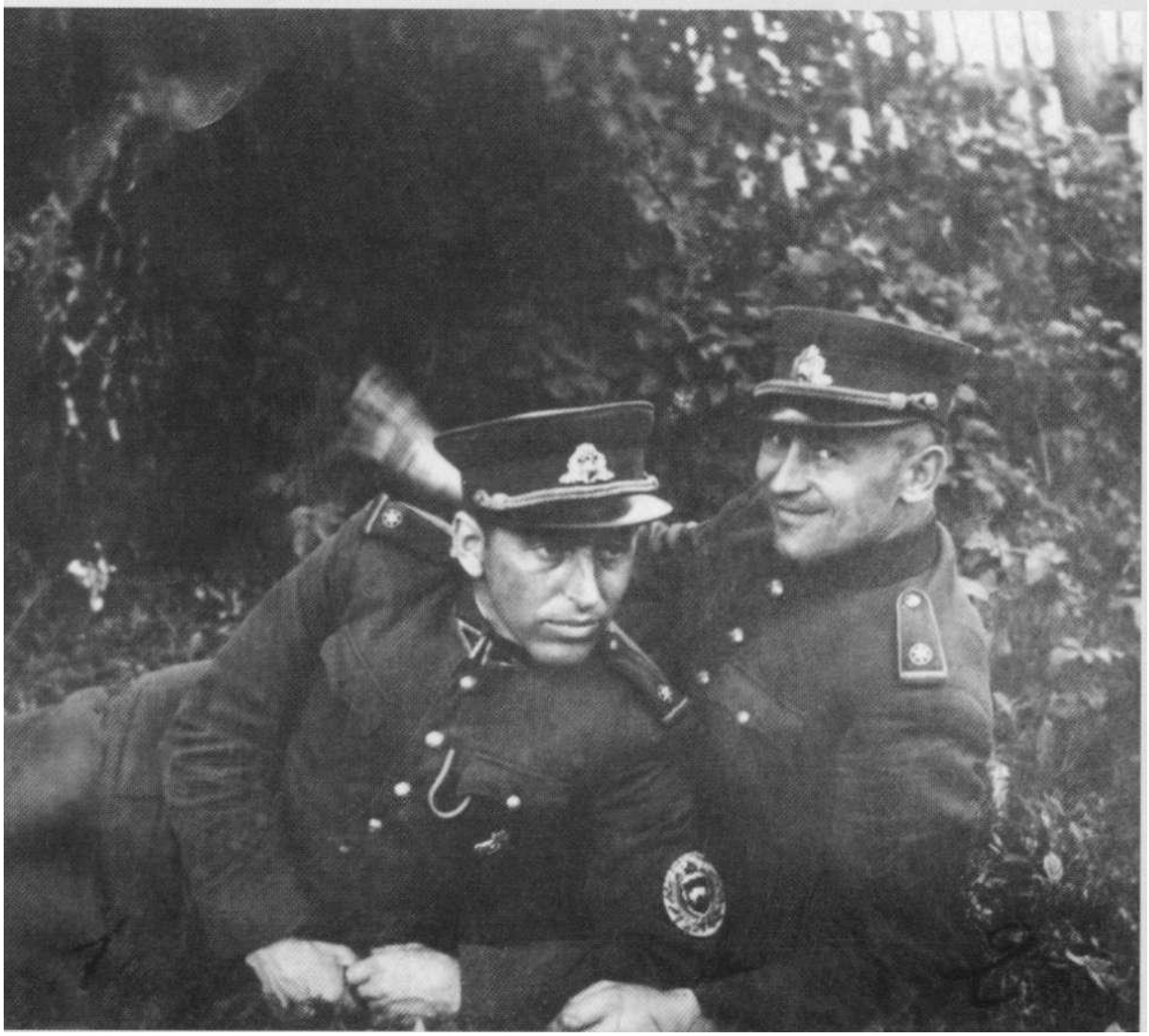

Tauro apygardos štabo rikiuotės skyriaus viršininkas Jonas Aleščikas-Rymantos (kairėje)
ir Kęstučio rinktinės vadas Kazimieras Greblikas-Sakalas vilki ketvirtojo dešimtmečio Lietuvos kariuomenės karininku uniformomis su Tauro apygardos antsiuvu.

(Genocido aukų muziejus)

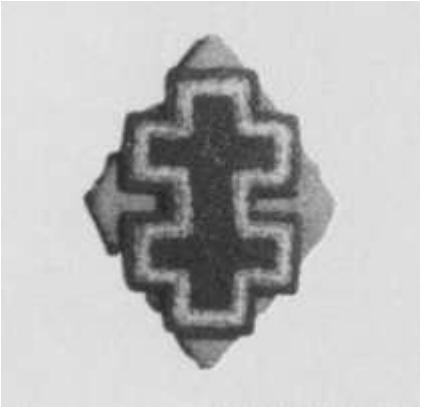

Dainavos apygardos partizanai Vytautas Salyklis-Eimutis (kairėje)
ir Vytautas Kliokys-Jūreivis vilki Lietuvos kariuomenės uniformas su įvairiais ekipuotės elementais:
pistoletais, žiūronais, prožektoriais, kompasais, granatomis, šovinių dėtuvėmis.
(Genocido aukų muziejus)

Dainavos apygardos partizanas Pranos Tankūnas-Stipruolis avi pusbačius,
tinkamus sausiems Dzūkijos miškams, dėvi patogia civilinę apranga.
Ginkluotas 1941 m. modelio antros modifikacijos Špagino pistoletu-kulkosvaidžiu.

(Genocido aukų muziejus)

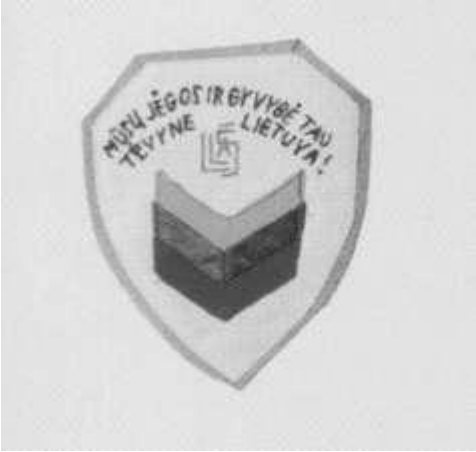

Kęstučio apygardos Laukuvos apylinkių partizanai vilki savadarbes balto audinio maskuotes, pritaikytas kovai žiemos sąlygomis.

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Ekipuotė iš Vakaru.

(Genocido aukų muziejus)

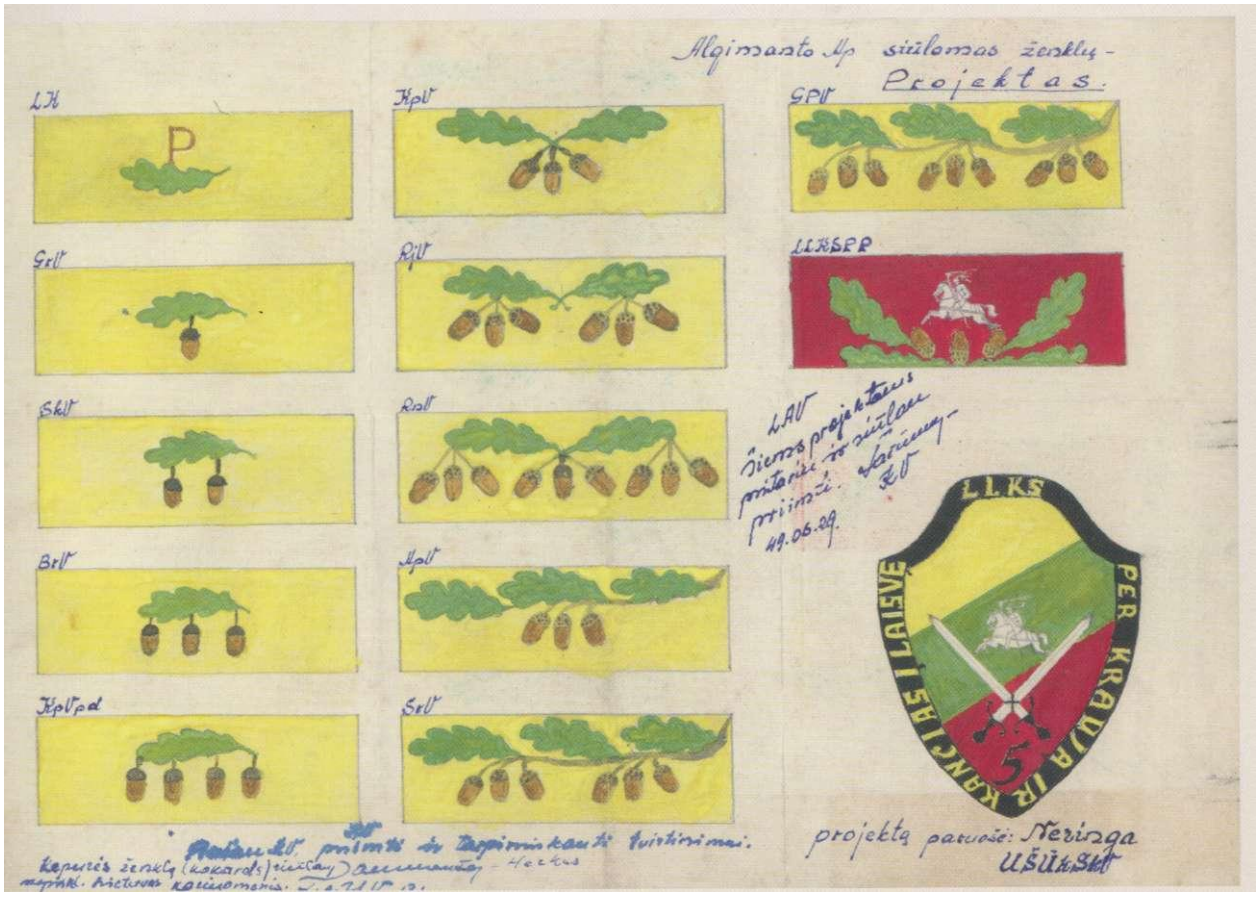

Algimanto apygardos partizanės Joanos Railaitės-Neringos parengtas šios apygardos pareigybiniu ženklu ir uniforminių simbolių projektas.

(Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos Paukštelio būrio partizanai.
Pirmoje eilėje iš kairės: būrio vadas Jonas Vepštas-Paukštelis, ginkluotas vokišku kulkosvaidžiu MG-34, neatpažintas partizanas, ginkluotas rusišku 1941 m. modelio Špogino pistoletu-kulkosvaidžiu, ir Vytautas Vepštas-Žvaigždutė, ginkluotas vokišku pistoletu-kulkosvaidžiu MP-40 II.**[Genocido aukų muziejus)**

LIETUVOS PARTIZANU GINKLAI

„... Išreikšdamas padėką savo ginklui, ginklą pabučiuoju. Iš lengvo, neskubėdami, vėl traukiamės. Eidamas galvoju, koks aš laimingas, kad paėmiau visą apginklavimą. O tu mano mašinka, mašinka. Tvirtai spaudžiu ją prie savęs. Jei nebūtum tu veikusi, savo mirtį mačiau tikrai... "

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS,

Prisikėlimo apygardos vadas

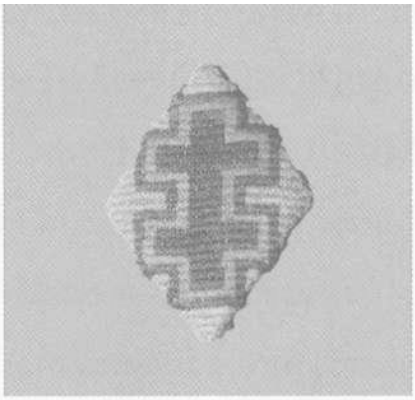

Lietuvos partizanų ginkluotė per visą kovų laikotarpį nuo 1944-ųjų iki 1953-iųjų buvo labai įvairi. Ginkluotės pagrindą sudarė šautuvai, pistoletai, lengvieji kulkosvaidžiai ir įvairių tipų granatos. Tai buvo vokiški ginklai, kurių dalis liko vokiečiams pasitraukus iš Lietuvos, rusiški, dažniausiai įsigyti kaip trofėjai, bei dalis išsaugotų užslėptų asmeninių Lietuvos kariuomenės ginklų. Daugiausia tai buvo Lietuvos kariuomenėje naudoti belgiški ir čekoslovakiški 1924 m. modelio 7,92 mm kalibro Mauser šautuvai su lietuviška simbolika, belgų 1935 m. modelio 9 mm kalibro FN Browning pistoletai taip pat su lietuviška simbolika, vokiečių 1908 m. modelio 9 mm kalibro pistoletai Luger (Parabellum) bei čekoslovakų 1926 m. modelio 7,92 mm kalibro lengvieji kulkosvaidžiai ZB.

Partizanų ginkluotėje buvo ir Antrojo pasaulinio karo metais plačiai naudoti vokiški 7,92 mm kalibro Mauser 1898 m. modelio šautuvai „98", karabinai „98b" ir „98k", auto matai MP-43/44 (Sturmgewehr 44), pistoletai-kulkosvaidžiai MP 28/11, MP 38 MP 38/40, MP 40, pistoletai P 38, kulkosvaidžiai MG-34, MG-42. Kovose su sovietiniais kariniais daliniais į partizanų rankas kaip trofėjai pateko daug SSRS lengvųjų ginkli 7,62 mm kalibro 1928 m. modelio pėstininkų ir tankinis Dekteriovo kulkosvaidžiai,

1941 m. modelio (pirma ir antra modifikacijos) Špagino, 1942 ir 1943 m. modelių Sudajevo pistoletai-kulkosvaidžiai, 1938 ir 1940 m. modelių Tokarevo automatiniai šautuvai TT pistoletai, 1895 m. modelio Nagant revolveriai. Būta ir kitų valstybių ginklų: JA 11,43 mm kalibro 1928 m. modelio pistoletą-kulkosvaidį Tompson naudojo Jonas Kimštas-Žalgiris (Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadas). Trys vienetai šio modelio pistoletų-kulkosvaidžių 1939 m. rugsėjį Lietuvos kariuomenės buvo paimti iš internuotų lenkų karių. Ikonografijoje užfiksuotas čekoslovakų pistoletas-kulkosvaidis naudotas Juozo Lukšos-Skirmanto, Daumanto (LLKS įgaliotinis ryšiams su Vakarais). Vienuolio būrio ginklų arsenale buvo net 1915 m. modelio britiškas lengvasis kulkosvaidis Lewis. Partizanų ginkluotė taip pat buvo ir vokiškas 7,92 mm kalibro automatinis šautuvas G-43.

Neretai standartiniai šaunamieji ginklai buvo perdaromi sutrumpinant buožes ir papuošiami įvairiais tautiniais ir valstybiniais Lietuvos simboliais. Dažniausiai buvo drožinėjamos ginklų medinės dalys - pistoletų bei automatų rankenos, šautuvų ir kulkosvaidžių buožės, kuriose puikuodavosi Gediminaičių stulpai ir Jogailaičių kryžiai. Kartais šie simboliai buvo piešiami ant ginklų dėtuvių.

Partizanai ginklų arsenale turėjo nemažai įvairių granatų. Nuotraukose pavyko identifikuoti vokiškas rankines 1924 ir 1939 m. modifikacijų puolamąsias korines granatas M-2 kiaušinines puolamąsias granatas M-39 ir M-39 n/A, rusiškas 1914 m. modifikacijos puolamąsias granatas RGD-14-30, kombinuotas universalias granatas RGD-33, rankines pėstininkų granatas RPG-42, prieštankines granatas RPG-43 bei gynybines skeveldrines granatas F-l. Pasitaikydavo ir kitų modelių bei valstybių granatų, tačiau tai buvo reti atvejai. Kad būtų patogiau nešioti granatas, partizanai konstruodavo įvairius savadarbius pakabinimo įrenginius. Dažniausiai buvo pragręžiamos granatos kevalo dalys ir tvirtinami įvairūs papildomi žiedai bei laikikliai granatoms kabinti. Kovai su sovietiniais okupantais partizanai naudojo ir įvairias sprogstamąsias medžiagas.

Apskritai populiariausi buvo 1895 m. modelio rusų gamybos Nagant revolveriai, XX a. ketvirtojo dešimtmečio antroje pusėje Lietuvos kariuomenės ginkluotėje buvę 1935 m. modelio belgiški pistoletai FN Browning, trofėjiniai rusiški 1938 ir 1940 m. modelių Tokarevo automatiniai šautuvai, partizanų vadinti „dešimtukais", 1941 m. modelio Špagino pistoletai-kulkosvaidžiai, 1928 m. modelio pėstininkų ir tankinis Dekteriovo bei čekoslovakų ZB-26 kulkosvaidžiai.

Kęstučio apygardos partizanai broliai Stanislovas Milkintas-Riteris (kairėje) ir Juozas Milkintas-Maršalis, ginkluoti vokiškais automatais MP-43/44 (Sturmgevvehr 44).

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Vyčio apygardos Algio būrio partizanai (iš kairės) Vytautas Reklickas-Liočys, ginkluotas čekoslovakišku kulkosvaidžiu ZB-26, būrio vadas Benediktas Narkevičius-Algis, ginkluotas 1940 m. modelio Dekteriovo pistoletu-kulkosvaidžiu, ant kurio dėtuvės išpieštas Jogailaičių kryžius, ir Adolfas Baureika-Hitleris, ginkluotas čekoslovakišku kulkosvaidžiu ZB-26. (**Genocido aukų muziejus)**

Algimanto apygardos partizonas Jonas Marcinkevičius-Jokeris,
ginkluotos vienu populiariausiu tarp partizanu ginklu -1938 m. modelio Tokarevo automatiniu šautuvu (dešimtuku).

(Genocido aukų muziejus)

Kęstučio apygardos partizanai Kazimieras Levickas-Dagys (kairėje) ir Petras Levickas, ginkluoti vokišku automatu MP-43/44 (Sturmgewehr 44) ir 1928 m. modelio Dekleriovo kulkosvaidžiu (padėtas ant žemės). **(L laurinsko asmeninė kolekcija)**

Dainavos apygardos partizanai Antanas Subačius-Tauras (kairėje) ir Petras Krisiulevičius-Tigras
vilki Lietuvos kariuomenės uniformas su pagrindiniais ekipuotės elementais;
partizanas dešinėje segi Šauliu sąjungos ženklą. Ginkluoti vokišku Mouser šautuvu ir Špagino pistoletų-kulkosvaidžių.
1946 m. **{Genocido aukų muziejus)**

Vyčio apygardos partizanas Antanas Rinkevičius-Griausmas (kairėje)
laiko netipiška partizanams ginklą -1915 m. modelio britišką lengvąjį kulkosvaidis Lewis.

(Genocido aukų muziejus)

Vytauto apygardos vadas Bronius Kalytis-Siaubas (kairėje) ir Mykolas Urbonas-Liepa,
ginkluoti 1940 m. modelio Tokarevo automatiniais šautuvais, ant kurių pritvirtinta vokiška optinė įranga.
1951 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Neatpažintas Didžiosios Kovos apygardos partizanas, ginkluotas rusišku 1940 m. modelio Tokarevo automatiniu šautuvu,
įvairiais pistoletais bei vokiška rankine 1924 m. granata, rusiškomis rankine pėstininkų RPG-42 ir gynybine skeveldrine F-l granatomis.
(Genocido aukų muziejus)

Vytauto apygardos partizanas Vladas Matuliauskas-Riešutas,
ginkluotas 1943 m. modelio Sudajevo pistoletų-kulkosvaidžių. 1949 m. vasara.

(Genocido aukų muziejus)

Partizanai desantininkai (iš kairės) Klemensas Širvys-Sakalas, Juozas Lukša-Skirmantas ir Benediktas Trumpys-Rytis, ginkluoti čekoslovakų 9 mm kalibro pistoletu-kulkosvaidžiu modelis 25 su dėtuve 40 šoviniu ir amerikietiškomis puolamosiomis skeveldrinėmis granatomis Mk2.

(Genocido aukų muziejus)

Vytauto apygardos partizanai, ginkluoti įvairiu modelių kulkosvaidžiais:
pirmoje eilėje vokiški MG-34 ir MG-42, antroje eilėje čekoslovakiški ZB-26 ir rusiškas 1928 m. modelio Dekteriovo kulkosvaidžiai.

(Genocido aukų muziejus)

Kęstučio apygardos partizanai dėvi įvairius ekipuotės elementus, tarp kuriu ir carinės Rusijos korio diržo sagtis; ginkluoti 1928 m. modelio pėstininkų Dekteriovo kulkosvaidžiu (kairėje), 1941 m. modelio Špagino pistoletu-kulkosvaidžiu bei rankinėmis pėstininkų granatomis RPG-42.

(Genocido aukų muziejus)

Kęstučio apygardos vadovybė, ginkluoto Tokarevo modelio pusautomatiniais šautuvais. 1949 m.

(L Laurinsko asmeninė kolekcija)

Neatpažintas Dainavos apygardos partizanas vilki Lietuvos kariuomenės uniforma,
kepurėje savadarbis kepurženklis, pagal 1931 m. kariuomenės modelį pagaminta diržo sagtis.
Ginkluotos 1941 m. modelio antros modifikacijos Špagino pistoletų-kulkosvaidžių su perdaryta rankena ir revolveriu Nagant.

(Genocido aukų muziejus)

Neatpažintas Algimanto apygardos partizanas,
prie diržo prisisegęs rusiška rankinę pėstininku granata RPG-42 ir vokiška kiaušininę puolamojo granata M-39.
(Genocido aukų muziejus)

KGB konfiskuoti partizanu ginklai, sprogmenys, spausdinimo mašinėlės, radijo imtuvai ir drabužiai.
(Genocido aukų muziejus)

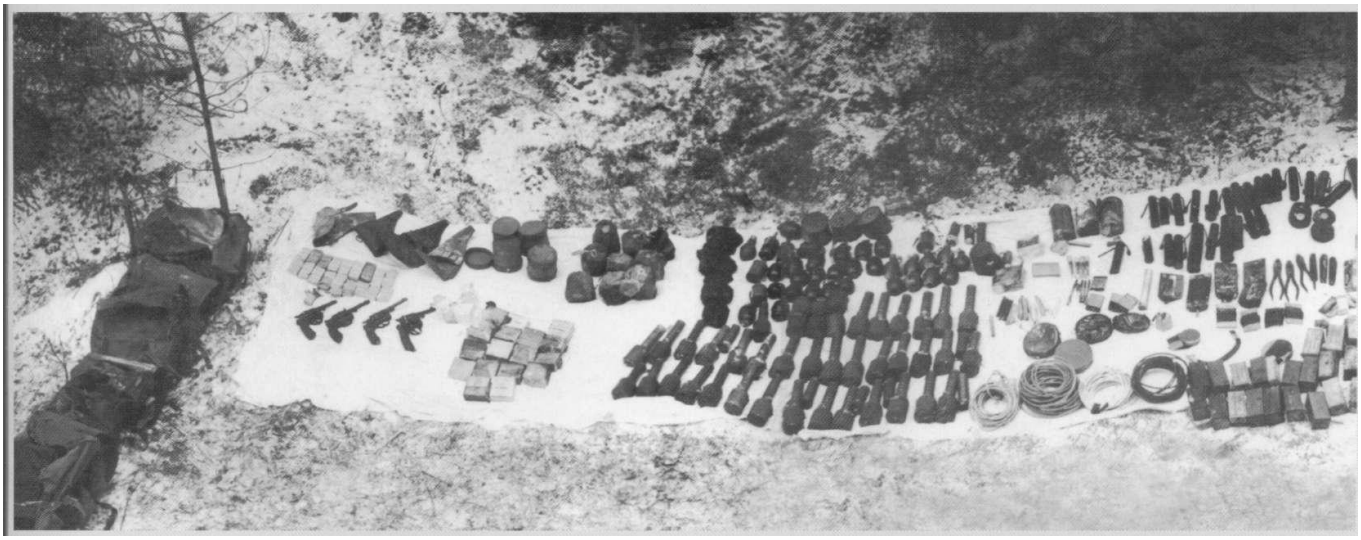

1953 m. MGB surastas Aukštaitijos partizanu ginklu arsenalas: Nagant revolveriai, įvairiu modeliu granatos, sprogstamosios medžiagos paketai, jrankiai sprogstamiesiems užtaisams gaminti.
(Genocido oukų muziejus)

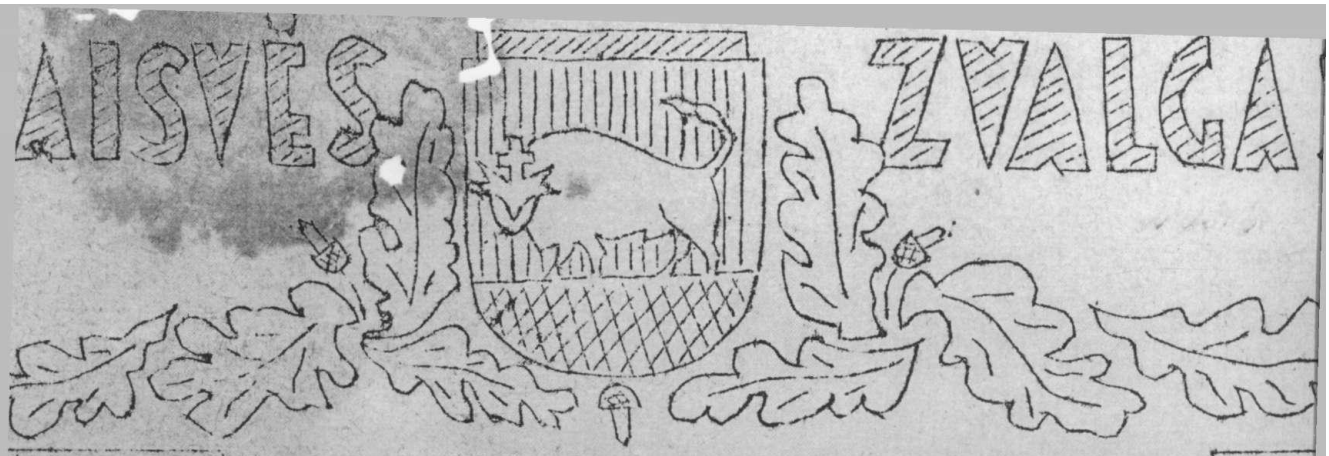

47.11.20. | TAURO APYGARDOS L.L.KOV. ORGANAS | Nr.5

Bolševikinių "rinkimų" tiesa.

Š.m. Vasario mėn. 13 d. bolševikinė spauda ir radijo paskelb
ų" į LTSR aukščiausiąją tarybą rezultatus. Pasak tuos pranešimus rinki
arybą dalyvavo 97,91 procentų rinkėjų. Iš šių sufabrikuotų "laisvų ir
inių" rinkimų bolševikai pasidarė "didelę pergalę". Tačiau kiekvienas,
ė rinkimų eiga, matė ir žino, kad Lietuvos kaimas, kuris sudaro virš 8
tų gyventojų, visiškai boikotavo šiuos rinkimus. Numatydami tokį rinki
avimą, Rusai įstūmė į kaimus apie 100000 kariuomenės, kurią panaudoj
ams. Kadangi kiekvienoje smulkesnėje rinkiminėje apylinkėje buvo apie
ikluotų kareivių, tai jie, nesulaukę balsuotojų rinkiminėse apylinkėse,
ojo po ūkius versdami gyventojus balsuoti. Esant dideliems šalčiams ir
ai rinkimus "paspartinti", kareiviai patys įmesdavo biuletenius į urna
kantiems balsuoti buvo grasinama išvežti, buvo atiminėjami pasai bei a
kumentai. Tačiau ir tie priversti balsuotojai metė biuletenius, išbrau
stovų pavardes. Nežiūrint didelio skaičiaus kaimo ir miesto gyventojų,
ikatavo rinkimus, bolševikai paskelbė, kad visi įstatyti kandidatai į
s buvo išrinkti.

Dabar kyla pats svarbiausias klausimas, ką bolševikai išstatė ir "iš
LTSR aukščiausiąją tarybą. Iš paskelbtų sarašų aiškėja, kad iš bendro
stovų skaičiaus 1/4 yra rusai. Bet ar jie yra bent Lietuvos rusai? Ne.
siųsti iš Maskvos lietuvių tautos smaugikai: įvairūs įgulų generolai,
GB/ viršininkai ir Maskvos bolševikai. Imant atskiromis apskritimis ir
ais rusų skaičius yra dar didesnis. Štai Vilniaus mieste iš 13-kos išri
stovų keturi /4/ yra rusai, Kauno mieste iš 12-kos atstovų - 4 rusai,
aus apskrityje iš 8 išrinktų atstovų - 7 rusai, Švenčionių apskrityje
stovų - 4 rusai, Trakų apskrityje iš 5 atstovų - 4 rusai ir t.t. Pagal
vos gyventojų statistika rusai Lietuvoje niekad nesudarė trijų pilnų
ų; tuo tarpu dabartinės okupacijos metu rusai pravedė daugiau kaip 25
tus atstovų. Turint galvoje, kad išrinkti lietuviai atstovai yra skirt
reklamai ir propogandai, nes jie neturės jokios sprendžiamos reikšmės,
Maskvos įsakomi, tvarkys ir atstovaus Lietuvos reikalus. Ar reikia išk
gesnių orgumentų už vedamą Lietuvoje lietuvių išskyrimą nuo valstybini
kalų! Visiems lietuviams yra aiškūs rusų užsimojimai. Tačiau ir visas
gerai žino, kad joks lietuvių valios klastojimas nebus užskaitytas rus
dai. Artėja valanda, kada Lietuva galės pareikšti, nežudoma rusų ginkl
tikrąją valią - būti N e p r i k l a u s o m a.

POGRINDINĖ SPAUDA IR JOS LEIDĖJAI

„... Būtų labai klaidinga galvoti, kad sąjūdis šiuo metu vien tik ginkluotu pasipriešinimu turėtų veikti. Ginklai yra skiriami mūsų priešams. Jais negalima mūsų tautiečiams tvirtos dvasios įdiegti ir tiesos žodį paskelbti. Tam reikalinga spauda. Todėl šiuo metu sąjūdžio pagrindinė kovos priemonė kaip tik ji ir yra. Tai yra ginklas, su kuriuo bolševikai nebepajėgia kovoti, nors sakosi labai galingi esą ".

MYKOLAS BABRAUSKAS-VAIŠVILKAS,

Dainasvos apygardos štabo narys

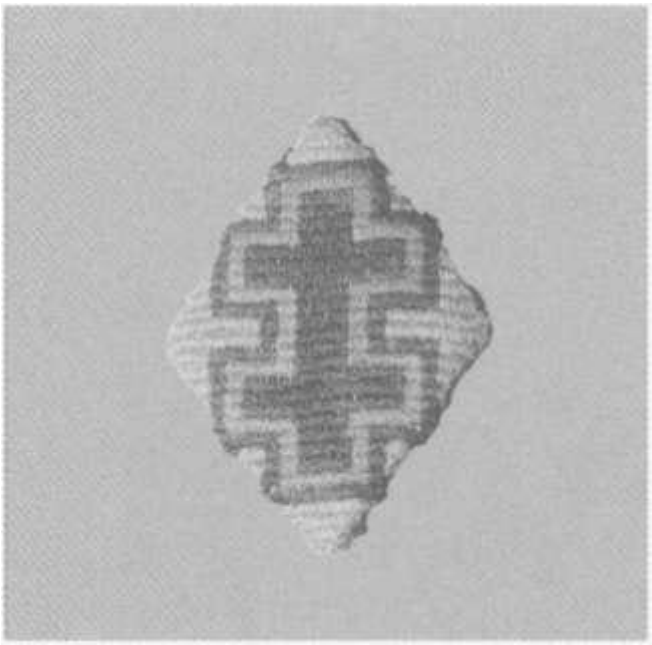

KGB perimtos partizanų spaudos siuntos.
(Genocido aukų muziejus)

Ypatingas reiškinys pokario istorijoje — pogrindinė partizanų spauda. Tauta, dar neužmiršusi spaudos draudimo laikų, puikiai suprato laisvo spausdinto žodžio reikšmę ir jėgą - tai ir lėmė itin gausią spaudą. Per visą ginkluoto pasipriešinimo laikotarpį, 1944—1953 m., ėjo apie 80 pavadinimų periodinių leidinių, kurių tiražai siekė keletą tūkstančių egzempliorių.

Spauda buvo suvokiama kaip viena pagrindinių kovos formų, priemonių sakyti žmonėms tiesą apie okupacijos esmę, jos brutualumą, informuoti apie tai, kas vyksta pasaulyje. Tautos dvasios palaikymas buvo ir viena esminių sąlygų partizanams išsilaikyti. Kita vertus, buvo labai svarbu aprašyti savo kovą, savo idealus ir siekius — palikti tikrą laisvės kovos istoriją.

Šiais laikais sunku įsivaizduoti, su kokiomis problemomis susidurdavo leidėjai. Kitaip negu nacių okupacijos laikotarpiu, čia nuolat trūko intelektualinių pajėgų, o tai lėmė laikraščių kokybę (apie tai rašė ne vienas partizanas savo dienoraščiuose, laiškuose). Pavojus buvo pernelyg didelis, o pasiryžusių aukotis - tiek mažai...

Jau 1944 m. vasarą ir rudenį pasirodė pirmieji pogrindinės spaudos pavyzdžiai — Lietuvos laisvės armijos „Karinės ir politinės žinios", Aukštaitijos partizanų „Laisvės kelias". 1945 m. visoje Lietuvoje besikuriančiose apygardose pradėta leisti laikraštėlius - kai kurie iš jų buvo leidžiami iki ginkluoto pasipriešinimo pabaigos, kartais su pertraukomis, kartais pakeisdami pavadinimus, tačiau atkakliai nešė laisvės dvasią žmonėms. 1946-1947 m. visuose apygardų štabuose natūraliai, be jokių įsakymų iš viršaus, buvo įkurti spaudos ir propagandos skyriai.

Spauda ypač didelę reikšmę įgijo 1949 m., susikūrus Lietuvos laisvės kovos sąjūdžiui. Prezidiume buvo įkurta Visuomeninė dalis (atitinkamos struktūros turėjo būti sukurtos - ir tai buvo padaryta — žemesniuosiuose štabuose), kuriai iki 1953 m. vadovavęs Juozas Šibaila-Diedukas, Merainis ne tik formulavo idėjas, tačiau atliko didelį praktinį darbą — buvo leidžiamas oficiozas „Prie Rymančio Rūpintojėlio", skirtas platinti tarp eilinių partizanų; „L. biuletenis", skirtas vadovybės tarnybiniam naudojimui; poezijos ir prozos rinkiniai, atsišaukimai ir kt. Tuo laikotarpiu kiekvienas apygardos, kartais ir rinktinės štabas turėjo savo laikraščius.

Tik 1953 m., išsekus pasipriešinimo jėgoms, praktiškai nebeliko ir spaudos. Tačiau esama išimčių — 1957 m. Prisikėlimo apygardoje dar buvo leidžiamas LLKS laikraštis „Partizanų šūvių aidas". Jo leidėjas ir redaktorius Konstantinas Liuberskis-Žvainys 1958 m. tiesiog dingo...

KGB duomenimis, 1944—1952 m. iš sunaikintų bunkerių paimta 577 rašomosios mašinėlės ir dauginimo aparatai; 1952-1953 m. — 57 dauginimo aparatai, 2 savadarbės spausdinimo staklės, 3 rotatoriai, 2 šapirografai, 50 rašomųjų mašinėlių. Žuvo šimtai spaudos leidėjų, buvo suimti tūkstančiai — vien 1947 m. už spaudos leidybą buvo nuteista 640 partizanų, jų ryšininkų, spaudos platintojų.

Vytauto apygardos partizanas Motiejus Paškonis-Don Kichotas ieško žinių partizanų spaudai.
(Genocido aukų muziejus)

Vytauto apygardos ir Rytų Lietuvos (Kalnų) srities leidinių „Aukštaičių kova"
ir „Laisvės šauklys" redaktorius, leidėjas, daugelio straipsnių autorius Bronius Kazickas-Saulius (antroje eilėje viduryje).

(Genocido aukų muziejus)

Algimanto apygardos partizanu spaudos leidėjas ir poetas Jurgis Urbonas-Lakštutis.

(Genocido aukų muziejus)

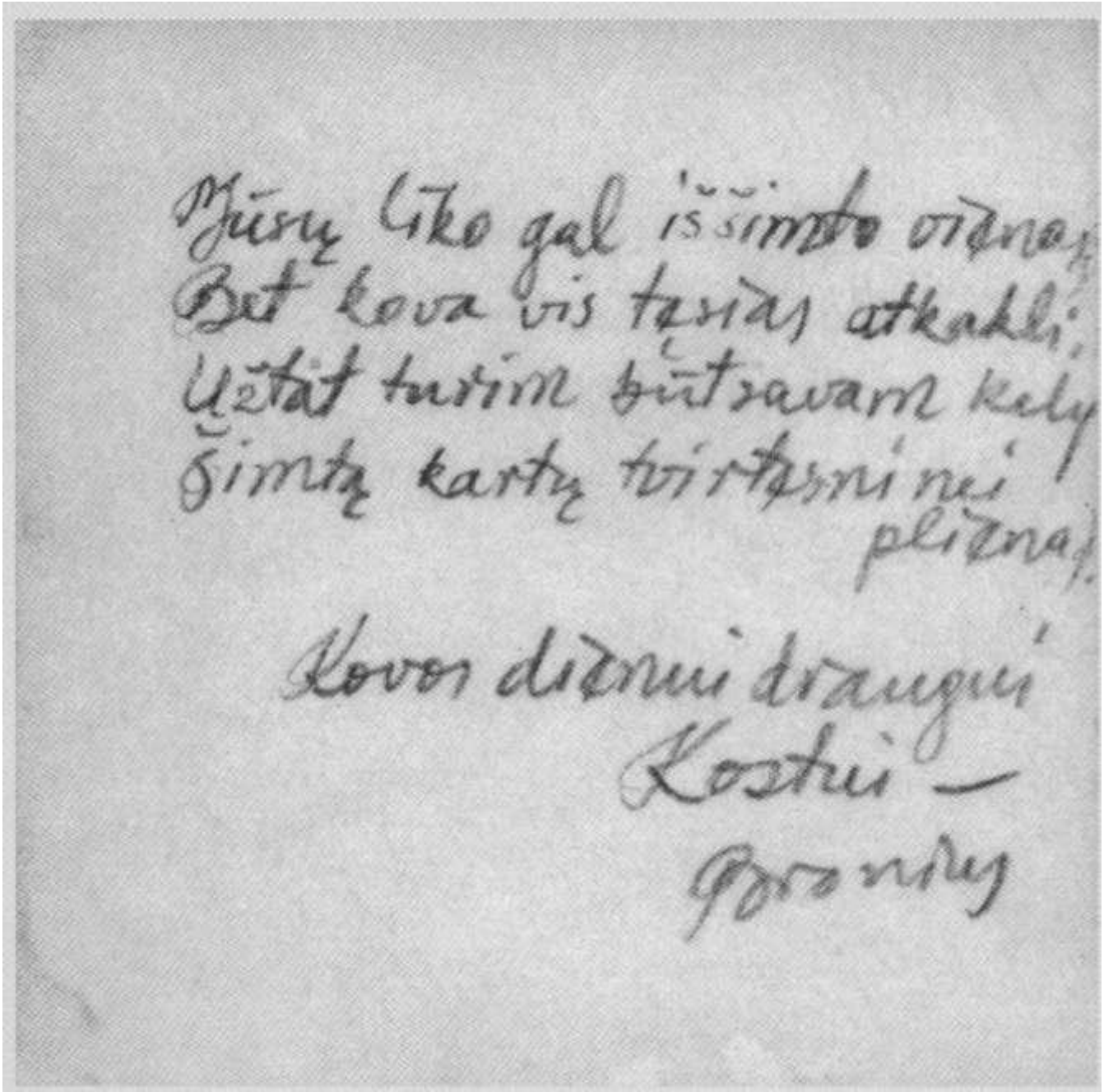

Jūsų liko gal iššimto vienas
Bet kova vis tęsias atkakli;
Užtat turim būtsavam kelyj
Šimtą kartų tvirtesni nei
plienas.

Kovos dienui draugui
Kostui —
Bronius

Rytų Lietuvos (Kalnų) srities leidinių „Aukštaičių kova" ir „Laisvės kova" redaktorius, straipsnių autorius, poetas Bronius Krivickas-Vilnius.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Pietų Lietuvos (Nemuno) srities štabo nariai ir srities pogrindžio spaudos leidėjai.
Iš kairės: Vincas Daunoras-Ungurys, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, Sergijus Staniškis-Litas, Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir Konstantinas Baliukevičius-Tylius.
(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabo nariai.
Iš kairės: Juozas Ališauskas-Klaidas, Vytautas Gavėnas-Vampyras ir Stasys Ališauskas-Kalinys rengia atsišaukimus.
(Genocido aukų muziejus)

Tauro apygardos vados Viktoras Vitkauskas-Saidokas (pirmas iš kairės) ir štabo darbuotojai tvarko apygardos dokumentus.

(A.Vilutienės asmeninė kolekcija)

Nežinomi Tauro apygardos partizanai -pogrindžio spaudos bendradarbiai.

(Genocido aukų muziejus)

Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Mindaugo tėvūnijos partizanų laikraščio „Kovo dėl laisvės" leidėjai Viktoras Bakanauskas-Vytautas (kairėje) ir Mečislovas Bankauskas-Vymantas. 1949 m.

(Genocido aukų muziejus)

Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadas, laikraščių „Laisvės varpas" ir „Vyčių keliu" leidėjas Antanas Bakšys-Klajūnas.
(L.Lourinsko asmeninė kolekcija)

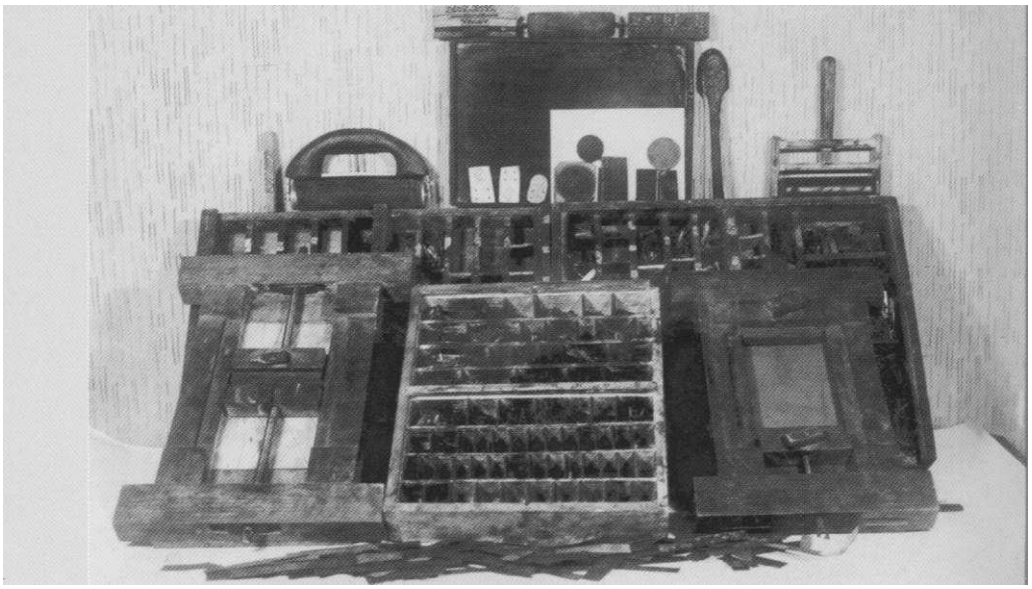

Partizanų naudotas rotatorius.
(Genocido aukų muziejus)

Paskutinieji Prisikėlimo apygardos partizanų spaudos leidėjai
Steponas Erstikis-Patašonas (kairėje) ir Konstantinas Liuberskis-Žvainys.
(Šiaulių »Aušros" muziejus)

Žemaičiu apygardos partizanai atvirame bunkeryje. Tokie bunkeriai buvo naudojami visoje Lietuvoje 1944-1945 m.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

BUNKERIAI IR SLĖPTUVĖS

„.. .Artimiausias uždavinys buvo: surasti tinkamas vietas, gauti gyventojų sutikimą ir pas juos išsikasti dvi žiemos sąlygoms gyventi pritaikytas slėptuves. [...]

Angą pažymėjau kieme prie kluono ir tvarto – ten, kur žiemą būtų mindžiojamas takas šeriant gyvulius. Taip lengviau prieiti prie slėptuvės ir maskuoti angą. [...] Kai mes dar sklaidėme žemę ant slėptuvės, atėjo arčiau Antanaitis, patrepeno viršuje ir pareiškė, kad blogai, nes aiškiai girdėti dundėjimas. [...]

Padarėme dvi ventiliacijos angas ir jas užmaskavome, nes iki sniego dangos ten gyventi negalvojome.

Antrą žieminę slėptuvę mums leido pasidaryti tas globėjas, kurio žinioje dabar gyvenome. Slėptuvei vietą parinkome krante, netoli trobesių. Anga turėjo išeiti ant tako, kuriuo buvo einama į šulinį vandens.

Šią slėptuvę iškasėme šiek tiek mažesnę negu pirmąją, bet atrodė, kad ir joje bus galima jaustis neblogai. Čia taip pat nepamiršome padaryti ventiliacijos ir norėdami ją geriau užmaskuoti arti pasodinome ėglio krūmą".

ADOLFAS RAMANAUSKAS-VANAGAS,

LLKS Ginkluotųjų pajėgų vadas

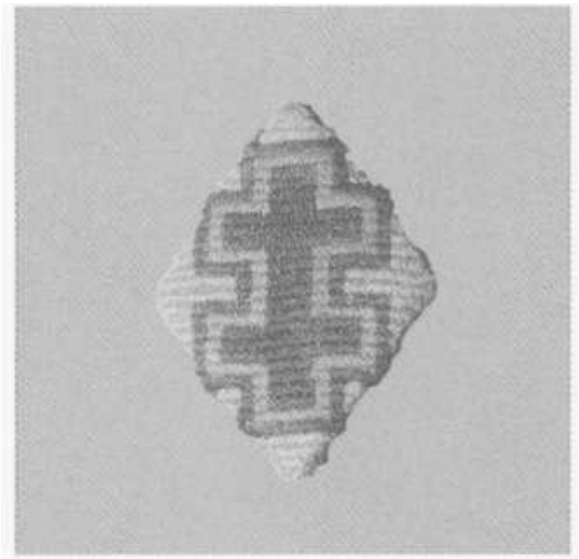

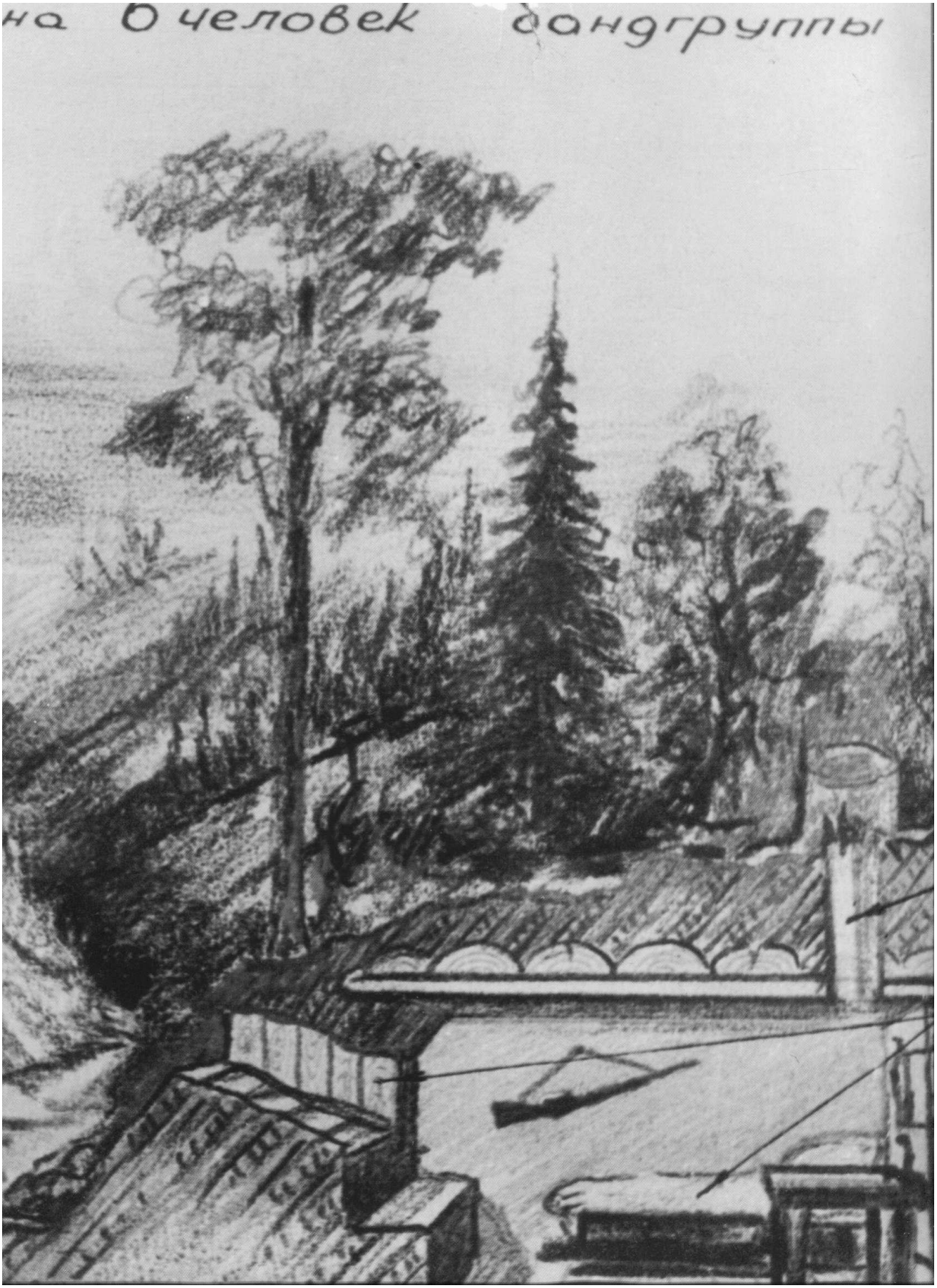

MGB sudaryta partizanų bunkerio schema.(
Genocido oukų muziejus)

Pirmaisiais okupacijos metais būstas priklausė nuo partizanų skaičiaus — apsistoti turėjo 100, kartais ir daugiau žmonių. Tad buvo įsirengiamos stovyklos tiesiog miške, pasirenkant patogesnę, priešui sunkiau prieinamą vietą. Antai Šiluvos vlsč. Sandraviškių miške MGB buvo aptikę apleistą stovyklą pelkės saloje. Tai buvusi rąstų troba be langų ir be durų - tik su šaudymo angomis bei ypatinga landa. Viduje — gultai dvidešimčiai žmonių, sandėliukas. Didesniuose miškų masyvuose buvo įrengiami didžiuliai, į tvirtoves panašūs bunkeriai: Žebenkšties rinktinės stovykla buvo įrengta kalne, dviejų lygių. Žemutinėje stovykloje buvo 14 bunkerių, aukštutinėje — 13, jie buvo apjuosti apkasais su 11 kulkosvaidžių lizdų.

Tačiau miške dideliam būriui galima apsistoti vasarą. Prasidėjus žiemai, daug patogiau buvo išsiskirstyti mažomis grupelėmis, įsirengti bunkerius pas gyventojus ar netoli sodybų. Įgudę partizanai su globėjų pagalba per keletą naktų galėjo iškasti ir įrengti bunkerį rūsyje, po krosnimi, tarpsieniuose, po tvartais ir pan. Tačiau buvo puikiai suvokiama, kokie pavojai gresia šeimininkams, kurių namuose bus aptiktas bunkeris. Tad vis populiaresni darėsi bunkeriai miškuose; jie buvo įrengiami šlaituose, angos maskuojamos medžiais, išradingai įrengiamos vėdinimo angos.

Gyvenimo sąlygos bunkeriuose buvo sunkios — dažnoje slėptuvėje per sienas sunkėsi vanduo, trūko oro. Po žiemos išėję iš bunkerių partizanai buvo lengvai atpažįstami iš blyškių, pageltusių, patinusių veidų. Vis dėlto tai buvo namai — jie slėpė, glaudė, juose buvo dirbama, diskutuojama, gyvenama...

Atviros Aukštaitijos partizanų miško stovyklos.
(R. Kauniečio asmeninė kolekcija)

Didžiosios Kovos apygardos partizanai prie laikinos palapinės.

(Genocido aukų muziejus)

Neatpažinti partizanai pietauja laikinoje palapinėje.
(Genocido aukų muziejus)

Vyčio apygardos partizanas Alfonsas Gritėnas-Skalikas prie laikinos palapinės.
(Genocido aukų muziejus)

MGB kareivis prie sunaikinto Algimanto apygardos štabo bunkerio Šimoniu girioje.
(Genocido aukų muziejus)

Anga į požemini bunkeri.
(Genocido aukų muziejus)

Neatpažinti partizanai požeminio bunkerio viduje.
(Genocido aukų muziejus)

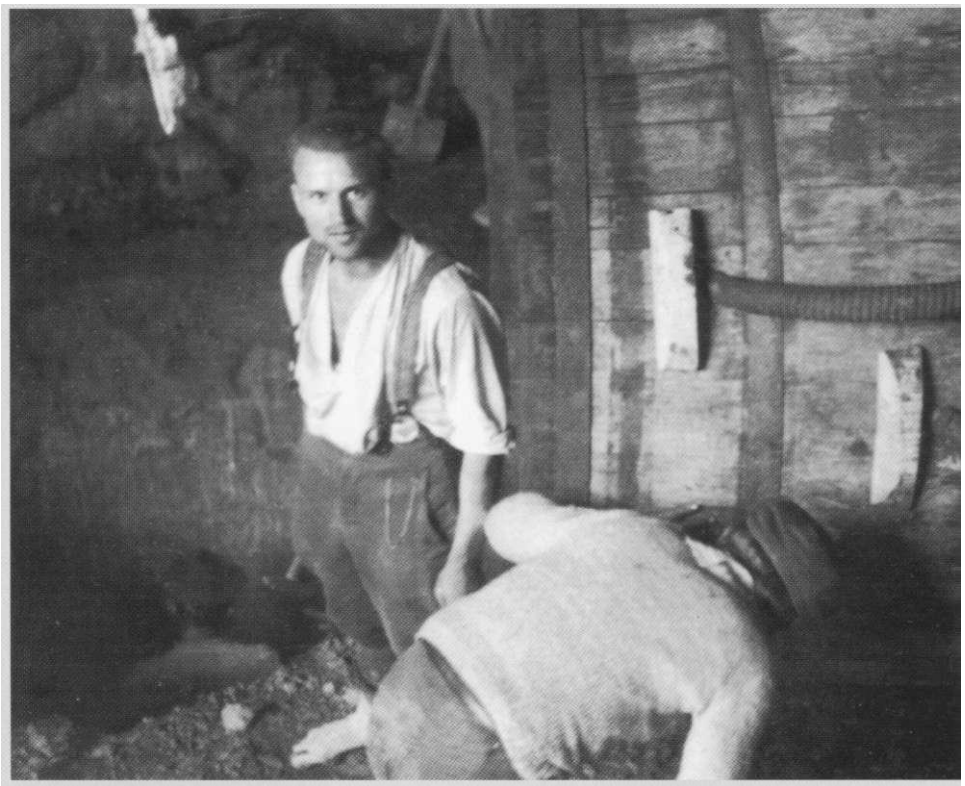

Tauro apygardos partizanai įrenginėja požeminį bunkeri.
(Genocido aukų muziejus)

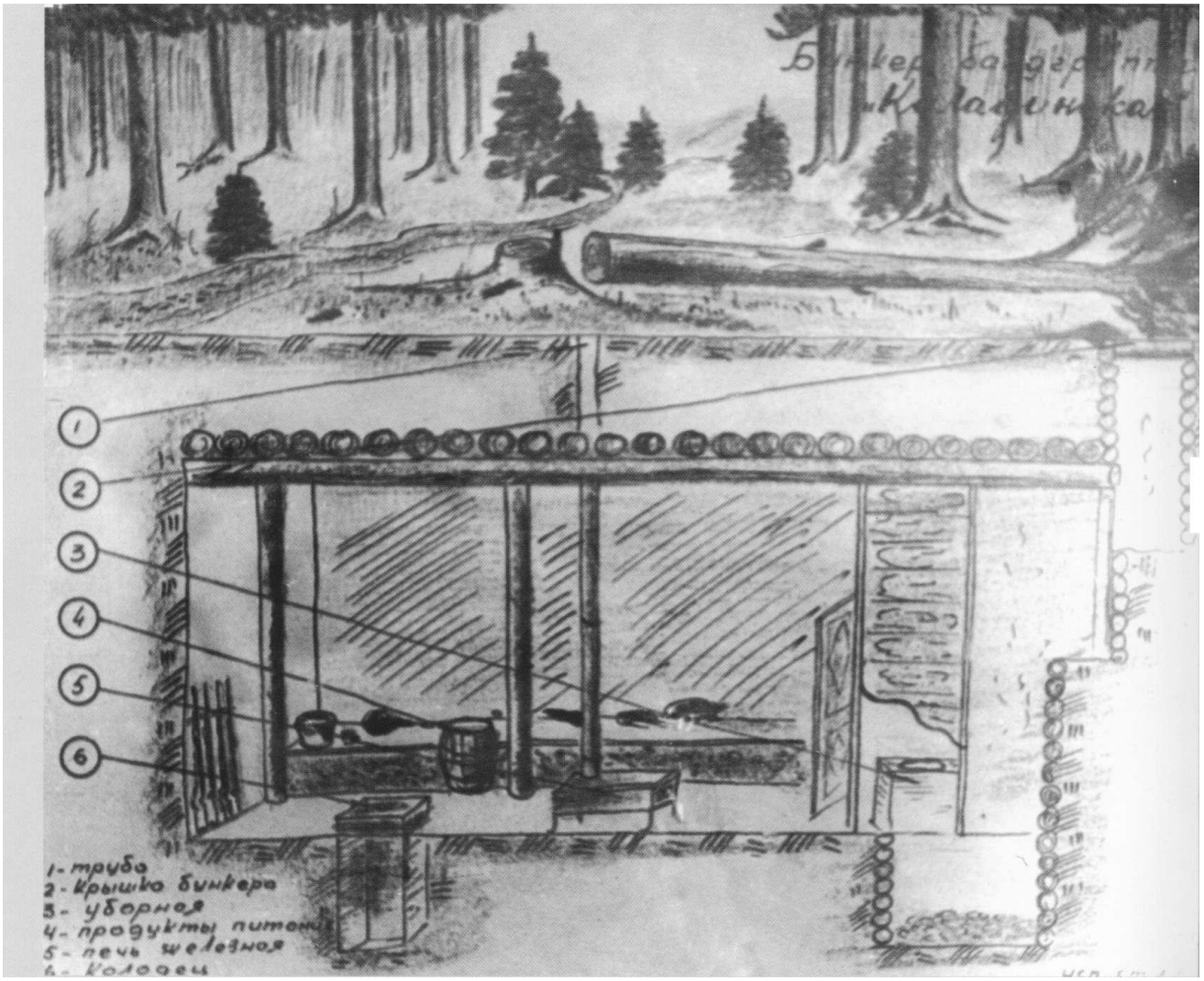
1
2
3
4
5
6
1- труба
2- крышка бункера
3- уборная
4- продукты питания
5- печь железная
6- колодец

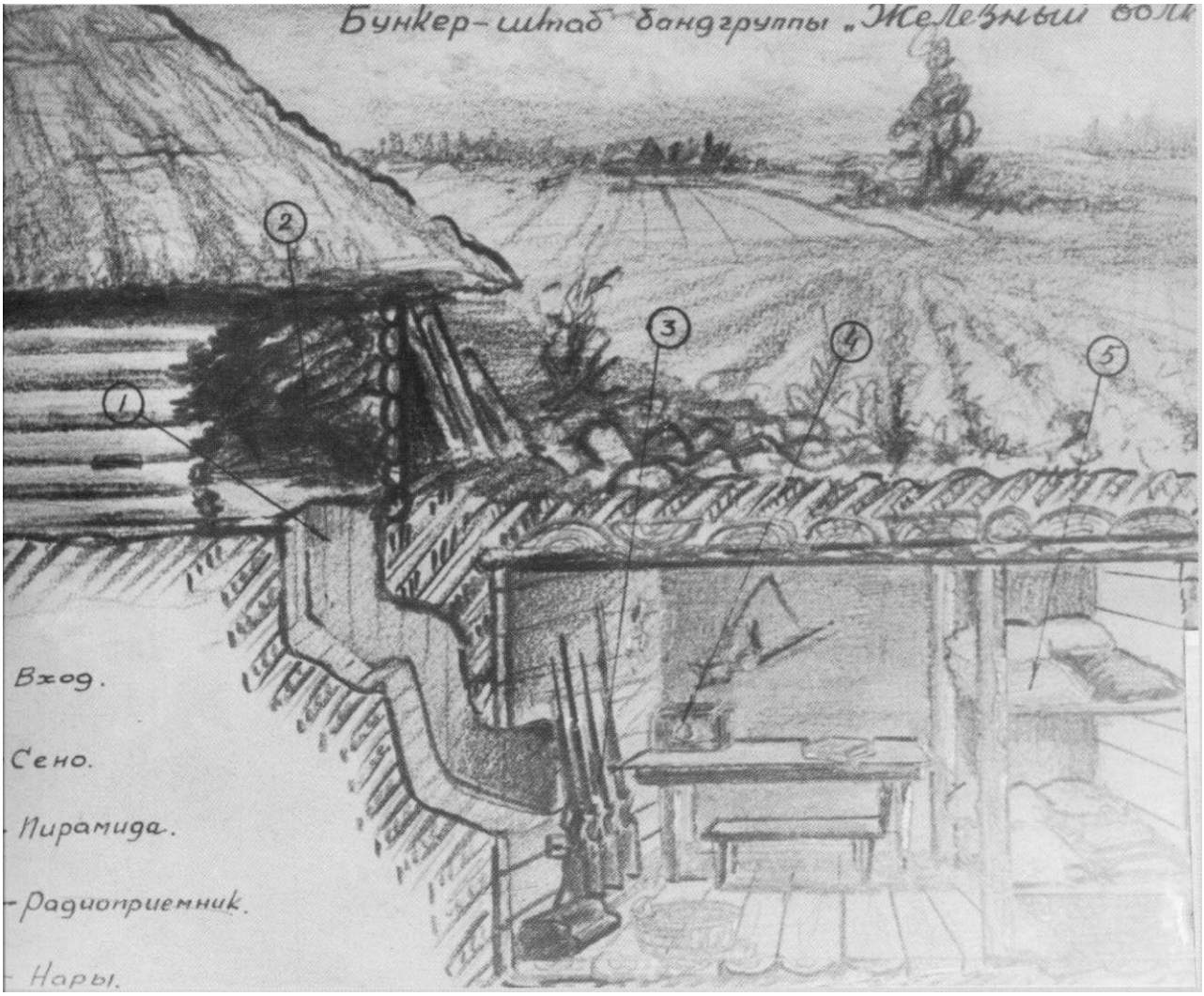

Partizanu bunkeriu ir stovyklaviečių brėžiniai
ir piešiniai iš KGB parengtu albumu.
(Genocido aukų muziejus)

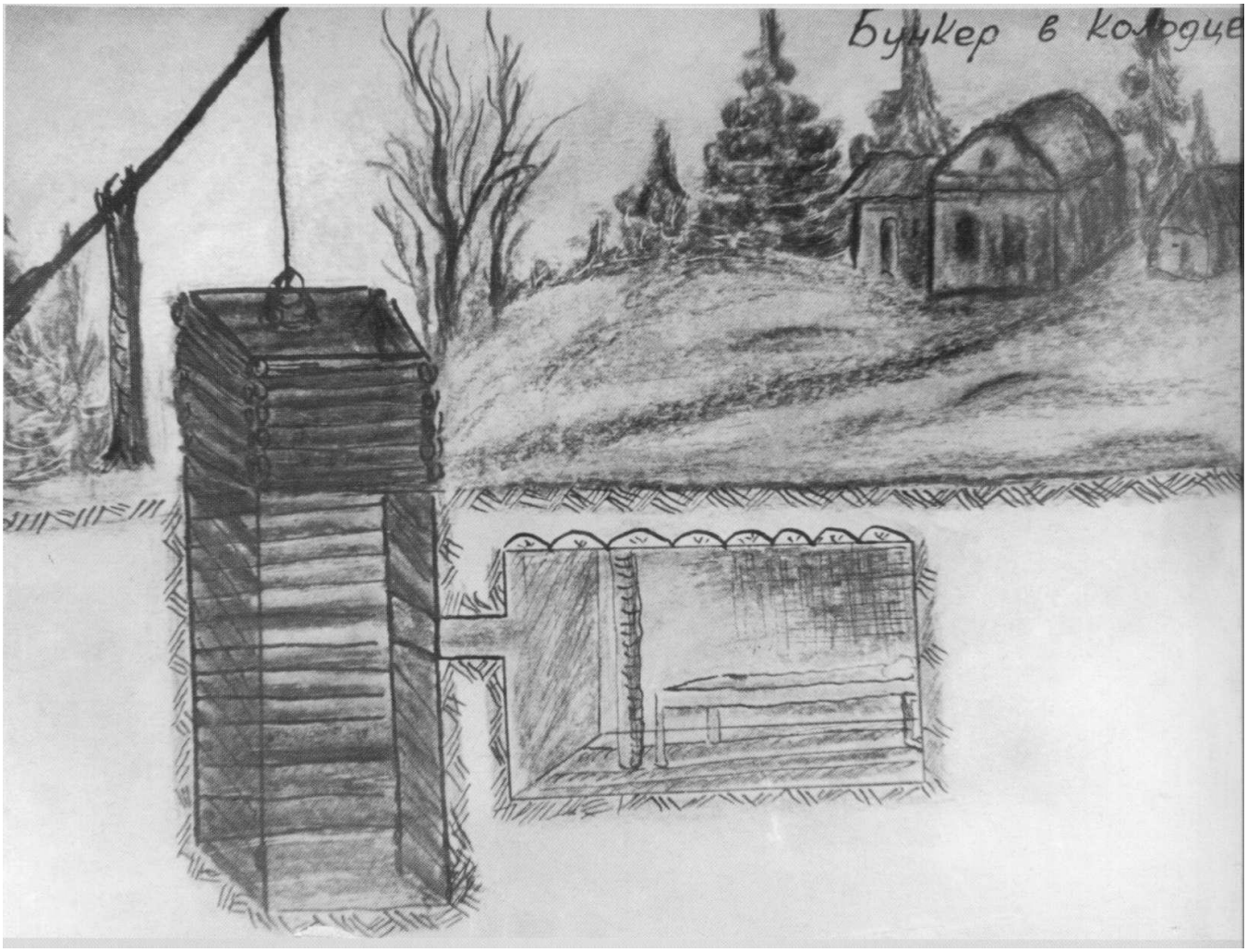
Бункер в колодце

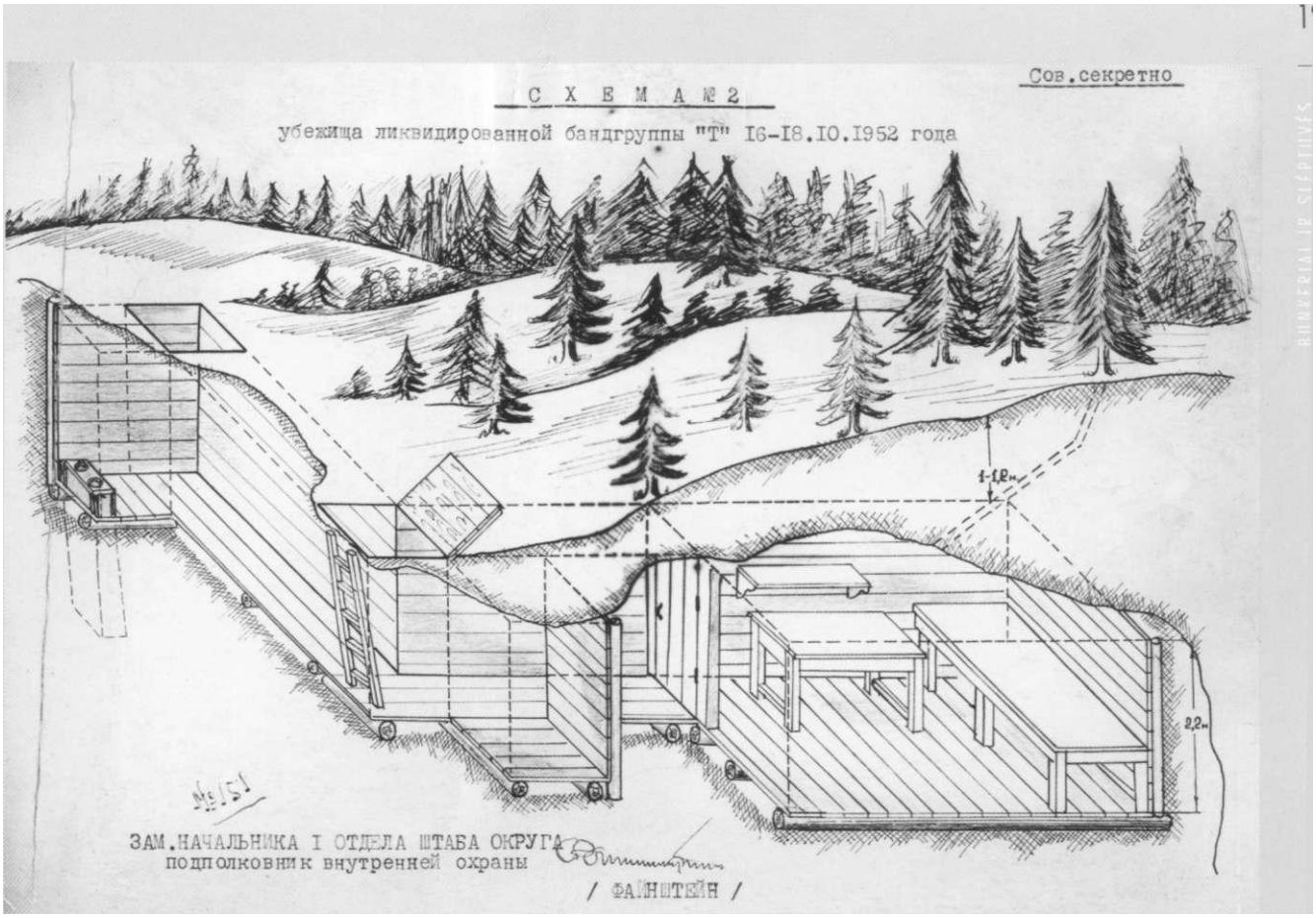

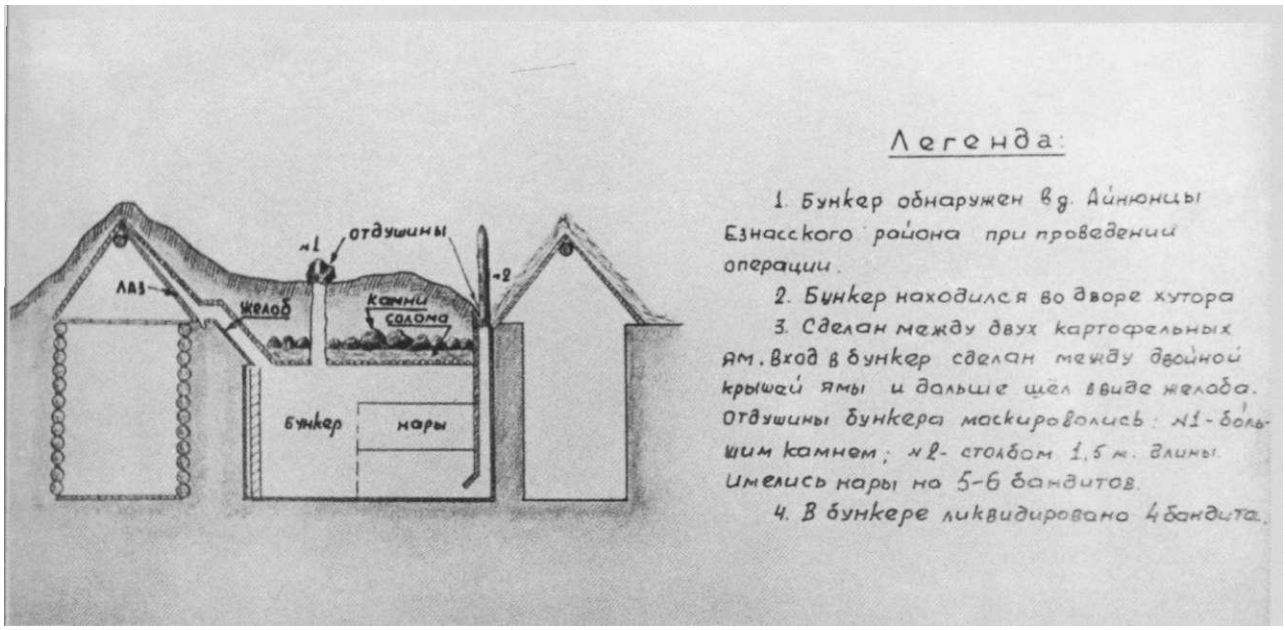

Partizanu bunkeriu ir stovyklaviečių brėžiniai
ir piešiniai iš KGB parengtu albumu.
(Genocido aukų muziejus)

ŽUVUSIUJU NIEKINIMAS

„... Tačiau neliko ramiai ilsėtis jų kūnai, nebuvo galima juos tinkamai palydėti į amžinybę, palaidoti juos taip, kaip jie buvo nusipelnę. Stribai, lyg pikti žvėrys, su didžiausiu žvėriškumo jausmu griebdavo savo aukas, visą savo nepasisekimą ir pyktį išliedavo spardydami ir išniekindami jų lavonus. Numaudavo batus, nuvilkdavo drabužius ir vežiodavo jų negyvus kūnus po miestus ar miestelius, tuo norėdami sukelti panieką žmonių, įrodyti, jog jau baigiasi partizanų jėgos. Didžiausias malonumas jiems buvo tai, kad kiekvienas iš jų galėjo iš nužudytojo pasityčioti, tarti šlykščius žodžius partizanų adresu. Labai skaudu, kad tautiečiams malonu buvo su arkliais važinėti per jų lavonus, mušti kritusiųjų kūnus šautuvų buožėmis. Bet visa tai nepažemino Lietuvos sūnų, o tik įrodė komunistų žvėriškumą, jų barbariškumą ir kvailumą... "

Išniekinti neatpažintu partizanų kūnai.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

1944-1953 m. Lietuvos kare žuvo per 22 tūkst. partizanų, jų ryšininkų ir rėmėjų. Jų žinomų kapų — tik vienas kitas. Artimieji ir bendražygiai gėlių deda prie žvyrduobių ir griovių — ten jie buvo pakasti.

1944—1945 m. žuvusiųjų palaikus dar buvo galima paslapčia palaidoti - tai ir darė artimieji. Kilo kauburėliai, kruopščiai prižiūrimi, puošiami gėlėmis, lankomi. Tokia pagarba visai neatitiko oficialios versijos apie liaudies nekenčiamus priešus. 1946 m. pradėta vykdyti makabriškas akcijas — žuvusių partizanų kūnai buvo atgabenami į miestelius, guldomi turgaus aikštėse, prie mokyklų ar bažnyčių. Tai buvo vadinama „atpažinimu", tačiau pagrindinė tokių akcijų užduotis vis dėlto buvo bandymas įbauginti, pamokyti. Šalia palaikų dažnai sukviesdavo mitingą, rodydavo palaikus moksleiviams, šitaip perspėdami, kas laukia visų besipriešinančiųjų.

Stribai, įpareigoti palaidoti yrančius palaikus, dažnai net duobes kasti tingėdavo -sumesdavo palaikus į šulinius, išvietes ir pan. Prieš tai dar nufotografuodavo — sunku pasakyti, ar atpažinimui, ar tiesiog atminčiai. Kiekvieno atmintis juk skirtinga...

Žuve Žemaičiu apygardos partizanai.
Pagal KGB sužymėjima pirmas — Antanos Maikevičius-Tonis, antra - Zofija Skuodaitė-Bendikienė-Ponia, trečias - Benediktas Dausynas-Vainutas, ketvirtas - Antanas Šateikis-Dargis.
Kūnai išniekinti 1950 m. liepos 28 d. Endriejave.
(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

Žuvę Tauro apygardos partizanai.
Pagal KGB sužymėjimą pirmas -Valentinas Dainelis-Jūrininkas, antras - Vaclovas Kutkaitis-Vytautas, trečias - Antanas Ardzijauskas-Slapukas, ketvirtas - Juozas Štrimas-Putinas.
Kūnai išniekinti 1949 m. kovo 10 d. Jankuose.
(Genocido aukų muziejus)

Žuvę Vytauto apygardos Liūto rinktinės partizanai.
Iš kairės: Bronius Morkūnas-Diemedis, Bronius Mozūra-Kunotas ir Vytautas Guobužas-Viesulas.
Kūnai išniekinti 1952 m. balandžio 29 d. Anykščiuose.
(Genocido aukų muziejus)

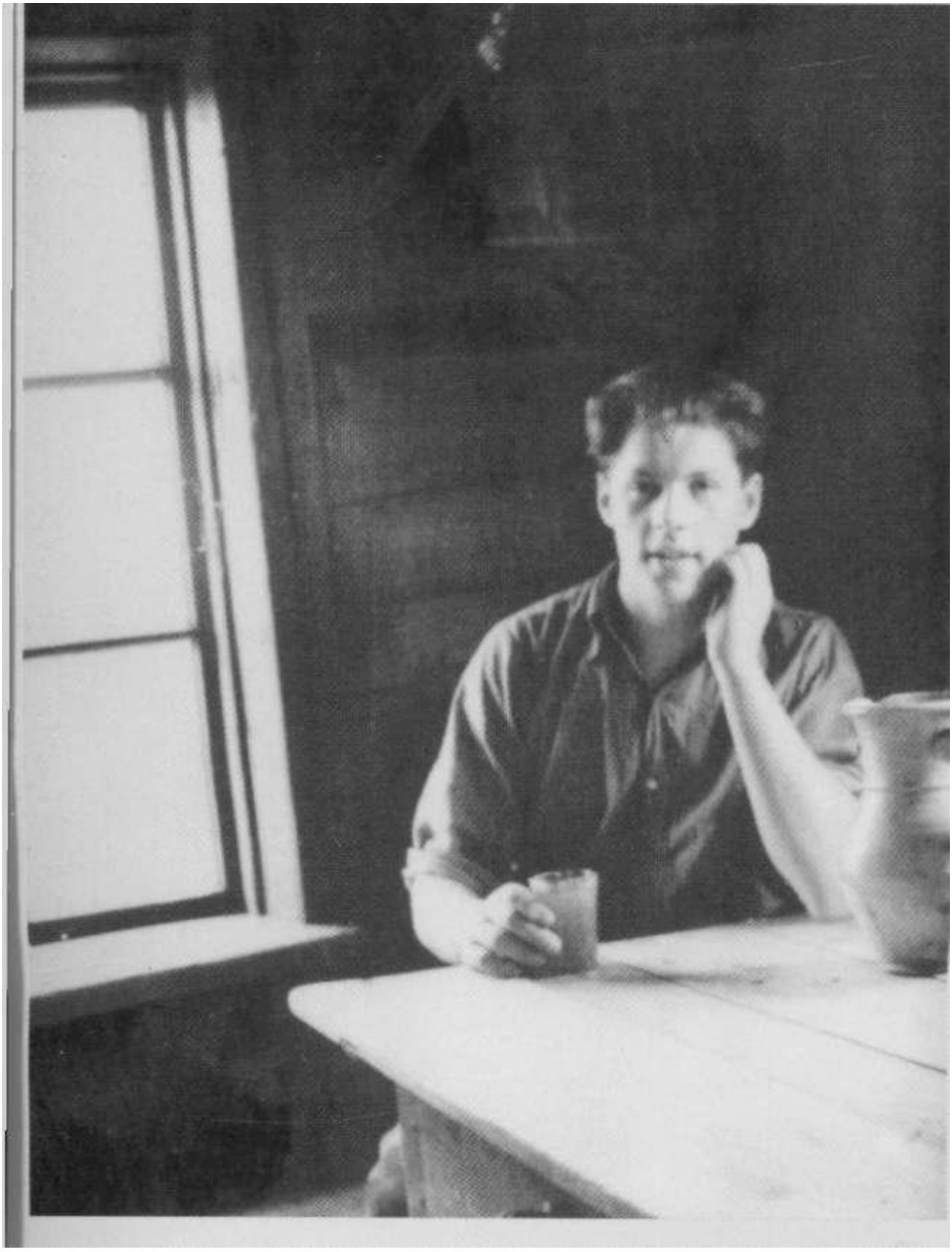

Vytauto apygardos partizanas Vytautas Guobužas-Viesulas.
(Lietuvos ypatingasis archyvas)

Pradiniu klasių mokytoja, vėliau Kęstučio apygardos partizanė
ir Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo narė Elena Gendrolytė-Balanda su mokiniais.
(E. Dirmeikio asmeninė kolekcija)

Žuvę Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo nariai Aleksos Jurkūnas-Valeras, Beno Gendrolytė-Balanda ir Antanas Bakšys-Klajūnas.
Kūnai išniekinti 1953 m.sausio 1 d. Kelmėje.
(E. Dirmeikio asmeninė kolekcija)

Žuvę Žemaičiu apygardos partizanai.
Pagal KGB sužymėjimą pirmas - Pranas Kačinskas-Ūkvedys,
antras - Urahas Šliteris-Kaizeris, trečias - Jeronimas Kačinskas-Taifūnas.
Kūnai išniekinti 1949 m. gruodžio 27 d. Vieta nežinoma.
(Genocido aukų muziejus)

Išniekinti neatpažintu Aukštaitijos partizanų kūnai.
(Genocido aukų muziejus)

Žuve Dainavos apygardos partizanai.
Kūnai išniekinti 1951 m. Lazdijų MGB kieme.
(Genocido aukų muziejus)

Žuvę Vytauto apygardos partizanai.
Iš kairės: Gasparas Baronas, Bronius Morkūnas-Strausas, Zofija Tylaitė-Gulbė ir Ferdinandas Mikėnas-Ežys.
Kūnai išniekinti 1951 m. balandžio 12 d. Užpaliuose.
(Genocido aukų muziejus)

Išniekinti neatpažintų Žemaitijos partizanų kūnai. 1950 m.

(Z. Paulauskaitės asmeninė kolekcija)

Žuvę Dainavos apygardos partizanai. Iš kairės:
Juozas Jančius-Rytas, Vincas Bartaška-Vaidotos, Vincas Busila-Ramunis, ryšininkas ir rėmėjas Juozas Karauskas, Stasys Keršulis-Švyturys, Juozas Zdanavičius-Trispalvis. Kūnai išniekinti 1948 m. vasario 11 d. Lazdijuose.
(Genocido aukų muziejus)

Žuvęs Tauro apygardos partizanas Liudvikas Juodkojis-Kariūnas. Kūnas išniekintas Pilviškiuose.
(Genocido aukų muziejus)

1951 m. rugsėjo 4 d. žuvęs LLKS tarybos prezidiumo narys Juozas Lukša-Skirmantas. Kūno išniekinimo vieta nežinoma. **(Genocido aukų muziejus)**

1949 m. rugsėjo 28 d. žuvęs lauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas. Kūno išniekinimo vieta nežinoma.

(Genocido aukų muziejus)

IŠPLĖSTINĖ ASMENVARDŽIU RODYKLĖ

Abeciūnas Valeras-Smauglys gimė 1920 m. balandžio 23 d. Alytaus apskrities Seirijų valsčiaus Raganiškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Dainavos apygardos Šarūno rinktinės karininko Juozapavičiaus grupei. Žuvo 1950 m. gegužės 18 d. Alytaus rajono Mankūnų kaime per susirėmimą su MGB pajėgomis — 41

Aleščikas Jonas-Rymantas gimė 1916 m. Seinų apskrities Lazdijų valsčiaus Miškinių kaime. Lietuvos kariuomenės leitenantas. 1944 m. prisidėjo prie pirmųjų partizanų būrių formavimo, nuo 1946 m. — Tauro apygardos štabo pareigūnas, Karo lauko teismo prokuroras. Nuo 1947 m. spalio 10 d. — Birutės rinktinės vadas, pakeitęs žuvusį rinktinės vadą Joną Bulotą-Anbo. Nuo 1948 m. balandžio 4 d. kartu ir Tauro apygardos vadas, pakeitęs žuvusį apygardos vadą A. Baltūsį-Zve-ją. Žuvo 1948 m. rugpjūčio 10 d. netoli Garliavos, Jonučių kaime kartu su dviem bendražygiais. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Aleščikas-Rymantas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 44, 53, 153

Ališauskas Juozas-Klaidas gimė 1922 m. Vilkaviškio apskrities Gižų kaime. Partizanas nuo 1945 m. Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabo narys. Žuvo 1949 m. lapkričio 21d. Nendrinių kaime-55, 180

Ališauskas Kazimieras-Spartakas gimė 1911 m. Ukmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus Juknonių kaime. Vadovavo Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 1-ajam batalionui, kuris veikė Žemaitkiemio, Pabaisko, Šešuolių valsčiuose. Žuvo 1949 m. kovo 28 d. Ukmergės apskrities Šešuolių valsčiaus Užupėnų kaime įrengtame bunkeryje — 69

Ališauskas Stasys-Kalinys gimė 1919 m. Vilkaviškio apskrities Gižų kaime. Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado adjutantas. Žuvo 1950 m. vasario 9 d. Vilkaviškio apskrities Gižų valsčiaus Vižaidų kaime kartu su Vytauto rinktinės vadu V. Gavėnu-Vampyru ir štabo nariu Albinu Švedu-Radastu - 180

Altaravičius Jonas-Nykštukas gimė 1909 m. Tauragės apskrities Pagramančio valsčiaus Alijošiškių kaime. Kęstučio apygardos Butagei-džio rinktinės Žalgirio būrio partizanas. Žuvo 1951 m. Tauragės rajono Girininkų apylinkėse — 110

Andriuška Kazimieras-Linksmutis gimė 1923 m. Telšių apskrities Miestalio kaime. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Vadovavo būriui, taip pat ėjo Karo lauko teismo pirmininko pareigas. Nuo 1949 m. balandžio — Šatrijos rinktinės vadas. Žuvo 1950 m. gegužę — 137

Antanavičius Kazimieras-Tauras gimė 1908 m. Kėdainių apskrities Josvainių valsčiaus Karūnavos kaime. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Partizanas nuo 1944 m. Nuo 1946 m. spalio — Žemaičių apygardos vadas. Žuvo 1947 m. balandžio 9 d. Plungės valsčiaus Žvirblaičių kaime kartu su broliu Povilu Antanavičiumi, Lietuvos partizanų gretose kovojusiu iš rusų nelaisvės pabėgusiu vokiečių armijos majoru Vilhelmu Stambecku ir partizanu Kasparu Malakausku. 1999 m. lapkričio 22 d. LR Prezidento dekretu K.

Antanavi-čius-Tauras apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 134

Arbočius Bernardas-Liepsniukas gimė 1923 m. Kaišiadorių apskrities Žaslių valsčiaus Rūsių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė A rinktinės Survilavičiaus-Klevelio būriui, vėliau Didžiosios Kovos apygardos „skrajojančiam" būriui. Suimtas 1948 m. Nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Į Lietuvą grįžo 1974 m. Šiuo metu gyvena Jurbarke - 64

Ardzijauskas Antanas-Slapukas. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanas, 34-osios kuopos skyriaus vadas. Žuvo 1949 m. kovo 10 d. Jankų valsčiuje, netoli Žvirgždaičių įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais J. Štrimu-Putinu ir V. Daineliu-Jūrininku. Kūnai buvo išniekinti Jankuose — 202

Ašoklis Fortūnatas-Vilkas gimė 1907 m. Nuo 1945 m. rudens -Žemaičių legiono štabo narys. 1946 m. gegužę-rugsėjį - Žemaičių apygardos vadas. Suimtas 1946 m. rugsėjo mėn. Nenorėdamas duoti parodymų NKVD tardytojams, nusižudė areštinėje - 134

Atgalainis Vladas-Galiūnas gimė 1921 m. gruodžio 10 d. Raseinių apskrities Girkalnio valsčiaus Akmeniškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Dalyvavo Vozbutų mūšyje. Suėmus tėvą J. Atgalainį, Vladas, norėdamas jį išgelbėti, legalizavosi ir išėjo tarnauti į Raudonąją armiją. Grįžęs 1947 m. vėl įstojo į partizanų gretas. Priklausė Kęstučio, vėliau Prisikėlimo apygardoms. Žuvo 1952 m. lapkričio 5 d. Seredžiaus apylinkėse Pakarklių kaime - apsuptas ir sužeistas susisprogdino - 128

Augutis Alfonsas-Seškas, Vėjas gimė 1922 m. Utenos apskrities Anykščių valsčiaus Pavarių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė J. Urbono-Lakštučio vadovaujamam Perkūno partizanų būriui (Algimanto apygarda), vėliau A. Bagočiūno-Dūmo vadovaujamam būriui (Vytauto apygarda). Žuvo 1951 m. patekęs į pasalą Anykščių rajono Rašimėlių kaime netoli Jakštonių sodybos - 87, 88

Babrauskas Mykolas-Audrūnas, Vaišvilkas gimė 1924 m. Alytuje. Nuo 1946 m. birželio - Dainavos apygardos partizanas, apygardos štabo pareigūnas, apygardos vado L. Baliukevičiaus-Dzūko pavaduotojas. Žuvo 1950 m. birželio 17 d. Perlojos apylinkėse — 175

Bagdonas Povilas-Atlantas gimė 1917 m. rugsėjo 9 d. Telšių apskrities Kulių valsčiaus Daubos kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinei. Nuo 1954 m. formaliai ėjo Šatrijos rinktinės vado pareigas. 1954 m. spalio 23 d. buvo apnuodytas specialiu preparatu, sužeistas ir suimtas. Po daugiau nei metus trukusių tardymų 1956 m. rugpjūčio 18 d. nuteistas mirties bausme, kuri vėliau pakeista į 25 m. lagerio. { Lietuvą grįžo 1974 m. Gyveno Telšiuose. Mirė 2002 m. - 137, 139, 145

Bagočiūnas Antanas-Dūmas gimė 1924 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Smalinos kaime. Algimanto apygardos Perkūno būrio partizanas, nuo 1949 m. - Jovaro kuopos vadas, Vytauto apygardos štabo narys. Žuvo 1951 m. balandžio 14 d. Anykščių rajono Niūronių kaime — kartu su bendražygiais J. Puodžiūnu-Serkšnu, A. Pakeniu-

Jûreiviu, V. Pačinsku-Audra ir seserimis Miliauskaitėmis buvo apnuodytas specialiu preparatu ir sušaudytas - 88, 98

Bakanauskas Viktoras-Vytautas gimė Šilavote. Partizanas nuo 1944 m. Partizanavo Kęstučio, vėliau Prisikėlimo apygardose. Nuo

1948 m. — Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Nemuno būrio, saugojusio rinktinės štabą, vadas, nuo 1949 m. — Maironio rinktinės štabo viršininkas. 1949 m. leido partizanų Maironio rinktinės Mindaugo tėvūnijos laikraštį „Kova dėl laisvės". Žuvo 1950 m. sausio 30 d. Grinkiškio valsčiuje netoli Pašušvio kaimo kartu su bendražygiais Zigmu Zakarka ir Stefanija Martišiūte - 151, 182

Bakšys Antanas-Germantas, Klajūnas, Senis gimė 1923 m. birželio 13 d. Raseiniuose. Mokėsi Raseinių gimnazijoje. 1944 m. pavasarį įstojo į Vietinės rinktinės gretas, ją išformavus grįžo į gimtinę. Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, dirbo mokytoju Garvinėje, vėliau Minionyse. 1945 m. kovą suimtas ir be teismo išsiųstas į katorgą - Tūlos anglių baseino kasyklas. 1946 m. vasarą kartu su keturiais tautiečiais pabėgo ir pėsčiomis bei prekiniais traukiniais grįžo į Lietuvą. Užmezgė ryšius su pogrindžiu. 1947 m. rudenį tapo Kęstučio apygardos partizanu. Netrukus buvo paskirtas Vaidoto rinktinės,

1949 m. birželio mėn. — Kęstučio apygardos vadu, 1951 m. gegužę -Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadu. Visas šias pareigas ėjo pakeitęs žuvusius kovos draugus. A. Bakšys inspektavo partizanų dalinius, palaikė nuolatinį ryšį su LLKS tarybos prezidiumo pirmininku J. Ze-maičiu-Vytautu, buvo paskirtas jo pavaduotoju ir prezidiumo sekretoriumi. Daug rašė, padėjo leisti spaudą („Laisvės varpą", atsišaukimus), ieškojo naujų pasipriešinimo formų. 1952 m. įkūrė „Vyčių sąjungą" - LLKS tradicijų tęsėją, buvo jos ideologas. Žuvo 1953 m. sausio 17 d. kartu su kitais Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo nariais - A. Jurkūnu-Valeru ir E. Gendrolyte-Balanda. 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu A. Bakšys-Klajūnas apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 106, 121, 182, 205

Balčius Justinas-Plutonas gimė 1929 m. lapkričio 30 d. Gelgaudiškio valsčiaus Mozūriškių kaime. 1949 m. pabėgo nuo trėmimo ir įstojo į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanų gretas. Jis buvo ilgiausiai priešinęsis Tauro apygardos partizanas - žuvo 1957 m. liepos 26 d. Gelgaudiškio apylinkėje; išduotas ir apsuptas nepasidavė gyvas - nusišovė - 45

Baliukevičius Konstantinas-Rainys, Tylius gimė 1926 m. Alytuje. Mokėsi Kauno politechnikos institute. Dėl KGB persekiojimo 1949 m. pavasarį įstojo į partizanų gretas. Paskirtas Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vado A. Ramanausko-Vanago adjutantu. Nuo 1949 m. rugsėjo 22 d. - srities štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas, vėliau - srities štabo Visuomeninės dalies viršininkas, nuo 1950 m. -dar ir LLKS gynybos pajėgų štabo pareigūnas. Žuvo 1951 m. vasario 15 d. Prienų rajono Jaunonių kaime — 33, 180

Baliukevičius Lionginas-Dzūkas gimė 1925 m. sausio 1 d. Alytuje. Mokėsi VDU Medicinos fakultete. 1944 m. įstojo į Vietinę rinktinę, vėliau į Žemaitijoje besikuriančią Tėvynės apsaugos rinktinę.

1944 m. pabaigoje vokiečiai jį išvežė į Čekoslovakiją saugoti aerodromų, ten jis pateko Raudonosios armijos nelaisvėn. 1946 m. L. Baliukevičiui pavyko pabėgti iš belaisvių lagerio Ukrainoje ir grįžti į Lietuvą. Įstojęs į partizanų gretas vadovavo Dainavos apygardos spaudos ir propagandos skyriui. Nuo 1949 m. gegužės tapo Dainai vos apygardos vadu. Buvo aktyvus pogrindinės spaudos darbuotojas 4 parašė nemažai analitinių straipsnių, kuriuose nagrinėjo partizanini judėjimą ir Lietuvos visuomenės padėtį, rašė dienoraštį. Žuvo 1950 m. birželio 24 d. bunkeryje Žaliamiškyje, tarp Leipalingio ir Merkinės. Apdovanotas 1 -ojo ir 2-ojo laipsnių Laisvės kovos kryžiais. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu L. Baliukevičiui-Dzūkui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 5, 10, 27-29, 31, 33, 38, 180

Balsys Jonas-Aidas gimė 1904 m. Sakių apskrities Barzdų valsčiau Ropydų kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 34-ajai kuopai. 1946 m. kautynėse buvo sužeistas todėl jam miško sąlygomis buvo ties dilbiu amputuota ranka. Žuvo 1949 m. vasario 10 d. Kazlų Rūdos valsčiaus Garankščių kaime apylinkėse įrengtame bunkeryje - apsuptas priešo kareivių susisprogdino kartu su kuopos vadu J. Liogiu-Dragūnu ir dar trimis bendra žygiais - 56

Baltūsis Antanas-Žvejys gimė 1915 m. Vilkaviškio apskrities Pilviškių valsčiaus Gulbiniškių kaime. Lietuvos kariuomenės husarų atsargos leitenantas. Partizanas nuo 1945-ųjų. Tų pačių metų lapkričio mėn. buvo paskirtas Tauro apygardos spaudos ir propagandos skyriaus viršininku i apygardos laikraščio „Laisvės žvalgas" vyriausiuoju redaktoriumi 1946 m. tapo apygardos štabo viršininku, nuo 1946 m. liepos-Tauri apygardos vadas. Buvo ryžtingas ir sumanus organizatorius. Apygardoj įvedė Lietuvos kariuomenės uniformas ir skiriamuosius ženklus, įvykdė organizacinių pakeitimų, sukūrė partizanų gyvenimą ir veiklą reglamentuojančias instrukcijas bei statutus, organizavo partizanų mokymo kur sus. Aktyviai kovojo prieš Lietuvos kolonizaciją ir žemės ūkio kolektyvizaciją. Ypač daug dirbo vienydamas partizanų junginius. Parodė didelį įžvalgumą demaskuojant MGB provokatoriuj. Markulį-Erelį, ėmėsi iniciatyvos kurti naują BDPS Prezidiumą. Ryšiams su užsieniu užmegzti siuntė į Vakarus įgaliotinius. Žuvo 1948 m. vasario 2 d. Vilkaviškio apskrities Pilviškių valsčiaus Gulbiniškių kaime: apsupus sodybą MGB kareiviams, atsisakė pasiduoti ir kartu su bendražygiais - savo adjutantu Pranu Žaldariu-Šapalu ir Tauro apygardos štabo ypatingųjų užduočių vykdytoju Juozu Balsiu-Dobilu - nusišovė. Apdovanotas visų trijų laipsnių Laisvės kovos kryžiais (su kardais) - 44, 45, 47, 51, 149

Baltušis Jonas-Trimitas, Kęstutis gimė 1914 m. Rokiškio apskrities Buivėnų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1944 m. Algimanto apygardos Biržų girios partizanas. Suimtas 1955 m. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas - 91

Banys Juozas-Šūvis gimė Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiai Vertimų kaime. Algimanto apygardos Lakštučio, Tigro būrių partizanas. 1948-1949 m. - Tauro būrio vadas, 1949-1951 m. -Jovai kuopos Tigro būrio vadas. 1952 m. vasarą buvo nužudytas agentų smogikų - 88, 98

Bankauskas Mečislovas-Vymantas gimė 1918 m. Tytuvėnų valsčiaus Burbiškiu kaime. Kęstučio, vėliau Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės partizanas. 1949 m. leisto

Maironio rinktinės Mindaugo tėvūnijos laikraščio „Kova dėl laisvės" bendradarbis. Nuo 1951 m. gegužės - Nemuno būrio, saugojusio Maironio rinktinės štabą, vadas. Žuvo 1951 m. spalio 15 d. Tyrulių pelkėse - 182

Baranauskas Jonas-Balandis gimė 1927 m. Alytaus apskrities Merkinės valsčiaus Mantviliškių kaime. Dainavos apygardos Vanago grupės partizanas. Žuvo su bendražygiais Vincu Vinkevičiumi-Žvalgu ir Banadu Šidlausku-Sekliu 1951 m. vasario 11d. Varėnos rajono Dabravolės kaime - 32

Bareika Adolfas-Hitleris. Vyčio apygardos Algio būrio partizanas. Žuvo 1947 m. liepos 23 d. Deltuvos apylinkėse Viliuku miške kartu su būrio vadu Benediktu Narkevičiumi-Algiu - peršautomis kojomis nenorėdami pasiduoti gyvi nusišovė - 162

Baronas Gasparas gimė 1927 m. Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Abromiškio kaime. Vytauto apygardos Šmėklos būrio partizanas. Žuvo išduotas 1951 m. balandžio 12 d. bunkeryje Kušlių miške kartu su bendražygiais F. Mikėnu-Ežiu, Br. Morkūnu-Strausu ir Z. Tylaite-Gulbe. Kūnai buvo išniekinti Užpaliuose - 209

Bartaška Vincas-Vaidotas gimė 1917 m. Seinų apskrities Rudaminos valsčiaus Mikniškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Tauro apygardos Perkūno rinktinei, vėliau Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Žilvičio būriui. Žuvo 1948 m. vasario 11d. Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime kartu su bunkerio laikytoju J. Karausku ir dar keturiais bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose — 210

Bartkus Jonas-Jonyla gimė 1923 m. birželio 23 d. Raseinių apskrities Kražių valsčiaus Vaišviliškių kaime. Nuo 1947 m. - Kęstučio apygardos Raudgirio partizanų būrio ryšininkas ir rėmėjas, nuo 1949 m. sausio - aktyvus partizanas. Priklausė Audros būriui. Žuvo išduotas 1953 m. spalio 12 d. Kelmės rajono Gedminių kaime kartu su bendražygiu A. Kmita-Audra - 117

Bartkus Petras-Zadgaila, Sąžinė gimė 1921 m. Raseinių apskrities Pakapurnio kaime. Į rezistencinę kovą įsitraukė 1941-aisiais, buvo aktyvus Lietuvos laisvės armijos dalyvis. Studijavo Aukštesniojoje technikos mokykloje. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, subūrė Raseinių apskrities partizanus, buvo Kęstučio apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininkas. 1947 m. lapkričio mėn. Kęstučio apygardos vadoj. Žemaičio pavedimu organizavo naują — Prisikėlimo — apygardą (įkurta 1948 m. pavasarį) ir jai vadovavo. Rašė eilėraščius, skelbė partizanų spaudoje Alkupėno slapyvardžiu. Žuvo 1949 m. rugpjūčio 13 d. Radviliškio apskrities Užpelkių miške. Po mirties jam suteiktas Laisvės kovotojo karžygio garbės vardas. 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu P. Bartkui-Zadgailai suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 15, 22, 25, 106, 121

Bartusevičius Juozas-Medžiotojas gimė 1920 m. Kauno apskrities Jonavos valsčiaus Varpėnų (kitur Praniuku) kaime. Į partizanų gretas (Didžiosios Kovos apygarda) įstojo 1945 m. rudenį. 1950 m. gegužės 12 d. kartu su bendražygiais V. Macijausku-Zirgeliu ir būrio vadu J. Kudeliu-Dobilu buvo apnuodyti specialiu preparatu Čiobiškio malūnininko P. Serapino ir suimti. 1951 m. sausio 16 d. **J.** Bartusevi-čius-Medžiotojas nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1951 m. gegužės 17 d. (Vilniuje?) - 65

Basys Leonardas-Svyturys gimė 1914 m. Rusijoje. Po Pirmojo pasaulinio karo su tėvais grįžo į Lietuvą. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. 1944 m. pasitraukė į Rytų Prūsiją, ten baigė žvalgybos mokyklą ir 1944 m. gruodį desantu grąžintas į Lietuvą. Nusileido su grupe Linkmenų apylinkėse. Nuo 1945 m. pradžios buvo Vytauto apygardos Tigro rinktinės vado pavaduotojas, Tigro rinktinės štabo spaudos ir švietimo skyriaus viršininkas. Redagavo partizanų leidinius „Kelias į Laisvę", „Rytų Lietuva". Žuvo 1950 m. balandžio 16 d. - 97

Bražeika Algirdas-Aidas, Dylys gimė 1923 m. Utenos apskrities Grybelių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Partizanavo Vyžuonų apylinkėse, priklausė Vytauto apygardos Aitvaro būriui. Žuvo 1951 m. sausio mėn. Antakalnio kaimo apylinkėse kartu su bendražygiu A. Lauciumi - 88, 98

Brunius Klemensas gimė 1906 m. rugpjūčio 16 d. Panevėžio apskrityje. Diplomuotas statybos inžinierius. Buvo pirmas tarp Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos kūrėjų 1941 m., dalyvavo Vyriausiojo lietuvių komiteto ir vėliau VLIK'o veikloje. 1944 m. balandį suimtas gestapo, tardytas, kankintas ir kalintas Vokietijos kalėjimuose. 1945 m. išlaisvintas JAV kariuomenės. 1945 m. gruodį, gavęs LLKS vadovybės pritarimą, nelegaliai grįžo į Lietuvą. 1946 m. pradžioje buvo suimtas MGB ir nuteistas 25 m. lagerio. Žuvo avarijoje 1975 m. Kaune — 28

Bubliauskas Viktoras-Būras gimė 1929 m. Telšių apskrities Rietavo valsčiaus Gomintlaukės kaime. Į partizanų gretas įstojo 1949 m. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Būrio vadas. Žuvo 1952 m. kovo 31d. Rietavo rajono Užpelkių miške įrengtame bunkeryje kartu su dar trimis bendražygiais - 144

Bučionis Viktoras-Jaunutis gimė 1926 m. gegužės 13 d. Seinų apskrities Leipalingio valsčiaus Būteliznos kaime. Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Vytenio tėvūnijos štabo viršininkas. Žuvo 1951 m. vasario 22 d. Lazdijų rajono Pūščios miške, netoli Didžiasalio kaimo apsuptame bunkeryje kartu su žmona partizane Angele Janulevičiūte-Bučioniene-Lakštingala ir partizanais Boleslovu Ivanausku-Linksmučiu bei Vytu Maslausku-Ramuniu. Žuvusiųjų kūnai buvo išniekinti Veisiejuose — 34

Budėnaitė Sofija-Ramunė gimė 1926 m. Alytaus apskrities Varėnos valsčiaus Pabaronės kaime. Partizanė nuo 1945 m. Žuvo 1949 m. lapkričio 10 d. netoli Paručių kaimo įrengtame bunkeryje kautynėse su MGB pajėgomis kartu su būrio vadu Teofilių Valicku-Baliu, Stasiu Baubliu-Perlu, Jonu Jarusevičiumi-Paparčiu ir Maryte Česnulevičiūte-Rugiagėle. Kūnai buvo išniekinti Varėnoje - 38

Budreika Povilas-Debesis gimė 1921 m. Panevėžio apskrities Anykščių valsčiaus Ramaškonių kaime. Partizanų ryšininkas nuo 1946 m. Nuo 1947 m. - Algimanto apygardos Jovaro kuopos Perkūno būrio partizanas. Kartu su šešiais bendražygiais apnuodytas specialiu preparatu ir sunkiai sužeistas 1951 m. balandžio 14 d. prie Niūronių kaimo Anykščių rajone buvo suimtas. Nuvežtas į Vilnių mirė Lukiškių kalėjimo ligoninėje - 88, 98

Buika Jeronimas-Titnagas gimė Švenčionių apskrities Saldutiškio valsčiaus Staniuliškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vytauto apygardos Tigro rinktinės štabo viršininkas, 1945-1946 m. - Liūto rinktinės partizanas, būrio vadas, Vytauto apygardos ryšininkas. Nuo 1949 m. - Lokio rinktinės partizanas, nuo 1950 m. rugsėjo — Erškėčio kuopos Gintaro būrio vadas. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d. kautynėse kartu su apygardos vadu B. Vaičėnu ir dar penkiais bendražygiais Utenos rajono Strazdų kaime — 96

Burbulis Albinas-Jovaras, Žilvinas gimė 1920 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Gudelių kaime. 1944 m. — Vietinės rinktinės kariūnas. Partizanas nuo 1944 m. rudens. Vyčio apygardos partizanų būrių vadas. Suimtas 1954 m., nuteistas mirties bausme ir 1954 m. lapkritį sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime - 76

Burbulis Vaclovas-Bėgūnas gimė 1917 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Gudelių kaime. Partizanas nuo 1949 m., Vyčio apygardos Briedžio rinktinės vadas. Žuvo 1951 m. gruodžio 8 d. karinės-čekistinės operacijos metu kartu su kitais trimis Vyčio apygardos partizanais Ukmergės rajono Trakų miške - 78

Burokas Antanas-Mokytojas gimė 1913 m. Šimonių valsčiaus Nociūnų kaime. Algimanto, vėliau Vytauto apygardų partizanas, Vaižganto rinktinės Gintaro rajono štabo viršininkas. Dingo be žinios 1952 m. rugpjūtį - manoma, kad tapo agentų smogikų auka - 74

Busila Vincas-Ramunis gimė 1921 m. Seinų apskrities Rudaminos valsčiaus Mikniškių kaime. Tauro apygardos Perkūno rinktinės, vėliau Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Žilvičio būrio partizanas. Žuvo 1948 m. vasario 11 d. Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime kartu su bunkerio laikytoju J. Karausku ir dar keturiais bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose - 210

Bušinskas Juozas-Jurginas gimė 1929 m. Tauragės apskrities Kęs-čių kaime. Kęstučio apygardos Butageidžio rinktinės Žalgirio būrio partizanas. Žuvo išduotas 1950 m. gegužės 7 d. Tauragės rajono Stir-baičių kaime. Kartu žuvo dar keturi bendražygiai - 110

Caporka Leonas-Žirgūnas gimė 1918 m. Tytuvėnų valsčiaus Ple-kaičių kaime. 1944 m. buvo suimtas ir įkalintas Šiaulių saugumo kalėjime. Pabėgęs iš kalėjimo, įstojo į P. Morkūno vadovaujamą partizanų būrį. Nuo 1948 m. — Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Gedimino būrio vadas. Nuo 1950 m. dirbo LLKS Visuomeninės dalies viršininko J. Šibailos-Merainio vadovaujamame štabe, įsikūrusiame Šiaulių rajono Gudelių kaime. Žuvo 1951 m. liepos 8 d. Radviliškio rajono Šilgalio miške — 125

Dainelis Valentinas-Jūrininkas gimė 1918 m. Šakių apskrities Jankų valsčiaus Žūkų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. gegužę. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 34-osios kuopos partizanas. Žuvo 1949 m. kovo 10 d. Jankų valsčiuje, netoli Žvirgždaičių įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais A. Ardzijausku-Slapuku ir J. Stri-mu-Putinu. Kūnai buvo išniekinti Jankuose — 202

Dambrava Alfonsas-Aidas gimė 1921 m. Utenos apskrities Daugailių valsčiaus Paberžės kaime. Nuo 1948 m. — Vytauto apygardos Erškėčio kuopos ryšininkas. 1950 m. įstojo į Lokio rinktinės Laisvės partizanų būrį, vadovaujamą J. Dūdėno-Vyno. Žuvo 1951 m.

lapkričio 23 d. Polekniškių kaime (ėjo sargybą, kai buvo panaudotas specialus preparatas prieš bendražygius) - 96, 99

Danasas Petras-Tyrulis gimė 1902 m. Šiaulių apskrities Meškuičių valsčiaus Gibaičių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Prisikėlimo apygardos Audros būrio, priklausiusio Atžalyno, Lietuvos Žaliajai, nuo

1950 m. - Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinėms, partizanas. Nuo 1952 m. - Audros būrio vadas. Žuvo 1953 m. kovo 23 d. Šiaulių rajono Smilgių kaime kartu su dar penkiais bendražygiais - 119

Danilevičius Henrikas-Vidmantas gimė 1920 m. Zarasuose. Nuo 1944 **m.** mokytojavo Eržvilke ir įsitraukė į rezistencinę veiklą. Nuo 1945 m. rugsėjo - Lydžio rinktinės štabo viršininkas, 1947 m. paskirtas Lydžio rinktinės vadu. Nuo 1948 m. liepos — Kęstučio apygardos vadas. 1949 m. Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadovybės paskirtas atsakingu už ryšius su Rytų Lietuvos (Kalnų) partizanų sritimi. Žuvo 1949 m. lapkričio 1 d. viename iš Algimanto apygardos vadovybės bunkerių Šimonių girioje. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu H. Danilevičius-Vidmantas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 106

Dargužis Antanas-Kareivis gimė Ukmergės apskrities Siesikų valsčiaus Aukštuolių kaime. Vyčio apygardos partizanas. Žuvo Žilionių kaime - 78

Dargužis Vladas-Žvirblis gimė 1914 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Lasungalio kaime. Nuo 1945 m. - Vyčio apygardos D. Vaitelio būrio partizanas. Nuo 1952 m. - Vytauto būrio vadas. Suimtas 1953 m. birželio 19 d. Nuteistas mirties bausme, kuri buvo sušvelninta į 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Į Lietuvą grįžo 1980 m. Gyveno Kėdainiuose. Mirė 1998 m. - 78

Daučiūnas Edvardas-Jokeris gimė 1922 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiuje. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Pr. Pakščio-Mokytojo, J. Vepšto-Paukštelio partizanų būriams. Vėliau paskirtas Vyčio apygardos Gedimino būrio vado pavaduotoju. Nuo 1951 m. kovo 14 d. E. Daučiūnas paskirtas naujai suformuotos Gedimino rinktinės vadu. Žuvo 1953 m. balandžio 18 d. Panevėžio rajono Ramygalos apylinkės Rodų Pušyno miške kartu su trimis partizanais nuo agentų smogikų rankos — 74

Daugirdas Adomas-Gailius gimė 1925 m. Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Gaidukonių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. rudenį. Priklausė Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės Vanago tėvūnijos Rugio būriui. Žuvo 1949 m. kovo 16 d. Daugų valsčiaus Gūdžių kaime kartu su broliu Jonu Daugirdu-Kovu, Placidu Jaruševičiumi-Dainiumi, Adolfu Gecevičiumi-Klone, Leonu Kaziulioniu-Karžygiu ir Petru Leikausku-Kalaviju - MGB pajėgoms apsupus bunkerį, susisprogdino. Kūnai buvo išniekinti Dauguose — 37

Daunoras Vincas-Kelmas, Ungurys gimė 1921 m. Marijampolės apskrities Prienų valsčiaus Žiūkų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Balbieriškio miške veikiančiai Vaidoto partizanų grupei. Nuo 1949 m. rudens - Vaidoto grupės vadas. Nuo

1951 m. spalio 18 d. - Dzūkų rinktinės vadas, tuo pat metu iš A. Ramanausko-Vanago perėmė vadovavimą visai Dainavos apygardai (vadovavo iki 1952 m. rugpjūčio 30 d.). Žuvo 1954 m. rugpjūčio 18 d. kartu su bendražygiu V. Garmumi-Pavasariu Prienų rajono Naudžiūnų kaime - 17, 28, 180

Dausynas Benediktas-Vainutas gimė 1932 m. Telšių apskrities Endriejavo valsčiuje. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Tonio būrio, veikusio Endriejavo apylinkėse, partizanas. Žuvo 1950 m. liepos 27 d. išduotas buvusio bendražygio, MGB kariuomenės pajėgoms apsupus partizanus šalia Jankaičių kaimo rugių lauke. Kartu žuvo likę būrio partizanai — būrio vadas A. Markevičius-Tonis, Z. Skuodaitė-Bendikienė ir A. Šateikis-Dargis. Kūnai buvo išniekinti Endriejavo miestelio aikštėje - 202

Deksnys Jonas-Hektoras gimė 1914 m. lapkričio 18 d. Daugpilyje. 1940 m. buvo sovietų valdžios suimtas, prasidėjus karui iš kalėjimo išlaisvintas. Dalyvavo antinacinėje rezistencijoje, leido Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos laikraštį „Laisvės kovotojas", buvo VLIK'o narys. 1944 m. gegužę suimtas gestapo. Iš Bairouto (Vokietija) kalėjimo išlaisvino amerikiečiai. 1945, 1946 ir 1949 m. nelegaliai buvo atvykęs į Lietuvą. 1946-aisiais atvykęs tarėsi su partizanų vadais ir, to nežinodamas, su MGB agentu J. Markuliu-Ereliu dėl VLAK'o įkūrimo. Gavo MGB kontroliuojamo BDPS įgaliojimus sudaryti Vakaruose užsienio delegatūrą. 1948-aisiais, sužinojęs, kad iš pogrindžio veiklos pašalintas MGB agentas J. Markulis-Erelis, J. Deksnys VLAK'o delegatūrą pavadino Lietuvių rezistencine santarve. Trečią kartą atvykęs į Lietuvą (jūra) 1949 m. gegužę buvo suimtas ir netrukus užverbuotas (MGB slapyvardis - Petrauskas). Buvo panaudotas skleidžiant dezinformaciją užsienyje, o Lietuvoje — ieškant galimybių įsiskverbti į pasipriešinimo judėjimą, sekė inteligentus. 1960 m. okupacinės valdžios oficioze „Tiesa" išspausdino viešą „Išpažintį", kurioje smerkė išsivadavimo kovas, ypač —VLIK'o veiklą. Mirė 1982 m. kovo 22 d. Vilniuje - 28

Drąsutis Vladas-Vytenis gimė 1917 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Juodikonių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vyčio apygardos Vytenio būrio vadas. Žuvo 1950 m. Radikonių miške — 75

Dručkus Vytautas-Sernas gimė 1923 m. Rokiškio apskrities Obelių valsčiaus Vaičėnų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. rudenį, pabėgęs iš Raudonosios armijos. Priklausė Vytauto apygardos Lokio rinktinės Vyčio kuopai. Nuo 1950 m. buvo Džiugo rajono štabo viršininkas. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d. kautynėse kartu su apygardos vadu B. Vaičėnu ir dar penkiais bendražygiais Utenos rajono Strazdų kaime -96, 103

Drunga Zigmas-Mykolas Jonas gimė 1904 m. sausio 2 d. Utenos apskrities Užpalių miestelyje. Lietuvos kariuomenės aviacijos kapitonas. Partizanas nuo 1945 m. Nuo 1945 m. spalio 22 d. — Tauro apygardos vadas. Nuo 1946 m. balandžio — Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vado pavaduotojas. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Sakių apskrities Lukšių valsčiaus Agurkiškės kaime kautynėse su NKVD kariuomene — sužeistas ir nenorėdamas pasiduoti gyvas susisprogdino granata. Z. Drunga-Mykolas Jonas apdovanotas visų trijų laipsnių Laisvės kovos kryžiais su kardais, 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas ir pulkininko laipsnis (po mirties) — 14, 44, 149

Dūda (kitur **Dudavičius) Bronius-Narutis** gimė 1912 m. Ukmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus Kezių kaime. Žuvo 1949 m. gruodžio 30 d. Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Juodkiškių kaime kartu su Didžiosios Kovos apygardos vadu A. Morkūnu-Plienu, vado pavaduotoju VI. Ališausku-Puškinu, rinktinės vadu J. Gri-gu-Geniuku ir kuopos vadu Br. Medelsku-Krienu - 59, 66

Dudėnas Jonas-Vynas gimė 1914 m. birželio 24 d. Zarasų apskrities Degučių valsčiaus Trinkuškių kaime. Saulių sąjungos narys, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Uosio kuopos Sakalo būriui. MGB pajėgoms sunaikinus Sakalo būrį, kurį laiką slapstėsi vienas. 1948 m. įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Erškėčio kuopą. Nuo 1949 m. gegužės — Laisvės būrio vadas, nuo 1950 m. gegužės - Žalgirio kuopos ir Sartų rajono vadas. 1951 m. lapkričio 23 d. Daugailių valsčiaus Polekniškių kaime, panaudojus specialų preparatą, J. Dudėnas ir dar keturi jo būrio partizanai buvo užmigdyti ir suimti. 1952 m. birželio 7 d. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme. 1952 m. rugpjūčio 18 d. sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime — 96, 99

Eglinskas Boleslovas-Saulius gimė 1926 m. Ukmergės apskrityje. Vyčio apygardos Kecioriaus būrio vado pavaduotojas. Žuvo 1946 m. liepos 30 d. Ukmergės apskrities Lėno kaimo apylinkėse — 71

Erstikis Steponas-Patašonas, Papartis gimė 1920 m. Šiaulių apskrities Kruopių valsčiaus Padarbių kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Vinkšnos būriui. Nuo 1948 m. - naujai įkurtos Prisikėlimo apygardos partizanas. Nuo 1951 m. gegužės - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos vadas. Kartu su bendražygiu K. Liuberskiu-Žvainiu nuo 1952 m. iki 1955 m. leido laikraštėlį „Partizanų šūviams aidint". Iki 1958 m. slapstėsi Šiaulių ir Akmenės rajonuose. Vėliau dingo be žinios — 126, 127, 129, 183

Garmus Vitas-Pavasaris gimė 1930 m. Marijampolės apskrities Prienų valsčiaus Paduobulio kaime. Dainavos apygardos partizanas. Žuvo 1951 m. gruodžio 10 d. — 17

Garnelis Alfredas-Čigonas gimė 1927 m. Rokiškio apskrities Aleksandrėlės valsčiaus Jovydžių kaime. Vytauto apygardos Lokio rinktinės partizanas. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d. kautynėse kartu su apygardos vadu B. Vaičėnu ir dar penkiais bendražygiais Utenos rajono Strazdų kaime — 96, 103

Garnelis Edvardas-Šarkis gimė 1923 m. Rokiškio apskrities Aleksandrėlės valsčiaus Jovydžių kaime. Vytauto apygardos Lokio rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. spalio 23 d. — 103

Gavėnas Juozas-Šturmas gimė 1913 m. Ukmergės apskrities Deltuvos valsčiaus Jakutiškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Žuvus B. Narkevičiui-Algiui ir V. Reklickui-Liočiui, vadovavo Vyčio apygardos Algio būriui. Žuvo 1949 m. lapkričio 29 d. Ukmergės apskrities Ratkaučyznos kaime - buvo išduotas ir okupantų apsuptas sunaikinęs dokumentus nusišovė - 76

Gavėnas Vytautas-Granitas, Vampyras gimė 1922 m. Marijampolės apskrities ir valsčiaus Ožkasvilių kaime. Partizanas nuo 1944 m., vienas iš Tauro apygardos įkūrėjų, Tauro apygardos štabo pareigūnas, Vytauto rinktinės vadas. Vienas aktyviausių vadovaujančių pareigūnų. Žuvo išduotas 1950 m. vasario 9 d. Vilkaviškio apskrities Gižų valsčiaus Vižaidų kaime kartu su bendražygiais S. Ališausku-Kaliniu ir A. Švedu-Radastu. 2000 m. gegužės 15 d. LR Prezidento dekretu V. Gavėnas-Vampyras apdovanotas Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 47, 53, 55, 180

Gedvilas Robertas-Remigijus, Sidabras gimė 1922 m. balandžio 15 d. Kelmėje. Mokytojas. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. Nuo 1948 m. liepos - Kęstučio apygardos štabo viršininkas. 1949 m. birželio 9 d. kautynių metu buvo sužeistas ir paimtas į nelaisvę. Neatlaikęs kankinimų ir psichologinio smurto, MGB organams nurodė visus jam žinomus ryšio punktus, partizanų ryšininkus. Buvo vienas pagrindinių liudytojų J. Žemaičio-Vytauto byloje. Gyveno Panevėžyje. Mirė 1997 m. - 16, 109

Gegužis Juozas-Diemedis gimė 1923 m. Alytaus apskrities Seirijų valsčiaus Gervėnų kaime. Partizanas nuo 1945 m. 1949 m. gegužės 19 d. paskirtas Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vadu, leido rinktinės laikraštį „Laisvės rytas". 1950 m. liepos 12 d. paskirtas Dainavos apygardos vadu. 1951 m. rudenį MGB provokatorių, vaizduojančių iš Lenkijos į Lietuvą perėjusius partizanus, buvo iškviestas į susitikimą. Žuvo 1951 m. rugsėjo 27 d. Veisiejų apylinkėse Bestraigiškės miške: provokatoriams į bunkerį įmetus granatą su paralyžiuojančiomis dujomis, nenorėdamas būti suimtas gyvas spėjo nusišauti. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Gegužiui-Diemedžiui suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 28, 33-35, 40, 41

Gendrolytė-Jurkūnienė Elena-Balanda gimė 1926 m. Raseinių apskrities Kelmės valsčiaus Kasčiukų kaime. Mokytoja. Nuo 1947 m. — Kęstučio apygardos Raudgirio partizanų būrio ryšininkė ir rėmėja. Žuvo 1953 m. sausio 17 d. kartu su Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadu A. Bakšiu-Klajūnu ir savo vyru A. Jurkūnu-Valeru Kelmės rajono Pažukų kaime. Žuvusiųjų kūnai buvo išniekinti Kelmėje — 204, 205

Giedrikas Steponas-Girietis gimė 1925 m. Biržuose. Nuo 1944 m. — aktyvus Biržuose veikusios pogrindinės organizacijos narys. Nuo 1948 m. — Algimanto apygardos Biržų girios partizanas. Nuo 1951 m. rugpjūčio — Pilėnų tėvūnijos vadas. Žuvo 1954 m. rugsėjo 25 d. Biržų girioje netoli Kūginių kaimo. 2000 m. vasario 11d. LR Prezidento dekretu S. Giedrikas-Girietis apdovanotas Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) — 91

Glemžaitė Diana gimė 1923 m. Zarasų apskrities Degučių kaime, girininko šeimoje. Mokėsi Pandėlyje, Rokiškyje ir Kupiškyje. 1944 m. įstojo į VDU studijuoti literatūros. 1947-ųjų pavasarį metė studijas ir įsitraukė į pogrindžio veiklą. Palaikė ryšius su Algimanto apygardos Kunigaikščio Margio rinktinės partizanais. 1948 m. susituokė su šios rinktinės Gedimino kuopos vadu Juozu Bulovu. Rašė eilėraščius, kurie sklido tarp žmonių, buvo skelbiami partizanų spaudoje. Žuvo provokatoriui išdavus 1949 m. lapkričio 14 d. Plunksnočių miške tarp Žiobiškio ir Juodupės. 1994 m. išleistas jos poezijos rinkinys „Mes mokėsim numirt". 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu D. Glemžaitė apdovanota Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) — 83

Gražys Albinas-Pipiras gimė 1915 m. kovo 1 d. Ukmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus Biržės palivarke. Partizanas nuo 1944 m. Vadovavo vienai iš Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės kuopų. Žuvo 1947 m. balandžio 12 d. Ukmergės apskrities Vidiškių apylinkėse — 62

Gražys Juozas-Viesulas gimė 1919 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Ramaškonių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Perkūno būriui, kuriam vadovavo J. Urbonas-Lakštutis.

1948 m. spalio 1 d. paskirtas Vytauto apygardos Liūto rinktinės Jovaro kuopos vadu. Žuvo 1949 m. vasario 13 d. per kautynes netoli Rubikių ežero Šiaulių kaime įrengtame Jovaro kuopos štabo bunkeryje — 87

Greblikas Kazimieras-Sakalas gimė 1913 m. liepos 26 d. Marijampolės apskrities Igliškėlių valsčiaus Narto kaime. Partizanas nuo 1945 m. Vadovavo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės būriui, vėliau kuopai. Nuo 1947 m. balandžio — Kęstučio rinktinės vadas, nuo 1947 m. rugpjūčio - Vytauto rinktinės vadas. Žuvo 1949 m. sausio 20 d. Marijampolės apskrities Liepynų kaime įrengtame rinktinės štabo bunkeryje - kartu su bendražygiais, rinktinės štabo pareigūnais Jurgiu Vasiliausku-Skydu ir Vytu Kronkaičiu-Herbu apsupti priešo kareivių sunaikino dokumentus ir nusišovė — 53, 153

Greičiūnas Vytautas-Daktaras gimė 1915 m. Panevėžio apskrities Kupiškio valsčiaus Grauželiškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vadovavo vienam iš Algimanto apygardos partizanų būrių. Žuvo 1949 m. sausio 21d. kartu su bendražygiu A. Musteikiu-Kiškiu Kupiškio valsčiaus Vidugirių miške netoli Sineliškių kaimo. Kūnai buvo išniekinti Kupiškio aikštėje - 90

Grybinas Aleksandras-Faustas gimė 1920 m. vasario mėn. Sakių apskrities Lukšių kaime, mokytojo šeimoje. Partizanauti pradėjo 1945-ųjų pabaigoje. Dalyvavo kuriant Tauro apygardos Žalgirio rinktinę, buvo štabo narys — žvalgybos skyriaus viršininkas. 1948 m. spalio 8 d. tapo Tauro apygardos vadu. Dalyvavo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime. Žuvo 1949 m. rugsėjo 28 d. Šakių apskrities Jankų valsčiaus Šunkarių miške patekęs į pasalą. A. Grybinas-Faustas 1949 m. birželio 16 d. LLKS tarybos prezidiumo nutarimu apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi (su kardais). 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 16, 17, 22, 25, 44, 45, 211

Grigas Pranas-Genelis, Kombainas gimė 1916 m. rugsėjo 9 d. Ukmergės apskrities Vaitkuškio valsčiaus Bartkeliškių kaime. Šaulių sąjungos narys. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės Plieno būriui. Nuo 1949 m. pavasario — Plieno rinktinės vadas. Žuvo 1949 m. gruodžio 30 d. Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Juodkiškių kaime kartu su Didžiosios Kovos apygardos vadu A. Morkūnu-Plienu, vado pavaduotoju Vl. Ališausku-Puškinu, kuopos vadu Br. Medelsku-Krienu ir būrio vadu Br. Dūda (Dudavičiumi)-Naručiu - 59, 66

Grigonis Leonardas-Užpalis gimė 1908 m. Rokiškio apskrities ir valsčiaus Pužonių kaime. Į partizaninę kovą įsitraukė 1944 m. Buvo Šiaulių ir Radviliškio apylinkėse veikusios

Vytauto Didžiojo-Atžalyno rinktinės štabo viršininkas, vėliau Prisikėlimo apygardos vadas. 1949 m. vasario 16 d. kartu su kitais partizanų vadais pasirašė LLKS deklaraciją. Tapo LLKS tarybos prezidiumo nariu. Žuvo 1950 m. liepos 22 d. Ariogalos apylinkių Daugėliškiu miške. 1950 m. lapkričio 23 d. LLKS tarybos prezidiumo pirmininko įsakymu apdovanotas 1-ojo ir 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiais (po mirties). 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu L. Grigoniui-Užpaliui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 22, 25, 121

Griguola Jonas-Ąžuolas gimė Telšių apskrities Tverų valsčiaus Už-pelių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Nuo 1949 m. - būrio vadas. Žuvo 1950 m. liepos 18 d. - 138, 144

Grikainis Klemensas-Gintaras gimė 1928 m. Šiaulių apskrities Kruopių valsčiaus Masių kaime. Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas. Žuvo (?) 1952 m. rudenį - 122, 129

Gritėnas Alfonsas-Husaras, Skalikas gimė 1917 m. balandžio 1 d. Panevėžio apskrities Vadoklių valsčiaus Mikėnų kaime. Nuo 1944 m. - A. Smetonos-Žygaudo būrio partizanas. Nuo 1949 m. ėjo Vyčio apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininko pareigas. Žuvo 1950 m. liepos 5 d. Vadoklių apylinkės Kačiniškių miške kartu su apygardos vadu A. Smetona-Žygaudu ir štabo nare Br. Tarutyte-Berniuku — 79, 191

Grumbinas Povilas-Ąžuolas gimė 1924 m. Utenos apskrities Anykščių valsčiaus Pavarių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Algimanto apygardos Jovaro kuopai, vėliau - Vytauto apygardos Užugi-rio būrio vadas. Žuvo 1949 m. rugsėjo 24 d. Anykščių valsčiaus Ažuožerių kaime - 87, 88, 98

Gudynas Antanas-Speigas gimė 1919 m. Marijampolės apskrities Prienų valsčiaus Gustaitynės kaime. 1945-1946 m. tarnavo Veiveriuose stribu, bet dirbo partizanams. 1946 m. pasitraukė į mišką. Priklausė Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei. Nuo 1949 m. - Vyčio tėvūnijos vadas. 1951 m. laikinai ėjo Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas. Žuvo 1953 m. liepos 4 d. nuo agento smogiko rankos Pakuonio apylinkės Bačkininkų miške - 49, 56

Gudliauskas Jonas-Ežys. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas — 144

Guiga Stasys-Tarzanas gimė 1920 m. Švenčionėlių valsčiaus Mežionėlių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Vytauto apygardos Tigro rinktinės Adolfo Grigonio-Paberžio vadovaujamam partizanų būriui. 1952 m. vasarį po kautynių su MGB pajėgomis, kurių metu žuvo būrio vadas ir dar du partizanai, S. Guiga išliko vienintelis gyvas. Neturėdamas ryšio su kitais partizanais, slapstėsi vienas. Nuo 1952 m. pavasario jį ėmėsi slėpti Ona Cinčikaitė. Jos sodyboje Švenčionių rajono Cinčikų kaime S. Guiga išsislapstė iki 1986 m. Tais metais susirgo plaučių uždegimu ir mirė. Savo globėjos slapta buvo palaidotas gretimame miške. 1991 m. perlaidotas Švenčionių kapinėse — 95

Gumauskas Algimantas-Balandis gimė 1924 m. Marijampolės apskrities Liepynų kaime. Priklausė Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei, buvo Dešinio tėvūnijos vadas. Žuvo 1951 m. balandžio 6 d. Igliaukoje — 56

Guobužas Vytautas-Viesulas gimė 1929 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Gaspariškių kaime. 1944 m. pabaigoje Guobužų sodyboje darant kratą buvo nušautas tėvas, sodyba sudeginta. Vytautas kartu su trimis vyresniais broliais išėjo į mišką partizanauti. Priklausė Vytauto apygardos Liūto rinktinės Aro būriui. Žuvo kartu su Br. Morkūnu-Diemedžiu ir Br. Mozūra-Kunotu 1952 m. balandžio 29 d. netoli Trumbatiškio geležinkelio stotelės. Kūnai buvo išniekinti Anykščiuose - 203

Gustainis Vincas-Ainis gimė 1925 m. Višakio Rūdoje. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Tauro apygardos Žalgirio rinktinei. Žuvo 1949 m. vasario 10 d. Kazlų Rūdos valsčiaus Garankščių kaimo apylinkėse įrengtame bunkeryje — apsuptas priešo kareivių susisprogdino kartu su kuopos vadu J. Liogiu-Dragūnu, skyriaus vadu J. Balsiu-Aidu ir dar dviem bendražygiais - 56

Gužas Vytautas-Kardas gimė 1920 m. Rokiškio apskrities Sičiūnų kaime. Kęstučio apygardos partizanas. 1948 m. gegužės 5 d. įkūrus Vakarų Lietuvos (Jūros) sritį buvo paskirtas srities štabo viršininku. Pasižymėjo daugelyje mūšių. 1949 m. vasario mėn. dalyvavo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime. LLKS tarybos narys. Žuvo 1949 m. birželio 11d. Tauragės apskrities Eržvilko valsčiaus Smaidrių kaime. 1949 m. birželio 16 d. LLKS tarybos prezidiumo nutarimu apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais (po mirties). 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu V. Gužui-Kardui suteiktas Vyčio kryžiaus 2-oįo laipsnio ordinas (po mirties) — 15, 16, 19, 22 25, 105, 109

Ignatavičius Jonas-Švyturys gimė 1919 m. Ukmergės apskrities Deltuvos valsčiaus Sibirkos kaime. 1948 m. buvo verbuojamas Ukmergės MGB, bet vietoj bendradarbiavimo pasirinko kelią į mišką. 1949 m. vasario 16-ąją tapo Vyčio apygardos J. Baravyko-Vygando būrio partizanu. 1949 m. žuvus Vygandui, perėjo į V. Pauliukonio-Girėno vadovaujamą būrį. 1952 m. žuvus beveik visiems partizanams, toliau partizanavo vienas. Žuvo 1954 m. rugpjūčio 7 d. nuo agentų smogikų rankos — 79

Ivanauskas Antanas-Vakarietis gimė 1919 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Vėtriškių kaime. Vyčio apygardos Vytenio būrio partizanas. Žuvo 1948 m. sausio 3 d. - 74

Ivanauskas Kazimieras-Aras gimė 1927 m. Utenos apskrities Debeikių valsčiaus Jurzdikos kaime. Buvo partizanų ryšininku, nuo 1949 m. -Vytauto apygardos Aro būrio partizanas. 1951 m. lapkričio 14 d. kartu su T. Kvikliu-Klajūnu, panaudojus specialų preparatą, buvo užmigdyti ir suimti. Nuteisti mirties bausme ir 1952 m. gruodį sušaudyti Maskvos Butyrkų kalėjime - 100

Ivanauskas Vaclovas-Vytenis, Gintautas gimė 1923 m. Batakių miestelyje. LLA narys nuo 1943 m. Partizanas nuo 1945 m., priklausė Lydžio rinktinei. 1948 m. pradžioje buvo paskirtas Jungtinės Kęstučio apygardos štabo nariu, tų pačių metų vasarą - Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo nariu. Po metų, 1949 m. birželio 11-13 d. žuvus V. Gužui-Kardui, tapo srities štabo viršininku, o tų pačių metų rugsėjį, po A. Milaševičiaus-Ruonio

žūties - srities vadu. V. Ivanauskas dalyvavo rengiant LLKS norminius dokumentus, parengė LLKS Baudžiamąjį statutą. 1950 m. sausio 20 d. apdovanotas 1-ojo ir 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiais, jam suteiktas majoro laipsnis. Žuvo 1951 m. vasario 10 d. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu V. Ivanauskui suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties), o tų pačių *metų lapkričio 18 d. dekretu - Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas* (po mirties) - 139

Ylius Antanas gimė 1909 m. Raseinių apskrities Ariogalos valsčiaus Pagynėvio kaime. Baigė VDU Teologijos-filosofijos fakultetą. 1945 m., būdamas Marijampolės apskrities Skardupių parapijos klebonu, sukvietė aplinkinių rajonų partizanų vadus ir paskatino įkurti Tauro apygardą. Norėdamas suvienyti visos Lietuvos partizanus, 1945 m. rudenį įkūrė Lietuvos išlaisvinimo komitetą. 1945 m. spalio 21 d. buvo suimtas ir nuteistas. Iš lagerių į Lietuvą grįžo 1956 m. Mirė 1994 m. Šiauliuose. Palaidotas Marijampolėje — 44

Jakštonis Alfonsas-Švyturys gimė 1914 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Šienraisčio kaime. Algimanto apygardos Perkūno būrio, vadovaujamo J. Urbono-Lakštučio, partizanas. Legalizavosi 1947 m. Gyveno Anykščių rajone. Mirė 1991 m. — 87

Jakštonytė Ona gimė Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Šileikių kaime. Vytauto apygardos Šmėklos būrio ryšininkė - 97

Jakubonis Bronius-Stiklas gimė 1916 m. Ukmergės apskrities Taujėnų valsčiaus Skabeikių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Vadovavo Stiklo būriui ir Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 5-ajam batalionui. Veikė Taujėnų ir Kavarsko valsčiuose. Žuvo 1949 m. spalio 10 d. gimtajame kaime kaudamasis su okupantais - 66

Jančius Juozas-Rytas gimė 1922 m. Seinų apskrities Lazdijų valsčiaus Pakirsnių kaime. Priklausė Tauro apygardos Perkūno rinktinei, vėliau - Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Žilvičio būriui. Žuvo 1948 m. vasario 11d. Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime kartu su bunkerio laikytoju J. Karausku ir dar keturiais bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose - 210

Jankauskas Juozas-Demonas gimė 1926 m. Šakių valsčiaus Puskepalių kaime. 1944 m. — Vietinės rinktinės karys, nuo 1945 m. — Tauro apygardos partizanas. 1947 m. buvo paskirtas Tauro apygardos Žalgirio rinktinės štabo žvalgybos skyriaus viršininku, 1949 m. — ūkio skyriaus viršininku, 1950 m. — Visuomeninės dalies viršininku. Nuo 1950 m. rugsėjo - Žalgirio rinktinės vadas. 1951 m. balandį buvo paskirtas Tauro apygardos vadu. Išduotas ir suimtas 1952 m. birželio 7 d. Buvo užverbuotas MGB ir kaip agentas smogikas panaudotas fiziškai naikinant Tauro apygardos partizanus. Vėliau, nors ir bendradarbiavo su MGB, nuteistas mirties bausme ir sušaudytas - 44, 45

Jankauskas Povilas-Alksnis. Vytauto apygardos Aro būrio partizanas - 100

Jaruševičius Jonas-Papartis gimė 1926 m. Alytaus apskrities Varėnos valsčiaus Geidukonių kaime. Nuo 1949 m. kovo - Dainavos apygardos Teofilio Valicko-Balio vadovaujamo būrio, veikusio Paručių miške, partizanas. Žuvo 1949 m. lapkričio 10 d. netoli Paručių kaimo įrengtame bunkeryje kautynėse su MGB pajėgomis kartu su būrio

vadu T. Valicku-Baliu, S. Baubliu-Perlu, S. Budėnaite-Ramune ir M. Česnulevičiūte-Rugiagėle. Kūnai buvo išniekinti Varėnoje - 32

Jaruševičius Motiejus-Lakštingala gimė 1920 m. Alytaus apskrities Butrimonių valsčiaus Plasapninkų kaime. Dainavos apygardos partizanas nuo 1945 m. Margio tėvūnijos vadas. Žuvo 1951 m. vasario 15 d. Prienų rajono Jaunonių kaime kartu su K. Baliukevičiumi-Ty-Iiumi ir dar dviem bendražygiais - 36

Jaruševičius Placidas-Dainius gimė 1927 m. Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Gaidukonių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės Vanago tėvūnijos Rugio būriui. Žuvo 1949 m. kovo 16 d. Daugų valsčiaus Gūdžių kaime kartu su broliais Daugirdais ir dar trimis bendražygiais — MGB pajėgoms apsupus bunkerį, susisprogdino. Kūnai buvo išniekina Dauguose - 37

Jėčys Domininkas (Dominykas)-Ąžuolis gimė 1896 m. Biržų apskrities Vabalninko valsčiaus Medžiūnų kaime. 1919-1920-aisiais dalyvavo Nepriklausomybės kovose. Vėliau baigė Lietuvos karo mokyklą. 1935—1940 m. buvo Alytaus Šaulių sąjungos rinktinės komendanto pavaduotojas, turėjo atsargos kapitono laipsnį. 1944-aisiais, organizuojantis Vietinei rinktinei, buvo paskirtas šios rinktinės dalinio vadu. 1945 m. balandžio-gegužės mėn. užmezgė ryšį su atskiromis Alytaus apskrities partizanų grupėmis. Birželio mėn. šios grupės buvo sujungtos į Dzūkų rinktinę, kurios vadu tapo D. Jėčys. 1946 m. balandį Dzūkų rinktinė buvo įtraukta į A apygardą, kuri netrukus pavadinta Dainavos vardu. D. Jėčys tapo Dainavos apygardos vadu. Daug jėgų skyrė kuriant apygardą ir įvedant joje karišką drausmę. 1947 m. rugpjūčio 11d. apygardos vadavietę Punios šile (Alytaus apskrities Butrimonių valsčiuje), išdavikui nurodžius, apsupo gausios MGB kariuomenės pajėgos. Pusantros valandos priešinęsis, ne kartą atsisakęs pasiduoti, sunaikinęs štabo dokumentus, D. Jėčys-Ąžuolis žuvo. 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu D. Jėčiui-Ąžuoliui suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 14, 27, 28

Jočytė Vanda-Ramunė. Didžiosios Kovos apygardos partizanė — 69

Jonelis Povilas-Tūzas gimė 1926 m. Panevėžio apskrities Troškūnų valsčiaus Nakonių kaime. Algimanto apygardos Kęstučio būrio partizanas. Žuvo 1948 m. kovo mėn. — 83

Jonikas Antanas-Rolandas gimė 1913 m. Raseinių apskrities Šimkaičių valsčiaus Paparčių kaime. Partizanas nuo 1945 m. balandžio. Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės Rolando būrio vadas. Žuvo 1947 m. gegužės 24 d. Jurbarko valsčiaus Globių kaimo apylinkėse ugnimi dengdamas į pasalą patekusius ir atsitraukiančius būrio kovotojus. Kūnas buvo išniekintas Jurbarko turgaus aikštėje - 108

Jonyla Napoleonas-Šernas gimė 1916 m. Seredžiuje. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Kęstučio, vėliau Prisikėlimo apygardai. Žuvo 1953 m. pradžioje netoli Seredžiaus kartu su bendražygiu Z. Šmuila —128

Juodkojis Liudvikas-Kariūnas gimė 1924 m. Vilkaviškio apskrities Pilviškių valsčiaus Sausbalių kaime. Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. spalio 19 d.

Pilviškių valsčiuje, Samarčiūnuose kartu su bendražygiu Jonu Braziu-Klajūnu. Kūnas buvo išniekintas Pilviškiuose - 211

Juodvalkis Edvardas-Aras gimė 1927 m. Zarasų apskrities Degučių valsčiaus Trinkuškių kaime. 1949 m. įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Laisvės partizanų būrį, vadovaujamą J. Dūdėno-Vyno. 1951 m. lapkričio 23 d. Daugailių valsčiaus Polekniškių kaime, panaudojus specialų preparatą, E. Juodvalkis-Aras, būrio vadas J. Dūdėnas-Vynas ir dar trys jo būrio partizanai buvo užmigdyti ir suimti. 1952 m. birželio 7 d. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme. 1952 m. rugpjūčio 18 d. sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime — 96, 99

Juospaitis Bronius-Direktorius gimė 1925 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Rimaičių kaime. Nuo 1944 m. priklausė Vyčio apygardos kapitono J. Krištaponio savisaugos daliniui. Nuo 1945 m. - Rupūžėno būrio partizanas. Nuo 1948 m. - Vėtros būrio vadas. 1951 m. per kautynes su okupantais buvo sunkiai sužeistas ir be sąmonės paimtas į nelaisvę. Sovietinio Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Gyvena Panevėžyje. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu — 74

Juozaitis Kazimieras-Meteoras gimė 1903 m. Marijampolės apskrities Veiverių valsčiaus Skriaudžių kaime. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Partizanas nuo 1945 m. Nuo 1946 m. gegužės — Šatrijos rinktinės vadas. 1947 m. balandį bandė atkurti sunaikintą Žemaičių apygardos štabą ir vadovauti apygardai, bet dėl MGB agentų išprovokuoto konflikto 1947 m. lapkritį buvo sušaudytas pačių partizanų - 134

Jurgaitis Vladas-Dagilis gimė 1921 m. Panevėžio apskrities Rozalimo valsčiaus Maldžiūnų kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Prisikėlimo apygardos Lietuvos Žaliajai rinktinei. Suimtas 1948 m. Teistas, kalėjo Magadano srityje. Mirė 1994 m. Kaune - 130

Jurkūnas Aleksas-Raganius, Valeras gimė Šiauliuose. Nuo 1944 m. -Raudgirio būrio partizanas. Vėliau vieno iš Kęstučio apygardos būrių vadas. Nuo 1951 m. - Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo viršininkas. Žuvo 1953 m. sausio 17 d. kartu su Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadu A. Bakšiu-Klajūnu ir savo žmona E. Gendrolyte-Balanda Kelmės rajono Pažukų kaime. Žuvusiųjų kūnai buvo išniekinti Kelmėje - 205

Kačinskas Jeronimas-Taifūnas. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Navarėnų kuopos vadas. Žuvo 1949 m. gruodžio 28 d. Tirkšlių ir Gaurelių kaimų apylinkėse kartu su broliu Pranu-Ukvedžiu ir vokiečiu partizanu U. Šliteriu-Kaizeriu — 206

Kačinskas Pranas-Ūkvedys. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. gruodžio 28 d. Tirkšlių ir Gaurelių kaimų apylinkėse kartu su broliu Jeronimu-Taifūnu ir vokiečiu partizanu U. Šliteriu-Kaizeriu - 206

Kaladinskas Kazimieras-Erškėtis gimė 1903 m. Zarasų apskrities Salako valsčiaus Zelmeniškių kaime. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, turėjo puskarininkio laipsnį. Vėliau

dirbo pasienio policijoje. K. Kaladinsko suburtas gerai ginkluotas partizanų būrys Ažvinčių, Minčios miškuose veikė jau 1944 m. rudenį. 1945 m. pradžioje būrys buvo reorganizuotas į kuopą. 1945 m. vasarą K. Kaladinskas-Erškėtis suvienijo visus Salako valsčiaus partizanus, suformavo apie 100 partizanų jungusią Erškėčio kuopą, kuri formaliai buvo pavaldi Vytauto apygardos Lokio rinktinei. Kuopa buvo gana mobili ir suduodavo priešui netikėtus smūgius, todėl buvo vadinama „skrajojančiu" būriu. Remiantis MGB suvestinėmis, 1944-1947 m. K. Kaladinskas-Erškėtis su savo vyrais įvykdė 23 kovines operacijas, nukovė 41 ir sužeidė 4 sovietinius aktyvistus ir baudėjus. Nuo 1946 m. -Lokio rinktinės vadas. Žuvo kartu su trimis bendražygiais 1947 m. spalio 15 d. Utenos apskrities Puziniškiu kaime, Balio Rukšėno sodyboje - 100

Kalytis Bronius-Liutauras, Siaubas gimė 1924 m. Utenos apskrities Tauragnų valsčiaus Kauliniškio kaime. 1944 m. baigė Utenos gimnaziją, buvo įstojęs į Vietinę rinktinę. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, dirbo mokytoju. 1945 m. pradžioje išėjo į partizanus. Nuo 1946 m. vadovavo Vytauto apygardos Kęstučio kuopai, buvo Liūto rinktinės vado pavaduotojas. 1949 m. kovo 24 d. žuvus Vytauto apygardos vadui V. Kauliniui-Miškiniui, tapo apygardos vadu ir Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadu. Suimtas kartu su bendražygiu M. Urbonu-Liepa 1951 m. gruodžio 20 d. partizanais persirengusių agentų smogikų A. Radzevičiaus-Alfos ir S. Šimkaus-Šturmo. LSSR MGB buvo ištardytas ir užverbuotas - jau gruodžio 22 d. buvo panaudotas kaip agentas smogikas. Į agentūrinį tinklą oficialiai įtrauktas 1952 m. liepos mėn. Nuo 1951 m. pabaigos iki 1958 m. spalio mėn. pagal jo pateiktus duomenis ir jam dalyvaujant buvo suimta ir nužudyta daugiau kaip 35 Lietuvos partizanai — 95, 102, 167

Kalvaitis Jonas-Pažįstamas gimė 1911 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Masiokų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Būrio vadas (Vyčio apygarda). Žuvo 1950 m. rudenį Ramygalos apylinkėse, Linonių kaime kartu su dviem bendražygiais — 75

Karauskas Juozas gimė 1905 m. balandžio 21d. Seinų apskrities Rudaminos valsčiuje. Dirbo darbininku, staliumi. 1932 m. sukūrė šeimą, turėjo 5 vaikus. Nuo 1945 m. palaikė ryšius su partizanais: aprūpindavo juos maisto produktais, teikė žinias. Jo sodyboje Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime buvo įrengtas Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Br. Šalaševičiaus-Žilvičio vadovaujamo partizanų būrio bunkeris. 1948 m. vasario 11d. MGB kariuomenės 562-ojo atskiro šaulių bataliono kareiviams apsupus sodybą įvyko kautynės, kurių metu žuvo J. Karauskas ir penki tuo metu sodyboje buvę partizanai — S. Keršulis-Švyturys, V. Busila-Ramunis, V. Bartaška-Vaidotas, J. Jančius-Rytas ir J. Zdanavičius-Trispalvis. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose - 210

Karbočius Bronius-Bitė, Algimantas gimė 1922 m. sausio 14 d. Kėdainių apskrities Dotnuvos valsčiaus Kutiškių kaime. 1945 m. NKVD organų buvo suimtas. Pabėgęs iš areštinės, įstojo į Vyčio apygardos partizanų gretas. Vadovavo būriui, veikusiam Kėdainių ir Surviliškiu valsčiuose. Nuo 1951 m. rugsėjo - Vyčio apygardos vadas. Žuvo 1953 m. sausio 26 d., veždamasis iš apsuptos Dambrauskų sodybos Panevėžio rajono Šilagalio kaime. Kartu su juo žuvo bendra-žygis partizanas Viktoras Mažeika. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu B. Karbočius-Bitė apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 72, 73

Kareckas Mykolas-Serbentas (pagal 1944 m. padirbtus dokumentus; tikroji pavardė ir vardas - **Mečislovas Kestenis)** gimė 1913 m. Kėdainių apskrities Gražiškių kaime. Lietuvos kariuomenės leitenantas, vokiečių okupacijos metais buvo Švenčionių rajono kriminalinės policijos viršininku. Nuo 1944 m. — LLA narys. Nuo 1945 m. sausio vadovavo LLA Vilniaus apygardos 5-osios apylinkės partizanams, sudariusiems vėliau įsikūrusios Didžiosios Kovos apygardos branduolį. Žuvo prie Kaugonių 1945 m. balandžio 14 d. kautynėse su NKVD kariuomene — 60

Karpauskas Antanas-Kurtas gimė 1926 m. birželio 13 d. Marijampolės apskrities Sasnavos valsčiaus Serbentiškių kaime. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanas, nuo 1951 m. balandžio — Dešinio tėvūnijos vadas. Žuvo 1951 m. gruodžio 9 d. Kazlų Rūdos rajono Guobų kaime — 56

Kasperavičius Juozas-Visvydas, Angis gimė 1912 m. Raseinių apskrities Jurbarko valsčiaus Jokūbaičių kaime. Baigė Lietuvos karo aviacijos mokyklą, turėjo majoro leitenanto laipsnį. 1946-ųjų rudenį, įkūrus Jungtinę Kęstučio apygardą, buvo išrinktas jos vadu. Žuvo bunkeryje prie Batakių (Tauragės apskrityje) 1947 m. balandžio 10 d. Pelnė aukščiausią partizanų įvertinimą - Laisvės kovos karžygio garbės vardą, apdovanotas 1-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais ir ąžuolo lapais. 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1 -ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 13, 45, 106, 107

Kaulinis Vincas-Miškinis gimė 1912 m. Sankt Peterburge, su tėvais grįžo gyventi į Utenos apskrities Biliūnų kaimą. 1937 m. baigė policijos mokyklą, buvo policijos vachmistras, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Vokiečių okupacijos metais dirbo Vilniaus rajono policijos viršininku, nuo 1944 m. — partizanas. Nuo 1946 m. rugpjūčio 25 d. — Liūto rinktinės vadas, nuo 1947 m. gegužės - Vytauto apygardos vadas. Padėjo daug pastangų kurdamas organizacines apygardos struktūras, vadovaudamas rinktinių veiklai. Žuvo 1949 m. kovo 24 d. Leliūnų valsčiaus Nolėnų kaime su septyniais bendražygiais kaudamasis su okupantais. 1952 m. V. Kaulinis-Miškinis (po mirties) partizanų vadovybės buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 93, 95

Kauneckas Povilas-Kirvis. Prisikėlimo apygardos Lietuvos Žaliosios rinktinės partizanas — 129

Kazickas Bronius-Krivaitis, Saulius gimė 1923 m. Utenos apskrities Utenos valsčiaus Narkūnų kaime. 1945 m. įstojo į partizanų gretas. Vytauto apygardos Liūto rinktinės spaudos ir propagandos skyriaus viršininko pavaduotojas, partizanų laikraščių ‚Aukštaičių kova" ir „Laisvės šauklys" redaktorius ir leidėjas, rengė atsišaukimus, rašė eilėraščius. Buvo vienas iš ideologinių Siaurės rytų Lietuvos partizaninio pogrindžio įkvėpėjų ir organizatorių. Žuvo 1950 m. balandžio 12 d. Leliūnų valsčiaus Balteniškių kaime - čekistams apsupus bunkerį, nusišovė — 178

Keblys Bronius-Ūsas gimė 1919 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Galelių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Nuo 1947 m. liepos mėn. — Vytauto apygardos Liūto rinktinės Beržo kuopos vadas. Žuvo 1949 m. liepos 1 d. Utenos apskrities Kileviškių kaime - 93

Kemeklis Jonas-Tauras gimė 1923 m. Utenos apskrities Debeikių valsčiaus Leliūnų kaime. Mokėsi VDU Statybos fakultete. Nuo 1946 m. — Tauro būrio vadas, vėliau Vytauto apygardos štabo narys. Žuvo 1949 m. kovo 16 d. Debeikių valsčiaus Aknysčių kaime — 87

Keršulis Stasys-Švyturys gimė 1926 m. Seinų apskrities Rudaminos valsčiaus Kirsnelės kaime. Priklausė Tauro apygardos Perkūno rinktinei, vėliau Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Žilvičio būriui. Žuvo 1948 m. vasario 11 d. Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime kartu su bunkerio laikytoju J. Karausku ir dar keturiais bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose - 210

Kerutis Jonas-Šarūnas gimė 1917 m. Vilkaviškio apskrities Alksnėnų valsčiaus Alksnėnų kaime. 1944 m. pasitraukė į nelegalią padėtį, nuo 1945 m. Tauro apygardos Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinės Meškos (vėliau 34-osios kuopos Šarūno) būrio partizanas, būrio vadas. Žuvo 1950 m. balandžio 10 d. Kauno apskrities Braziūkų kaime kartu su bendražygiu Viktoru Armonu-Upeiviu. Kūnai buvo išniekinti Lekėčiuose - 56

Kiaušinis Pranas-Kiaunė gimė 1923 m. Ukmergės apskrities Balninkų valsčiaus Petrikiškių kaime. Didžiosios Kovos apygardos partizanas nuo 1944 m. rudens. Žuvo 1951 m. rugsėjo 26 d. Ažumakio miškuose kartu su bendražygiu K. Puodžiūnu-Titnagu ir dar dviem partizanais - 67, 69

Kybartas Eugenijus-Vasaris gimė 1928 m. Raseinių apskrities Kelmės valsčiaus Kasparišskės kaime. 1951 m. pavasarį įstojo į Raudgirio partizanų būrio gretas. Suimtas 1955 m. lapkričio 6 d. Pasirašęs pasižadėjimą bendradarbiauti su MGB, 1956 m. birželio mėn. išleistas į laisvę, kad padėtų surasti dar partizanaujantį vyresnįjį brolį Vytautą, E. Kmitą-Evaldą ir buvusį Kęstučio apygardos vadą K. Labanauską-Justą. Susitikęs prieš tai jau lygiai taip pat išleistą į laisvę jaunesnįjį brolį Igną, kartu susitiko minėtus partizanus ir iš karto pasakė apie MGB pinkles, nė nemanydami bendradarbiauti su minėta struktūra. Žuvo kartu su broliu Ignu 1956 m. liepos 26 d. nuo buvusio bendražygio, prieš tai MGB organams savo noru pasidavusio ir tapusio agentu smogiku K. Labanausko rankos — 117

Kybartas Ignas gimė 1929 m. Raseinių apskrities Kelmės valsčiaus Kasparišskės kaime. Nuo 1951 m. — Kęstučio apygardos Raudgirio būrio partizanas. 1954 m., įsigijęs fiktyvius dokumentus, iš aktyvios partizaninės veiklos pasitraukė. Suimtas 1955 m. lapkričio 16 d. Pasirašęs pasižadėjimą bendradarbiauti su MGB, 1955 m. gruodžio mėn. išleistas į laisvę, kad padėtų surasti dar partizanaujantį vyresnįjį brolį Vytautą, E. Kmitą-Evaldą ir buvusį Kęstučio apygardos vadą K. Labanauską-Justą. 1956 m. birželį, lygiai taip pat išleidus į laisvę jo brolį Eugenijų, broliai kartu susitiko minėtus partizanus ir iš karto pasakė apie MGB pinkles, nė nemanydami bendradarbiauti su minėta struktūra. Žuvo kartu su broliu Eugenijumi 1956 m. liepos 26 d. nuo buvusio bendražygio, prieš tai MGB organams savo noru pasidavusio ir tapusio agentu smogiku K. Labanausko rankos — 117

Kimštas Jonas-Žalgiris, Žygūnas, Dobilas gimė 1911 m. sausio 9 d. Vilniuje. Baigė karo mokyklą. 1941-1944 m. buvo savisaugos bataliono vadas Vilniuje. Nuo 1945 m. rugpjūčio — Vytauto apygardos partizanų vadas, nuo 1947 m. - Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadas, nuo 1949 m. rudens - LLKS tarybos prezidiumo narys, turėjo partizanų pulkininko leitenanto laipsnį. 1952 m. rugpjūčio 16 d. KGB agentų smogikų buvo suimtas, žiauriai

kankinamas išdavė keletą partizanų slėptuvių ir prisidėjo prie Rytų Lietuvos (Kalnų) srities likusių vadų likvidavimo. Mirė Vilniuje 1974 m. - 20, 21, 71, 73, 76, 95, 160

Kirdonis Kazys-Nemura, Žilvytis gimė 1910 m. gruodžio 12 d. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Vivonių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1944 m., priklausė Vyčio apygardos M. Semežio-Putino būriui. Nuo 1948 m. pats vadovavo partizanų būriui. 1949 m. paskyrus M. Semežį-Putiną Vyčio apygardos Briedžio rinktinės vadu, K. Kirdonis tapo jo adjutantu. Žuvo 1952 m. vasario 20 d. — 15, 78

Kisielius Antanas-Sakalas gimė 1924 m. Troškūnų valsčiaus Žem-pučių kaime. Algimanto apygardos Lakštučio, Traidenio būrių partizanas, Algimanto apygardos štabo narys, apygardos vado A. Slučkos-Šarūno adjutantas. Žuvo 1948 m. vasario 9 d. — apsupus priešams, susisprogdino Kriaučiūnų sodyboje, Plotų vienkiemyje netoli Andrioniškio — 74

Kisielius Jonas-Genius gimė 1917 m. lapkričio 3 d. Tauragės apskrities Eržvilko valsčiaus Pavidaujo kaime. Partizanas nuo 1944 m. Kęstučio apygardos štabo narys. Žuvo 1953 m. vasario 21d. Jurbarko rajono Kartupių kaime — 116

Kleiba Mykolas-Dagys gimė 1927 m. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Žuvo 1951 m. sausio 23 d. — 138, 144

Klerys Vladas (ar Apolinaras)-Sakalas gimė 1921 m. Panevėžio apskrities Krekenavos valsčiaus Žydelių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vyčio apygardos Vytenio būrio partizanas. Žuvo išduotas 1952 m. kovo mėn. — 74

Kliokys Vytautas-Jūreivis. Dainavos apygardos partizanas — 154

Kmita Andrius-Aušra gimė 1917 m. Tauragės apskrities Skaudvilės valsčiaus Butvilų kaime. Nuo 1944 m. - Raudgirio būrio partizanas, vėliau Kęstučio apygardos Audros būrio vadas. Žuvo išduotas 1953 m. spalio 12 d. Kelmės rajono Gedminių kaime kartu su bendražygiu J. Bartkumi-Jonyla — 117

Kmita Edmundas-Evaldas gimė 1918 m. spalio 12 d. Tauragės apskrities Skaudvilės valsčiaus Butvilų kaime. Nuo 1945 m. - Raudgirio būrio partizanas, vėliau Kęstučio apygardos Audros būrio kovotojas. Nuo 1956 m., žuvus paskutiniesiems Kęstučio apygardos partizanams, liko vienas. Slapstėsi Kelmės rajone. E. Kmitos ieškojo dešimtys KGB agentų, tarp jų ir buvęs Kęstučio apygardos vadas, tapęs KGB agentu smogiku K. Labanauskas-Justas. Jo pastangomis 1961 m. E. Kmita-Evaldas buvo apsuptas ir, nenorėdamas pasiduoti priešams gyvas, nusišovė — 117

Kokšta Feliksas-Rustemas gimė 1927 m. spalio 10 d. Raseinių apskrities Šiluvos valsčiaus Bardiškių kaime. Nuo 1946 m. — partizanų ryšininkas. 1947 m. suimtas. Pabėgęs iš areštinės, įstojo į Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės partizanų gretas. Būrio vadas. Žuvo 1952 m. gegužės 22 d. Radviliškio rajono Ungurynės kaime veržDamasis iš apsupties. Kartu žuvo ir F. Kokštos žmona Zofija Rutkauskaitė-Kokštienė-Lietutis. Kūnai buvo išniekinti Radviliškyje — 122

Končius Pranas-Adomas gimė 1911 m. Kretingos apskrities Salantų valsčiaus Bargalio kaime. Lietuvos kariuomenės puskarininkis, aktyvus Šaulių sąjungos narys, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Nuo 1944 m. - partizanas. Priklausė Žemaičių apygardos Kardo rinktinės Salantų kuopai. Žuvo 1965 m. liepos 15 d. Kretingos rajono Didžiųjų Žalimų kaime, Pr. Drungilo sodyboje. 2000 m. vasario 11 d. LR Prezidento dekretu P. Končius-Adomas apdovanotas Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 135

Kontrimas Kazimieras-Tėvas, Montė gimė 1912 m. Kretingos valsčiaus Knežės kaime. Partizanas nuo 1944 m. Būrio vadas, vėliau Žemaičių apygardos Kardo rinktinės vadas. Žuvo 1952 m. spalio 30 d. Vaineikių miške — 143

Krasauskas Vladas-Kukutis gimė 1917 m. Rokiškio apskrities Papilių kaime. Vytauto apygardos Streikaus būrio partizanas. Legalizavosi 1956 m. Suimtas ir nuteistas 1962 m. Į Lietuvą grįžo 1969 m. 1977 m. žuvo autoavarijoje — 103

Kraujelis Antanas-Siaubūnas gimė 1928 m. spalio 28 d. Utenos apskrities Alantos valsčiaus Kaniūkų kaime. Partizanų ryšininkas nuo 1944 m. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. rudenį. Priklausė Vytauto apygardos Mykolo Urbono-Liepos būriui. 1950 m. priklausė Žėručio rajono Henriko Ruškulio-Liūto būriui, buvo rajono štabo nariu. Silpstant partizaniniam pasipriešinimui, A. Kraujelis dar vadovavo 4-5 vyrų būriui, stengėsi palaikyti ryšį su kitais būriais, bet 1954 m. liko partizanauti vienas. Aktyviai gynė žmones nuo kolūkių pirmininkų ir partinio aktyvo savivalės. Žuvo 1965 m. kovo 17 d. Utenos rajono Papiškių kaime - nenorėdamas pasiduoti gyvas, nusišovė - 95, 102

Krikščiūnas Jurgis-Rimvydas gimė 1919 m. Gorkio mieste Rusijoje, inžinieriaus pulkininko šeimoje. 1939-aisiais baigė Kauno karo mokyklą, turėjo atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnį. Partizanavo nuo 1946 m. Dzūkijoje, vadovavo Vaidoto partizanų grupei, nuo 1947 m. liepos - Dainavos apygardos štabo viršininkas. 1947 m. balandį su J. Lukša-Skirmantu buvo išsiųstas į Lenkiją atkurti ryšių su Vakarais, kuriuos dėl J. Markulio-Erelio provokacijų buvo perėmusi MGB. 1948-ųjų pabaigoje Lietuvos partizanų vadovybė antrą kartą jį siuntė per sieną į Lenkiją, kur turėjo perduoti Vakaruose esančiam partizanų įgaliotiniui J. Lukšai informaciją apie vieningos partizanų vadovybės atkūrimą ir padėtį Lietuvoje. Po kautynių perėjęs SSRS-Lenkijos sieną, netekęs bendražygių, vargais negalais užmezgė ryšį su J. Lukša, bet pasiekti laisvojo pasaulio neįstengė. 1949 m. gruodžio 15 d. Lenkijoje, Punsko valsčiaus Šlynakiemio miško slėptuvėje buvo nukautas. Po mirties J. Krikščiūnui-Rimvydui suteiktas Laisvės kovotojo karžygio vardas, jis apdovanotas 1-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi (su kardais). 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu J. Krikščiūnui-Rimvydui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 36, 52

Krisiulevičius Petras-Tigras gimė 1921 m. Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Vėžionių kaime. Nuo 1944 m. — Dainavos apygardos Šarūno būrio partizanas. Suimtas 1946 m., organizavo masinį pabėgimą iš Alytaus MGB areštinės. Sėkmingai pasitraukęs į mišką toliau partizanavo Dainavos apygardos Žaibo būryje. 1948 m. liepos 18 d. per kautynes su MGB pajėgomis ties Vėžionių kaimu buvo sunkiai sužeistas ir vėl paimtas į nelaisvę. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio ir 3 m. tremties. Kalėjo Irkutsko srities lageriuose. Mirė 1958 m. tremtyje Sverdlovsko srities Čeremechovo gyvenvietėje — 165

Kriščiūnas Leonas-Chundu-mundu gimė 1921 m. Panevėžio apskrities Krekenavos valsčiaus Deveikiškių kaime. Tarnavo vermachto daliniuose, paimtas į nelaisvę kalėjo Pečioros lageriuose. Paleistas pasibaigus karui. Buvo užverbuotas MGB ir infiltruotas į Vyčio apygardos VI. Drąsučio vadovaujamą Vytenio būrį. Buvo naudojamas kaip vidaus agentas. Nuo 1946 m. iki 1949 m. priklausė LSSR MGB Panevėžio skyriaus agentūriniam tinklui. 1949 m. L. Kriščiūno byla persiųsta į LSSR MGB 2-N valdybą Vilniuje - 74

Krištaponis Juozas gimė 1912 m. Ukmergės apskrities Taujėnų valsčiaus Užulėnio kaime. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Nuo 1944 m. vasaros Ukmergės apskrityje ėmė telkti pirmuosius partizanų būrius. Nuo 1944 m. gruodžio — Vyčio apygardos vadas. Žuvo kautynėse su NKVD kariuomene 1945 m. sausio 12 d. - 72

Krivickas Bronius-Vilnius gimė 1919 m. lapkričio 19 d. Biržų apskrities Pasvalio valsčiaus Pervalkų kaime. Mokėsi VDU Teologijos-filosofijos fakultete, baigė Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą. 1944-1945 m. pradžioje mokytojavo Biržų gimnazijoje. Vengdamas prasidėjusio NKVD persekiojimo, slapstėsi, vėliau įstojo į P. Tupėno vadovaujamą partizanų būrį. Kūrė eilėraščius, partizanų bunkeryje vertė Gėtę. 1951 m. rudenį paskirtas Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabo Visuomeninės dalies viršininku. Redagavo srities leidinius „Laisvės kova" ir ‚Aukštaičių kova". 1952 m. rugsėjo 21 d., išdavus srities štabo bunkerį, beveik tūkstantis MVD vidaus kariuomenės kareivių apsupo Troškūnų rajono Raguvos mišką. Besipriešinantis B. Krivickas buvo nukautas. Apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi. 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu Br. Krivickui-Vilniui suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 93, 179

Kučinskas Jonas-Spyruoklis gimė 1906 m. Marijampolės apskrities Škėvonių kaime. Nuo 1944 m. - Tauro apygardos partizanas. Nuo 1945 m. vidurio — Dainavos apygardos Vaidoto rinktinės partizanas, nuo 1947 m. - grupės vadas. 1951 m. gegužės 23 d. paskirtas Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės vadu. Žuvo 1951 m. spalio 19 d. kartu su trimis bendražygiais Prienų rajono Barkūniškio miške įrengtame bunkeryje - 36

Kudelis Juozas-Dobilas gimė 1922 m. Ukmergės apskrities Gelvonų valsčiaus Lesčiūnų kaime. 1945 m. gegužę įstojo į brolio Leono Kudelio vadovaujamą Didžiosios Kovos apygardos partizanų būrį. 1946 m., žuvus broliui, perėmė vadovavimą būriui. Veikė Upininkų, Čiobiškio, Gelvonų apylinkėse. 1950 m. gegužės 12 d. kartu su bendražygiais V. Macijausku-Zirgeliu ir J. Bartusevičiumi-Medžiotoju buvo apnuodyti specialiu preparatu Čiobiškio malūnininko P. Serapino ir suimti. 1951 m. sausio 16 d. J. Kudelis-Dobilas nuteistas mirties bausme. Malonės prašymą rašyti atsisakė. Sušaudytas 1951 m. gegužės 17 d. (Vilniuje?) - 65, 69

Kumpis Juozas-Cvirka, Arnas gimė 1917 m. Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Raubaičių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Genio (Voverės) rinktinės partizanas, vėliau Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Zvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio vadas. Suimtas, panaudojus specialų preparatą, 1951 m. spalio 28 d. Gir-kančių miške, sušaudytas 1952 m. rugpjūčio 13 d. Maskvos Butyrkų kalėjime - 127, 129

Kutkaitis Vaclovas-Vytautas gimė 1918 m. Sakių apskrities Jankų valsčiaus Ardzijauskų kaime. Tauro apygardos partizanas. Žuvo 1949 m. kovo 9 d. karinės-čekistinės operacijos metu Jankų valsčiaus Liepalotų kaime — 202

Kviklys Teodoras-Klajūnas gimė 1926 m. Utenos apskrities Leliūnų valsčiaus Pagojės kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. pavasarį. Priklausė Šmėklos partizanų būriui. 1946-1949 m.— Aro būrio vadas. Nuo 1949 m. pavasario - Liūto rinktinės vado adjutantas, 1950 m. pabaigoje paskirtas Vytauto apygardos Žvalgybos skyriaus viršininku. 1951 m. lapkričio 14 d. kartu su K. Ivanausku-Aru, panaudojus specialų preparatą, buvo užmigdyti ir suimti. Nuteisti mirties bausme ir 1952 m. gruodį sušaudyti Maskvos Butyrkų kalėjime - 100, 101

Labėnas-Labenskas Benediktas-Kariūnas gimė 1918 m. vasario 20 d. Seinų apskrities Lazdijų valsčiaus Papėčių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Nuo 1947 m. rugsėjo 25 d. — Šarūno rinktinės vadas. Nuo 1948 m. spalio, pavaduodamas A. Ramanauską-Vanagą, laikinai ėjo Dainavos apygardos vado pareigas. Žuvo 1949 m. kovo 7 d. apygardos štabo bunkeryje Daugų valsčiaus Kalesninkų miške (nušautas MGB agentų K. Kubilinsko ir A. Skinkio). 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu B. Labėnas-Kariūnas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 28, 34

Laucevičius Jonas-Girėnas, Balandis. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. gruodžio 3 d. - 138, 144

Laucius Vincentas-Kirvis gimė 1910 m. spalio 11d. Utenos apskrities Leliūnų valsčiaus Stabulankių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Aušros partizanų būrio organizatorius ir vadas. Nuo 1946 m. — Beržo kuopos vadas, kartu ėjęs ir Vytauto apygardos ūkio skyriaus viršininko pareigas, buvo Liūto rinktinės štabo narys. Žuvo 1950 m. balandžio 5 d. kartu su trimis bendražygiais Leliūnų valsčiaus Vasyliškio kaime — 93

Laurinskas Leonas-Liūtas gimė 1926 m. vasario 25 d. Tauragės apskrities Graužų kaime. 1945 m. pavasarį įstojo į A. Suginto vadovaujamą partizanų būrį. Vėliau priklausė Kęstučio apygardos Lydžio rinktinei. Nuo 1947 m. sausio - Batakių būrio vadas. 1948 m. balandžio 21d. per kautynes buvo sunkiai sužeistas, bet į nelaisvę nepateko. ligai gydėsi. 1953 m. lapkričio 23 d. buvo apnuodytas specialiu preparatu ir suimtas. Nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Į Lietuvą grįžo 1968 m. Gyvena Tauragėje — 108, 110

Lazdauskas Steponas-Žydas gimė 1909 m. spalio 6 d. Šiaulių apskrities Akmenės valsčiaus Kanteikių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Genio (Voverės) Vinkšnos būriui, nuo 1949 m. - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būriui. Žuvo 1951 m. rugsėjo 28 d. Žagarės rajono Ližikų kaime kartu su bendražygiu E. Putnevičiumi-Adomu - 126

Lelešius Justinas-Grafas, Krivaitis gimė 1917 m. Marijampolės apskrities Igliškėlių valsčiaus Navasodų kaime. Nuo 1946 m. kovo 1 d. — Tauro apygardos kapelionas. Žuvo išduotas 1947 m. rugsėjo 24 d. netoli Veiverių K. Daunoro sodyboje įrengtame Birutės rinktinės štabo bunkeryje kartu su Birutės rinktinės štabo nariais. 1998 m. lapkričio 18 d.

LR Prezidento dekretu J. Lelešius-Grafas apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 43, 47, 147

Lešinskytė Ona-Akacija gimė 1923 m. gruodžio 17 d. Tauragės apskrities Kaupiu kaime. Nuo 1946 m. - Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanų ryšininkė ir rėmėja. Jos sodyboje buvo įrengtas bunkeris. 1947 m., suradus bunkerį ir įvykus kautynėms tarp partizanų ir MGB kariuomenės, legaliai gyventi negalėjo ir įstojo į partizanų gretas. Priklausė Briedžio būriui, vėliau pusbrolio Z. Šatkaus-Šiaurio vadovaujamam Žalgirio būriui. 1950 m. gegužės 7 d. būrio partizanai buvo išduoti ir pateko į pasalą. O. Lešinskytė buvo sužeista, bet į nelaisvę nepateko. Gavusi fiktyvius dokumentus gydėsi. Suimta 1951 m. gegužės 29 d., daugiau nei metus tardyta ir 1952 m. spalį nuteista 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Vorkutoje. Grįžusi į Lietuvą, apsigyveno Tauragėje - 111

Levickas Kazimieras-Dagys gimė 1925 m. Tauragės apskrities Skaudvilės valsčiaus Klevinių kaime. Kęstučio apygardos partizanas. Žuvo 1951 m. liepos 31d. Tauragės rajone, Obelynės miške kautynėse su MGB pajėgomis kartu su bendražygiais K. Beržiniu-Algirdu, A. Atkočaičiu-Žilvičiu ir A. Marinu-Broniumi - 164

Levickas Petras. Kęstučio apygardos partizanas. Žuvo 1949 m. - 164

Liesys Antanas-Idenas, Tvanas gimė 1919 m. Ramygaloje. VDU studijavo mediciną. 1944 m. su broliu Broniumi LLA nurodymu išvyko į Vokietijos žvalgybos mokyklą, ten mokėsi partizaninio karo taktikos. 1945 m. grįžo į Lietuvą, partizanavo Kęstučio apygardoje. Nuo 1947 m. balandžio iki 1948 m. birželio Kęstučio apygardos informacijos ir žvalgybos skyriaus viršininkas, vėliau Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo narys. Žuvo 1951 m. Telšių rajone, Čepaičiuose - 16, 18, 19, 105, 109, 112, 114, 139

Liesys Bronius-Naktis gimė 1922 m. Ramygaloje, progimnazijos direktoriaus šeimoje. 1941-aisiais tėvai išvežti į Sibirą. VDU studijavo žurnalistiką, LLA narys. 1944 m. su broliu Antanu LLA nurodymu išvyko į Vokietijos žvalgybos mokyklą, ten mokėsi partizaninio karo taktikos. 1945-aisiais desantu grįžo į Lietuvą, partizanavo Kęstučio apygardoje. Nuo 1949 m. vasario — LLKS tarybos prezidiumo narys. Poetas, eilėraščius spausdino Ėglio slapyvardžiu. Žuvo 1949 m. rugpjūčio 13 d. Radviliškio apskrityje, Užpelkių miške. 1950 m. lapkričio 23 d. LLKS tarybos prezidiumo nutarimu B. Liesys-Naktis apdovanotas 1-ojo ir 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiais (po mirties). 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 15, 18, 22, 25

Liogys Juozas-Dragūnas gimė 1926 m. gegužės 2 d. Šakių apskrities Griškabūdžio valsčiaus Šukėtų kaime. Lietuvos vokietis (tikroji pavardė Logies Gustav Josef). Nuo 1948 m. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 34-osios kuopos vadas. Žuvo 1949 m. vasario 10 d. Kazlų Rūdos valsčiaus Garankščių kaimo apylinkėse įrengtame bunkeryje — apsuptas priešo kareivių susisprogdino kartu su skyriaus vadu J. Balsiu-Aidu, V. Gustainiu-Ainiu ir dar dviem bendražygiais — 56

Liuberskis Konstantinas-Žvainys gimė 1913 m. liepos 23 d. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Stungių kaime. 1934 m. baigė Kauno karo aviacijos mokyklos puskarininkių lakūnų skyrių, tarnavo lakūnu. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, slapstėsi iki 1950 m.

Išvengęs saugumo bandymo suimti, 1950 m. įstojo į Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrį. Ėjo organizacinio skyriaus viršininko pareigas. 1952—1955 m. kartu su S. Erstikiu-Patašonu leido partizanų laikraštėlį „Partizanų šūviams aidint", 1956—1957 m. vienas dar leido laikraštėlį „Partizanų šūvių aidas". Paskutinį kartą K. Liuberskis matytas 1958 m. Vėliau dingo be žinios - 121, 126, 177, 183

Lukošius Povilas-Žilvytis gimė 1928 m. Rokiškio apskrities Obelių valsčiuje. 1949 m. birželį įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Laisvės būrį, vadovaujamą J. Dūdėno-Vyno. Žuvo 1953 m. gegužės 17 d. netoli Lukošiūnų kaimo — 96, 99

Lukošius Vladas-Putinas gimė 1924 m. Tauragės apskrities Žygaičių valsčiaus Pryšmantų kaime. Nuo 1946 m. — Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės ryšininkas, nuo 1948 m. - partizanas. Žuvo išduotas 1950 m. gegužės 7 d. Tauragės rajono Stirbaičių kaime. Kartu žuvo dar keturi bendražygiai — 110

Lukša Juozas-Skirmantas, Daumantas gimė 1921 m. rugpjūčio 10 d. Marijampolės apskrities Veiverių valsčiaus Juodbūdžio kaime. 1945 m. pavasarį tapo partizanu. Aktyviai dalyvavo kuriant bendrą partizanų vadovybę. Atskleidė J. Markulio-Erelio provokaciją. 1947 m. sausį buvo paskirtas Birutės rinktinės (Tauro apygarda) vadu. 1947 m. gegužę kartu su J. Krikščiūnu-Rimvydu pasiųstas į Lenkiją atkurti dėl MGB infiltracijos pašlijusių ryšių su VLIK'u. 1947 m. gruodžio 15 d. antrą kartą kaudamasis prasiveržė per sieną į Lenkiją kaip BDPS Prezidiumo įgaliotinis Vakaruose. 1948 m. liepos 9 d. dalyvavo Baden Badene (Vokietija) vykusiame pasitarime su VLIK'o atstovais Lietuvos laisvinimo klausimu. 1949 m. spalio 14 d. paskirtas LLKS atstovu užsieniui ir LLKS Visuomeninės dalies politinio skyriaus viršininku, jam suteiktas kapitono laipsnis. 1950 m. spalio 3 d. desantu grįžo į tėvynę. 1950 m. gruodžio 31 d. apdovanotas 1-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais ir ąžuolo lapais, jam suteiktas Laisvės kovotojo karžygio garbės vardas ir partizano majoro laipsnis. Provokatoriaus iškviestas į susitikimą, žuvo 1951 m. rugsėjo 4 d. Veiverių apyli kėje prie Pažėrų kaimo. 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu J. Lukšai-Daumantui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 17, 45, 52, 53, 57, 149, 160, 169, 211

Macijauskas Pranas-Aitvaras gimė 1917 m. Ukmergės apskriti Panoterių valsčiaus Talkudažių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Pi klausė Žalio Velnio būriui. Vėliau kartu su broliu Vaclovu kovo E. Svilo-Slyvos, paskui J. Kudelio-Dobilo būriuose (Didžiosios K vos apygarda). Suimtas 1950 m. sausio 28 d. Čiobiškio apylinkės Nepaisant tardymų metu duotų parodymų, 1950 m. rugsėjo 28 nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1951 m. vasario 20 d. - 69

Macijauskas Vaclovas-Žirgelis gimė 1921 m. Ukmergės apskriti Panoterių valsčiaus Talkudažių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Žalio Velnio būriui. Vėliau kovojo E. Svilo-Slyvos būryje, pa kui perėjo į J. Kudelio-Dobilo vadovaujamą partizanų būrį (Didži sios Kovos apygarda). 1950 m. gegužės 12 d. kartu su būrio vadu J. Kudeliu-Dobilu ir J. Bartusevičiumi-Medžiotoju buvo apnuodyti specialiu preparatu Čiobiškio malūnininko P. Serapino ir suimti 1951 m. sausio 16 d. V. Macijauskas-Žirgelis nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1951 m. gegužės 17 d. (Vilniuje?) — 69

Magyla Vytautas-Vairas gimė 1924 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Magylų kaime. Algimanto apygardos Perkūno būrio partizanas. Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabo ryšių įgaliot nis. Žuvo 1950 m. kovo 16 d. netoli Vajėšių kaimo Anykščių apylinkėse - 87

Makarauskas Vincentas-Tigras gimė 1929 m. Panevėžio apskrityje Naujamiestyje. Į partizanų gretas įstojo 1947 m., priklausė Vyčio apygardos V. Drąsučio-Vytenio būriui. Žuvo 1949 m. sausio 3 Berčiūnų valsčiaus Nočiagalos kaime - 74

Makarevičius Julius-Varpas gimė 1928 m. Alytaus apskrities Merkinės valsčiaus Panedzingės kaime. Į partizanų gretas įstojo 1946 r Priklausė Dainavos apygardos Geležinio Vilko rinktinei. Ni 1948 m. - rinktinės štabo narys, nuo 1950 m. - rinktinės vadas. Žuvo 1952 m. vasario 25 d. Kalesninkų miške netoli Mieliūnų kaimo bandydamas prasiveržti iš apsupto bunkerio. Kartu žuvo partizanė Elena Ašmenskienė-Vėtra, o Petras Ašmenskas-Jovaras ir Petras Luiza-Šernas buvo sužeisti ir paimti į nelaisvę. (Kai kuriuose šaltiniuose Julius Makarevičius-Varpas yra minimas kaip Julius Makarevičius (Makaraitis)-Žilvitis.) -31, 35, 40

Marcinkevičius Jonas-Jokeris gimė 1921 m. Panevėžio apskriti Andrioniškio valsčiaus Zabelynės kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Algimanto apygardos Lengvenio būriui. Nuo 1949 m. -būrio vadas. Žuvo 1952 m. gegužės 26 d. Troškūnų apylinkėse, Krepšagalio kaime - 87, 163

Markulis Juozas-Erelis gimė 1913 m. kovo 1 d. Pitsburge, Pensilvanijos valstijoje, JAV. Vaikystėje su tėvais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Ukmergės aps. Tatkūnų k. Baigęs Tatkūnų pradinę mokyki 1924—1928 m. mokėsi Ukmergės gimnazijoje, 1928-1930 m. - Marijampolės Marijonų gimnazijoje. Nuo 1930 m. rugsėjo i 1935 m. birželio studijavo VDU Teologijos-filosofijos fakultete, tačiau jo nebaigė. Kartu mokėsi Kauno kunigų seminarijoj 1932 m. tris mėnesius mokėsi Romoje. 1935 m. birželio-rugsėjo mėn. studijų reikalais buvo išvykęs į Čekoslovakiją. 1935 m. rugsėjo- 1941 m. gegužės mėn. studijavo VDU Medicinos fakultete ir jį baigė. Nuo 1936 m. rugsėjo iki 1937 m. rugsėjo mokėsi Kariūnų aspirantų kursuose Kaune ir gavo jaunesniojo leitenanto laipsnį. 1939- 1940 m. gaudavo Krašto apsaugos ministerijos stipendiją. 1945- 1947 m. studijavo Marksizmo-leninizmo vakarinio universiteto Istorijos fakultete ir jį baigė. 1945 m. buvo užverbuotas LSSR MGB agentu slapyvardžiu Kudirka, vėliau Ąžuolas ir Noreika. Tarp partizanų veikė Erelio slapyvardžiu. Legendavo MGB kontroliuojamo Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio, turėjusio atlikti vyriausiosios pogrindinio pasipriešinimo vadovybės vaidmenį, kūrimą — 44, 72, 73

Markevičius (kitur **Markauskas) Antanas-Tonis** (kitur **Gangsteris)** gimė 1921 m. Rietavo valsčiaus Pivorų kaime. Vadovavo Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Tonio būriui, veikusiam Endriejavo apylinkėse, Pivorų-Jankaičių miškuose. Žuvo 1950 m. liepos 27 d. išduotas buvusio bendražygio, MGB kariuomenės 32-ojo šaulių pulko pajėgoms apsupus partizanus šalia Jankaičių kaimo rugių lauke. Kartu žuvo likę būrio partizanai A. Šateikis-Dargis, Z. Skuodaitė-Bendikienė-Ponia ir B. Dausynas-Vainutas. Kūnai buvo išniekinti Endriejavo miestelio aikštėje — 202

Marozas Jonas-Šaragas gimė Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Papiškių kaime. Vyčio apygardos partizanas. Žuvo 1948 m. sausio 3 d. Panevėžio apskrities Papojaus kaime, Čiplio sodyboje patekęs į pasalą - 74

Mateika Antanas. Vyčio apygardos Vytenio būrio partizanas. Žuvo 1948 m. sausio 3 d. - 74

Matelionis Steponas-Agronomas gimė 1923 m. Utenos apskrities Šunakojų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Žuvo 1951 m. kovo 16 d. Videniškių apylinkėse kartu su bendražygiais, Didžiosios Kovos apygardos partizanais V. Rinkūnu-Vėtra ir A. Širvinsku-Šalmu — 62

Matelis Aleksas-Audenis gimė 1919 m. Rokiškio apskrities Svėdasų valsčiaus Vikonių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. pavasarį. Priklausė Žalgirio būriui, kuris bazavosi Šimonių girioje. Vėliau paskirtas Algimanto apygardos organizacinio skyriaus viršininku. Žuvo

1949 m. lapkričio 1 d. - okupantams apsupus išduotą apygardos štabo bunkerį, po ilgų ir atkaklių kautynių nenorėdamas pasiduoti gyvas susisprogdino kartu su bendražygiais — Algimanto apygardos vadu A. Starkumi-Monte, apygardos štabo viršininku A. Pajarsku-Bebu, nežinomu partizanu slapyvardžiu Tardytojas ir partizanėmis B. Šniuo-lyte-Ida bei St. Vigėlyte-Živile - 89

Matuliauskas Vladas-Riešutas gimė 1931 m. kovo 10 d. Utenos apskrities Andrioniškio valsčiaus Ramaškonių kaime. 1948 m., tremiant Matuliauskų šeimą, pabėgo nuo trėmimo ir tapo Vytauto apygardos Jovaro kuopos Dūmo būrio partizanu. Žuvo 1951 m. Anykščių rajono Migdoliškių kaime kautynėse su MGB pajėgomis - 168

Matulionis Jonas-Sklandytuvas gimė 1913 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Kunigiškių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Vytauto apygardos Šmėklos būriui. Žuvo 1946 m. birželio 15-osios naktį patekęs į pasalą ant tilto per Šventąją ties Kunigiškių kaimu - 97, 101

Medelskas Bronius-Krienas gimė 1927 m. Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Nuotekų kaime. Partizanas nuo 1945 m. Vadovavo būriui, vėliau — kuopai. Žuvo 1949 m. gruodžio 30 d. Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Juodkiškių kaime kartu su Didžiosios Kovos apygardos vadu A. Morkūnu-Plienu, vado pavaduotoju VI. Ališausku-Puškinu, rinktinės vadu J. Grigu-Geniuku ir būrio vadu Br. Dūda (Dudavičiumi)-Naručiu - 66

Mikelevičius Stasys-Bijūnas gimė 1930 m. Utenos apskrities Alantos valsčiaus Silinkos kaime. Į Didžiosios Kovos apygardos partizanų gretas įstojo 1948 m. Žuvo 1950 m. balandžio pabaigoje Molėtų apylinkėse, prie Meilelės upės - 62

Mikėnas Ferdinandas-Ežys gimė 1929 m. Rokiškio apskrities Svėdasų valsčiaus Kuprių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. vasarą. Priklausė Vytauto apygardos Liūto rinktinės Šmėklos būriui. Žuvo išduotas 1951 m. balandžio 12 d. bunkeryje Kušlių miške

kartu su bendražygiais Br. Morkūnu-Strausu, G. Baronu ir Z. Tylaite-Gulbe. Kūnai buvo išniekinti Užpaliuose — 209

Mikulėnas Vladas-Lubinas gimė 1917 m. Utenos valsčiaus Mockėnų kaime. 1945 m. pradžioje, studijuodamas Vilniaus universiteto Medicinos fakultete, ėmėsi gydyti sužeistus ir sergančius partizanus. Vėliau į auditorijas negrįžo ir įsiliejo į Vytauto apygardos partizanų gretas. 1945 m. vasarą, sunaikinus Sakalo rinktinę, įkūrė Šarūno rinktinę ir ėmė įai vadovauti. 1945 m. rugsėjį paskirtas Vytauto apygardos vado pavaduotoju. Žuvo 1945 m. gruodžio 1 d. Biliakiemyje kartu su bendražygiais broliais Algirdu ir Jurgiu Katinais. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu V. Mikulėnas-Lubinas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 95

Milaševičius Aleksandras-Ruonis gimė 1906 m. Seinuose. Baigė Karo mokyklą, buvo Lietuvos kariuomenės kapitonas. 1944 m., artėjant antrajai sovietų okupacijai, su šeima pasitraukė į Vakarus. Bombarduojant Drezdeną, žuvo žmona ir du vaikai. 1945 m. A. Milaševičius perėjo fronto liniją ir grįžo į Lietuvą, slapstėsi Žemaitijoje, vėliau įsitraukė į partizaninį pasipriešinimą. 1948 m. gegužės 5 d. trijų apygardų - Kęstučio, Žemaičių ir Prisikėlimo - vadai pasirašė deklaraciją, kuri paskelbė, kad įkuriamas naujas apygardas vienijantis štabas -Vakarų Lietuvos (Jūros) sritis, kurios vadu tapo J. Žemaitis-Vytautas, o vienu iš jo pavaduotojų - Žemaičių apygardos vadas A. Milaševičius, tuo metu turėjęs slapyvardžius Ruonis, Radvila. Netrukus srities vado pareigos buvo perduotos A. Milaševičiui. Jam buvo pavaldžios trys apygardos, veikusios 17-oje valsčių. Per A. Milaševičiaus štabą ėjo ir vyriausiosios vadovybės ryšio kanalai su Pietų Lietuva. 1949 m. vasarą buvo pradėti operatyviniai veiksmai prieš srities štabą. Remiantis agento Radzevičiaus parodymais, 1949 m. rugsėjo 9 d. buvo įvykdyta operacija Kaltinėnų valsčiaus Karoblio kaime. Jos metu Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadas A. Milaševičius-Ruonis žuvo. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretais A. Milaševičiui-Ruoniui buvo suteiktas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinas ir pulkininko laipsnis (po mirties) - 16, 19, 109

Milčiukas Albinas-Tigras gimė 1922 m. Svėdasuose, gyveno Panevėžyje. Tarnavo vermachto kariuomenėje, vėliau Vietinėje rinktinėje. Perkūno būrio partizanas. Veikė Algimanto, Vytauto ir Vyčio apygardų teritorijose. Suimtas 1949 m. lapkričio 20 d. Anykščiuose. Nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Buvo grįžęs į Lietuvą, bet dėl sovietų saugumo persekiojimo vėl išvyko į tremties vietą. Žuvo 1968 m. Karagandos šachtose - 83, 85, 87, 88, 90, 98

Mileris Benadas-Alius gimė 1928 m. Kęstučio apygardos Vaidoto rinktinės partizanas. Suimtas 1953 m. rugpjūčio 8 d. Ištardytas ir užverbuotas į MGB agentus smogikus. Agentūrinis slapyvardis Jaunius. Dalyvavo paskutiniųjų Kęstučio apygardos partizanų nužudymuose ir suėmimuose. Mirė 2000 m. - 128

Miliukas Edvardas-Bijūnas gimė 1912 m. Ukmergės apskrities Taujėnų valsčiaus Neprausčių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 5-ajam batalionui. Žuvo 1948 m. gruodžio 8 d. Ukmergėje kartu su bendražygiais St. Parioku-Plechavičiumi ir St. Našlėnu-Sakalu — 66

Miliulis Aleksandras-Neptūnas, Algimantas gimė 1923 m. Tauragės apskrityje, Batakiuose. Anglų kalbos mokytojas, LLA narys, pirmųjų partizanų būrių Žygaičių miškuose organizatorius. Vadovavo Butageidžio rinktinei, nuo 1949 m. balandžio - Kęstučio apygardos vadas. Žuvo 1949 m. birželio 8 d. Tauragės apskrities Eržvilko valsčiaus Kaziškės miške, kai buvo išduotas ir sunaikintas Kęstučio partizanų apygardos štabas. Kartu žuvo pavaduotojas S. Venskaitis-Bijū-nas ir štabo narys A. Norkus-Linksmutis. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu A. Miliulis-Neptūnas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 106, 109

Milkintas Juozas-Maršalis gimė 1920 m. Raseinių apskrities Nemakščių valsčiaus Smulkių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Kęstučio apygardai. Žuvo išduotas 1951 m. kovo 28 d. Kelmės rajono Zalpės miške kartu su žmona partizane Jadvyga Janušaite-Milkin-tiene-Ieva - 162

Milkintas Stanislovas-Riteris gimė 1921 m. sausio 14 d. Raseinių apskrities Nemakščių valsčiaus Smulkių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Kęstučio apygardai. Liepos būrio vadas. Žuvo 1950 m. sausio 24 d. Milžuvėnų kaime kartu su bendražygiu A. Šlia-žu. Kūnai buvo išniekinti Nemakščiuose — 162

Miniotas Leonardas. Kęstučio apygardos partizanų rėmėjas ir ryšininkas - 113

Misiūnas Jonas-Žalias Velnias gimė 1910 m. Panevėžio apskrities Pušaloto valsčiaus Padliesės vienkiemyje (netoli Joniškėlio). Nepriklausomybės metais - pasienio policijos viršila, vokiečių okupacijos metais - Kaišiadorių policijos vachmistras. 1944 m. savanoriu įstojo į Vietinę rinktinę. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, 1944 m. vasarą išėjo partizanauti. Trakų apskrityje suorganizavo Didžiosios Kovos rinktinę ir nuo 1944 m. rugsėjo jai vadovavo. Vėliau ši rinktinė tapo apygarda. Buvo sumanus vadas, geras organizatorius, rūpinosi žvalgyba, sukūrė mobilius kovotojų būrius, kėlusius siaubą okupacinės valdžios pareigūnams. 1946 m. rugpjūtį, patikėjęs MGB paskelbta žinia apie kuriamą pogrindinį centrą, buvo iškviestas į Vilnių dalyvauti „pasitarime" ir rugpjūčio 14 d. suimtas. Jo vardu MGB siuntė į apygardą direktyvas ir nurodymus, „parūpino" naują vadą -MGB provokatorių. J. Misiūno-Žalio Velnio likimas nežinomas, manoma, kad 1947 m. jis mirė kalėjime. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Misiūnas-Žalias Velnias apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 60, 61

Mišeikis Vladas-Tarzanas gimė 1925 m. Eržvilko valsčiaus Būtai-čių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1946 m. Priklausė Kęstučio apygardai. Žuvo 1951 m. kovo 19 d. kartu su žmona partizane Aldona Gedutyte-Mišeikiene-Gegute ir dar vienu bendražygiu Skaudvilės rajono Mažintų kaime įrengtame bunkeryje - 18

Miškinis Vytautas-Viesulas gimė 1928 m. Zarasų apskrities Salako valsčiaus Trinkuškių kaime. Nuo 1947 m. palaikė ryšius su Vytauto apygardos Lokio rinktinės Erškėčio kuopos partizanais. 1948 m., gresiant suėmimui, nuginklavo valsčiaus partinį aktyvistą ir įstojo į Laisvės partizanų būrį. 1950 m., reorganizavus Laisvės būrį į Žalgirio kuopą, paskirtas žvalgybos skyriaus viršininku, vėliau Sartų rajono štabo viršininku. 1953 m., žuvus visiems bendražygiams, partizanauti liko dviese su P. Pošiumi-Gluosniu. 1957 m. rudenį legalizavosi ir išvyko į Krasnojarsko sritį pas ištremtus tėvus. 1961 m. pavasarį kartu su

tėvais grįžo į Lietuvą ir greitai buvo suimtas. 1962 m. kovo 14 d. nuteistas mirties bausme ir balandžio 23 d. Vilniuje sušaudytas - 96, 99

Montvydas Vladas-Žemaitis gimė 1911 m. Telšių apskrities Varnių valsčiaus Getautiškių kaime. Buvo aktyvus Saulių sąjungos narys. Nuo 1944-ųjų vadovavo Telšių apskrities LLA vanagų grupei. 1948 m. buvo paskirtas Žemaičių apygardos vadu. Suformavo stiprų apygardos štabą, išplėtojo leidybinę veiklą. Apygarda leido laikraštį „Laisvės balsas", kuris ėjo iki 1953 m. rugpjūčio. VI. Montvydas-Žemaitis — vienas ilgiausiai apygardai vadovavusių vadų - žuvo išduotas 1953 m. rugpjūčio 23 d.

Telšių rajone prie Lūksto ežero. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu VI. Montvydas-Zemaitis apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 134, 135, 137, 140, 144

Morkūnas Alfonsas-Plienas gimė 1908 m. Ukmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaime. Lietuvos kariuomenės puskarininkis, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis, Vietinės rinktinės narys. Nuo 1944 m. organizavo partizanų būrius Ukmergės apskrities Žemaitkiemio, Kurklių, Balninkų valsčiuose ir jiems vadovavo. Nuo 1945 m. gruodžio 1 d. - Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės vadas. 1947 m. vasarą sužinojęs apie J. Markulio-Erelio bendradarbiavimą su MGB, nutraukė ryšius su MGB kontroliuojamu Didžiosios Kovos apygardos štabu. 1948 m. rugpjūtį Rytų Lietuvos (Kalnų) partizanų srities vado A. Slučkos-Sarūno įsakymu paskirtas Didžiosios Kovos apygardos vadu. Žuvo kartu su keturiais bendražygiais 1949 m. gruodžio 30 d. Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Juodiškių kaime įrengtame apygardos štabo bunkeryje - 60

Morkūnas Antanas-Jaunutis gimė 1930 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Barkuškių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. Priklausė Vytauto apygardos Liūto rinktinės Aro būriui. Nuo 1950 m. - Granito rajono vadas. Žuvo 1951 m. lapkričio 26 d. per susidūrimą su Utenos stribais Šileikių kaime — 95

Morkūnas Bronius-Diemedis gimė 1932 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Barkuškių kaime. 1948 m., tremiant šeimą, pabėgo ir prisijungė prie Vytauto apygardos Aro partizanų būrio, kuriame jau partizanavo jo brolis A. Morkūnas-Jaunutis. Žuvo 1952 m. balandžio 29 d. kartu su bendražygiais V. Guobužu-Viesulu ir Br. Mozūra-Kunotu netoli Trumbatiškio geležinkelio stotelės. Kūnai buvo išniekinti Anykščiuose - 95, 100, 203

Morkūnas Bronius-Strausas gimė 1919 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Kunigiškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Vytauto apygardos Liūto rinktinės Šmėklos būriui, kuriam vadovavo jo brolis J. Morkūnas-Viesulas. Žuvo išduotas 1951 m. balandžio 12 d. bunkeryje Kušlių miške kartu su bendražygiais F. Mikėnu-Ežiu, G. Baronu ir Z. Tylaite-Gulbe. Kūnai buvo išniekinti Užpaliuose — 209

Morkūnas Jonas-Siaurys, Viesulas gimė 1921 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Kunigiškių kaime. Partizanas nuo 1945 m. pavasario. 1946 m. pavasarį buvo paskirtas Šmėklos būrio vadu, po kelių mėnesių - Beržo kuopos vadu. 1947 m. birželį paskirtas Vytauto apygardos Liūto rinktinės vadu. Žuvo 1949 m. rugsėjo 28 d. išduotas kartu su dar šešiais bendražygiais Utenos apskrities Papiškių kaime -88, 97, 98, 101

Morkūnas Povilas-Rimantas, Drakas gimė 1914 m. Raseinių apskrities Šiluvos valsčiaus Zbaro kaime. Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo policininku, dalyvavo 1941 m. Birželio sukilime. Nacių okupacijos metais tarnavo policijoje. Partizanavo nuo 1944 m. Ariogalos, Betygalos apylinkėse. 1948 m. pavasarį tapo Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės, 1949 m. rugpjūtį - visos apygardos vadu. Turėjo kapitono laipsnį. Nuo 1951 m. rugsėjo - Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadas, nuo 1952 m. pradžios — Kęstučio apygardos vadas. Žuvo išduotas 1953 m. birželio 19 d. Raseinių rajono Plauginių miške. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu P. Morkūnas-Rimantas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 106, 107, 121, 122

Mozūra Bronius-Kunotas gimė 1929 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Barkuškių kaime. Vytauto apygardos Aro būrio partizanas. Žuvo kartu su Br. Morkūnu-Diemedžiu ir V. Guobužu-Viesulu 1952 m. balandžio 29 d. netoli Trumbatiškio geležinkelio stotelės. Kūnai buvo išniekinti Anykščiuose - 203

Musteikis Antanas-Kiškis gimė 1913 m. lapkričio 24 d. Panevėžio apskrities Kupiškio valsčiaus Lukošiškio kaime. Partizanas nuo

1944 m. Priklausė Algimanto apygardos V. Greičiūno-Daktaro vadovaujamam būriui. Žuvo 1949 m. sausio 21d. kartu su būrio vadu V. Greičiūnu-Daktaru Kupiškio valsčiaus Vidugirių miške. Kūnai buvo išniekinti Kupiškio aikštėje — 90

Narkevičius Benediktas-Aigis gimė 1923 m. Ukmergės apskrities Siesikų valsčiaus Šiliūnų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vyčio apygardos Algio būrio vadas. Žuvo 1947 m. liepos 23 d. Deltuvos apylinkėse Viliuku miške kartu su bendražygiu A. Bareika-Hitleriu - peršautomis kojomis nenorėdami pasiduoti gyvi nusišovė - 162

Našlėnas Stasys-Sakalas gimė 1925 m. spalio 1 d. Ukmergės apskrities Taujėnų valsčiaus Skabeikių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m., priklausė Br. Jakubonio-Stiklo būriui. 1945 m. legalizavosi, bet 1946 m. vėl pasitraukė į mišką. 1948 m. per kautynes su Vidiškio stribais buvo sužeistas. Kartu su bendražygiais, Didžiosios Kovos apygardos partizanais St. Parioku-Plechavičiumi ir E. Miliuku-Bijūnu gydėsi Ukmergėje pas Vincą Justavičių. 1948 m. gruodžio 8 d. buvo apsupti ir kautynių metu žuvo — 66

Naujokas Pranas-Kietis gimė 1911 m. Sakių apskrities Jankų valsčiaus Gailinių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Tauro apygardos vado V. Vitkausko-Saidoko adjutantas, apygardos štabo narys. Žuvo 1950 m. gruodžio 20 d. Kazlų Rūdos apylinkėse - 57

Navickas Bernardas-Girinis gimė 1930 m. Alytaus apskrities Merkinės valsčiaus Gelovinės kaime. 1948 m. Merkinės klube susprogdino prieštankinę miną ir buvo suimtas MGB. Pabėgęs iš areštinės prisijungė prie Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės Vytauto grupės. Paskirtas Vytauto grupės štabo viršininku, vėliau vadovavo Vanago grupės štabui. Nuo 1949 m. rugsėjo — Kazimieraičio rinktinės vadas. Žuvo 1949 m. lapkričio 26 d. Alytaus apskrities Alovės valsčiaus Varčios miške - 40

Navickas Vaclovas-Perkūnas, Auksutis gimė 1909 m. Marijampolės apskrities Kalvarijos valsčiaus Pakirsnių kaime. Nuo 1945 m. rugpjūčio 15 d. — Perkūno rinktinės vadas. Nuo

1946 m. balandžio — Tauro apygardos vado Z. Drungos pavaduotojas, po jo žūties 1946 m. birželį laikinai ėjęs apygardos vado pareigas. 1946 m. liepos 5 d. apygardos vado pareigas perdavė A. Baltūsiui-Žvejui. Žuvo 1946 m. spalio 28 d. 2000 m. gegužės 15 d. LR Prezidento dekretu V. Navickas-Auksutis apdovanotas Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) — 47

Noreika Jonas-Generolas Vėtra gimė 1910 m. Pakruojo valsčiaus Šukionių kaime. Baigė karo mokyklą, bet pasitraukė į atsargą ir įstojo į VDU Teisės fakultetą, kurį baigė 1938 m. Dirbo Kariuomenės teismo sekretoriaus padėjėju, turėjo kapitono laipsnį. Bendradarbiavo „Kario" žurnale. Dalyvavo antinacinėje rezistencijoje Telšiuose, buvo paskirtas Šiaulių apskrities viršininku, vadovavo Lietuvių frontui. 1943 m. gestapo suimtas ir išvežtas į Štuthofo koncentracijos stovyklą. 1945-aisiais Raudonosios armijos iš lagerio išvaduotas, metų pabaigoje pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijos juriskonsultu. 1946 m. pradžioje su grupe bendraminčių įkūrė pogrindines organizacijas vienijantį centrą - Lietuvos tautinę tarybą (LTT). Užmezgė ryšius su Žemaitijos partizanais, parengė pogrindžio darbą reglamentuojančių instrukcijų, parašė „Atsišaukimą į pasaulio tautas", kurį ketino išplatinti užsienyje. 1946 m. kovo 16 d. kartu su kitais LTT nariais buvo suimtas. 1947 m. vasario 26 d. sušaudytas - 28

Norkus Albertas-Linksmutis gimė 1925 m. Tauragės apskrities Batakių valsčiaus Ožnugarių kaime. 1945 m. įstojo įj. Strainio-Saturno vadovaujamą partizanų būrį. Vėliau priklausė Kęstučio apygardos Lydžio rinktinei. Nuo 1949 m. pavasario — Kęstučio apygardos štabo narys. Žuvo išduotas 1949 m. birželio 8 d. Kaziškių miške kartu su Kęstučio apygardos vadu A. Miliuliu-Algimantu ir S. Venskaičiu-Bijūnu - 105, 108, 113

Norkutė Albina-Ramunė. Kęstučio apygardos partizanė — 113

Nuobaras Jonas-Lyras gimė 1926 m. Tauragės apskrities Batakių valsčiaus Ožnugarių kaime. Moksleivių pogrindinės organizacijos Tauragėje narys. Suimtas 1946 m. Tauragėje. 1946 m. birželio 13 d. kartu su kitais pabėgo iš Tauragės saugumo areštinės. Nuo 1946 m. birželio - Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės Rolando būrio partizanas. Nuo 1947 m. rudens - Kęstučio apygardos štabo techninis darbuotojas, nuo 1948 m. — Lydžio rinktinės štabo narys, nuo 1950 m. gegužės - Butageidžio rinktinės vadas. Suimtas 1951 m. birželio 3 d. panaudojus specialų preparatą. Tardomas atskleidė Kęstučio apygardos organizacinę struktūrą, partizanų būrių sudėtį, jam žinomus ryšių punktus. MGB operatyviniais tikslais buvo įtrauktas į agentų smogikų grupę agentūriniu slapyvardžiu Šiaurys. 1951 m. buvo panaudotas likviduojant likusius Kęstučio apygardos partizanus, o nuo 1952 m. iki 1954 m. — operacijose Aukštaitijoje ir Dzūkijoje. Neteistas. Gyvena Rokiškio rajone — 19, 113

Orlingis Valentinas gimė 1912 m. Tauragės apskrities Šilalės valsčiaus Antininkų kaime. Kęstučio apygardos ir Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabų apsaugos grupių narys. Žuvo Kelmės rajono Stulgių apylinkėse — 19, 115

Pačinskas Vytautas-Audra gimė 1921 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Pandrioniškio kaime. Partizanų ryšininkas nuo 1945 m., 1946 m. įstojo į Algimanto apygardos partizanų gretas. Jovaro kuopos Perkūno būrio partizanas. Žuvo 1951 m.

balandžio 14 d. Anykščių rajono Niūronių kaime - kartu su dar šešiais bendražygiais buvo apnuodytas specialiu preparatu ir sušaudytas - 87, 88

Padervinskas Juozas-Šermukšnis gimė 1929 m. Šiaulių apskrities Lygumų valsčiaus Sereikių kaime. Partizanas nuo 1948 m., Prisikėlimo apygardos Lietuvos Žaliosios rinktinės Kovo tėvūnijos Audros būrio partizanas (nuo 1950 m. būrys priklausė Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinei). Žuvo 1952 m. rugsėjo 22 d. Joniškio rajono Dargių kaime kartu su dar dviem bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Šiauliuose — 127

Pajarskas Albinas-Bebas gimė 1923 m. Rokiškio apskrities Svėdasų valsčiaus Jatkonių kaime. | partizanų gretas įstojo 1945 m. liepos mėn. Priklausė Žalgirio būriui, kuris bazavosi Šimonių girioje. Vėliau Algimanto apygardos štabo viršininkas. Žuvo 1949 m. lapkričio 1 d. — okupantams apsupus išduotą apygardos štabo bunkerį, po ilgų ir atkalių kautynių nenorėdamas pasiduoti gyvas susisprogdino kartu su bendražygiais - Algimanto apygardos vadu A. Starkumi-Monte, štabo nariu A. Mateliu-Audeniu, nežinomu partizanu slapyvardžiu Tardytojas ir partizanėmis B. Šniuolyte-Ida bei St. Vigėlyte-Zivile — 86, 89

Pakenis Albertas-Jūreivis gimė 1929 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Ramaškonių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. Algimanto apygardos Perkūno būrio Deimanto rajono partizanas. Žuvo 1951 m. balandžio 14 d. Anykščių rajono Niūronių kaime kartu su bendražygiais J. Puodžiūnu-Šerkšnu, A. Bagočiūnu-Dūmu, V. Pačinsku-Audra ir seserimis Miliauskaitėmis — buvo apnuodytas specialiu preparatu ir sušaudytas - 88, 98

Pakulevičius Albinas-Strelčius gimė Panevėžio apskrities Krekenavos valsčiaus Tvankstės kaime. Vyčio apygardos Vytenio būrio partizanas. Žuvo 1947 m. gruodžio 12 d. - 74

Paleckas Bronius-Šturmas gimė Alytaus apskrities Varėnos valsčiaus Kirklionių kaime. Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės partizanas. Žuvo apie 1950 m. - 32, 37

Paliūnas Juozas-Rytas gimė 19l4m. Raseinių apskrities Betygalos valsčiaus Tilindžių kaime. LLA narys. Partizanas nuo 1944 m. Nuo 1947 m. — Povilo Lukšio rinktinės vado pavaduotojas, nuo 1949 m. rugpjūčio — Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės vadas, nuo 1951 m. rugsėjo -Prisikėlimo apygardos vadas. Žuvo 1952 m. spalio 1 d. Dotnuvos rajono Padotnuvio kaime - išduotas ir apsuptas MGB pajėgų, nenorėdamas pasiduoti priešams gyvas, nusišovė. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Paliūnas-Rytas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 119, 122, 124, 159

Pariokas Stasys-Plechavičius. Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 5-ojo bataliono, vadovaujamo Br. Jakubonio-Stiklo, vieno iš būrių vadas. Žuvo 1948 m. gruodžio 8 d. Ukmergėje kartu su bendražygiais E. Miliuku-Bijūnu ir St. Našlėnu-Sakalu - 66

Paškonis Motiejus-Don Kichotas gimė 1919 m. kovo 19 d. Zarasų apskrities Dusetų valsčiaus Davainių kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Partizanas nuo 1944 m. Ąžuolo būrio, vėliau įėjusio į Vytauto apygardos sudėtį, organizatorius ir vadas. 1953 m.

balandžio 9 d. suimtas MGB agentų smogikų. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Norilsko, Taškento, Mordovijos lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1969 m. Mirė 1995 m. Ukmergėje - 178

Paulaitis Petras-Aidas gimė 1904 m. birželio 9 d. Raseinių apskrities Jurbarko valsčiaus Kalnėnų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Susikūrus Jungtinei Kęstučio apygardai, ėjo apygardos štabo agitacijos ir propagandos skyriaus viršininko pareigas, buvo partizanų laikraščio „Laisvės varpas" redaktorius. Suimtas 1947 m. balandžio 13 d., nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Intoje. Po J. Stalino mirties 1956 m. iš lagerio buvo paleistas, grįžo į Lietuvą, vėl įsitraukė į pogrindinę veiklą. 1957 m. spalio 30 d. suimtas ir dar kartą nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Mordovijoje. Į laisvę išėjo 1982 m. spalio 30 d. Mirė 1986 m. vasario 19 d. Kretingoje. 1999 m. vasario 11d. LR Prezidento dekretu P. Paulaitis-Aidas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 106

Pauliukonis Vaclovas-Girėnas gimė 1927 m. Ukmergės apskrities Deltuvos valsčiaus Vareikių kaime. Partizanas nuo 1948 m. Priklausė Vyčio apygardos J. Baravyko-Vyganto būriui. 1949 m. žuvus Vygantui, V. Pauliukonis tapo būrio vadu. Žuvo 1952 m. liepos 11d. Ukmergės rajono Kindzeliškių miške — 80

Pečkauskas Vladas-Gegužiukas gimė 1927 m. Tauragės apskrities Batakių valsčiaus Užšešuvių kaime. 1944 m. įstojo į J. Strainio-Saturno vadovaujamą partizanų būrį. Vėliau Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės J. Stočkaus-Eimučio būrio partizanas. 1948 m. rugsėjo 15 d. per kautynes Gaurės valsčiaus Purviškių miške buvo sunkiai sužeistas, suimtas ir nukankintas tardant Kauno kalėjime - 105, 108, 113

Petkus Stasys-Ateitis gimė 1925 m. Telšių apskrities Tverų valsčiaus Dalgų kaime. 1949 m., pabėgęs nuo trėmimo, įstojo į Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinę. Partizanavo Kudirkos, Algirdo, Sakalo būriuose, buvo Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo vedliu. Suimtas 1951 m. lapkričio 2 d. Nuteistas 25 m. lagerio ir 2 m. tremties. Kalėjo Vorkutoje. Atlikus bausmę, nebuvo leista apsigyventi Lietuvoje. Gyvena Latvijoje, Bauskės rajone - 140

Petrauskas Juozas-Laimutis gimė 1921 m. Utenos apskrities Alantos valsčiaus Padegsnio kaime. 1944 m. — Vietinės rinktinės kariūnas. Partizanas nuo 1944 m. rudens. Vadovavo Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 3-iajai kuopai, kuri bazavosi Aluntos-Balninkų apylinkėse. Žuvo 1949 m. balandžio 30 d. kartu su kovos draugu **J.** Rubiku-Kotu patekę į okupantų pasalą - 62

Pileckis Jonas-Brokas, Šarūnas gimė 1905 m. Marijampolės apskrities ir valsčiaus Puskepurių kaime. Vienas Tauro apygardos įkūrėjų, apygardos štabo pareigūnas. Žuvo išduotas 1946 m. spalio 22 d. Šakių apskrities Žvirgždaičių valsčiaus Viltrakių kaime kartu su dar penkiais bendražygiais ugnimi dengdami apygardos vado A. Baltūsio-Žvejo atsitraukimą. 1950 m. apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi (po mirties). 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu J. Pileckiui-Šarūnui suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 47

Platakytė Leontina-Zibutė gimė 1928 m. kovo 24 d. Telšių apskrities Varnių valsčiaus Upėtų kaime. 1948 m. gegužę kartu su šeima buvo ištremta į Krasnojarsko kraštą. Pabėgusi iš tremties ir grįžusi į Lietuvą, įstojo į Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų gretas. Priklausė V. Bubliausko-Būro būriui. Žuvo 1952 m. balandžio 17 d. Rietavo rajono Giliogirio miške — 144

Popiera Kazimieras-Gegužis gimė 1931 m. Marijampolės apskrities Dambaukos kaime.] partizanų gretas įstojo 1948 m. (kitur 1950 m.), priklausė Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijai. Žuvo 1952 m. sausio 31d. kartu su bendražygiais broliu Broniumi Popiera-Meška, Kazimieru Kurtiniu-Ąžuolu ir Leonu Vokietaičiu-Žveju apsupti priešų kareivių Marijampolės rajono Varnabūdės miške - 56

Pošius Petras-Gluosnis, Gediminas gimė 1920 m. Zarasų apskrities Salako valsčiaus Pakerniškių kaime. Nuo 1944 m. slapstėsi nuo sovietų valdžios. 1949 m. įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Erškėčio kuopos Laisvės partizanų būrį. 1953 m., žuvus visiems bendražygiams, partizanauti liko dviese su V. Miškiniu-Viesulu. Nuo 1957 m., kai legalizavosi V. Miškinis, liko vienas. 1958 m. lapkritį legalizavosi. Apsigyveno Vilniuje, vedė. 1961 m. buvo suimtas ir 1962 m. kovo 14 d. nuteistas 3 m. kalėjimo ir 12 m. lagerio. Į Lietuvą grįžo 1976 m. Gyveno Vilniuje. Mirė 1987 m. - 96, 99

Prūsaitis Pranciškus-Lapė gimė 1928 m. Šiaulių apskrities Šeduvos valsčiaus Grinkiškio miestelyje. Partizanas nuo 1947 m. Vadovavo Prisikėlimo apygardos štabo apsaugos būriui, ėjo partizanų karo lauko teismo pirmininko pareigas. Suimtas 1962 m. rugsėjo 25 d. Kėdainių rajone. 1963 m. gegužės mėn. parodomajame teisme Kėdainiuose nuteistas mirties bausme ir 1963 m. liepos 13 d. sušaudytas Vilniuje — 121

Puodžiūnas Bronius-Garsas gimė 1920 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Smalinos kaime. Partizanas nuo 1945 m. Nuo 1947 m. — Algimanto apygardos Perkūno būrio vadas. Žuvo 1952 m. rugsėjo 14 d. traukdamasis nuo persekiojančių kareivių — paskendo keldamasis per Šventosios upę ties Plikiškių kaimu — 87, 90, 98

Puodžiūnas Justinas-Serkšnas gimė 1925 m. Panevėžio apskrities Andrioniškio valsčiaus Smalinos kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Perkūno būriui, nuo 1949 m. - Algimanto apygardos Deimanto rajono štabo organizacinio skyriaus viršininkas. Žuvo 1951 m. balandžio 14 d. Anykščių rajono Niūronių kaime kartu su bendražygiais A. Bagočiūnu-Dūmu, A. Pakeniu-Jūreiviu, V. Pačinsku-Audra ir seserimis Miliauskaitėmis - buvo apnuodytas specialiu preparatu ir sušaudytas - 87, 88, 98

Puodžiūnas Kazys-Titnagas gimė 1917 m. Ukmergės apskrities Želvos valsčiaus Vederų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Būrio vadas. Vėliau Plieno rinktinės 2-ojo bataliono vadas. 1950 m. po Didžiosios Kovos apygardos vado A. Morkūno-Plieno žūties bandė atkurti apygardos štabą, apygardą padalijo į dvi rinktines. Veikė Želvos, Balninkų, Kurklių valsčiuose. Žuvo 1951 m. rugsėjo 26 d. Ažumakio miškuose kartu su bendražygiu P. Kiaušiniu-Kiaune ir dar dviem partizanais - 62

Puškorius Juozas-Girinis gimė 1912 m. lapkričio 14 d. Kybartuose. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. { partizanų gretas įstojo 1945 m. vasario mėn. Priklausė Dzūkų rinktinės

Margio partizanų grupei. Dainavos apygardos štabo narys, partizanų laikraščio ‚Aukuras" redaktorius. Suimtas 1947 m. rugpjūčio 11d. MGB pajėgoms sunaikinus Dainavos apygardos štabą Punios šile. Nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Vorkutos lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1963 m., gyveno Marijampolės rajone, Antanave. Mirė 2001 m. - 27

Putnevičius Ernestas-Adomas gimė 1925 m. Šiaulių apskrities Papilės valsčiaus Barvydžių kaime. Genio (Voverės) Vinkšnos būrio, vėliau Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas. Žuvo 1951 m. rugsėjo 28 d. Žagarės rajono Ližikų kaime kartu su bendražygiu St. Lazdausku-Žydu ir dar vienu partizanu — 126, 127

Pužas Antanas-Gintaras gimė 1926 m. Kauno apskrities Garliavos valsčiaus Jonučių kaime. Tauro apygardos partizanas. Nuo 1949 m. gruodžio 26 d. — Geležinio Vilko rinktinės vadas. Žuvo 1951 m. sausio 14 d. Ilgakiemio kaime — 33

Račinskas Pranas-Žaibas gimė 1917 m. Zarasų apskrities Salako valsčiaus Geibų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Nuo 1948 m. birželio — Vytauto apygardos Lokio rinktinės vadas. Žuvo 1951 m. sausio 27 d. Kūnas buvo išniekintas Saldutiškyje - 96

Radzevičius Alfonsas-Tarzanas gimė 1926 m. Švenčionių apskrities Švenčionėlių valsčiuje. Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės partizanas. Suimtas 1951 m. lapkričio 17 d. LSSR MGB užverbuotas ir tapo agentu smogiku agentūriniu slapyvardžiu Alfa. Į agentūrinį tinklą oficialiai įtrauktas 1952 m. Nuo 1951 m. gruodžio iki 1953 m. gegužės 15 d. pagal jo pateiktus duomenis ir jam dalyvaujant buvo suimta ir nužudyta apie 30 Lietuvos partizanų - 67

Radžiūnas Jonas-Burokas gimė 1919 m. Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Žvirgždėnų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Dainavos apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo narys, būrio vadas. Žuvo 1950 m. balandžio 9 d. Daugų valsčiaus Pivašiūnų apylinkėse. Kūnas buvo išniekintas Dauguose — 31

Railaitė-Slučkienė Joana-Neringa gimė 1920 m. Pagirių valsčiaus Cerelių kaime. Algimanto apygardos partizanė, vėliau Rytų Lietuvos (Kalnų) srities štabo sekretorė. 1949 m. spalio 28 d. kartu su A. Slučka-Šarūnu ir J. Jovaiša-Lokiu susisprogdino MGB pajėgų apsuptame srities štabo bunkeryje Andrioniškio valsčiaus Butkiškio vienkiemyje — 21, 157

Ramanauskas Adolfas-Vanagas gimė 1918 m. Niū Britene, JAV. 1921-aisiais kartu su tėvais grįžo į tėvynę. 1936 m. baigė Lazdijų „Žiburio" gimnaziją, vėliau - Klaipėdos pedagoginį institutą ir Kauno karo mokyklą. 1940-1945 m. dėstė Alytaus mokytojų seminarijoje. Nuo 1945-ųjų tapo partizanu, 1946-aisiais išrinktas Merkio rinktinės vadu. 1947 m. tapo Dainavos apygardos vadu. Nuo 1948-ųjų — Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas. 1949 m. vasario mėn. dalyvavo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime, buvo paskirtas LLKS gynybos pajėgų vadu, jam suteiktas partizanų pulkininko laipsnis. 1956 m. spalio 12 d. Kaune buvo suimtas, kankinamas. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas Vilniuje 1957 m. lapkričio 29 d. A. Ramanauskas-Vanagas 1950 m. lapkričio 23 d. LLKS tarybos prezidiumo nutarimu apdovanotas 1-ojo ir 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiais. 1999 m. vasario 1 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 15-17, 22, 25, 28, 29, 34, 36, 38, 45, 180,185

Ramanauskas Rokas-Žvejys gimė 1916 m. Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Kybarčių kaime. Partizanas nuo 1948 m. Priklausė Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinei. Žuvo 1951 m. spalio 28 d. Girkančių miške kartu su broliu Stasiu-Linksmučiu — 126, 127, 129

Ramanauskas Stasys-Linksmutis gimė 1926 m. Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Kybarčių kaime. Partizanas nuo 1948 m. Priklausė Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinei. Žuvo 1951 m. spalio 28 d. Girkančių miške kartu su broliu Roku-Žveju — 126

Rekašius Liudas-Vėtra gimė 1920 m. Telšių apskrities Skliausčių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1948 m. Nuo 1951 m. — Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės vadas. 1952 m. gruodžio 22 d. per kautynes su okupantais buvo sunkiai sužeistas į galvą ir paimtas į nelaisvę. Mirė gruodžio 23 d. Telšiuose. 2000 m. vasario 11d. LR Prezidento dekretu L. Rekašius-Vėtra apdovanotas Vyčio kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (po mirties) — 137

Rekašius Steponas-Lakūnas, Darius gimė 1920 m. Telšių apskrities Varnių valsčiaus Baltininkų kaime. 1945 m. įstojo į Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų gretas. Būrio vadas. Žuvo 1950 m. spalio 1 d. Telšių rajono Pušinės miške kartu su bendražygiais A. Urbanavičiumi-Struna, K. Bagdonu ir L. Sabaliausku — 139

Rekašiūtė Jadvyga. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanė - 144

Reklickas Vytautas-Liočys gimė Ukmergės apskrities Jakutiškių kaime. Vyčio apygardos partizanas. 1947 m. liepos 23 d. žuvus Algio būrio vadui B. Narkevičiui-Algiui, ėjo būrio vado pareigas. Žuvo 1947 m. rugsėjo 20 d.: kartu su kovos draugais Vytautu Pinkevičiu-mi-Povaru ir Juliumi Belicku-Klevu, nenorėdamas pasiduoti gyvas, susisprogdino priešų apsuptame bunkeryje — 76, 162

Remeikis Česlovas-Plienas gimė 1929 m. Tauragės apskrities Eržvilko valsčiaus Varlaukio kaime. Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės Batakių būrio partizanas. Žuvo 1948 m. birželio 8 d. Eržvilko valsčiuje - 108, 113

Rimeika Juozas-Tautietis gimė 1914 m. Šiaulių apskrities Skaistgirio valsčiaus Alsių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Genio rinktinės Klevo būriui. 1946 m. vasario mėn. kautynėse prie Milvydžių kaimo buvo sužeistas. Gyveno nelegaliai. Nuo 1950 m. birželio — Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio štabo organizacinio skyriaus viršininkas. Žuvo 1952 m. rugsėjo 2 d. Žagarės rajono Mantoriškių miške kartu su dar trimis bendražygiais — E. Trinka-Briedžiu, V. Rudnicku-Birštonu ir A. Verbicku-Bijūnu - 131

Rinkevičius Antanas-Griausmas gimė 1924 m. Panevėžio apskrities Raguvos valsčiaus Putiliškių kaime. Vyčio apygardos partizanas. Žuvo 1948 m. lapkričio 15 d. - 166

Rubikas Jurgis-Kotas gimė 1925 m. Partizanas nuo 1944 m. Žuvo 1949 m. balandžio 30 d. kartu su Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 3-iosios kuopos būrio vadu J. Petrausku-Laimučiu patekę į okupantų pasalą - 67

Rudnickas Antanas-Žirnis gimė 1934 m. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Juodeikių kaime (?). Nuo 1951 m. - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio partizanas. Žuvo neaiškiomis aplinkybėmis apie 1954 m. - 124, 126

Rudnickas Mečislovas-Birutis gimė 1919 m. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Juodeikių kaime (?). Nuo 1948 m. — Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas. Žuvo 1951 m. rugsėjo 28 d. Žagarės rajono Ližikų kaime kartu su dar trimis bendražygiais - 122, 124, 126, 127

Rudnickas Pranciškus-Skydas gimė 1936 m. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Juodeikių kaime (?). Nuo 1951 m. - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio partizanas. Suimtas 1951 m. spalį. Teistas, kalintas. Mirė Kaliningrado srities Slavsko rajone, Prochladnoje - 124, 126, 127

Rudnickas Vaclovas-Birštonas gimė 1932 m. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Juodeikių kaime (?). Nuo 1950 m. - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio partizanas. Žuvo 1952 m. rugsėjo 2 d. Žagarės rajono Mantoriškių miške kartu su dar trimis bendražygiais - J. Rimeika-Tautiečiu, E. Trinka-Briedžiu ir A. Virbicku-Bijūnu - 124, 126, 127, 129, 131

Rusakevičius Vytautas-Tigras gimė 1928 m. Zarasų apskrities Degučių valsčiaus Trinkuškių kaime. 1949 m. gegužę pabėgo nuo trėmimo ir įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Laisvės partizanų būrį, vadovaujamą J. Dudėno-Vyno. 1949—1951 m. — eilinis partizanas kulkosvaidininkas. 1951 m. lapkričio 23 d. Daugailių valsčiaus Polekniškių kaime, panaudojus specialų preparatą, V. Rusakevičius-Tigras, būrio vadas J. Dudėnas-Vynas ir dar trys jo būrio partizanai buvo užmigdyti ir suimti. 1952 m. birželio 7 d. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme. 1952 m. rugpjūčio 18 d. sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime — 96, 99

Sabaliauskas Steponas-Šarkis gimė 1924 m. lapkričio 18 d. Utenos apskrities Alantos valsčiaus Zygeliškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 3-iosios kuopos vado J. Petrausko-Laimučio pavaduotojas, po jo žūties — kuopos vadas. 1951 m. rudenį gavo padirbtus dokumentus Sipavičiaus pavarde, pasitraukė iš miško ir su žmona Monika apsigyveno Šiauliuose. 1952 m. pavasarį buvo išduotas ir suimtas. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime — 62, 69

Sadauskas Valentinas-Velėna gimė 1922 m. Šakių apskrities Barzdų valsčiaus Buktiškių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Tauro apygardos Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinės Meškos (vėliau 34-osios kuopos Šarūno) būriui. Žuvo 1949 m. lapkričio 19 d. Jankų valsčiaus Pusiauskilių kaime (kitur Griškabūdžio valsčiaus Tamošupės kaime) kartu su bendražygiu Juozu Naujoku-Kęstučiu - 56

Salyklis Vytautas-Eimutis gimė 1930 m. Seinų apskrities Staiderių kaime. Dainavos apygardos Šarūno rinktinės partizanas. Žuvo išduotas 1951 m. gruodžio 28 d. Lazdijų rajono Giraitės kaime kartu su dar keturiais bendražygiais - 154

Satkevičius Steponas-Gintvytis gimė netoli Skiemonių, Janonių kaime. 1944 m. Vietinės rinktinės kariūnas. Tų pačių metų pabaigoje įstojo į Didžiosios Kovos apygardos partizanų gretas. Dalyvavo Trakinių miško kautynėse. Po jų, išsklaidžius Aro būrį, prisijungė prie

J. Petrausko-Laimučio būrio. Žuvo 1949 m. vasario 16 d. kartu su bendražygiu K. Šmigelsku-Smidru ir S. Roku-Stumbru Saldutiškio apylinkėse — 67, 69

Satkus Antanas-Starkus gimė 1909 m. Šiaulių apskrityje, Gruzdžiuose. Genio (Voverės) rinktinės partizanas. Vėliau Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės štabo ūkio skyriaus viršininkas. Žuvo 1951 m. spalio 28 d. Girkančių miške - 126, 127

Sauka Albertas-Rimtuolis gimė Raseinių apskrities Tytuvėnų valsčiaus Pavygailių kaime. Nuo 1947 m. — Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės partizanas. Žuvo apie 1953-1954 m. Kelmės rajone - 125

Semaška Jonas-Liepa gimė 1907 m. Lietuvos kariuomenės majoras. Karo metais vokiečių pusėje kovojo Rytų fronte. Partizanas nuo 1945 m. - rugsėjo mėn. ėmėsi vadovauti Žemaičių legionui, vėliau sudariusiam Žemaičių apygardos branduolį. Stengėsi palaikyti ryšius su visos Lietuvos partizanais, siekė sujungti ginkluotas partizanų struktūras. Suimtas 1946 m. balandžio 15 d. Telšiuose, nuteistas mirties bausme ir 1947 m. sausio 21d. sušaudytas Vilniuje. 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu J. Semaška-Liepa apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties) — 134

Seneckis Antanas-Zaibas gimė 1921 m. Tauragės apskrities Eržvilko valsčiaus Rudžių kaime. Partizanas nuo 1945 m. Kęstučio apygardos ir Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo narys. Žuvo 1951 m. Batakių apylinkėse - 19, 109, 112-115

Simonavičius Petras-Ąžuolas gimė 1918 m. Alytaus apskrities Miroslavo valsčiaus Obelijos kaime. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. rudenį. Priklausė Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Br. Tamkevi-čiaus-Beržinio būriui, vėliau pats tam būriui vadovavo. Suimtas 1950 m., sušaudytas 1951 m. sausio 8 d. - 41

Sinkevičius Jonas-Sermukšnis gimė 1930 m. Taujėnuose. Vyčio apygardos Žaibo, Vyganto būrių partizanas. Žuvo 1950 m. kovo 2 d. prie Petro Morkūno sodybos Taujėnų vienkiemyje kartu su broliu Petru ir dar dviem kovos draugais. Palaikai buvo užkasti Pivonijos šile, 1989 m. perlaidoti Ukmergės kapinėse —77

Sinkevičius Petras-Ąžuolas gimė 1929 m. Taujėnuose. Vyčio apygardos Žaibo, Vyganto būrių partizanas. Žuvo 1950 m. kovo 2 d. prie Petro Morkūno sodybos Taujėnų vienkiemyje kartu su broliu Jonu ir dar dviem kovos draugais. Palaikai buvo užkasti Pivonijos šile, 1989 m. perlaidoti Ukmergės kapinėse — 77

Skersys Steponas-Kovas gimė 1927 m. Kretingos apskrities Darbėnų valsčiaus Lazdininkų kaime. Į partizanų gretas įstojo 1946 m. Priklausė Žemaičių apygardos Kardo rinktinės Narimanto kuopai. Ėjo kuopos vado A. Grabio-Vaidylos pavaduotojo pareigas. Po A. Grabio žūties nuo 1947 m. balandžio - Narimanto kuopos vadas. Vėliau paskirtas Kardo rinktinės organizacinio skyriaus viršininku. 1949 m. per kautynes buvo sunkiai sužeistas į

galvą ir paimtas į nelaisvę. Gydomas ir tardomas Kretingos ligoninėje 1949 m. rugpjūčio 13 d. mirė — 142, 143

Skuodaitė-Bendikienė Zofija-Ponia gimė 1919 m. Telšių apskrities Plungės valsčiaus Bubėnų kaime. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Tonio būrio, veikusio Endriejavo apylinkėse, partizanė. Žuvo 1950 m. liepos 27 d. išduota buvusio bendražygio, MGB kariuomenės 32-ojo šaulių pulko pajėgoms apsupus partizanus šalia Jankaičių kaimo rugių lauke. Kartu žuvo likę būrio partizanai - būrio vadas A. Markevičius-Tonis, A. Šateikis-Dargis ir B. Dausynas-Vainutas. Kūnai buvo išniekinti Endriejavo miestelio aikštėje - 202

Skurskis Juozas-Laisvūnas gimė 1917 m. Utenos apskrities Daugailių valsčiaus Vidnapolio kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Partizanas nuo 1944 m. Nuo 1945 m. pavasario - Sakalo rinktinės štabo narys, Kęstučio kuopos vadas. Nuo 1946 m. birželio 30 d. -Vytauto apygardos Liūto rinktinės organizacinio skyriaus viršininkas. Nuo 1947 m. gruodžio - Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado J. Kimšto-Žalgirio adjutantas, artimiausias jo pagalbininkas. Žuvo išduotas kartu su bendražygiais Baliu Deveikiu-Beržu ir srities štabo ryšininke Veronika Deveikyte-Ramune 1949 m. vasario 11d. Utenos apskrities Vidžiūnų kaime įrengtame bunkeryje - 21

Slučka Antanas-Šarūnas gimė 1917 m. balandžio 19 d. Troškūnuose. Buvęs Lietuvos kariuomenės viršila, VDU Medicinos fakulteto studentas, vėliau - Vietinės rinktinės leitenantas. Dar nesibaigus vokiečių okupacijai, 1944 m. Troškūnų apylinkėse suformavo pirmąjį partizanų būrį kovai su bolševikais, įkūrė Šarūno rinktinę ir jai vadovavo. Buvo geras organizatorius, drąsus vadas, rūpinosi partizanų spauda. 1947 m. gegužės 1 d. įkūrus Algimanto apygardą, tapo įos vadu. Aktyviai palaikė ginkluotojo pogrindžio centralizacijos idėją, prisidėjo prie partizanų vyriausiosios vadovybės kūrimo. 1948 m. gegužę įvykusiame Rytų Lietuvos partizanų kovinių dalinių vadų sąskrydyje sritį buvo nutarta pavadinti Karaliaus Mindaugo (Kalnų) vardu. Srities vadu tapo A. Slučka-Šarūnas. Žuvo 1949 m. spalio 28 d. Andrioniškio valsčiaus Butkiškio vienkiemyje įrengtoje srities štabavietėje kartu su žmona Joana Railaite-Neringa ir partizanu J. Jovaiša-Lokiu. Patekę į beviltišką padėtį, apsupti partizanai sunaikino dokumentus ir susisprogdino. Jų palaikus emgėbistai išvežė į Kauną, tačiau jų palaidojimo vieta ir šiandien nežinoma. A. Slučkai-Šarūnui suteiktas partizanų pulkininko laipsnis. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu A. Slučka-Šarūnas apdovanotas Vyčio kryžiaus 1 -ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 21, 74, 85, 86

Smetona Alfonsas-Zygaudas gimė 1915 m. Panevėžio apskrities Vadoklių valsčiaus Justinavos kaime. Buvęs policininkas. Partizanas nuo 1944 m. Iki 1948 m. buvo Vyčio apygardos vado D. Vaitelio-Brie-džio adjutantu, o šiam žuvus, tapo Vyčio apygardos vadu. Leido apygardos partizanų spaudą ir organizavo platų LLKS vyriausiosios vadovybės leidžiamos spaudos platintojų tinklą. A. Smetona-Žygaudas žuvo 1950 m. liepos 5 d. Vadoklių apylinkės Kačiniškių miške kartu su apygardos organizacinio skyriaus viršininku A. Gritėnu-Skaliku ir štabo nare Br. Tarutyte-Berniuku. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu A. Smetona-Žygaudas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 71, 72, 74—76

Sobutas Juozas-Inžinierius gimė 1923 m. Telšių apskrities Skaudučių kaime. Mokėsi dvasinėje seminarijoje. Nuo 1945 m. — Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Pr. Martinkaus-Desanto būrio partizanas. Žuvo 1949 m. rugpjūčio 7 d. Navarėnų apylinkėse Gurskynės miške kartu su Pr. Martinkumi ir dar keturiais bendražygiais — 145

Spurgis Povilas-Šaltis, Seršalas gimė 1919 m. rugsėjo 4 d. Panevėžio apskrities Alančių kaime. Vyčio apygardos Kuprio būrio partizanas nuo 1946 m. Žuvo 1950 m. birželio 5 d. Raguvos apylinkių miškuose apsuptas bunkeryje - 79

Stanėnas Juozas-Aukštaitis gimė 1922 m. Švenčionių apskrities Daugėliškio valsčiaus Makniūnalaukės kaime. Partizanas nuo 1945 m. 1945-1946 m. — Vytauto apygardos Lokio rinktinės Karijoto-Min-gailos kuopos partizanas, 1946—1948 m. - Lokio rinktinės Kadugio kuopos partizanas, 1949 m. — Laisvės kuopos vadas, 1950—1951 m. — Kadugio kuopos vado pavaduotojas. Žuvo 1951 m. kovo 22 d. bunkeryje prie Purvynėlio vienkiemio Molėtų rajone — 96

Staniškis Sergijus-Litas, Viltis gimė 1899 m. rugsėjo 17 d. Marijampolės apskrities Padovinio valsčiaus Geležinių kaime. Baigė Kauno karo mokyklą, dalyvavo Klaipėdos sukilime. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, slapstėsi Buktos miške ir Žuvinto Paliose. Čia subūrė pirmuosius partizanus ir jiems vadovavo Palių kautynėse 1945 m. vasarą. 1945 m. buvo A, vėliau Dainavos apygardos vadas. 1946-ųjų sausį susijungus Tauro ir Dainavos apygardoms, buvo įkurta Pietų Lietuvos sritis. S. Staniškis vadovavo šios srities štabui. 1947 m. rugsėjį buvo paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku, tų pačių metų gruodį - Dzūkų rinktinės vadu. 1949 m. gegužės 19 d. Dainavos apygardos vadų sąskrydyje išrinktas į vyriausiąją vadovybę, tapo LLKS tarybos nariu. 1950 m. sausio 19 d. iš A. Ramanausko-Vanago perėmė Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vado pareigas, kurias ėjo iki žūties. Nuo 1950 m. birželio pagal LLKS statutą skyrė ir tvirtino apygardų vadus. Iki 1952 m. vasaros dar kontroliavo padėtį srityje, per Tauro apygardą palaikė ryšius su Vakarų Lietuvos (Jūros) srities vadovybe, gaudavo korespondenciją iš LLKS vadovybės. 1952 m. sausio 29 d. LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas J. Žemaitis-Vytautas paskyrė S. Staniškį savo antruoju pavaduotoju. Vėliau dėl MGB agentų veiklos nutrūko ryšiai ne tik su LLKS vadovybe, bet ir srities viduje. 1953 m. vasario 3 d. okupantų kariams apsupus bunkerį Prienų šile ties Neravų kaimu ir pareikalavus pasiduoti, S. Staniškis sunaikino dokumentus, ryšių aparatūrą ir gyvas nepasidavė - nusišovė. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu S. Staniškiui-Litui suteiktas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinas (po mirties) - 16, 17, 33, 36, 180

Starkus Antanas-Blinda, Montė gimė 1917 m. Panevėžio apskrities Šimonių valsčiaus Adomynės parapijos Zubiškių kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. 1944 m. Šimonių valsčiuje subūrė Tėvynės apsaugos būrį, saugojusį vietos gyventojus nuo raudonųjų partizanų siautėjimų. Tais pačiais metais, sovietų armijai okupavus Lietuvą, mokėsi abvero žvalgybos mokykloje netoli Šlesbergo miesto Rytų Prūsijoje. 1945 m. sausio 21d. buvo parašiutu nuleistas Vabalninko valsčiuje prie Salamiesčio. Grįžęs į gimtinę A. Starkus suorganizavo partizanų būrį, kuriam pats ir vadovavo iki 1946 m. pavasario. Būriui įsijungus į Šarūno rinktinę, A. Starkus-Blinda buvo paskirtas Algirdo kuopos vadu. Kuopai priklausė partizanų būriai, veikę Šimonių, Kupiškio, Viešintų ir Skapiškio valsčiuose. 1948 m. gegužės mėn. paskirtas Algimanto apygardos vadu. A. Starkus-Montė

žuvo 1949 m. lapkričio 1 d. apsuptas priešų apygardos štabo bunkeryje Šimonių girioje prie Priepado ežero. Nenorėdamas pasiduoti gyvas po atkaklių kautynių susisprogdino kartu su bendražygiais - Algimanto apygardos štabo viršininku A. Pajarsku-Bebu, štabo nariu A. Mateliu-Audeniu, nežinomu partizanu slapyvardžiu Tardytojas bei partizanėmis B. Šniuolyte-Ida ir St. Vigėlyte-Živile - 85, 86, 89

Stasiukaitis Jonas-Ąžuolas, Ežys gimė Traupio valsčiaus Jūsiškio kaime. Vyčio apygardos Žaibo būrio partizanas. Žuvo 1949 m. sausio 6 d. Traupio valsčiaus Sibirkos kaime — 78, 83

Staškevičius Jonas-Aušra gimė 1921 m. Utenos apskrities Anykščių valsčiaus Slavėnų (kitur Užupiečių) kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Perkūno būriui, kuriam vadovavo J. Urbonas-Lakštutis. Žuvus būrio vadui, jo pareigas 1948 m. perėmė J. Staškevičius-Aušra. 1949 m. sausio pradžioje Vytauto apygardos vado įsakymu paskirtas naujai suformuoto Užugirio būrio vadu. Žuvo 1949 m. sausio 27 d. Anykščių valsčiaus Kirkų kaime įrengtame bunkeryje — apsuptas kartu su bendražygiu P. Zubavičiumi-Džeku susisprogdino — 87

Striogaitė (Žilienė-Galinaitienė) Zofija-Klajūnė gimė 1928 m. Ukmergėje. Vyčio apygardos partizanė nuo 1945 m. Priklausė savo vyro A. Žilio-Žaibo būriui. Suimta 1949 m. gegužės 28 d. Sovietinio karo tribunolo buvo nuteista 25 m. lagerio ir 5 m. tremties, vėliau bausmė sušvelninta iki 10 m. lagerio. Į Lietuvą grįžo 1965 m. Mirė 2003 m. Palangoje — 77

Stirbys Vladas. Kražių valsčiaus Pašilės parapijos klebonas. Partizanų rėmėjas, nuo 1949 m. - Žemaičių apygardos štabo narys, partizanų spaudos leidėjas. Suimtas 1950 m. balandžio 30 d. Iš lagerių grįžęs į Lietuvą, gyveno Alsėdžiuose, mirė 1982 m. — 134

Strazdas Vytautas-Bebras gimė 1920 m. Ukmergės apskrities Giedraičių valsčiaus Smelinkos kaime. Partizanas nuo 1944 m. Didžiosios Kovos apygardos partizanų būrio vadas. Žuvo 1949 m. lapkričio 27 d. - 66

Streikus Antanas-Tamošiukas gimė 1897 m. Zarasų apskrities Antazavės valsčiuje. 1918—1920 m. nepriklausomybės kovų savanoris. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. 1944 m. įkūrė partizanų būrį Antazavės valsčiuje ir jam vadovavo. Nuo 1945 m. balandžio - Vytauto apygardos Vyčio kuopos vadas. Vėliau, atkūrus Lokio rinktinę, paskirtas rinktinės vado M. Kazano pavaduotoju, o jam žuvus ėjo rinktinės vado pareigas. Žuvo kautynėse su NKVD pajėgomis 1945 m. rugsėjo 28 d. Latvijos teritorijoje Raudinės miške kartu su dešimčia bendražygių - dengęs besitraukiančius partizanus, kol baigėsi šoviniai, nenorėdamas pasiduoti gyvas, susisprogdino — 95

Streikus Izidorius-Girėnas gimė 1927 m. Zarasų apskrities Antazavės valsčiaus Maniuliškių kaime. 1944 m. įstojo į tėvo A. Streikaus vadovaujamą partizanų būrį. 1949 m. rugsėjį paskirtas Vytauto apygardos Lokio rinktinės Birutės būrio vadu. Išblėsus partizaniniam judėjimui, kartu su broliu Juozu Streikumi-Stumbru ir seserimi Valentina 1958 m. birželį legalizavosi. 1961 m. KGB buvo suimtas ir nuteistas 15 m. lagerio. 1972 m. atvežtas į Vilnių ir mainais į laisvę KGB įkalbinėtas parašyti viešą laišką, smerkiantį

partizaninį judėjimą. Atsisakęs tai daryti, kalėjo iki 1976 m. Grįžęs į Lietuvą, gyveno Panevėžyje. Mirė 2000 m. — 95

Streikus Juozas-Stumbras gimė 1923 m. Zarasų apskrities Antazavės valsčiaus Maniuliškių kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. 1944 m. įstojo į tėvo A. Streikaus vadovaujamą partizanų būrį. Žuvus tėvui, tapo Vyčio kuopos vado pavaduotoju, 1948 m. — Vytauto apygardos Lokio rinktinės Vyčio kuopos vadu, 1949 m. — Lokio rinktinės Džiugo tėvūnijos vadas. Išblėsus partizaniniam judėjimui, kartu su broliu Izidoriumi Streikumi-Girėnu ir seserimi Valentina 1958 m. birželį legalizavosi. 1961 m. spalį KGB buvo suimtas ir 1962 m. birželio 15 d. nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1962 m. rugpjūčio 17 d. Vilniuje-95

Stumbrys Aloyzas-Keleivis gimė 1929 m. lapkričio 10 d. Kelmėje. Pogrindinės organizacijos, veikusios Kelmės gimnazijoje, narys. Saugumui atskleidus organizaciją ir prasidėjus areštams, A. Stumbrys tiesiai iš gimnazijos suolo pasitraukė į Kęstučio apygardos partizanų gretas. Nuo 1949 m. - Kęstučio apygardos Birutės rinktinės Dubysos rajono vadas. Žuvo 1952 m. liepos 1 d. Raseinių rajono Paviduklės kaimo apylinkėse kartu su būriu veržDamasis iš apsupties - 116

Subačius Antanas-Tauras gimė 1921 m. Merkinės valsčiaus Kiby-šių kaime. Dainavos apygardos partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1947 m. kovo 16 d. - 165

Suveizdis Mykolas-Budrys gimė 1922 m. Biržų apskrities Pandėlio valsčiaus Mikalių kaime. Nuo 1944 m. - Biržų girios partizanas. Po konflikto su partizanų vadovybe apie trejus metus slapstėsi ir nuo MGB pajėgų, ir nuo partizanų, palaikė ryšį tik su bendražygiu E. Žilinsku-Vanagu. Žuvo 1956 m. birželio 15 d. Pandėlio apylinkėse kartu su bendražygiu E. Žilinsku-Vanagu nuo KGB agentų smogikų rankos — 73

Šateikis Antanas-Dargis gimė 1925 m. Telšių apskrities Rietavo valsčiaus Pivorų kaime. Partizanų ryšininkas nuo 1945 m. Į partizanų gretas įstojo 1949 m. kovo 26 d., po to, kai buvo ištremta Šateikių šeima.

Priklausė Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Andriejavo apylinkėse Pivorų-Jankaičių miškuose veikusiam Tonio būriui, vadovaujamam A. Markevičiaus-Tonio. Žuvo 1950 m. liepos 27 d. išduotas buvusio bendražygio, MGB kariuomenės 32-ojo šaulių pulko pajėgoms (iš viso 80 žmonių) apsupus partizanus šalia Jankaičių kaimo rugių lauke. Kar-I tu žuvo likę būrio partizanai - būrio vadas A. Markevičius-Tonis, Z. Skuodaitė-Bendikienė-Ponia ir B. Dausynas-Vainutas. Kūnai buvo išniekinti Endriejavo miestelio aikštėje - 202

Šatkauskas Vladas-Lazdynas gimė 1922 m. Ukmergės apskrities Veprių valsčiaus Knyzlaukio kaime. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Kardžio, vėliau J. Kudelio-Dobilo būriui (Didžiosios Kovos apygarda). Žuvo 1950 m. kovo 13 d. Gelvonų valsčiaus Leščiūnų kaime, Edvardo Paulausko sodyboje — sunkiai sužeistas, nenorėdamas būt: paimtas gyvas į nelaisvę, susisprogdino - 69

Šatkus Alfonsas-Dobilas gimė 1929 m. Tauragės apskrities ir vals čiaus Trakiniškių kaime. 1948 m. pabėgo nuo trėmimo ir įstojo Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanų gretas. Žuvo išduotai 1950 m. gegužės 7 d. Tauragės rajono Stirbaičių kaime kartu su broliu Zigmu ir dar trimis bendražygiais —110

Šatkus Zigmas-Šiaurys gimė 1926 m. Tauragės apskrities ir valsčiaus Trakiniškių kaime. Prasidėjus antrajai okupacijai, buvo paimta; į okupacinę armiją, iš kurios 1946 m. pabėgo ir tapo Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanu. Žalgirio būrio vadas. Žuvo išduotas 1950 m. gegužės 7 d. Tauragės rajono Stirbaičių kaime kartu si broliu Alfonsu ir dar trimis bendražygiais - 110

Šemežys Juozas-Tikras Brolis gimė 1919 m. Kėdainių apskritie Pagirių valsčiaus Steponavos kaime. Vyčio apygardos partizanas nuc 1945 m. Žuvo 1951 m. gruodžio 8 d. - 78

Šemežys Mykolas-Aras, Putinas gimė 1918 m. Kėdainių apskritie Pagirių valsčiaus Steponavos kaime. Partizanas nuo 1944 m. rudens Vadovavo būriui, vėliau rajonui. 1949 m. paskirtas Vyčio apygardo Briedžio rinktinės vadu. 1950 m. liepą, žuvus Vyčio apygardos vadu A. Smetonai-Zygaudui, tapo apygardos vadu. Žuvo 1951 m. balan džio mėn. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu apdovanota Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 72, 74, 76, 78

Šibaila Juozas-Diedukas, Merainis, Gabijus gimė 1905 m. Alytau apskrities Vadenių kaime. Baigęs Alytaus mokytojų seminariją, mokytojavo Alytaus, Ukmergės apskrityse. Buvo aktyvus Šaulių sąjungos na rys, apdovanotas Vytauto Didžiojo 2-ojo laipsnio ordinu. 1944 m. įstoji į Vietinę rinktinę. Partizanavo nuo 1944-ųjų, buvo Didžiosios Kovo apygardos B rinktinės štabo viršininkas, redagavo rinktinės leidinį „Tėvynė šaukia". Nuo 1948 m. vasario mėn. dirbo Rytų Lietuvos (Kalnų srities štabe, po metų deleguotas į kuriamą partizanų vyriausiąją vadovybę. Nuo 1949 m. vasario - LLKS tarybos prezidiumo narys, LLK Visuomeninės dalies viršininkas, leidinio „Prie rymančio Rūpintojėlio" redaktorius. Parengė LLKS politinę programą, LLKS leidinį „Su temų keleivis", partizanų maldyną „Rūpintojėlis". Jam suteiktas pulkininko laipsnis, apdovanotas visų trijų laipsnių Laisvės kovos kryžiai: Žuvo išduotas 1953 m. vasario 11d. Ramygalos apylinkės Aukštadvari kaime. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Šibailai-Merainiui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 21 22, 25, 59, 177

Šimėnas Jonas-Berželis gimė Panevėžio apskrities Subačiaus vali čiaus Papilių kaime. Algimanto apygardos Kęstučio būrio partizanas. Žuvo 1948 m. kovo 12 d. Raguvos valsčiaus Jackagalio kaime - 8:

Šimonis Aloyzas-Strausas, Šposas gimė 1922 m. Utenos apskritie Anykščių valsčiaus Beržoniškio kaime. Partizanas nuo 1944 m. Algimanto apygardos Beržo, vėliau Perkūno būrių partizanas. Žuv 1947 m. patekęs į pasalą Debeikių valsčiaus Ramuldavos girioje. Kūnas buvo išniekintas Debeikių miestelyje - 87

Širvinskas Adomas-Šalmas gimė 1910 m. Ukmergės apskrities Balninkų valsčiaus Pusvaškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Didžiosios Kovos apygardos Vėtros

būriui. Žuvo 1951 m. kovo 16 d. Videniškių apylinkėse kartu su bendražygiais S. Matelioniu-Agronomu ir V. Rinkūnu-Vėtra - 67

Širvys Klemensas-Sakaias gimė 1926 m. Kybartuose. 1944 m. kartu su šeima pasitraukė į Vakarus. Gyveno Hanau, Gunzengauzeno, Merefeldo perkeltųjų asmenų stovyklose. 1950 m. balandį įstojo į amerikiečių žvalgybos mokyklą Kaufbairene, ją baigęs, 1950 m. spalio 3 d. kartu su J. Lukša-Skirmantu ir B. Trumpiu-Ryčiu desantu grįžo į Lietuvą. 1951 m. liepos 20 d. paskirtas Žalgirio rinktinės vadu. 1952 m. liepos 24 d. per kautynes buvo sunkiai sužeistas ir suimtas. Buvo gydomas Pabaltijo karinės apygardos ligoninėje Kaune. Tardomas davė išsamius parodymus, vėliau dvejus metus buvo naudojamas operatyvinėje MGB agentų smogikų grupėje. Nelikus operatyvinio panaudojimo būtinybės, Kl. Širvys buvo nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Mordovijoje. 1970 m. grįžo į Lietuvą. Mirė 2003 m. Kybartuose - 57, 169

Šliteris Urahas-Kaizeris. Manytina, kad tai atsilikęs nuo fronto vokiečių karys, vėliau tapęs Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanu. Žuvo 1949 m. gruodžio 28 d. Tirkšlių ir Gaurelių kaimų apylinkėse kartu su broliais Kačinskais — 206

Šmigelskas Juozas-Smidras gimė 1913 m. Ukmergės apskrities Kavarsko valsčiaus Paberžių kaime. 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis. Žuvo 1949 m. vasario 16 d. Saldutiškio apylinkėse kartu su bendražygiais, Didžiosios Kovos apygardos partizanais S. Satkevičiumi-Gint-vyčiu ir S. Roku-Stumbru - 62, 67

Štrimas Juozas-Putinas gimė 1911 m. Marijampolės apskrities Kazlų Rūdos valsčiaus Bagauskų kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 34-osios kuopos Žvirblio būriui. Žuvo 1949 m. kovo 10 d. Jankų valsčiuje, netoli Žvirgždaičių įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais A. Ardzijausku-Slapuku ir V. Daineliu-Jūrininku. Kūnai buvo išniekinti Jankuose — 202

Šuminskas Pranas-Pėdia gimė Ukmergės apskrityje. Didžiosios Kovos apygardos partizanas. Žuvo 1952 m. — 66

Tankūnas Pranas-Stipruolis. Dainavos apygardos partizanas. Žuvo 1949 m. Leipalingio valsčiuje - 154

Taunys Leonas-Kovas gimė 1900 m. lapkričio 12 d. Šiaulių apskrities Pašvitinio valsčiaus Bučiūnų kaime. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Partizanas nuo 1945 m., vienas Tauro apygardos įkūrėjų. Nuo 1945 m. liepos 19 d. - Tauro apygardos štabo viršininkas, nuo rugpjūčio 15 d. - apygardos vadas. Vadovavo apygardos partizanų statuto, drausmės statuto ir kitų dokumentų rengimui, sukūrė apygardos ir rinktinių organizacinės struktūros pagrindus, nustatė apygardos ir ją sudarančių rinktinių ribas, patvirtino rinktinių vadus, štabų struktūrą ir sudėtį. 1945 m. rugsėjo 16 d. buvo paskirtas Lietuvos išlaisvinimo komiteto (LIK) pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Suimtas 1945 m. spalio 21 d. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme ir 1946 m. spalio 26 d. sušaudytas Vilniaus KGB kalėjime, palaikai buvo užkasti bendrame kape Tuskulėnų dvaro teritorijoje. 1998 m. lapkričio 18 d. LR Prezidento dekretu L. Taunys-Kovas apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties) - 14, 44

Tylaitė Zofija-Gulbė gimė 1924 m. Utenos apskrities Debeikių valsčiaus Ivonių kaime. Partizanų ryšininkė ir rėmėja. Siūdavo partizanams uniformas. 1946 m. Tylų sodyboje buvo įrengtas partizanų bunkeris, kurį 1949 m. suradus MGB organams Z. Tylaitė jau negalėjo gyventi legaliai — pabėgusi nuo persekiojančių emgėbistų, tapo Vytauto apygardos Liūto rinktinės Šmėklos būrio partizane. Žuvo išduota 1951 m. balandžio 12 d. bunkeryje Kušlių miške kartu su bendražygiais Br. Morkūnu-Strausu, F. Mikėnu-Ežiu ir G. Baronu. Kūnai buvo išniekinti Užpaliuose - 209

Trinka Algirdas-Algis gimė 1928 m. Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Valdomų kaime. Partizanas nuo 1945 m. Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Zvelgaičio rinktinės žvalgybos skyriaus viršininkas, vėliau Juozapavičiaus tėvūnijos vadas. Žuvo 1953 m. kovo 24 d. Žagarės rajono Domeikių kaime — 122, 126, 127, 129

Trinka Edmundas-Briedis gimė 1931 m. Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Valdomų kaime. Partizanas nuo 1947 m. Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos štabo narys. Žuvo 1952 m. rugsėjo 2 d. Žagarės rajono Mantoriškių miške kartu su dar trimis bendražygiais — J. Rimeika-Tautiečiu, V. Rudnicku-Birštonu ir A. Verbicku-Bijūnu - 126, 127

Trumpys Benediktas-Rytis gimė 1919 m. Šiaulių apskrities Radviliškio valsčiuje. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. 1950 m. kartu su J. Lukša-Skirmantu ir Kl. Širviu-Sakalu baigė žvalgybos mokyklą ir 1950 m. spalio 3 d. desantu grįžo į Lietuvą. Palaikė radijo ryšio seansus su Vakarais. Žuvo 1951 m. gegužės 20 d. bunkeryje Zapyškio apylinkės Altoniškių miške - 57, 169

Tumėnas Zigmas-Kęstutis gimė 1928 m. Utenos apskrities Tauragnų valsčiaus Duobulės kaime. 1950 m. rugsėjį įstojo į Vytauto apygardos Lokio rinktinės Laisvės partizanų būrį, vadovaujamą J. Dūdėno-Vyno. 1951 m. lapkričio 23 d. Daugailių valsčiaus Polekniškių kaime, panaudojus specialų preparatą, Z. Tumėnas-Kęstutis, būrio vadas J. Dudėnas-Vynas ir dar trys jo būrio partizanai buvo užmigdyti ir suimti. 1952 m. birželio 7 d. Z. Tumėnas-Kęstutis Karo tribunolo nuteistas mirties bausme. 1952 m. rugpjūčio 18 d. sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime — 96

Tušys Alfonsas-Papuošalas gimė 1923 m. Ukmergės apskrities Kad-rėnų kaime. Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 5-ojo bataliono 2-osios kuopos vadas. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Taujėnų valsčiaus Karveliškių kaime P. Matuškevičiaus sodyboje įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais broliu Kazimieru ir St. Zalagėnu-Ripka — 66

Tušys Kazimieras-Nemunas gimė 1912 m. Ukmergės apskrities Kad-rėnų kaime. Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 5-ojo bataliono 1-osios kuopos vadas. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Taujėnų valsčiaus Karveliškių kaime P. Matuškevičiaus sodyboje įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais broliu Alfonsu ir St. Zalagėnu-Ripka - 66

Urbanavičius Alfonsas-Strūna gimė 1924 m. Telšių apskrities Telšių valsčiaus Judrėnų kaime. Nuo 1944 m. visa Urbanavičių šeima buvo partizanų rėmėjai ir ryšininkai. 1948 m. A. Urbanavičius įstojo į Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų gretas. Nuo 1948 m. - Šatrijos rinktinės štabo viršininko K. Andriuškos-Linksmučio adjutantas. 1950 m.

gegužės 22 d., žuvus K. Andriuškai, perėmė štabo viršininko pareigas. Žuvo 1950 m. spalio 1 d. Telšių rajono Pušinės miške kartu su bendražygiais St. Rekašiumi-Lakūnu, K. Bagdonu ir L. Sabaliausku - 136, 137

Urbonas Jurgis-Lakštutis gimė 1924 m. vasario 2 d. Utenos apskrities Anykščių valsčiaus Stakių kaime. Perkūno būrio vadas, Algimanto apygardos štabo spaudos ir švietimo skyriaus viršininkas. Redagavo Algimanto apygardos štabo periodinį leidinį „Partizanų kova" (1947 m. gegužės mėn.—1948 m. vasario mėn.), Šarūno rinktinės štabo periodinį leidinį „Pragiedruliai" (1947-1948 m.), rengė ir redagavo neperiodinį leidinį „Neįveiksi, sūnau, šiaurės". Žuvo 1948 m. vasario 2 d. prie Duobulės miško Andrioniškio valsčiuje traukdamasis iš apsupties - 74, 87, 179

Urbonas Mykolas-Liepa gimė 1919 m. Molėtų valsčiaus Daroniš-kio kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vytauto apygardos Viesulo būrio, vėliau Perlo rajono vadas. Suimtas 1951 m. gruodžio 20 d. (kartu su B. Kalyčiu) ir 1953 m. liepos 4 d. sušaudytas - 167

Uzdyla Jonas-Vieversys gimė 1923 m. Seinų apskrities Šventežerio valsčiaus Agarinių kaime. Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas, būrio vadas. Žuvo 1951 m. gruodžio 26 d. Lazdijų rajono Bagdononių kaime įrengtame bunkeryje kautynėse su MGB pajėgomis kartu su Šarūno rinktinės vadu Alfonsu Petruškevi-čiumi-Rimvydu, Algirdu Marcinkevičiumi-Laime, Jurgiu Adomavičiumi-Artoju, Vladu Jarmala-Ąžuolu — 39

Vaičekauskaitė Kazimiera. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanė — 144

Vaičekauskas Juozas-Kovarnis. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. sausio 21 d. - 138, 144

Vaičėnas Balys-Liubartas, Lordas gimė 1915 m. Rokiškio apskrities Obelių valsčiaus Vaičėnų kaime. 1944 m. Obelių valsčiaus Kriaunų ir Aleksandravėlės apylinkėse organizavo pirmuosius partizanų būrius, kuriuos dar metų pabaigoje sujungė į Vyčio kuopą ir jai vadovavo. 1948 m. gruodžio 16 d. paskirtas Lokio rinktinės spaudos ir švietimo skyriaus viršininku. Leido ir redagavo laikraštį „Sutemų keleivis". 1950 m. paskirtas Vytauto apygardos štabo operatyvinio skyriaus viršininku. Kartu tapo ir apygardos vado pavaduotoju. 1951 m. sausio 26 d. B. Vaičėnas paskirtas Vytauto apygardos vadu ir Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado pavaduotoju. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d. kartu su šešiais bendražygiais Utenos rajono Strazdų kaime — 96, 103

Vaikšnoras Konstantas-Tigras gimė 1925 m. rugpjūčio 1 d. Seinų apskrities Leipalingio valsčiaus Buteliznos kaime. Partizanas nuo 1945 m. Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Vytenio tėvūnijos vadas. Žuvo 1949 m. sausio 2 d. Leipalingio valsčiaus Krivonių kaime. Kūnas buvo išniekintas Leipalingyje - 34

Vailionis Boleslovas-Narsuolis gimė 1920 m. Lazdijų apskrities Leipalingio valsčiaus Jovaišių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Būrio vadas, Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vado pavaduotojas. Žuvo 1951 m. rugsėjo 27 d. Veisiejų apylinkėse Bestraigiškės miške netoli Demeniškių kaimo kartu su Dainavos apygardos vadu J. Gegužiu-Diemedžiu,

Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vadu Br. Šalaševičiumi-Žilvičiu ir dar trimis bendražygiais — 41

Vainoraitė Aniceta-Severiutė gimė 1928 m. Telšių apskrities Plungės valsčiaus Gomantlaukio kaime. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanė. Žuvo 1951 m. sausio 23 d. Rietavo rajono Želaičių kaime kartu su broliu Zigmantu ir M. Kleiba-Dagiu - 144

Vainoras Zigmantas gimė 1931 m. Telšių apskrities Plungės valsčiaus Gomantlaukio kaime. 1949 m. įstojo į Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų gretas. Žuvo 1951 m. sausio 23 d. Rietavo rajono Želaičių kaime kartu su seserimi Aniceta-Severiute ir M. Kleiba-Dagiu - 138, 144

Vaišnoras Kazys-Pocius gimė 1923 m. Šiaulių apskrities Papilės valsčiaus Dusų kaime. Genio (Voverės) rinktinės Vinkšnos būrio, nuo 1949 m. - Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės

Juozapavičiaus tėvūnijos Ąžuolo būrio partizanas. Žuvo 1953 m. kovo 24 d. Žagarės rajono Domeikių kaime kartu su dviem bendražygiais - 122, 126, 129

Vaitelis Danielius-Briedis gimė 1913 m. rugpjūčio 5 d. Panevėžio apskrities Vadoklių valsčiaus Geležių kaime. 1938 m. baigė karo mokyklą ir gavo artilerijos leitenanto laipsnį, tarnavo Panevėžyje. Pajuosčio kariniame dalinyje išklausė aviacijos kursą ir gavo vyr. leitenanto laipsnį. 1944 m. tarnavo Vietinėje rinktinėje. Nuo pat antrosios sovietų okupacijos pradžios ėmė burti partizanus Lėno miške. 1944 m. rugpjūtį buvo paskirtas 1-ojo Ukmergės apskrities būrio vadu. Jo vadovaujami partizanai 1944 m. spalį užėmė Siesikų miestelį, išvadavo iš areštinės sovietų suimtus gyventojus. 1944 m. pabaigoje D. Vaitelis tapo Vyčio apygardos vadu. 1948 m. gegužės 13 d. Taujėnų valsčiuje, prie Juodvisinės kaimo D. Vaitelį, jo pavaduotoją J. Kilijoną-Miką ir štabo apsaugos grupės vadą A. Šyvį-Šalapką užpuolė MVD kareiviai ir stribai. D. Vaitelis, sužeistas į koją, nusišovė, o jo kovos draugai žuvo. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu Vyčio apygardos vadas D. Vaitelis-Briedis buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 72, 74

Vaitkevičius Pranas-Tigras gimė 1923 m. Seinų apskrities Lazdijų valsčiaus Panarvės kaime. Nuo 1944 m. - Tauro, vėliau Dainavos apygardos Šarūno rinktinės partizanas, būrio vadas. Žuvo 1951 m. Lazdijų rajono Vaideliotų kaime - 39

Vaitkus Stasys-Gediminas gimė 1930 m. Raseinių apskrities Siručių kaime. Prisikėlimo apygardos partizanas. Žuvo 1952 m. gegužės 18 d. Tytuvėnų apylinkėse, Sandraviškės miške - 151

Varnas Algirdas-Gaidelys gimė 1924 m. Utenos apskrities Anykščių valsčiaus Virkujų kaime. Nuo 1946 m. - Vytauto apygardos Aro būrio partizanų rėmėjas ir ryšininkas. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. Priklausė Aro būriui. Žuvus būrio vadui, vadu tapo A. Varnas. Žuvo 1952 m. kovo 5 d. Debeikių apylinkės Stalėriškio kaime - 100

Varnas Vaclovas-Jokeris gimė 1920 m. Ukmergės apskrities Vareikių kaime. Priklausė Didžiosios Kovos apygardos Br. Jakubonio-Stiklo būriui. Žuvo 1948 m. netoli Užugurių, kelyje Užugiriai-Siesikai - 66

Vasiliauskas Vytautas-Vyturėlis gimė 1927 m. Telšių apskrities Luokės valsčiaus Pavirvyčio kaime. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanas. Žuvo 1949 m. rugsėjo 29 d. Telšių apskrities Biržuvėnų miške įrengtame bunkeryje kartu su savo broliais Antanu, Blažiejumi ir Justinu - 137

Venskaitis Steponas-Bijūnas gimė 1922 m. Tauragės apskrities ir valsčiaus Kaziškių kaime. LLA narys, mokytojas. Nuo 1946 m. -Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanas. Nuo 1949 m. pavasario - Kęstučio apygardos agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas. Žuvo išduotas 1949 m. birželio 8 d. Kaziškių miške kartu su Kęstučio apygardos vadu A. Miliuliu-Algimantu ir A. Norkumi-Linksmučiu — 109

Vepštas Jonas-Paukštelis gimė 1925 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Petriškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vyčio apygardos Paukštelio būrio vadas, nuo 1951 m. sausio - Gedimino rinktinės vadas. Žuvo 1951 m. kovo 14 d. Panevėžio rajono Glitėnų kaime kautynėse su MGB pajėgomis. Kartu žuvo dar devyni bendražygiai -159

Vepštas Vytautas-Žvaigždutė gimė 1929 m. Panevėžio apskrities Ramygalos valsčiaus Petriškių kaime. Vyčio apygardos Paukštelio būrio partizanas. Žuvo 1953 m. balandžio 18 d. Krekenavos apylinkėse Rodų miške įrengtame Gedimino rinktinės štabo bunkeryje nuo agentų smogikų rankos. Kartu žuvo Gedimino rinktinės vadas E. Daučiū-nas-Jokeris - 159

Verbickas Antanas-Bijūnas gimė 1927 m. Šiaulių apskrityje, Žagarėje. Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės partizanas, Ąžuolo būrio skyriaus vadas. Žuvo 1952 m. rugsėjo 2 d. Žagarės rajono Mantoriškių miške kartu su dar trimis bendražygiais — J. Rimeika-Tautiečiu, E. Trinka-Briedžiu ir V. Rudnicku-Birštonu -126, 127, 129

Vilčinskas Jonas-Algirdas gimė 1930 m. Jurbarko valsčiaus Paant-vardžio kaime. Nuo 1949 m. — Kęstučio apygardos Vaidoto rinktinės Mindaugo būrio partizanas, J. Žemaičio-Vytauto ryšininkas. Kiek vėliau buvo paskirtas Vaidoto rinktinės vadu, dar vėliau - Kęstučio apygardos štabo nariu, Vakarų Lietuvos (Jūros) srities štabo nariu, o nuo 1953 m. birželio 19 d. — Kęstučio apygardos vadu. Žuvo 1953 m. rugsėjo 18 d. nuo agentų smogikų rankos. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu J. Vilčinskas-Algirdas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 106

Vilutis Vytautas-Perkūnas gimė 1920 m. Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Kunigiškių kaime. Algimanto apygardos Jauniaus būrio partizanas. Žuvo 1948 m. spalio mėn. kartu su penkiais bendražygiais - 86

Vitkauskas Pranas-Granitas gimė 1908 m. lapkričio 1 d. Šiaulių apskrities Kuršėnų valsčiaus Tulkinčių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Vadovavo Ventos partizanų grupei, priklausiusiai Žemaičių apygardai. Žuvo 1952 m. gruodžio 19 d. Kuršėnų rajono Budliškių kaime - 129

Vitkauskas Viktoras-Saidokas, Karijotas gimė 1920 m. Kauno apskrities Čekiškės valsčiaus Venclovіškių kaime. Dirbo buhalteriu „Kaspino" galanterijos fabrike Kaune. 1948 m. pradėjus jį raginti stoti į komunistų partiją ir verbuoti MGB, išėjo partizanauti. 1949 m. spalio 25 d. paskirtas Tauro apygardos vadu. Jausdamas ypatingą atsakomybę istorijai, rūpinosi partizanų archyvų saugojimu, partizanų mirties nuosprendžių pagrįstumu, partizanų elgesiu, žinių apie žuvusius kovotojus rinkimu. Žuvo dėl išdavystės patekęs į pasalą 1951 m. vasario 2 d. Šakių rajono Endrikių kaime. 1998 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu V. Vitkauskui-Saidokui suteiktas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinas (po mirties) — 33, 44, 57, 181

Vitkus Juozas-Kazimieraitis gimė 1901 m. gruodžio 10 d. Mažeikių apskrities Skuodo valsčiaus Ketūnų kaime. 1920 m. įstojo į Kauno karo mokyklą. Kovojo su bermontininkais ir lenkais Širvintų— Giedraičių fronte. 1929-1934 m. studijavo Briuselio karo akademijoje, tapo diplomuotu karo inžinieriumi. Nuo 1938-ųjų, gavęs pulkininko leitenanto laipsnį, dėstė Karo mokykloje inžineriją. Prasidėjus karui, pasitraukė iš Raudonosios armijos. Vokiečių okupacijos metais buvo Lietuvių fronto Vilniaus štabo narys, pogrindinėje karo mokykloje LLA nariams dėstė karo inžinerijos disciplinas. 1945-aisiais pasitraukė į mišką, įkūrė Dzūkų grupės partizanų štabą, parengė pirmus direktyvinius dokumentus, kūrė organizacines struktūras, suformavo Merkio rinktinę. 1945 m. lapkričio 18 d. įkūrė A apygardą. 1946 m. balandžio mėn. su Tauro apygardos vadovybe suformavo vieningą partizanų sritį ir buvo išrinktas Pietų Lietuvos partizanų srities vadu. 1946 m. liepos 2 d. J. Vitkus kartu su štabo pareigūnais Žaliamiškyje netoli Liškiavos susidūrė su MVD kariuomene, buvo sunkiai sužeistas ir netrukus mirė. Po mirties J. Vitkui-Kazimieraičiui suteiktas Laisvės kovos karžygio vardas, jis apdovanotas 1-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais ir ąžuolo lapais. 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 9, 14, 28

Voveris Juozas-Špokas gimė 1922 m. Trakų apskrities Onuškio valsčiaus Smalių kaime. Nuo 1945 m. - Dainavos apygardos partizanas. Žuvo 1949 m.-32

Voveris Vaclovas-Žaibas gimė 1922 m. Trakų apskrities Onuškio valsčiaus Bakaloriškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Nuo 1948 m. rugpjūčio vadovavo Kazimieraičio rinktinei, 1948 m. lapkritį paskirtas Dainavos apygardos vado pavaduotoju. Dalyvavo apie trisdešimtyje kautynių su okupacine kariuomene ir vietiniais kolaborantais — stribais. Žuvo 1949 m. kovo 7 d. Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Kalesninkų miške MGB agentams K. Kubilinskui ir A. Skinkiui išdavus apygardos vadavietę. Po mirties jam suteiktas Laisvės kovotojo karžygio vardas. 1997 m. lapkričio 20 d. LR Prezidento dekretu V. Voveriui-Žaibui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (po mirties) - 31, 36

Zakaras Vytautas gimė 1923 m. Sėtoje. Į Vyčio apygardos partizanų gretas įstojo 1949 m., priklausė Antano Palinausko-Klevo būriui. Žuvo 1956 m. rugsėjo 14 d. Ukmergės rajono Reniūnų kaime nuo agento smogiko B. Jasiūno rankos — 74

Zalagėnas Steponas-Ripka gimė 1914 m. Panevėžio apskrities Vadoklių valsčiaus Kunigiškių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Vyčio apygardos vadoj. Krištaponio būriui. 1945 m. pradžioje kautynėse Lėno miške buvo sunkiai sužeistas, apie metus gydėsi ir slapstėsi. Pagijęs 1946 m. prisijungė prie Br. Jakubonio-Stiklo būrio, veikusio miškuose

tarp Vidiškių ir Taujėnų. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Taujėnų valsčiaus Karveliškių kaime P. Matuškevičiaus sodyboje įrengtame bunkeryje kartu su bendražygiais, Didžiosios Kovos apygardos partizanais broliais Kazimieru ir Alfonsu Tušiais - 66

Zdanavičius Juozas-Trispalvis gimė 1925 m. Alytaus apskrities Simno valsčiaus Gražulių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Dainavos apygardos Trispalvio būrio vadas. Žuvo 1948 m. vasario 11d. Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos kaime kartu su bunkerio laikytoju J. Karausku ir dar keturiais bendražygiais. Kūnai buvo išniekinti Lazdijuose — 210

Zinkevičius Bronius-Artojas gimė 1921 m. Saldutiškio valsčiaus Sū-dalaukio kaime. 1944 m. vasarą Saldutiškio valsčiuje suorganizavo pirmuosius partizanų būrius ir jiems vadovavo. 1945 m. rudenį pradėjo leisti laikraštį „Aukštaičių kova" (redagavo Pranas Ivonis). Buvo paskirtas Vytauto apygardos organizacinio skyriaus viršininku, nuo 1945 m. gruodžio laikinai ėjo ir vado pareigas. Žuvo 1946 m. spalio 11 d. Sūdalaukio kaime. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu Br. Zinkevičius-Artojas apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) — 95

Žaliaduonis Vincentas-Rokas, Cezaris, Djakonas gimė 1910 m. lapkričio 2 d. Lazdijų valsčiaus Kučiūnų kaime. Baigė Lazdijų „Žiburio" gimnaziją. 1935-1938 m. mokėsi Kauno karo mokykloje. Ją baigęs buvo paskirtas į Ukmergę. 1939 m. grąžinus Vilnių Lietuvai, su savo vadovaujamu pulku atvyko į Vilnių. 1944 m. rugpjūčio mėn. pradėjo partizanauti. 1946 m. spalio 1 d. paskirtas Vytauto apygardos Tigro rinktinės vadu. Kurį laiką buvo Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado pavaduotojas. Jam tiesiogiai dalyvaujant ir vadovaujant Ignalinos ir Švenčionių rajonuose, taip pat Baltarusijoje įvykdyta daugiau kaip 30 akcijų prieš sovietinius aktyvistus. Žuvo 1952 m. kovo 27 d. aktyvaus partizanų rėmėjo Vaiškūno sodyboje Švenčionių rajono Bujutiškės kaime karinės čekistinės operacijos metu kartu su partizanu M. Cicėnu-Erškėčiu. Kūnai buvo išniekinti Ceikiniuose. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu V. Žaliaduonis apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (po mirties) - 97

Žemaitis Jonas-Vytautas, Tylius, Ilgūnas gimė 1909 m. kovo 15 d. Palangoje. 1929 m. baigė Kauno karo mokyklą, studijavo Prancūzijos artilerijos mokykloje. Jam suteiktas kapitono laipsnis. 1944 m. Šiluvos ir Tytuvėnų valsčiuose suorganizavo apie 150 vyrų į Vietinę rinktinę ir pats tapo šios rinktinės 310-ojo bataliono vadu. Vokiečiams išformavus rinktinę, kurį laiką slapstėsi, o nuo 1945-ųjų tapo Žebenkšties rinktinės štabo viršininku. 1947 m. gegužės mėn. buvo išrinktas Kęstučio apygardos vadu. 1948 m. gegužę įkūrė Vakarų Lietuvos (Jūros) sritį, tapo jos vadu. 1949 m. vasario mėn. partizanų vadų suvažiavime J. Žemaitis buvo išrinktas LLKS tarybos prezidiumo pirmininku, taip pat laikinai ėjo gynybos pajėgų vado pareigas. Jam suteiktas partizanų generolo laipsnis. 1951 m. gruodžio mėn. ištikus insultui atsisakė pareigų (jas vėl pradėjo eiti 1953-iųjų pavasarį) ir gulėjo paralyžiuotas bunkeryje Jurbarko rajono Šimkaičių miške. 1953 m. gegužės 30 d. bunkeris buvo išduotas, J. Žemaitis suimtas gyvas. 1954 m. lapkričio 26 d. sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime. 1997 m. vasario 14 d. LR Prezidento dekretu J. Žemaičiui-Vytautui suteiktas Vyčio kryžiaus 1 -ojo laipsnio ordinas (po mirties) — 9, 15, 19, 22, 25, 105-107

Žičkus Steponas-Vasaris gimė 1926 m. Tauragės apskrities Mozeriškės kaime. 1948 m. įstojo į Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanų gretas. Kovojo J. Stočkaus-Eimučio, vėliau Ryko būriuose. Nuo 1949 m. rudens veikė Kęstučio apygardos štabo apsaugos grupėje. 1950 m. gegužę pateko į nelaisvę. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1951 m. gegužę - 105

Žygelis Jonas-Ilgūnas gimė 1924 m. Utenos apskrities Alantos valsčiaus Zygeliškių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1945 m. Priklausė Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės 3-iajai kuopai. Žuvo 1951 m. gruodžio 25 d. Padvarnių kaimo apylinkėse kartu su A. Bytautu-Garsu - 62

Žilinskas Edvardas-Vanagas gimė 1923 m. Biržų apskrities Pandėlio valsčiaus Vikšnių kaime. Nuo 1946 m. — Biržų girios partizanas. Žuvo 1956 m. birželio 15 d. Pandėlio apylinkėse kartu su bendražygiu M. Suveizdžiu-Budriu nuo KGB agentų smogikų rankos — 73

Žilys Aloyzas-Žirnis gimė 1924 m. Rokiškio apskrities Svėdasų valsčiaus Ciukų kaime. Algimanto apygardos Žalgirio, Tauro būrių partizanas. Žuvo kartu su bendražygiais J. Lapieniu-Dariumi ir, manoma, H. Danilevičiumi-Vidmantu 1949 m. lapkričio 1 d. Šimonių girioje, išduotame Algimanto apygardos Šarūno rinktinės štabo bunkeryje prie Dienionių ežero - 86

Žilys Antanas-Zaibas gimė 1917 m. rugsėjo 20 d. Ukmergės apskrities Siesikų valsčiaus Jurgelioniu kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Vyčio apygardos J. Krištaponio būriui. Vėliau buvo paskirtas Žaibo būrio, veikusio Taujėnų, Lėno, Juodgirio miškuose, vadu. Žuvo 1949 m. gegužės 16 d. Varilėnų miške įrengtoje partizanų stovykloje neaiškiomis aplinkybėmis — 74, 81

Žindžius Feliksas-Tigras gimė 1913 m. Šakių apskrities Jankų valsčiaus Tamošbūdžio kaime. Šaulių sąjungos narys, Jankų šaulių būrio vadas. Partizanas nuo 1945 m. Priklausė Tauro apygardos Žalgirio rinktinei. Vadovavo 36-ajai kuopai. Nuo 1948 m. pabaigos - Žalgirio rinktinės organizacinio skyriaus viršininkas, nuo 1949 m. rugsėjo 16 d. — rinktinės štabo viršininkas, nuo 1950 m. sausio - Žalgirio rinktinės vadas. Žuvo išduotas 1950 m. rugsėjo 27 d. Kazlų Rūdos apylinkės Ardzijauskų kaime — 33

Žiogas Adolfas-Dildė gimė 1921 m. Šiaulių apskrities Šiaulėnų valsčiaus Gelažių kaime. Partizanas nuo 1944 m. Priklausė Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinei — partizanavo P. Morkūno-Drako, vėliau L. Caporkaus-Zirgūno, dar vėliau J. Šukio-Liutauro vadovaujamame būryje. 1950 m. gegužę buvo apnuodytas specialiu preparatu ir suimtas. Kankintas, bandytas užverbuoti agentu smogiku. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme ir 1951 m. birželio 7 d. sušaudytas Vilniuje - 125

Žukauskas Balys-Princas, Komendantas gimėl915m. Andrioniškio valsčiaus Butkiškio vienkiemyje. Lengvenio būrio partizanas. Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado A. Slučkos-Šarūno adjutantas. Suimtas 1949 m. spalio 28 d., MGB pajėgoms šturmuojant srities štabo bunkerį. Nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Vorkutoje. Grįžo į Lietuvą 1958 m. Gyvena Anykščiuose - 21

Žukauskas Vytautas-Mėnulis gimė 1927 m. Kėdainių apskrities Silkių kaime. Į partizanų gretas įstojo 1946 m. Kovojo Didžiosios Kovos apygardos Žilvičio, Kęstučio, Dobilo būriuose. Žuvo 1955 m. sausio 17 d. Jonavos rajono Kunigiškių kaime — 65

Parengė Dalius Žygelis

FOR FREEDOM AND FATHERLAND

'...It is enough to consider the partisan struggle. How many men there were in the first days — strong as oaks and brave as lions. Only a few of those have remained amongst us to this day. The faces of the fallen pass, again and again, in front of our eyes. And how numerous they are — a whole world of the dead! Who will understand, who will describe their heroism, whose like the world has not heard of until now? Will the future know how to give what is due to the heroic sacrifice of these people? Part of the nation will understand them, but there will be some who will trample all this into the mud...'

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS,* *Commander of Dainava military district*

PREFACE

There are dozens of books that narrate, in various ways, the story of an extraordinary decade in the history of Lithuania — the decade of the partisan resistance. These books include the narratives of the partisans themselves — of the ones who survived — as well as narratives of their liaison agents and supporters, of the women who loved them and were loved in turn, of their brothers and sisters. They also include the collections of documents and diaries that contain thoughts of the fallen, written down, perhaps, with no hope that anyone would ever read and understand them. Sometimes they also include academic research and monographs of professional historians. In any case, one may state with confidence that the partisan war is well-known, at least in Lithuania, and that its names, dates, and events are known, as well... What kind of history we will write for it, time alone will show. As someone unoriginally, but aptly put it, every generation writes its own history, or history for itself, interpreting in its own peculiar way the causes, effects, and motivations of the historical events. Yet such considerations are less important than the need for this period of history to find its proper place both in collective memory and in academic studies.

In contrast to the sources already mentioned that may help us in our study of partisan history, the huge archive of partisan photographs has been unduly neglected. Those photographs may be approached from two points of view. On the one hand, one may use

them as documentary material for studying the partisans' everyday life, dress, and armaments. On the other hand, one may observe in them the faces and eyes of young men and women, and sometimes these are more eloquent than most texts. The photographic evidence consists of thousands of photographs scattered in museums and in public, as well as private, archives throughout Lithuania. From a more pragmatic standpoint, this testimony of a period fraught with extraordinary tension raises controversial thoughts in that it presupposes the question: was it not a crude violation of the rules of conspiracy? Can anything justify the risk of having photographs taken? For we know that once those photographs had found their way into the hands of the MGB (Ministry for the State Security, precursor of the KGB), they became an instrument in analysing the composition of partisan groups, and also turned into incriminating evidence. This evidence was used in the repression of the family members of the identified partisans, as well as against the arrested participants of the struggle for freedom. This is attested by the case-documents from the KGB archives, where photographs were treated not only as visual source-material, but also used as documentary evidence in the interrogations, and were thus included in the prosecution's file. The photographs attached to such legal files have the persons represented in them meticulously numbered, and are covered with Russian inscriptions that show they have been carefully studied.

' Partisans ' battle-names, assumedfor the reasons of conspiracy, are printed after a hyphen. Sometimes there are more than one alias — additional ones follow after comma. Wherever these aliases, appellations of military districts, periodical titles vel sim are translatable, their translation is provided within square brackets.

Why then, one may ask, do we have so many photographs from every single partisan military district? It is true that some of the commanders - such as Juozas Vitkus-Kazimieraitis, Jonas Žemaitis-Vytautas, and several others -are hardly ever to be found in the photographs. Yet this does not alter the nature of the problem, for even these commanders did not forbid taking pictures, nor did they seek in any way to regulate this activity, despite consistently avoiding being photographed themselves. Besides, one may note that taking pictures was shunned in 1944— 1946 — there are hardly any pictures from that period. 1946 marks a change in the tactics of partisan activity: conspiracy becomes the top priority, operative units get smaller, major military clashes are avoided etc. It is paradoxical that almost precisely at this moment there is a noticeable increase in the number of photographs, as taking photographs becomes a universal practice in 1947. There are photographs taken of important events, such as conventions and meetings of the commanders, training exercises, etc., and of individual partisans, both supreme commanders and ordinary fighters. Former partisans recount how they tried to hide and disguise inferior clothes or shoes that were falling apart, and sometimes several fighters took their turns to be photographed wearing the same pair of military trousers.

Many photographs were posed with a view to imitate certain kind of activity - for example, the publishing of underground periodicals. The Commander of Dainava military district, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, records this practice in his diary: 'Yesterday we were all photographed as we were playing strenuous workers, we even brought along two typewriters for this purpose. We were supposed to represent military head-quarters at work. One may notice that some photographs contain imitations of training exercises,

exchanges of fire, military raids *vel sim.* Thus partisan photographs, just like any documentary source, should not be approached uncritically. On the other hand, the clarification of this circumstance may help to answer, at least partly, the earlier question why the photographs were thought to be worth taking, even taking into account the risks involved.

It is apparent that by the end of 1946 there were no so-called 'accidental' people left in the forests anymore. ('Accidental people' meaning persons hiding from Soviet military mobilisation, romantics who had joined the fight only for a few weeks etc.) The situation was becoming increasingly more transparent, just as the hope of achieving the goals of military struggle and remaining alive was decreasing. In the full recognition of this fact, and also maintaining their struggle to be a significant period in the Lithuanian history, the partisans sought to leave behind a panoramic view of the various aspects of their activity, a view that would be as wide and as comprehensive as possible, for the benefit of future generations. One can only try to guess just how important it was for them to survive, even if only in a photograph, and to bequeath their smile or sadness to the future, if not in their living offspring, then at least in their photographic likeness. Of course, diaries were also written, particular events documented, the documents from the head-quarters were filed, and archives formed. In most cases all of this was simply placed inside huge tin cans for milk or water and buried. Only one or two reliable persons would be informed of their whereabouts. In other words, the partisans did everything within their reach to preserve and to pass on to the future the signs of their times, and without those signs the complex mosaic of Lithuanian history would never be complete.

The present album seeks to follow the structure dictated by the logic of history itself. Each of its chapters is devoted to a partisan military district, of which there were nine, or to a topic that constitutes a focus of attention in its own right, such as the partisans' supreme command, armament, periodicals *vel sim.* Every chapter contains a textual part which conveys the essential information and which, along with the captions of the photographs and the extended index, forms the informatory part of the album. Thus the authors' intention is to relate the history of the post-war partisan movement in a manner that would be accessible even to those who are uninformed or know very little about it. In selecting photographs for the album, the editors did not limit themselves to the archives of the Museum of Genocide Victims. The editors are grateful to those museums and private persons who lent photographs and assisted in the identification of the persons depicted, thus helping to dispel the mists of oblivion at the same time. The editors express their gratitude to the direction of Šiauliai 'Aušra' Museum, as well as to their dear colleague, Aurelija Malinauskaitė, to Utena Ethnographic Museum, to Skuodas Museum, to the National Museum of Lithuania, to historians and ethnographers: Stasys Burba, Edvardas Dirmeikis, Andrius Dručkus, Juozas Jankauskas, Alfredas Jonušas, Romas Kaunietis, Jonas Ozgirdas, Zita Paulauskaitė, Valdas Striu-žas, Gintaras Šidlauskas, Aldona Vilutienė, to partisan Leonas Laurinskas, and to all who have helped with their advice and consultations. Only the joining-together of such allied force enabled us to summarise in this book our work of fourteen years that were spent collecting partisan photographs, and to present it as a testimony of those events that were taking place in Lithuania from 1944 to 1953.

In the years 1944—1945 Europe and the whole world was dizzily happy with the thought that the threat posed by Nazism had finally been overcome, and that the war which carried away millions of lives, destroyed cities, and changed the world, was finally over... Lithuania, as well as other Baltic states that had lost their independence already in 1940, and which were beginning to feel the peculiar flavour of the 'Soviet paradise', was dominated by very different feelings.

It was then that a battle started in Lithuania, a national war which aimed at the restitution of the Lithuanian state. Thousands of men gathered in the forests drawn by the hope that the military stand against the Soviets would not have to be long — only as long as it took to pass the resolutions of the Peace Conference which were supposed to implement the principle of national self-determination. Sadly, Lithuania's hopes and confidence in it were dashed: for nine years Lithuania was obliged to wage its war all alone.

By 1945 the forests of Lithuania may already have contained around 30,000 partisan fighters, commanded by former officers of the Lithuanian Army, by the members of voluntary pre-war Sauliai [Riflemen] Association, students and school-teachers. Large units of up to 200 men were formed and their battles with the Soviet Army had features characteristic of engagements between two regular armies. In the first years of armed resistance (1944-1946) alone ca. 10,000 partisans were killed, while the overall death toll for the whole period of resistance is estimated at over 20,000 partisans (and ca. 2,000 liaison agents and supporters).

At first armed resistance was to some extent irregular and sporadic, and the structure of the movement, based on military territorial principles, formed very gradually and with immense difficulties. Until 1948 three military regions were formed in the whole territory of Lithuania; each region was made up of military districts, districts consisted of brigades with their own operating areas, and brigades further consisted of companies and platoons. Structural subdivisions had their own subordinate headquarters which, at least until 1948, were commanded by the officers of the former Lithuanian Army.

The partisans promulgated documents prescribing military regulations through which they sought to maintain military discipline, and also to avoid unauthorised activities and unnecessary bloodshed. The same purpose was served by the introduction of military uniforms and badges as well as other appropriate signs of recognition.

On 16th February 1949, the supreme command of the partisan movement, the Presidium of the Council of the Lithuanian Freedom Struggle Movement (*Lietuvos laisvės kovos sąjūdis*, or LLKS), was established. Unlike previous attempts at unified organisation, this supreme command succeeded in securing the allegiance and subordination of all the Lithuanian partisan commanders who participated in the constitutive assembly. The political Declaration of LLKS — a document which is now recognised as an integral part of the Lithuanian legal system -bridges the historical chasm between the Lithuania of 1990 and the Lithuania of 1918. An aspiration for freedom, independence, and democracy is

part of that all-important legacy of guiding values bequeathed to the future Lithuania by the generation that lived by the principle, 'Give to Fatherland that which you owe'...

PARTISAN SUPREME COMMAND

'... We desire that all that is best in the programmes of our military movement be expressed in the joint programme of unity of the movement of struggle for freedom, and would be our guiding light both now and in the future.

In the fight for freedom and independence the most suitable and successful leadership can be provided by one organisation that stands at the very spearhead of the interests of the struggle for freedom. Whoever tries to study the matter more profoundly will have to recognise that this is its axiom. That fight can be commanded by the organisation, which would identify itself with the present aspirations andfeelings of the nation, which would be a sign-post and a guide to the future full ofhopes. (In this kind of existential struggle one most often does not rely on well-trodden paths and seeks new evolutionary clearings, as well as striving for new impulses.)

Such an organisation, standing in the very vanguard ofthe interests ofthe struggle forfreedom, was represented by separate active organisations in the movement ofstruggle for freedom - the organisations that had unified goals, were joined by the spiritual ties of the fight, and sought to establish a uniform totality of the fighters for the sake of freedom and independence of our fatherland.'

JUOZAS KASPERAVIČIUS-VISVYDAS, *Commander of the Kęstutis military district*

In 1949, after five years of supreme effort, and having sustained most terrible losses, the partisan commanders of all Lithuania gathered in an underground hide out in the village of Minaičiai near Radviliškis. They confirmed that the remaining obstacles to unification had been overcome and that thereby the partisan supreme command was established in the form of the Presidium of the Council of the Lithuanian Freedom Struggle Movement (LLKS). The representatives from all partisan military districts and regions of Lithuania had achieved the objective that they had all been striving for since 1945, when the officers of the former Lithuanian Army and the members of the Sauliai Association undertook to command the emerging partisan units. These people, well aware of the necessity for centralised command and for mutual communications, started working towards this objective from the outset. The origin of the idea of forming central military command came from the military districts of South Lithuania that were established first — the military districts of Tauras and Dainava. Freedom fighters in command of these districts — Col. Juozas Vitkus-Kazimieraitis, Capt. Domininkas Jėčys-Ąžuolis ['Oak'], Maj. Leonas Taunys-Kovas ['Rook'], Maj. Zigmas Drunga-Mykolas Jonas and others — sought to apply the principles of rational military organisation right from the very beginning. With utmost urgency regulations were promulgated which gradually transformed the spontaneously emerging autonomous units of partisans into military structures based on the territorial principle. At the same time, a vertical structure of command was implemented (platoons forming brigades which are subordinate to the brigade headquarters, which are in turn subordinate to the district headquarters). Here, in the Southern Lithuania, the first military region — the South Lithuania Region -was established, comprising the districts of Tauras

and Dainava. It was the partisan commanders of the South of Lithuania who began the marathon for establishing partisan supreme command. Initial attempts at unification included the formation of the Joint Democratic Movement for Resistance (BDPS) and the Supreme Committee for the Reconstruction of Lithuania (VLAK). The Southern Lithuanian commanders' ideas and discussions, combined with these first attempts, despite their failure in effect became the guiding principle, and the results of its application was the eventual unification several years later. The story of the BDPS turned, for the partisans, into a very painful, but perhaps unavoidable, experience. It was then that they had a chance to see just how subtle can be the tactics adopted by the MGB—KGB. It was enough to infiltrate a few agents into the partisan headquarters at any level, and as a result not only several years' work in the creation of the networks and in strengthening the lower-level headquarters was undone, and whole military districts annihilated thereby. This story was also an important lesson in that it taught that centralisation had negative aspects as well as positive ones insofar as the military structure becomes more vulnerable through the inevitable weakening of conspiracy .

Almost simultaneously with the creation of the South Lithuania Region, the second military region was established in the East of Lithuania. It comprised the district of Didžioji Kova ['The Great Struggle'], still going strong then, as well as the districts of Vytautas and Vytis. It was the districts of the East Lithuania Region that suffered most distressing blows from the MGB at the beginning of its activity, in 1946—1947. This resulted in comparatively weak partisan structures in the region in 1949, when the Lithuanian Freedom Struggle Movement (LLKS) was being formed. The main role in the creation of LLKS was played by the partisan commanders of Samogitia who finally set up the West Lithuania Region in the middle of 1948. It consisted of Kęstutis, Prisikėlimas ['Resurrection'], and Žemaičiai ['Samogitians'] military districts, with the fighters from Kęstutis military district as the unifying factor. On the initiative of Jonas Žemaitis-Vytautas, Petras Bartkus-Zadgaila, Bronius Liesys-Naktis ['Night'], Vytautas Gužas-Kardas ['Sword'] and others, from 2nd to 22nd of February, 1949 the famous assembly took place which discussed approximately twenty questions in as many days, confirmed the principal military documents, such as statutes, along with the directives concerning the creation of LLKS, and discussed the structure of command. It also formally endorsed the system of military regions and emphasised the importance of collaborating with the civil population, thus envisaging the establishment of divisions for relations with the population in the headquarters at all levels. The task of these divisions was to be much wider than the role played by their antecedents, the propaganda sections attached to the partisan headquarters. The Commander of the West Lithuania Region, Jonas Žemaitis-Vytautas, was democratically elected as the Chairman of the Presidium of the LLKS Council. Eight partisan commanders who participated in the assembly signed its most important document, the political Declaration. The document is evidently designed to be relevant at the time when the possibility of restoring an independent Lithuanian state emerged, regardless of how long it might take for such a possibility to be realised. It lists all the forces that, through their fighting, made a contribution to the freedom struggle, lest those who valued freedom above life might disappear without leaving a trace. A free and democratic state of free citizens, a state open to the world — this is the vision of Lithuania which passed over from aspirations and dreams into the partisans' political Declaration, a document written for the future.

The end of the armed resistance by LLKS is officially regarded as 1953. In that year, the headquarters of the military regions and districts were destroyed and only isolated partisans remained. In May 1953, the Chairman of the Presidium of the LLKS Council, Jonas Žemaitis-Vytautas, was arrested after being incapacitated by a gas grenade thrown into his underground hideout. After a year's interrogation he was executed by firing squad in 1954. The Commander of the LLKS armed forces, Adolfas Ramanauskas-Vanagas ['Hawk'] held out until 1956. He was arrested and shot in 1957. Their graves, the places where they are buried, are unknown. Their place in the history and memory of Lithuania is eternal.

s

DAINAVA MILITARY DISTRICT

South Lithuania (Nemunas) Military Region

'... Today my mood is below zero. Once more I am becoming convinced that yet again nothing will happen in the coming year, 1949. 'One has to oppose Bolshevism with the new life in the Western countries, life based on universal welfare which would be like a magnet that would gradually attract the Eastern countries, as well', - this is roughly what the words of Western diplomats convey. Thus they willfirst build a new life in the West. No one knows how long that will take. Maybe five years, but it may well be ten years or more. Let's say five years. I wonder if anything of Lithuania will survive in five years? It's so sad, it's so frightfully sad when one thinks that we all here are like prisoners sentenced to death who count the last hours and minutes of their lives. The hands on the clock-face of life go increasingly slower and slower. We work and we fight... '

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS, *Commander of Dainava military district*

The military district of Dainava comprised the present administrative districts of Alytus, Lazdijai, and Varėna, as well as parts of the districts of Marijampolė, Prienai, Trakai and Šalčininkai bordering on them, — that is to say, almost all of the traditional region of Dzūkija. After the German-Soviet battlefront had passed, in early autumn of 1944, the forests of wooded Dzūkija, like the rest of Lithuania, saw the gathering of men resolved to fight the second Soviet occupation. The newly formed units were commanded by officers and junior officers from the former Lithuanian Army, by policemen, members of the Sauliai Association, and teachers - in a word, by persons who had authority in their communities. The first half of 1945 saw a rather sporadic emergence of military structure — platoons, companies, and brigades. The establishing of the headquarters of the Dzūkai brigade on the 7th of May, 1945 ought to be considered the beginning of the military district, as the headquarters began rallying freedom fighters under its command. The headquarters is exceptional in that it was commanded by Col. Juozas Vitkus-Kazimieraitis, the highest-ranking professional soldier who actively participated in the resistance movement. Thus it comes as no surprise that the headquarters very obviously possessed military character. It had three sections: operational, propaganda, and mobilisation. The disciplinary statute prepared by Kazimieraitis became an example for the promulgation of analogous or comparable documents in other military districts. By 1946, the military structure which was particularly auspicious for the establishment of a full-fledged military

district (consisting of Dzūkai brigade and Military District 'A') had effectively emerged. It was established in April 1946. Capt. Domininkas Jėčys-Ąžuolis became the Commander of Dainava Military District. Simultaneously, the headquarters was expanded by adding a section for press and propaganda, and publishing activities were bolstered accordingly: in addition to the official newspaper *Aukuras* ['The Altar'] published by the district headquarters, virtually all the brigades had their own periodical publications. The headquarters also published numerous proclamations and other propagandist literature.

Apart from his organisational activities in Dzūkija, Kazimieraitis also actively participated in the wider effort of centralisation. In November 1945 he went to Kaunas for consultations with Jonas Deksnys and Klemensas Brunius, recently arrived from the West, and in 1946 had established connections with the Lithuanian National Council (led by Capt. Jonas Noreika). He also conducted regular consultations with the commanders of Tauras military district. In the spring of 1946 he participated in the establishment of the South Lithuania partisan headquarters which united the partisan formations of Tauras and Dainava (which roughly corresponded to the traditional Suvalkija and Dzūkija regions). Thus that particular stage of organisational work on a district and regional level was finished by the spring of 1946. Unfortunately, partisan structures, just as partisan life, had no permanence - after Kazimieraitis and Ąžuolis were killed and the established connections severed, everything had to be built up again from scratch. In 1947 Lt. Adolfas Ramanauskas-Vanagas joined the partisan leadership. He participated both in the leadership of South Lithuania, and also in the higher ranks of command. For almost ten years to come, Vanagas would command various partisan formations, becoming one of the founding signatories of the LLKS and the Commander-in-Chief of its armed forces. Along with most other prominent partisan commanders he became a symbol of the struggle for freedom.

Vanagas, when he became military district commander, was especially active in rebuilding its headquarters, and travelled extensively, meeting officers as well as ordinary partisans. He was guided by the belief that orders and instructions had to be properly discussed and become a part of every fighter's convictions. In this respect he was very unlike the other partisan commanders who believed that orders had to be obeyed unthinkingly and without appeal, as in the regular army. Acting on this belief, Vanagas, when he came back from the LLKS constituent assembly in April 1949, summoned the commanders of his military district for a conference. Eleven brigade commanders and the leaders of other units came; that was perhaps the last meeting of the military district. Despite heavy losses, the decreasing number of partisans, and the increasingly difficult conditions of bare survival, the partisans welcomed the foundation of the LLKS and the resolutions adopted by it. They also elected a new Commander of Dainava military district — Lionginas Baliukevičius-Dzūkas.

At that time, in spring 1949, the military district had 218 fighters, whereas in summer 1950 there were 175 partisans. The publication of periodicals continued, and there were constant attempts to restore communication between units, which was breaking down with increasing frequency. The complicated conditions in which the military district found itself was more and more actively exploited by the Soviet infiltrating agents. In 1952 the MGB founded the sham headquarters of Dainava military district with their help, using it

to decimate further the ranks of freedom fighters. Thus 1952 may be considered the last year in which the leadership of Dainava military district still functioned. Isolated partisans continued to hold out in Dzūkija until 1954. Adolfas Ramanauskas-Vanagas, the former Commander of Dainava military district and of the Southern Lithuanian military region, the Commander-in-Chief of the LLKS armed forces, continued to live in hiding until 1956, when he was caught, brutally interrogated and executed in 1957.

COMMANDERS OF DAINAVA MILITARY DISTRICT

JUOZAS VITKUS-KAZIMIERAITIS,

November 1945-April 1946

DOMININKAS JĖČYS-ĄŽUOLIS ['OAK'], *May 1946-August 1947*

ADOLFAS RAMANAUSKAS-VANAGAS ['HAWK'], *September 1947-October 1948*

BENEDIKTAS LABĖNAS-KARIŪNAS ['WARRIOR']

(acting Commander), October 1948-March 1949

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS,

May 1949-June 1950

JUOZAS GEGUŽIS-DIEMEDIS ['WORMWOOD'], *July 1950-September 1951*

VINCAS DAUNORAS-UNGURYS ['EEL'], *October 1951-August 1954*

TAURAS MILITARY DISTRICT

South Lithuania (Nemunas) Military Region

'... This is the company [the Ožys ['Goat'] company of the Geležinis Vilkas ['The Iron Wolf] brigade] that is called the mysterious company. Their tactics are truly partisan-like: they perform an offensive and disappear. The Russians search in vain for them – they have disappeared as though the earth has swallowed them. The Russians know that there are partisans somewhere around, but they cannot find them or track them down in any way whatsoever. This tactic of theirs is the best: on the one hand, they inspire terror in the Russians and their spies, on the other hand, they have no losses themselves and preserve their connections.'

JUSTINAS LELEŠIUS-GRAFAS [THE COUNT'], *Partisan Chaplain of Tauras military district*

The military district was established on 15th of August, 1945 in the rectory of Skardupiai in the administrative district of Marijampolė. The parish priest of Skardupiai, Fr. Antanas Ylius, was one of the most active initiators of the establishment of the headquarters which would command all the armed units of partisans active in the administrative districts of

Marijampolė, Sakiai, Vilkaviškis, and Lazdijai. The founding assembly emphasised both the problems of military structure in general, and the questions of subordination and discipline related to it. The latter, especially, were becoming increasingly pertinent.

The person entrusted with the formation of the military district was an officer of the former Lithuanian Army, Capt. Leonas Taunys-Kovas. This was not an exception, as the professional soldiers who stayed in the country were sought after all over Lithuania, especially when it came to the formation of partisan military districts. Officers of the former Lithuanian Army were not only authoritative, but also had knowledge and experience in the creation of military structures, as well as in the promulgation of the military normative documents. Even though Kovas was captured a few months later, Maj. Mykolas Drunga-Mykolas Jonas became the commander of the military district, and 1945-1946 saw the formation of the structure of the military district (the brigades of Geležinis Vilkas, Žalgiris, and Vytautas), of its headquarters and the principles of their activities, of the systems of communication, support, and material assistance. It was then that the official paper of the military district, *Laisvės žvalgas* ['The Freedom Scout'] was launched. It was one of the earliest of underground newspapers, which along with other publications of similar nature spread free thought in occupied Lithuania thoughout the whole duration of the partisan warfare.

In the spring of 1946 processes were taking place in the South of Lithuania which were important for the development of the partisan resistance as a whole: two military districts — Tauras and Dainava - announced the formation of the headquarters of South Lithuania Partisans. This meant that the ideas of centralisation acquired concrete and promising forms. Despite the danger of irreparable damage that the enemy agents infiltrated into a centralised structure were capable of wreaking, (see chapter on Didžioji Kova Military District), the move towards centralisation was justified by the principle that this was the only way to fight and speak in the name of the

occupied Lithuanian state. It was also the only way in which the fighting spirit and discipline of the partisans could be sustained, and the lawlessness which usually characterises partisan warfare avoided. The leaders of the South Lithuania Partisan headquarters failed to avoid the attention of the MGB: as early as May 1946 they had a meeting with Juozas Markulis-Erelis ['Eagle'] (MGB agent Noreika). Thus, acting through the supreme headquarters, the MGB intended to liquidate lower level structures, offering, for example, to legalise partisans using false documents fabricated by the MGB (which could then easily keep track of partisan movements). Due to the partisans' reservations concerning such proposals, and to their effective system of communications, the MGB operation in the South of Lithuania failed, and in January 1947 a congress of partisan leaders took place in Suvalkija. Owing to practical factors, the Samogitian partisans could not take part in that meeting, but they were informed of it and found a way of conveying their opinion: the Commander of Kęstutis joint military district, Juozas Kasperavičius-Visvydas analysed the fundamentals of the the current situation and outlined the guidelines for centralisation, as well as the principles of the partisan supreme command. Thus until the end of 1947, the partisans of Tauras military district were the most active in the South of Lithuania. This was also the result of the purposeful and resolute activity of the new district Commander, Antanas Baltūsis-Žvejys ['Fisherman'].

Žvejys finally implemented the military notion of organisation (military discipline, subordination, uniforms and recognition signs), while in the summer of 1947 he organised the first instruction courses for the partisans. He also finished sorting out the district's organisational structure. Due to its geographic position close to the Polish border, Tauras military district had for a while (1946—1947) become the executor and coordinator of communications with the West: in May and December 1947 two groups of emissaries were organised and sent to Poland. It was through here that Juozas Lukša-Skirmantas, Daumantas had come back who had earlier gone from Poland to the West. In February 1948, after Žvejys died and the district sustained several other distressing blows, the solution of internal problems was delayed, and the active centre of the partisan movement moved into Kęstutis military district in Samogitia.

In February 1949, the Commander of Tauras military district, Aleksandras Grybinas-Faustas, participated in the assembly of all the partisan commanders of Lithuania and signed the founding documents of LLKS, as well as its political Declaration, thus contributing to the completion of the work started by his predecessors.

In 1950—1953, the military district was weakening. In 1951 communications between brigades ceased and at that time there were only ca. 50 partisans in the territory of the district. The last Commander of Tauras military district, Juozas Jankauskas-Demonas ['Demon'], was captured and recruited as a double agent in 1952. This basically meant the end of the district's existence, as the last remaining fighters were betrayed and died witin a few months. The last partisan of the district, Justinas Balčius-Plutonas ['Pluto'], was killed in 1957.

COMMANDERS OF TAURAS MILITARY DISTRICT

LEONAS TAUNYS-KOVAS ['ROOK'], *August 1945—October 1945*

ZIGMAS DRUNGA-MYKOLAS JONAS,

October 1945-June 1946

ANTANAS BALTŪSIS-ŽVEJYS ['FISHERMAN'], *July 1946-February 1948*

JONAS ALEŠČIKAS-RYMANTAS,

April 1948-August 1948

ALEKSANDRAS GRYBINAS-FAUSTAS,

October 1948-September 1949

VIKTORAS VITKAUSKAS-SAIDOKAS ['QUIVER'], *October 1949-February 1951*

JUOZAS JANKAUSKAS-DEMONAS ['DEMON'], *April 1951—June 1952*

THE MILITARY DISTRICT OF DIDŽIOJI KOVA ['THE GREAT STRUGGLE']

East Lithuania (Hills') Military Region

'... The emergence of extraordinary people in a nation coincides with the period when that nation requires the highest effort of which the man is capable: when it needs to free itself from the house of captivity, to defend itself from enslavement, and in other such cases. This is the rise of the nation to a young life, and man s heart aches with joy looking at it. Whoever tries to stand in the way of this nation will only be an angry ghost howling in the dark... '

In July 1944 the Red Army occupied Vilnius region. It was here that the Soviet terror started first, and it was here that the earliest partisan formations came into being and talented commanders began to emerge. At the end of August 1944 the commanders of the partisan units active in the administrative district of Trakai and part of Ukmergė district assembled in the village of Kaugonys and decided to form a brigade. By September Didžioji Kova brigade was already established (later it would give its name to the whole military district). Col. Jonas Misiūnas-Žalias Velnias ['Green Devil'] was elected as its Commander. The brigade was rapidly expanding both in terms of territory (it was joined by the partisans of Kruonis, Vepriai, Širvintos, Šešuoliai, and Giedraičiai rural districts), and in terms of the number of fighters (at the end of 1944 there were about five hundred partisans active in the district; its seven platoons contained 80-100 fighters each). During this period, here as well as in the rest of Lithuania the partisans engaged in active warfare: they would frequently occupy small towns or villages and defend them for lengthy periods of time, destroy the institutions established by the occupying force, punish the collaborators etc.

At the beginning of 1945 the brigade was reorganised. The headquarters of the Lithuanian Freedom Army (LLA) was reinstated in Vilnius, and at its orders Didžioji Kova brigade became the 5th operational area of the LLA and attributed to the Vilnius district. Despite the fact that the LLA headquarters in Vilnius operated only for a few weeks, the 5th operational area of the LLA, renamed as a military district, functioned for a whole year. The district was subdivided into three battalions, each of which contained three companies. The approved structure of the headquarters was not unlike those of other military districts: it consisted of the operational, armaments, organisation, intelligence, provision, counterintelligence, and propaganda sections. In December 1945, the Commander of the military district embarked on reorganisations once again: the district was renamed as the 5lh (Didžioji Kova) military district of the Lithuanian Freedom Army (LLA), and the structure of four brigades (A, B, C, D) was envisaged, but in fact only two (A and B) were created. Brigade 'A' was active in the administrative districts of Trakai and Kaišiadorys, and brigade 'B' in the district of Ukmergė. Both brigades had six battalions each, and they contained over 800 partisans. The military district commanded by Žalias Velnias had, in comparison with other districts, its own specific character. All of Žalias Velnias' activities and all these reorganisations had one end in view - to create a fit, mobile fighting organisation suitable for engaging the regular army in direct battles. Here, unlike anywhere else, the so-called 'flying platoons', the mobile units that spent no more than three days in one location, were especially active. After each military clash they would rapidly relocate to another place. On the other hand, there are virtually no data to show

that Žalias Velnias' headquarters prepared any military or political documents or organised political actions.

The greatest disaster for the military district and for its commander Žalias Velnias was his attempt to establish communications with putatively existing higher command. The MGB exploited this, and the district of Didžioji Kova became a classic example of the operation when the agents infiltrated into headquarters are used to wipe out the whole military structure. There were attempts to infiltrate agents into partisan structures from the very beginning — the first attempts date from 1945. The rapidly expanding and active military district of Didžioji Kova could not avoid attracting the attention of the MGB. After several unsuccessful attempts, in spring 1946 the agents of MGB, using trustworthy partisan liaison agents, managed to stage a 'contact' with a representative of a mythical National Committee who pretended to represent the partisan supreme command. Žalias Velnias was not arrested; after discussions and consultations with the 'representative' he agreed to stand down as the Commander of the military district and issued an order to cease all publishing activities. The agent of MGB who took over the military district immediately instructed partisans to legalise themselves using false documents (the documents themselves were fabricated by the MGB). Žalias Velnias was exploited further: he helped the 'Centre' to establish connections with the partisan commanders of South, as well as East, Lithuania, and afterwards West Lithuania was also going to be drawn into its sphere of influence. Thus there was imminent danger for the whole partisan organisation. South and West Lithuania turned the blow aside through their well-founded lack of trust in the envoys of the MGB, but East Lithuania suffered irreparable damage - the military district of Didžioji Kova in fact never recovered. Deprived of genuine leadership, the district was melting: in 1947-1948 brigade 'A' was totally annihilated. Brigade 'B' severed all connections with the district 'headquarters' and for a certain period of time functioned in the administrative districts of Ukmergė, Širvintos, and, partly, Utena. After all the staff officers were killed, one after another, in 1948—1949, in November 1950 the military district was dissolved at the orders from the headquarters of the Eastern Lithuanian military region.

COMMANDERS OF DIDŽIOJI KOVA MILITARY DISTRICT

MYKOLAS KARECKAS-SERBENTAS ['CURRANT'],

October 1944-April 1945

JONAS MISIŪNAS-ŽALIAS VELNIAS ['GREEN DEVIL'],

April 1945-December 1946

ALFONSAS MORKŪNAS-PLIENAS ['STEEL'], *August 1948 – December 1949*

VYTIS MILITARY DISTRICT

East Lithuania (Hills') Military Region

'... The sky is black, and we are following a fallen comrade in a long file. We look like a line of ghosts following a carriage drawn by a small tired horse. The horse strains as it draws the carriage along the sodden, slippery clay surface of the road, and the rain is falling endlessly Like myriads of tears, as if the sky is crying in mourning on our behalfwhose long file follows the carriage like ghosts, for although our hearts are bursting with pain, our eyes cannot show it...'

BOLESLOVAS EGLINSKAS-SAULIUS, *Staff officer of Vytis military district*

The creation of Vytis military district is the result of efforts on behalf of the leaders and active members of the organisations that were active during the Nazi occupation. Thus, for example, the members of the National Front decided in their council in July 1944 to reorganise themselves into a headquarters which would unite all the partisan units active in Ukmergė administrative district. The units were rapidly increasing, for there, as all over Lithuania, Lithuanian officers, members of the Sauliai Association, teachers, students of gymnasia and landholders' sons were leaving for the forest. At the end of 1944 Vytis military district was established and as early as 1945 it already covered the administrative districts of Ukmergė, Panevėžys, and (some of) Kėdainiai. For a long time the brigade structure followed the tradition of the Lithuanian Freedom Army (LLA) and was very simple: one administrative district corresponding to one brigade. Such purely mechanical distribution, combined with the undemanding style of the district leadership, eventually influenced the lower level commanders' style of activity: often the brigades did not even try to maintain communications with each other, or even within the brigade itself. Although there were attempts to establish at least minimal communications and to introduce military discipline in 1946, it seems that little, if anything, changed until 1949 or later, during the demise of the resistance. This was largely determined by the district Commander's style of leadership: Lt. Danielius Vaitelis-Briedis ['Moose'] used to visit the units personally, delivering oral orders and instructions. It is scarcely possible to speak of any regulated military order in the district, since there are basically no surviving documents. This fact is also confirmed by the photographs: the partisans of Vytis military districts are quite dissimilar from other districts in their dress.

In the spring of 1949 two brigades were formed on the orders of the district Commander: Briedis brigade (covering the administrative district of Ukmergė and part of Kėdainiai district) and Krištaponis brigade (Panevėžys district). Also, new headquarters of the military district and of the brigades were formed. The district Commander, Alfonsas Smetona-Zygau-das, apart from carrying out purely organisational work, also intensified the publishing activities through the provision of fairly satisfactory materials: the headquarters had two typewriters, a rotaiy press, and typographic blocks.

Despite continuous heavy losses, in 1950 Vytis military district still had 13 active platoons that comprised ca. 100 fighters. Just like the other military districts of East Lithuania, Vytis district did not escape from being drawn into the MGB snares, as the leadership of the district was infiltrated by its agents. District Commander Briedis established a connection with the MGB agent Markulis as early as 1946. Briedis trusted him, since they were old acquaintances, and the concept of'saving strength' which Markulis suggested seemed logical and attractive. Already in September 1947 the MGB began the 'legalisation' of partisans. That is to say, the MGB indirectly encouraged the

partisans to settle in towns using documents fabricated by the MGB itself, and wait there. Of course, all of those partisans were later arrested. Only in September 1947 the Commander of East Lithuania military region Lt. Jonas Kimštas-Žalgiris issued an order which unambigously demanded immediate cessation of all ties with Markulis' 'headquarters', destruction of all channels of communication, and warning of the liaison agents.

The district did not escape betrayal later, either. It was especially rife in 1951-1953. Captured liaison agents and partisans were recruited as double agents, and later on through their collaboration with the MGB were instrumental in crushing of the military district. In 1953 the last district Commander, Bronius Karbočius-Bitė ['Bee'] was killed, and this date should be considered the end of the district's existence. The last partisans of Vytis military district, Mykolas Suveizdis-Budrys and Edvardas Žilinskas-Vanagas ['Hawk'], fell near Pandėlys in the administrative district of Rokiškis in the summer of 1956.

COMMANDERS OF VYTIS MILITARY DISTRICT

JUOZAS KRIŠTAPONIS,

December 1944-January 1945

DANIELIUS VAITELIS-BRIEDIS ['MOOSE'], *January 1945-May 1948*

ALFONSAS SMETONA-ŽYGAUDAS, *May 1948—July 1950*

MYKOLAS ŠEMEŽYS-PUTINAS ['GUELDER ROSE'], *July 1950-April 1952*

BRONIUS KARBOČIUS-BITĖ ['BEE'], *September 1952—January 1953*

ALGIMANTAS MILITARY DISTRICT

East Lithuania (Hills') Military Region

'... We do not have any rhetoric, we do not express any sentiments, we have become as rugged and rough as our life itself, and yet we are happy. Only silence can speak through the heart, whereas words most often are merely shiny and empty. [...] Were I to fail to return — as I feel I might — don't speak very ill of me. For we are human, too, it's just that some find it impossible to comprehend us. You should better wish us that, if we are destined to die, the native earth that covers our eyes would be like a caressing hand...'

DIANA GLEMŽAITĖ,

Partisan of Algimantas military district and a poet

Most partisan military districts were formed through natural evolution: the units were formed, then they amalgamated, and the commanders were elected from among the partisans themselves. The origins of some of the districts, however, are marked by a

different turn of events, and Algimantas district is one of those exceptions. By 1947, Vytautas military district had expanded excessively: it included all the fighting units active in the administrative districts of Utena, Rokiškis, Kupiškis, Zarasai, Švenčionys, as well as in Svyriai district in Belorussia. This expansion made effective leadership impossible and rendered internal communication difficult. It was precisely for these reasons that in May 1947 the headquarters of East Lithuania military region decided to create a new military district of Algimantas. By 1948 the district was established. It consisted of Šarūnas, Žalioji ['The Green'], and Kunigaikštis Margis ['Duke Margis'] brigades. It seems that the brigades continued to function rather autonomously. Žalioji brigade traditionally preserved closer ties with the partisan headquarters active in the territory of Prisikėlimas military district, and the brigade contained an organisational sector — a feature which is not characteristic of the Aukštaitija partisans. (This was a reserve force consisting of legal residents and engaged in the dissemination of publications, gathering of information etc.) The brigade of Kunigaikštis Margis established continuous communication with the district headquarters only in 1949, that is, shortly before the end of the district's existence. Šarūnas brigade was, *de facto*, the district's foundation: the headquarters were based in it and the publication of periodicals organised there.

At some point in the second half of 1949 or in spring 1950 the district was abolished. Its abolition followed upon numerous betrayals as a result of which all the partisans who could have re-established the headquarters and taken over the command were killed. In November 1950 at the order of the Commander of East Lithuania military region the remains of the brigades of Šarūnas and Kunigaikštis Margis were merged, renamed as Tumas-Vaižgantas brigade and assigned to Vytautas military district, whereas Žalioji brigade was attached to the Vytis district.

COMMANDERS OF ALGIMANTAS MILITARY DISTRICT

ANTANAS SLUČKA-ŠARŪNAS,

May 1947-May 1949

ANTANAS STARKUS-MONTĖ, *May 1949—November 1949*

VYTAUTAS MILITARY DISTRICT

East Lithuania (Hills') Military Region

'...It may well be that non-resistance to the conqueror would have been less damaging to our nation than resistance. And yet, could the nation fail to resist, and why did it resist? Most likely because it deemed it low and dishonourable to bow to contempt and barbarity, and to become a slave trampled by the most loathsome spiritual degenerates. Thus the nation rose to fight in defence of its human dignity, in defence of all that is precious to all honest andfree people. Thus it revealed itselfas a noble and valuable member of humankind and ofthe community ofnations. Thus it made its contribution to the universal struggle ofhumankindfor the ideas of freedom and humanity... '

BRONIUS KRIVICKAS-VILNIUS,

Chief of the Division for relations with the population at the headquarters of the East Lithuania military region

The history ofVytautas military district, like those of others, begins with the formation of huge units, reckless endeavours, and direct battles against the regular army. Thus, for example, as early as August 1944 in the administrative district of Zarasai, Antanas Streikus, a volunteer of the War for Independence and Knight of Vytis Cross, with his two sons Izidorius and Juozapas formed a group of over 300 fighters and attacked the prison of

Antazavė in an attempt to liberate the political prisoners held there. After the operation the group dispersed into smaller and more mobile units. Similar processes were taking place in the administrative districts of Švenčionys and Utena, where Tigras ['Tiger'] brigade — the embryo of Vytautas military district — was formed. The spring of 1945 saw the formation of Sakalas ['Falcon'] brigade (parts of Zarasai and Švenčionys administrative districts), Šarūnas brigade (part of Utena district) and others.

In August 1945, the military district was established. Following the tradition of the Lithuanian Freedom Army (LLA) it was named as the 3rd (Vytautas) military district of LLA. It consisted of three brigades: Tigras (active in Švenčionys administrative district), Šarūnas (active in Utena administrative district and Saldutiškis rural district of Švenčionys administrative district), Lokys ['Bear'] (active in Zarasai administrative district and Svyriai district in Belorussia). The brief of the district headquarters was to coordinate the activities of the brigades, to re-establish the headquarters that were wiped out and to maintain communications with other military districts, as well as with lower structural subdivisions within the military district itself.

Vytautas district did not escape unscathed by the MGB strikes, declines and recoveries of the brigades, commanders' internal dissent and reorganisations. Nevertheless, in 1948-1949, the partisans maintained rather energetic activities: they did not keep away from engaging in battles with the Soviet army and staging attacks against the institutions of the occupying forces and their collaborators. Their main focus, however, was devoted to propaganda - the publication of periodicals, proclamations etc.

In 1950 the district's brigades each contained dozens of fighters. With the help of the MGB agents who were most often partisans that were 'turned around' as double-agents after being captured, by 1953 the remnants of only six platoons (total of ca. 20 fighters) remained in the territory of Vytautas military district.

The spring of 1965 saw the last partisan battle — Antanas Kraujelis-Siaubūnas ['Ogre'], surrounded by the Soviet troops and losing any hope of escape, returned the fire as long as he could, leaving the last bullet for himself.

The last partisan to die was Stasys Guiga-Tarzanas ['Tarzan'] who survived in hiding until 1986. He was never discovered by the authorities and died from pneumonia.

COMMANDERS OF VYTAUTAS MILITARY DISTRICT

JONAS KIMŠTAS-ŽALGIRIS,

August-September 1945

VLADAS MIKULĖNAS-LUBINAS ['LUPIN'], *September-December 1945*

PRANAS ZINKEVIČIUS-ARTOJAS ['PLOUGHMAN'], *December 1945-October 1946*

VINCAS KAULINIS-MIŠKINIS ['WOODMAN'], *May 1947-March 1949*

BRONIUS KALYTIS-LIUTAURAS, SIAUBAS ['HORROR'], *April 1949—December 1951*

KĘSTUTIS MILITARY DISTRICT

West Lithuania (Sea) Military Region

. .According to the data provided by our intelligence, the enemy have currently increased the number of spies and intensified their activities in an attempt to disclose and annihilate the underground resistance b fore the elections. The enemy have also increased its measures against the partisans. It intends to strike a blow at the partisans by arresting even their distant relatives and confiscating their property.

The purpose of all this is to impair our morale, to paralyse our activities before the elections, and to wipe us out.

The state of Lithuania decided not to participate in the elections. Our duty is to sustain this decision of our state by our actions...'

JONAS ŽEMAITIS-ILGŪNAS, VYTAUTAS, *Commander of Kęstutis military district*

The joint military district of Kęstutis was formed in the autumn of 1946 in the administrative districts of Tauragė and Raseiniai, the town of Jurbarkas, and parts of the administrative districts of Kaunas, Kėdainiai, and Šiauliai. In the summer of 1948 it was renamed as Kęstutis military district.

Partisan resistance in Samogitia had certain distinctive characteristics compared to the other structural formations of the Lithuanian partisans. First of all, a significant factor was the German-Soviet front-line which stayed in Samogitia until almost the end of 1944, by far the longest in the whole of Lithuania. This meant that the active members of various underground organisations in the part of Lithuania already occupied by the Soviets were moving to

Samogitia, bringing their own ideas concerning further resistance, in particular how to organise it, and concerning the forms of activities and organisation. The most active were people belonging to the Lithuanian Front and to the Lithuanian Freedom Army (LLA).

They had rather different concepts of the resistance and were debating these even as they were founding the military district. The important point, however, is that discrepancies remained on the level of debates, and did not develop into deeper confrontation or disrupt effective activity based on mutual agreement.

As throughout Lithuania, large formations were rapidly, but often rather sporadically, forming in the territory of the district. According to the data of the MGB, at the end of 1944, nineteen partisan units, containing ca. 2,000 fighters, were active in Raseiniai administrative district alone. In 1945 various structural arrangements were tried out: brigades of Vėgėlė ['Burbot'], Žebenkštis ['Weasel'], Lydys ['Pike'] and Trys Lelijos ['Three Lilies'] were formed and there were attempts to create military districts of Vytis and Žaibas ['Lightning']. Nonetheless, both subjective and objective reasons determined that Kęstutis joint military district was founded only towards the autumn of 1946, after the commanders of Lydys, Trys Lelijos, and Žebenkštis brigades succeeded in reaching an agreement. The history of the military district, and later of the whole partisan organisation in Lithuania was undoubtedly considerably influenced by the corps of the commanders which was formed thereby: Lt. Juozas Kasperavičius-Visvydas, Angis ['Snake'], Petras Paulaitis-Aidas ['Echo'], Petras Bartkus-Žadgaila, Sąžinė ['Conscience'], and, of course, Capt. Jonas Žemaitis-Vytautas, Tylius ['Demure'], as well as many others. The standpoint of the commanders was entirely clear already at the stage of the district's formation: a military structure, discipline, an entirely negative view of legalisation (it helped to escape any approaches by the MGB), special attention devoted to publications and propaganda (newspapers were published constantly in the district). On the other hand, both in the protocols of the district and from later documents relating to the creation of the LLKS, one can plainly see an unambiguous democratic commitment: the decisions were discussed in depth and the opinions of others were respected.

Also, a particular emphasis was placed on the creation of systems of external communications with the Žalioji brigade, with the units active in the Žemaičiai military district, and with units in Aukštaitija. The destruction of two of the headquarters' hideouts in spring 1947, which resulted in the death of the district commander, Juozas Kasperavičius-Visvydas, Angis, and the loss of their publishing equipment, did not bring this work to an end. The new district commander, Capt. Žemaitis-Vytautas not only finished the formation of the district structure before the spring of 1948 and initiated the establishment of a new Prisikėlimas military district, but also became the *spiritus movens* of the creation of a partisan supreme command for the whole of Lithuania.

In the autumn of 1948, Kęstutis military district became the central part of the West Lithuania military region to which the districts of Žemaičiai and Prisikėlimas were attached. It was precisely the partisans of Prisikėlimas district who were given the responsibility of organising the assembly of the partisan commanders of the whole of Lithuania. In that assembly, the Lithuanian Freedom Struggle Movement (LLKS) was founded and a member of Kęstutis military district, Capt. Jonas Žemaitis-Vytautas, became the supreme commander of the partisans - the Chairman of the Presidium of LLKS Council.

It is paradoxical, but the years 1949-1953 mark a period of betrayals, deaths, and general decline of the military district. Already in 1949-1950 the Commander of the military region stated that majority of the old partisans and staff officers were killed. This meant that the formation of headquarters was increasingly difficult (most often they consisted of one officer) and communication between units was weakening.

In 1952, Kęstutis military district still had 180 active partisans, but by in 1953 there were only 23, and only two officers staffed the headquarters. It is remarkable that a press which printed periodicals *Laisvės Varpas* ['The Bell of Freedom'], *Ugnis* ['Fire'], as well as various proclamations and such-like, was still functioning in the district in 1952.

In the summer of 1953, after the commander, Povilas Morkūnas-Rimantas was killed, the headquarters of Kęstutis military district *de facto* ceased to exist. Isolated partisans were active until 1957-1958.

COMMANDERS OF KĘSTUTIS MILITARY DISTRICT

JUOZAS KASPERAVIČIUS-VISVYDAS,

September 1946-April 1947

JONAS ŽEMAITIS-VYTAUTAS, TYLIUS ['DEMURE'],

May 1947-July 1948

HENRIKAS DANILEVIČIUS-VIDMANTAS,

July 1948—April 1949

ALEKSAS MILIULIS-NEPTŪNAS ['NEPTUNE'], *April 1949-June 1949*

ANTANAS BAKŠYS-GERMANTAS, KLAJŪNAS ['WANDERER'], *June 1949-December 1951*

POVILAS MORKŪNAS-RIMANTAS,

December 1951—June 1953

JONAS VILČINSKAS-ALGIRDAS,

June—September 1953

PRISIKĖLIMAS ['RESURRECTION'] MILITARY DISTRICT

West Lithuania (Sea) Military Region

'... The enemy is searching quite close. The archive has been destroyed — it's only a heap of shreds. I put on a clean shirt, take a gun in my hand, intending to fight. Once again I had a thought what if

I become weak when wounded – they may take me alive. No. I shall only try to get away from the hideout if the enemy provides especially favourable conditions. Otherwise I shall lie down, and at the last minute will think that thus Ifinish discharging my duty to the Fatherland... I will adhere to the conviction that it is better to die than to place a friend in danger...'

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS ['MORNING'], *Commander of Prisikėlimas military district*

In 1947, the headquarters of Kęstutis joint military district maintained communications with all the neighbouring military formations or had them under its command. As a result it expanded not only the sphere of its influence, but also its responsibility from Kėdainiai (the boundary of Vytis military district) to Varniai (Žemaičiai military district). Kęstutis joint military district consisted of seven brigades and several independent platoons. It is clear that communication across such an expanse of territory was very hazardous, the channels of communication became dangerous, and the visits of the commanders to units impossible. Besides, the creation of South and East Lithuania military regions clearly showed the way forward. As early as the spring of 1948 the headquarters was formed, and in April Prisikėlimas military district was founded. The military normative documents of Kęstutis joint military district remained in force in the newly-established district. Its headquarters was formed from the representatives of all the brigades (i.e., Atžalynas ['Seedling Forrest'], Lietuvos Žalioji ['Lithuanian Green'], Povilas Lukšys and Voverė ['Squirrel']). This resulted in an opportunity to use collegiate decisions in order to perform the necessary reorganisations (such as the abolition of Atžalynas brigade).

In August 1949, the district headquarters was destroyed, and in the autumn 28 partisans were killed, out of whom 11 were commanders of various ranks. Eleven partisans were captured. The interest of the MGB in this military district is related to its geographical situation: Prisikėlimas military district occupies the middle of Lithuania, and thus it was convenient for establishing connections between all the active partisan formations. This became especially clear in 1951, when it became problematic for the partisans in South Lithuania to establish wider communications.

The last year of the military district's existence as an organisational structure is 1952. It coincided with the destructions of the headquarters and numerous betrayals and casualties. In that year, at the initiative of the commander of the military region, Antanas Bakšys-Klajūnas ['Wanderer'], the military district was abolished as it was no longer capable of forming a headquarters and or a military structure. For some time one of the district's brigades — Maironis-Povilas Lukšys brigade commanded by Juozas Paliūnas-Rytas — still continued to function. After his death in October 1952, Prisikėlimas military district that had been active in the administrative districts of Dotnuva, Tytuvėnai, Radviliškis, Šeduva, Pakruojis, Šiauliai, Žagarė, Akmenė, Ariogala and Raseiniai, ceased to exist. Pranciškus Prūsaitis-Lapė ['Fox'], a member of the district headquarters, held out until 1962. He sought to preserve the archives and the documents of Prisikėlimas military district, moving them into a new hiding place every year. He succeeded in doing so, and the archives have survived, revealing many aspects of partisan activities in that territory. In 1963 Lapė was sentenced to death and shot. His grave, like the graves of most partisans, is unknown.

COMMANDERS OF PRISIKĖLIMAS MILITARY DISTRICT

PETRAS BARTKUS-ŽADGAILA,

April 1948—February 1949

LEONAS GRIGONIS-UŽPALIS,

February 1949-August 1949

POVILAS MORKŪNAS-RIMANTAS,

August 1949—September 1951

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS ['MORNING'],

September 1951-October 1952

ŽEMAIČIAI ['SAMOGITIANS '] MILITARY DISTRICT

West Lithuania (Sea) Military Region

.. Lithuanian, you who are in doubt concerning [the value oj[freedom and your life, we remind you of the names of those who fought for freedom in the recent past.

If Kudirka, Basanavičius and others had doubtedfreedom andfearedfor their life, there would have been no Aušra *or* Varpas, *publications which awakened love for the Fatherland and raised a militant spirit in the nation, its desire to be free. Had the volunteers of 1918 feared for their life, the I6h of February Declaration of Independence would not have been realised — there would have been no free Lithuania. If Lithuanian patriots had cared only for their own interests, all the political and national parties, both in the Fatherland and abroad, would not have been united today in order to fightforfreedom: Lithuanian Freedom Struggle Movement would not have been created in Lithuania, and the Supreme Committee for the Liberation of Lithuania abroad. This is the work and efforts of those Lithuanians who do not shirk hard work and are not afraid to sacrifice their lives for the freedom of the nation.'*

Text by an unknown partisan of Žemaičiai military district

Žemaičiai military district, founded in the spring of 1946, was the result of earlier unsuccessful attempts at organisation. From the middle of 1944 in the territory that was later to become a part of Žemaičiai military district, the influence of the Lithuanian Freedom Army (LLA) and its tradition of military organisation was especially strongly felt. Persons who went to the forests without belonging to the LLA had to join the organisation and were received into one of its sectors: either OS (organisational sector) or VS ('acting' or 'hawks" sector).

The LLA was created as early as 1941, but during the whole period of Nazi occupation it performed purely organisational activities. The LLA faced 1944 having carefully prepared

its political and military agendas, both programmatic and organisational. In July 1944 the organisation was divided into two sectors: OS and VS. OS was considered to be the reserve force which would secure provision, communication, intelligence functions *vel sim.*, while the 'hawks' [in Lithuanian *vanagai*, hence VS] was the armed force of resistance. In the middle of 1944 the influence of the LLA extended into virtually all Lithuanian administrative districts, but by 1945 it was localised in Samogitia, especially its Western part. In the spring of 1945 the headquarters of the Samogitian Legion was founded as a transitional structure. It preserved the military conception of the LLA, but it should be appreciated as an attempt to adapt, as well as to adjust methods of activity and organisation, to changing circumstances. Its territory - the administrative districts of Telšiai, Kretinga, Mažeikiai, Tauragė (part) - essentially became the basis of Žemaičiai military district.

In its activities, Žemaičiai military district and its headquarters stressed mobilisation as the means of avoiding the spontaneous and disordered formation of partisan units without any clear military allegiance. It seems that this was the verdict of the new commanders when they saw that the previous headquarters failed to control the situation over large swathes of territory. In September 1946, after the district headquarters came close to being disbanded, crisis set in; it led to dissent among commanders which ended in exchange of fire. In such circumstances there was not even a remote chance of establishing a new headquarters and ensuring its efficiency. The breakthrough in the formation of the new headquarters came only in the spring of 1948, but until then universal chaos reigned: all communications between units ceased, activities were not coordinated etc. The neighbouring Kęstutis military district sought to improve the situation: at the behest of its leadership, Vladas Montvydas-Žemaitis ['Samogitian'] was appointed the commander of Žemaičiai military district. A new headquarters was formed, to which, apart from six other members, belonged propaganda chief Vaclovas Stirbys, former parish priest of Pašilė. The priest was in communication with the partisans as early as 1945, whereas in 1949 he became a partisan himself and took care of publishing activities, in addition to acting as the partisans' chaplain. He was not alone in doing this — dozens of priests chose partisan's life in order to be closer to persons who were in particular need of spiritual support. Many others maintained connections with the partisans and provided them with spiritual care.

In Samogitia, like elsewhere, casualties among the fighters made partisans' ranks thinner from year to year. In 1947-1950 alone, 624 partisans were killed and 1972 partisans' liaison agents and supporters were arrested. In 1952 the district still had 236 partisans. The MGB reports state that by the end of 1953 the district was *de facto* destroyed: 161 partisans had been killed, 49 captured, and 4 partisans legalised. In the summer of 1953 the district commander, Vladas Montvydas-Žemaitis was killed and the publishing base destroyed. The last partisan of Žemaičiai military district, Pranas Končius-Adomas, was killed in Kretinga administrative district in 1965.

COMMANDERS OF ŽEMAIČIAI MILITARY DISTRICT

JONAS SEMAŠKA-LIEPA ['LIME-TREE'],

November 1945-April 1946

FORTŪNATAS AŠOKLIS-VILKAS ['WOLF'],

May-September 1946

KAZIMIERAS ANTANAVIČIUS-TAURAS ['BISON'],

October 1946-April 1947

KAZYS JUOZAITIS-METEORAS [ASTEROID'],

April-November 1947

VLADAS MONTVYDAS-ŽEMAITIS ['SAMOGITIAN'], *1948-July 1953*

LITHUANIAN PARTISANS' UNIFORMS AND EQUIPMENT

'When they [the inhabitants of the village] saw us in the uniform there was no end to marvelling... Lo, how grand these men are turned out. Splendid uniforms of diagonal cloth, armed with excellent weaponry – just like the actual soldiers of the Lithuanian Army... '

JUSTINAS LELEŠIUS-GRAFAS ['THE COUNT'], *Partisan Chaplain of Tauras military district*

The specific character of resistance fighting shaped the evolution of Lithuanian partisans' uniforms and armaments. The partisans acquired both their weapons and their uniforms in a variety of ways: first of all, those who had left either the Soviet or the German army brought their uniform and weapons with them; secondly, partisans would used to capture uniforms and weapons as the spoils of the battle, and thirdly, partisans organised their production themselves. The fairly extensive iconographic and material evidence that survives allows us to describe the uniforms, equipment, and light weapons of the Lithuanian partisans in considerable detail.

At the initial stage of armed resistance the majority of partisan uniforms consisted of the uniforms belonging to the officers and ordinary soldiers of the former Lithuanian Army. In the beginning, elements of German uniform were common too; they were brought along by soldiers of the Home brigade who joined the forests. Later on, partisans in addition collected various uniform outfits and their details from soldiers who had served in the Lithuanian Army, were members of Sauliai Association or police, as well as from the families of professional soldiers who did not join the forests, were exiled or imprisoned. In the iconographic material one can often see partisans wearing various styles of uniforms and their elements.

In 1944—1945, when partisan military districts were being founded, little or no attention was paid to the unification of uniform and promulgation of normative rules for wearing it. The wearing of uniforms appertaining to any military state institution of Lithuania was motivated by the notion of the continued existence of the Lithuanian state. It was also

supposed to promote a sense of discipline and order. Despite good intentions and willingness, there was a shortage of uniforms, and many men had to wear civilian clothes. In 1945 the partisans for the first time began wearing badges on the left sleeve of their uniforms. One may single out the badges of the Tauras military district partisans with a representation of an aurochs. Partisans of various brigades also wore the tricolour shield-shaped badges with the inscription 'LIETUVA' ['Lithuania'] on a black background; these were part of the Home brigade and Self-defence batallions' uniform during the Nazi occupation. The partisans would modify these badges by affixing a little metallic Vytis in the middle or embroidering a letter 'P' (for 'partisan'). Partisans of several military districts wore uniform triangular cockades with the Jagiellonian double cross in the centre.

In 1946 the situation regarding uniforms started changing in some of the partisan units. Often the commanders of the units began to take initiatives aimed at regularising the wearing of uniforms. The wearing of uniform not only disciplined and committed the freedom fighters; it also became an obligatory attribute. In the summer of 1946, the Lithuanian Army uniform was introduced as the required battle-wear for the partisans. The partisans had uniforms made by the village tailors, often at a risk to their security. Liaison agents used to seek out uniforms sold in the jumble-stalls of markets or buy them from the families of the former professional soldiers of the Lithuanian Army. Triangular tricolour badges worn on sleeves also appear.

In order to encourage the fighters, various signs of distinction were created; these were sown on the uniform dress and worn permanently. On the 5th of April, 1946 Zigmas Drunga-Mykolas Jonas, the Commander of Tauras military district, in his Directive No. 11 founded the following signs of distinction to encourage the bravery and acumen among the freedom fighters: The Partisan's Ribbon for Bravery, The Partisan's Ribbon for Diligence and The Partisan Supporter's Ribbon for Diligence. He also stated the rules for conferring of those ribbons and for wearing them. In 1948 partisans were being also presented with similar ribbons in Dainava military district. After the Commander of Tauras military district, Zigmas Drunga-Mykolas Jonas was killed, the new district Commander Antanas Baltūsis-Žvejys by his Directive No. 23 of 5th July, 1946 at his own initiative introduced the wearing of the Lithuanian Army uniform in the military district commanded by him.

When the centralisation of partisan military structures started, the Council of LLKS by its Directive No. 13 of 19th May, 1949 changed the existing rules for wearing signs of distinction and for using military ranks, and introduced the Lithuanian Army uniform as standard uniform dress. The partisans were allowed to have and use only those ranks and signs of distinction that were acquired in the Lithuanian Army or conferred by the LLKS. The wearing of uniform and of signs of rank and duty became obligatory during active service for all officers as well as ordinary fighters. One can see from the photographs that the main uniform head-dress was military or ordinary caps, and that forage caps or berets were worn only rarely. Owing to the shortage of authentic army cockades, new ones were produced. In their production the models in use in the Lithuanian Army in 1931 and 1934 were mostly used. New patterns of cap badges were also created. Apart from triangles with the Jagiellonian cross in the middle mentioned above, cap badges representing a shield with the Jagiellonian cross in the centre and ducal crown on top, surrounded by a

wreath of oak leaves, were also made. During winter partisans often wore a white camouflage battle-dress.

Eventually every partisan military district acquired its own badges. The badges marked subordination to a certain military district and were usually worn on the left sleeve of the uniform coat. The badges were hand-made, most often embroidered, and of various scutiform, triangular, or rhomboid shapes. Apart from all sorts of badges the partisans wore variously shaped bands on their sleeves with the inscription 'Partisan of Lithuania'. Despite the period of intense armed struggle and difficult conditions, the production of partisans' recognition signs did not limit itself to representation of national or state symbols and to inscribing rousing slogans of self-sacrifice - each military district made an effort to maintain its own consistent system of symbolism. Partisans wore signs of recognition which symbolised their struggle for the restoration of an independent democratic Lithuanian state, their distinction through bravery in the battle, conscientious performance of their duties, as well as their battle wounds.

A massive variety reigned in partisans' equipment. Partisans most often wore Lithuanian, Russian, and German soldiers' and officers' belts, hung with various leather and cloth holsters for firearms and ammunition. Partisans used various models of map-cases, torchlights, compasses, and binoculars. Most of the equipment consisted of objects worn by the Soviet Army, but sometimes one would come across fairly rare specimens. For example, in 1949-1950 Juozas Lukša-Daumantas and his comrades-in-arms wore American belts of 1936 equipment model, while one partisan of Gražina platoon in Kęstutis military district wore a soldier's belt with a buckle used by the Tsarist Russian army.

LITHUANIAN PARTISANS' ARMS

'*...In gratitude to my weapon I kiss it. Gradually, unhurriedly, we are retreating again. As I walk I keep thinking how lucky I am that I took all my weapons with me. Oh you, my dear shooting machine. Ifirmly press it to my body. Had you not workedjust now, I would have seen my death as surely as anything...*'

JUOZAS PALIŪNAS-RYTAS ['MORNING'], *Commander of Prisikėlimas military district*

Throughout the whole period of armed resistance, from 1944 to 1953, the armament of Lithuanian partisans varied very significantly. The core of their weaponry consisted of rifles, handguns, light machine-guns and various types of grenades. These mostly were either German, left behind when the German Army withdrew from Lithuania, or Russian, most often captured as trophies, or belonged to a part of the Lithuanian Army personal weapons hidden away from the Russians and preserved by its soldiers. The latter category most often consisted of Belgian and Czechoslovakian arms formerly in use by the Lithuanian Army: 1924 model 7.92 mm calibre Mauser rifles engraved with Lithuanian symbols, Belgian 1935 model 9 mm FN Browning pistols, also with Lithuanian symbols, German 1908 model 9 mm Luger (Parabellum) pistols and Czechoslovakian 1926 model 7.92 mm light machine-guns ZB.

Partisan weaponry also contained German weapons widely used during the World War II: 1898 model 7.92 mm Mauser '98' rifles, '98b' and '98k' carbines, MP-43-44 (Sturmgewehr 44) assault rifles, MP 28/11, MP 38, MP 38/40, MP 40 submachine-guns, P 38 pistols, MG-34, MG-42 machine-guns. Numerous light firearms of the SSSR came into partisans' hands as trophies in the battles with Soviet military units: 1928 model 7.62 mm Dekterev light and heavy machine-guns, 1941 model (1st and 2nd modification) Shpagin, 1942 and 1943 model Sudaev submachine-guns, 1938 and 1940 model Tokarev automatic rifles, TT pistols, 1895 model Nagant revolvers. There were also other states' weapons: Jonas Kimštas-Žalgiris (Commander of East Lithuania military region) used American 1928 model 11.43 mm Thompson submachine-gun. Three submachine-guns of this model were taken by the Lithuanian Army from Polish soldiers interned in 1939. Images preserve the Czechoslovakian submachine-gun used by Juozas Lukša-Skirmantas, Daumantas (the representative of the LLKS for the relations with the West). The arsenal of Vienuolis platoon contained even a British 1915 model Lewis light machine-gun. Partisans were also armed with German 7.92 mm G-43 automatic rifles.

Not infrequently standard firearms were modified by shortening the butts and embellishing them with various national and state symbols of Lithuania. Most often the wooden parts were carved: the handles of pistols and assault rifles, the butts of the rifles and machine-guns sported the Gediminaičiai columns and Jagiellonian crosses. Sometimes these symbols were drawn on the firearm cases and holsters.

Partisan arsenals contained many different grenades. An examination of the surviving photographs enables one to identify German 1924 and 1939 modification offensive hand-grenades M-24, offensive anti-personnel grenades M-39 and M-39 n/A, Russian 1914 modification offensive grenades RGD-14-30, combined universal grenades RGD-33, anti-personnel hand-grenades RPG-42, anti-tank grenades RPG-43 and defensive fragmentation grenades F-1. One comes across grenades of other makes and states, but these were rare. To make carrying grenades easier, the partisans constructed various home-made devices for hanging them. Most often parts of the grenade's shell were drilled through and various additional rings and grenade-holders attached. In their fight against the Soviet aggressors, the partisans also used various explosives.

On the whole the most popular were Russian-produced 1895 model Nagant revolvers, Belgian 1935 model FN Browning pistols - these had been part of the Lithuanian Army armament in the second half of the 1930s, - and the weapons captured as trophies: Russian 1938 and 1940 model Tokarev automatic rifles which partisans called 'tenners', 1941 model Shpagin submachine-guns, 1928 model Dekterev light and heavy machine-guns, as well as Czechoslovakian ZB-26 machine-guns.

UNDERGROUND PRESS AND PUBLISHERS

'...It would be extremely mistaken to think that at present the movement should act only through armed resistance. Arms are for our enemies. With arms one cannot impart resolute spirit to our compatriots and to proclaim the word of truth. For this one needs the press. Therefore it is precisely the press that is currently the principal fighting means of the movement. It is a weapon against

which the Bolsheviks are no longer capable of fighting, however powerful they assert themselves to be.'

MYKOLAS BABRAUSKAS-VAIŠVILKAS, *A member of staff of the Dainava military district*

The partisan underground press is a peculiar phenomenon in the history of the post-war period. The nation that was not yet entirely oblivious of the period when Lithuanian press had been prohibited by the Russian Tsars was well aware of the importance and of the power of the free printed word, and this is what determined the especially copious printed output. During the whole period of armed resistance, 1944—1953, ca. 80 periodicals were published, with print runs of several thousand copies.

The press was conceived as one of the principal forms of the struggle insofar as it was the means of conveying the truth to the population concerning the nature and bruality of the Soviet occupation, as well as informing it about the events in the rest of the world. On the other hand, another very important task of the press was the description of the partisan struggle, its ideals and goals, thus leaving behind the true story of the fight for freedom.

Nowadays it is difficult even to imagine the kinds of problems the publishers had to face. Unlike during the period of Nazi occupation, intellectual resources were lacking, and this fact reflected itself in the quality of periodicals (more than one partisan complained about this in his diaries and letters). The danger was too great, and the number of those who resolved to sacrifice themselves was too small...

By the summer and autumn of 1944 the first samples of the underground press appeared: *Karinės ir politinės žinios* ['Military and Political News'] published by the Lithuanian Freedom Army (LLA) and *Laisvės kelias* ['The Road of Freedom'] published by the partisans of Aukštaitija. In 1945 newly emerging partisan military districts started publishing newspapers all over Lithuania. Some of them were published until the very the end of the armed resistance. Sometimes their publication would be disrupted, sometimes they changed titles, yet they always persevered in bringing the spirit of freedom to the people. In 1946—1947 all the district headquarters spontaneously, without any directions from above, organised sections for press and propaganda.

The partisan press became especially important in 1949, when the Lithuanian Freedom Struggle Movement (LLKS) was founded. In its Presidium the Division for relations with population was created. (Corresponding structures were supposed to be, and later were, established within the lower order headquarters.) Until 1953 the head of the division was Juozas Sibaila-Diedukas, Merainis who not only generated ideas for the partisan press but also performed enormous practical tasks: the headquarters published the official paper for ordinary partisans *Prie Rymančio Rūpintojėlio* ['By the Sorrowing Christ': *Rūpintojėlis,* 'Christ in Sorrow' or *Homo Dolorum,* became a symbol of national identity — *Eds.}, L. biuletenis* ['L. Bulletin'] for internal use of the partisan leadership, collections of poetry and prose, proclamations etc. At that period every district, and sometimes even brigade, headquarters had its own periodical.

Only in 1953, when the strength of the resistance was exhausted, did the partisan press effectively cease to exist. Nevertheless, there are some exceptions: in 1957 Prisikėlimas military district still published an LLKS newspaper *Partizanų šūvių aidas* ['Echo of Partisan Shots']. In 1958, its publisher and editor, Konstantinas Liuberskis-Zvainys in 1958 simply disappeared...

According to the data of the KGB, the partisan hideouts destroyed in 1944—1952 yielded 577 typewriters and multiplying apparatuses, whereas in 1952—1953 a total of 57 copying machines, 2 home-made printing presses, 3 rotary presses, 2 mimeographs and 50 typewriters was found. Hundreds of people engaged in publication were killed and thousands arrested — in 1947 alone 640 partisans, their liaison agents, and publication distributors were sentenced for their participation in underground publications.

BUNKERS AND HIDEOUTS

'... The next task was: to find suitable locations, to get the permission of the landowners, and to dig in their land two hideouts fit to be lived in during the winter. [...]

I marked the entry opening in the courtyard, near the barn and the cattle-shed — at a point where a path would be made in winter to feed the cattle. This way it is easier to approach the hideout and to conceal the entry. [...]

While we were still spreading loose earth over the hideout, Antanaitis came closer, stamped his foot on top and announced that it was badly made, for one can clearly hear the noise resounding underground. [...]

We made two openings for ventilation and camouflaged them, since we were not thinking of living there before the snow set in.

We were permitted to make a second winter hideout by the patron in whose care we are living now. We chose the place in the hillside near the buildings. The entrance was supposed to come out near the path which one takes to fetch water from the well.

We dug out this hideout slightly smaller than the first, but it seemed that here one couldfare quite comfortably, too. We likewise did not neglect providing adequate ventilation and, in order better to camouflage it, planted a juniper bush nearby.'

ADOLFAS RAMANAUSKAS-VANAGAS ['HAWK'], *Commander-in-chief of the LLKS armed forces*

During the first years of the Soviet occupation the type of partisan dwelling depended on their numbers - 100 and sometimes more people had to be sheltered at a time. Therefore partisans would simply set up camps in the forest, choosing more convenient locations that would be less accessible to the enemy. For example, in the Sandra-viškės forest in Siluva rural district the MGB troops found a disused partisan camp located in an island surrounded by marshes. It was a bungalow made of tree-trunks and had no windows or doors — only apertures for shooting and a special underground entry

passage. Inside there were plank-beds for twenty people and a storeroom. In the more extensive forests huge, fortress-like bunkers were constructed: the camp of Žebenkštis brigade was built on a hill at two levels. The lower camp had 14 bunkers, while the upper had 13, and they were surrounded by trenches with 11 nests for machine-guns.

Nonetheless, a big platoon could stay in the forest only in the summer. When winter set in it was much more convenient to disperse in small groups, establishing hideouts in or near the farmsteads of the inhabitants of countryside. Skilled partisans with the help of their patrons could dig out and equip a hideout in a cellar, under a fireplace, between the walls, under a cattle-shed *vel sim.* in the course of a few nights. It was clearly understood, however, to what danger the partisans would subject the hosts in whose house a hideout would be found. As a result the hideouts in the forests became increasingly popular; they were dug into the hillsides, their entrances covered with trees and ingenious ventilation openings were devised.

Living conditions in underground hideouts, or bunkers, were hard: not infrequently water would drip through the hideout walls and fresh air was scarce. When the partisans left their bunker at the end of winter, they were easily recognisable by their pale, yellowed, swollen faces. And yet it was their home — it concealed and welcomed the partisans, it was the place where they worked, discussed their future, and lived...

DESECRATION OF THE FALLEN

'... Yet their bodies were not allowed to rest in peace, one could not suitably escort them to eternity, to bury them in the way they deserved to be buried. Stribai [local collaborators of the Soviet army], like angry predators, snatched their victims with an outburst of beastly sentiment and vented their failure and rage by kicking and desecrating their corpses. They would take ujfdead partisans' shoes and clothes and drive their dead bodies around, taking them into towns and villages, seeking this way to provoke people's contempt towards the partisans, to prove that the partisans 'strength was on the wane. Their greatest pleasure consisted in each of them mocking the dead partisans and insulting them. It was distressing to see one's compatriots taking pleasure in driving their carriages over partisans' bodies and beating their corpses with rifle-butts. However, this does not demean the sons of Lithuania, but only proves the Communists' bestiality, their barbarity and stupidity...'

WOMAN-PARTISAN KLAJŪNĖ ['WANDERER'], *(actual name unidentified)*

In the Lithuanian war of 1944-1953 over 22,000 partisans, their liaison agents and supporters were killed. Of those, only very few graves are known. Their relatives and comrades-in-arms place flowers by the gravel pits and road-side ditches, for this is where they were mostly buried.

The remains of those who fell in 1944-1945 could still be buried in secret, and this is what the relatives would do. Earth would bulge in the cemeteries overnight, and these bulges were assiduously looked after, adorned with flowers and frequented. This reverence went against the official Soviet version that the partisans were an enemy hated by the people. 1946 saw the beginning of macabre exploits: the bodies of fallen partisans were brought into small towns and displayed in the market-places, near the schools and the churches.

This was officially called 'identification', but the main purpose of these deeds was nevertheless an attempt at intimidating the population and as a threat. A public meeting was frequently summoned near the partisans' remains, and the dead bodies were shown to the school-children, warning them that this is what awaited everyone who resisted the regime.

Stribai charged with the burial of decomposing corpses often were too lazy to dig graves - they would throw partisan remains down the well or into open lavatories *vel sim.* Before that photographs would be taken - it is difficult to say whether their aim was identification, or simply as a keep-sake for remembrance. Everyone's memory is different...

Transl. by Mantas Adomėnas in collaboration with Madeline Mary Louise Quest-Ritson

2004 10 20. 32 sp. 1. Tiražas 1500 egz. Užsakymas Nr. 2773 Išleido valstybės įmonė

SEIMO LEIDYKLA „VALSTYBĖS ŽINIOS" Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius www.valstybes-zinios.lt

Spausdino uždaroji akcinė bendrovė „SAPNŲ SALA" S. Moniuškos g. *21,* LT-08121 Vilnius www.sapnusala.lt

„... Lietuviai į partizanų gretas stojo
Visa tai kaip tik rodo, kad lietuvis l
Tikrojo lietuvių tautos sūnaus ar dukros dv
nes jie žino, jog kovojama už